

Projekt

z dnia 17 listopada 2017 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIASTA RYBNIKA**

z dnia 2017 r.

w sprawie przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rybnika do 2020 roku

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2017 r. poz. 1875), w związku z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tekst jednolity Dz.U. z 2017 r. poz. 1023 ze zmianami),

na wniosek Prezydenta Miasta, po zaopiniowaniu przez Komisję Gospodarki Przestrzennej i Działalności Gospodarczej,

**Rada Miasta Rybnika
uchwała:**

- § 1. Przyjąć „Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika do 2020 roku” stanowiący załącznik do uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Rybnika.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do Uchwały Nr
Rady Miasta Rybnika
z dnia 2017 r

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA RYBNIKA DO 2020 ROKU

Rybnik, 2017

SPIIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	5
2. Dokumenty strategiczne wyznaczające ramy rewitalizacji	10
3. Diagnoza sytuacji.....	21
Cel i metodologia diagnozy	21
Położenie i układ funkcjonalny.....	21
Sfera społeczna	24
Sfera infrastrukturalna i przestrzeń	79
Sfera środowiskowa	111
Sfera gospodarcza	119
4. Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji	138
Delimitacja obszaru zdegradowanego	138
Pogłębiona analiza obszarów zdegradowanych.....	143
Obszar rewitalizacji – delimitacja, diagnoza pogłębiona	162
5. Analiza czynnikowa obszarów rewitalizacji.....	170
6. Kluczowe problemy obszaru (podobszarów) rewitalizacji	173
7. Wizja, cele oraz kierunki działań rewitalizacyjnych	182
Planowany efekt rewitalizacji – wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji.....	182
Cele i kierunki działań rewitalizacyjnych w podobszarach.....	183
Cele i kierunki działań dla obszaru rewitalizacji	192
8. Identyfikacja działań rozwiązujących problemy.....	195
Podstawowe przedsięwzięcia i projekty rewitalizacyjne	195
Charakterystyka pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	231
9. System wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji	239
Model zarządzania Programem	239
Wdrażanie programu rewitalizacji	240
Sposób współpracy z partnerami i interesariuszami.....	244
10. Finansowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji	249
11. Monitoring i ewaluacja programu.....	256
Monitoring Lokalnego Programu Rewitalizacji	256
Ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji	262

12. Aktualizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji	264
13. Mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami i przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym Programem	265
14. Analiza ryzyka wraz z środkami zaradczymi	278
15. Spis rysunków	280
16. Spis tabel	283

1. WPROWADZENIE

Rewitalizacja definiowana¹ jest jako „kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właścicieli nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością.”. Z tego też względu należy ją postrzegać jako wyzwanie i szansę w wymiarze prorozwojowym prowadzenia polityki rozwoju miasta. Samorząd Miasta Rybnika jako gospodarz dynamicznie rozwijającego się ośrodka miejskiego, będącego istotnym elementem sieci osadniczej i funkcjonalnej całego województwa śląskiego od lat konsekwentnie realizuje wiele projektów wpływających na podnoszenie nowoczesności gospodarki, rozwoju społecznego mieszkańców, a także poprawy tkanki przestrzennej i jakości życia w mieście.

Lokalny Program Rewitalizacji (LPR) stanowić powinien istotne narzędzie w realizacji działań wpływających na rozwój i poprawę sytuacji w obszarach Rybnika, w których występuje silna koncentracja problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych.

Niniejszy Program Rewitalizacji jest zgodny i wpisuje się w ramy krajowej i regionalnej polityki rozwoju określonej w dokumentach strategicznych i planistycznych, w tym m.in. *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*, *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”*.

Dokument jest również w pełni zgodny z lokalną polityką rozwoju wyrażoną w *Strategii Zintegrowanego Rozwoju Miasta Rybnika do roku 2020*² oraz innymi dokumentami planistycznymi Miasta Rybnika. Realizacja zamierzeń określonych w LPR pozwoli na równoważenie procesów rozwoju zachodzących w mieście i przyczyni się do stworzenia miasta o wysokiej jakości życia oferującym dopasowane do potrzeb usługi publiczne i silniej i nowoczesnej gospodarce. W toku prac jednym z istotnych założeń było również kontynuowanie polityki rewitalizacji określonej w dotychczasowym *Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Rybnika 2007-2013*.

¹ Wytyczne Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 (Warszawa, 2 sierpnia 2016 r.) MR/H 2014-2020/20(2)08/2016, ss. 5-6.

² Strategia została przyjęta uchwałą Rady Miasta nr 140/XI/2015 z dnia 18 czerwca 2015 r. w sprawie przyjęcia *Strategii Zintegrowanego Rozwoju Miasta Rybnika do roku 2020*.

Podstawą sformułowania Programu Rewitalizacji były prace analityczne, diagnostyczne oraz prowadzone prace studialne i wizje lokalne w obszarach o zdiagnozowanych problemach rozwojowych. Jednym z fundamentów tworzenia rozwiązań mających wesprzeć obszary problemowe była szeroka partycypacja społeczna obejmująca: bezpośrednich badania ankietowe wśród mieszkańców, spotkania z mieszkańcami, warsztaty z przedstawicielami partnerów społecznych i gospodarczych, w tym podmiotów sektora pozarządowego.

Niniejszy *Program Rewitalizacji* powstał na bazie projektu *Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rybnika do 2022 roku*³ przygotowanego w 2015 roku przez Fundację Kreatywny Śląsk z Rybnika na zlecenie Miasta Rybnika. Projekt ten został uzupełniony o wyniki analiz i badań prowadzonych na potrzeby opracowania *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Rybnika* (2016), *Polityki Społecznej Miasta Rybnika 2023+* (2016) oraz *Polityki Mieszkaniowej Miasta Rybnika 2023+* (2017), a także innych analiz tematycznych. Pierwszy z dokumentów zawiera opis uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego⁴ oraz wskazuje na główne kierunki zmian w sposobie zagospodarowania przestrzennego i prowadzenia polityki przestrzennej. Natomiast *Polityka Społeczna* koncentruje się na analizie zagadnień społecznych i wskazaniu priorytetowych obszarów działania samorządu rybnickiego w zakresie polityki społecznej. W *Polityce Społecznej* zawarta jest również szczegółowa diagnoza problemów społecznych w kontekście całego miasta. Natomiast *Polityka Mieszkaniowa* diagnozuje stan zasobu mieszkaniowego miasta Rybnika wskazując kierunki rozwoju mieszkalnictwa w Rybniku. Wszystkie trzy dokumenty w bezpośredni sposób są powiązane z działaniami rewitalizacyjnymi podejmowanymi przez samorząd miasta, a określonymi w niniejszym Programie Rewitalizacji. W przygotowaniu Programu Rewitalizacji zostały również uwzględnione uwagi, które wpłynęły ze strony Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego

³ Dokument został opracowany w ramach projektu „Diagnoza potencjału rozwojowego obszaru funkcjonalnego zlokalizowanego wzdłuż autostrady A-1 na terenie subregionu zachodniego województwa śląskiego”, realizowanego przy współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej przyznanych w ramach „Konkursu dotacji na działania wspierające jednostki samorządu terytorialnego w zakresie planowania miejskich obszarów funkcjonalnych” ogłoszonego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2007-2013).

⁴ W szczególności obejmują one charakterystykę stanu przestrzeni obszaru miasta w zakresie: struktury funkcjonalno-przestrzennej, ładu przestrzennego, stanu i ograniczeń zagospodarowania terenów oraz dotychczasowego przeznaczenia terenów; stanu środowiska; stanu dziedzictwa kulturowego, zabytków i dóbr kultury współczesnej; warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia, zagrożeń bezpieczeństwa ludności i jej mienia; stanu prawnego gruntów; stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej; zadań służących realizacji ponadlokalnych i lokalnych celów publicznych oraz zamierzeń wynikających ze strategii rozwoju miasta; potrzeb i możliwości rozwoju miasta przy wzięciu pod uwagę: analiz ekonomicznych (m.in. potencjał gospodarczy miasta), środowiskowych i społecznych, procesów i prognoz demograficznych, możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej, infrastruktury technicznej i społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy oraz bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę.

(Instytucji Zarządzającej RPO WSL 2014-2020) i Ministerstwa Rozwoju⁵ w ramach procedury oceny i weryfikacji Programu Rewitalizacji.

STRUKTURA I ZAKRES DOKUMENTU. Struktura dokumentu, a przede wszystkim zakres merytoryczny Programu, opiera się na ww. *Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*⁶, i pośrednio również na *ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji* (tj. Dz. U. 2017 r. poz. 1023 ze zmianami). Spełnione zostały wymogi odnoszące się niezbędnych cech i elementów programów rewitalizacji określone w Załączniku do ww. *Wytycznych*, tj. kompleksowości programu rewitalizacji, koncentracji i komplementarności planowanych działań rewitalizacyjnych oraz realizacji zasady partnerstwa i partycypacji. Program Rewitalizacji zawiera również wszystkie elementy wskazane w pkt 5 Załącznika do *Wytycznych* spełniając wymóg minimalnego zakresu dokumentu.

KOMPLEMENTARNOŚĆ ZADAŃ. Działania rewitalizacyjne prowadzone w latach ubiegłych koncentrowały się zarówno na interwencjach o charakterze infrastrukturalnym, jak i na działaniach „miękkich” skierowanych do mieszkańców (patrz *Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika na lata 2007-2013*). Należy tu przede wszystkim wspomnieć o *Programach Aktywności Lokalnej* realizowanych na terenie dzielnic Boguszowice Osiedle, Niedobczyce i Paruszowiec-Piaski, projekcie „*T:RAF – Twój: Rozwój, Aktywność, Forma*”⁷ (na terenie Niedobczyc i Niewiadomia), a także takich działaniach inwestycyjnych jak modernizacja i przebudowa obiektów wchodzących w skład Zabytkowej Kopalni „Ignacy” i projekt „*Rewitalizacja przestrzeni publicznej na obszarze pomiędzy kościołem pw. Matki Boskiej Bolesnej, Bazyliką Mniejszą pw. Św. Antoniego Padewskiego i Rynkiem*”.

Zgodnie z ideą rewitalizacji wyrażoną w *ustawie o rewitalizacji* główny nacisk podejmowanych przedsięwzięć położony powinien być na działania oddziałujące silnie na sferę społeczną. Działania te

⁵ Weryfikacja Programu Rewitalizacji przez Ministerstwo Rozwoju jest konsekwencją realizacji przez Miasto Rybnik projektu „*Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji*” w ramach konkursu dotacji „*Modelowa rewitalizacja miast*” ogłoszonego przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju w 2015 r. (dziś Ministerstwo Rozwoju).

⁶ Dalej *Wytyczne w zakresie rewitalizacji*.

⁷ Projekt partnerski realizowany przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku we współpracy z Centrum Inicjatyw Społecznych CRIS, Stowarzyszeniem Pomocy Dzieciom Rybnika-Boguszowic „17-tka” i Rybnickim Klubem Piłkarskim – Szkółką Piłkarską ROW Rybnik w latach 2011-2012 obejmował działania animacyjne i aktywizujące skierowane do osób w wieku 15-25 lat zagrożonych wykluczeniem społecznym z terenu Niedobczyc i Niewiadomia. Projekt realizowany był w ramach konkursu zamkniętego nr CRZL/1.17/P/2011 (projekt systemowy „*Rewitalizacja Społeczna*”) ogłoszonego przez Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich współfinansowanego w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Projekt „*T:RAF – Twój: Rozwój, Aktywność, Forma*” był jednym z pierwszych partnerskich przedsięwzięć w Rybniku o charakterze rewitalizacyjnym: skoncentrowanym przestrzennie na wybranych obszarach dwóch dzielnic problemowych, skierowanym do wybranej grupy mieszkańców zagrożonych marginalizacją, opierającym się na lokalnych potencjałach oraz działaniach animacyjnych i aktywizujących. Realizacja projektu była bardzo oceniana na co wskazują m.in. odwołania do jego rezultatów i potrzeba kontynuacji (patrz: *Polityka społeczna Miasta Rybnika 2023+ - Cel strategiczny B.*).

będą kontynuować prace podjęte w latach ubiegłych, a ich uzupełnieniem będą projekty infrastrukturalne.

Celem Programu jest również ukazanie różnorodnych działań dotychczas podejmowanych na rzecz zrównoważonego rozwoju miasta na obszarze (zdegradowanym) Rybnika, które charakteryzujemy mianem działań rewitalizacyjnych. Przedstawione zostały również lokalne potencjały na bazie, których prowadzone będą działania rewitalizacyjne. Wśród nich można wskazać m.in. dziedzictwo materialne i niematerialne, aktywne lokalne stowarzyszenia, instytucje działające na obszarze, dostępną infrastrukturę techniczną i rekreacyjną, oraz lokalnych przedsiębiorców i podmioty gospodarcze angażujące się społecznie.

PODSTAWA PRAWNA PRZYJĘCIA PROGRAMU REWITALIZACJI. *Program Rewitalizacji Miasta Rybnika*, opracowywany został zgodnie z *Wytycznymi Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, a podstawą jego przyjęcia jest art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy o samorządzie gminnym (tj. Dz.U. z 2017 r. poz. 1875). Tryb ten zgodny jest z art. 52 ust. 1 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji. Należy zaznaczyć, iż przyjęcie takiego trybu procedowania skutkuje brakiem możliwości zastosowania któregośkolwiek z narzędzi wskazanych w *ustawie o rewitalizacji* (m.in. prawa pierwokupu, ustanowienia Specjalnej Strefy Rewitalizacji, czy uchwalenia miejscowego planu rewitalizacji).

PROJEKT „REWITALIZACJA MIASTA – NOWA ENERGIA RYBNICKIEJ TRADYCJI”. Miasto Rybnik realizuje od 2016 roku projekt pn. „*Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji*” wybrany w ramach konkursu dotacji „Modelowa rewitalizacja miast” ogłoszonego przez Ministerstwo Rozwoju, a współfinansowanego w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020. Głównym celem konkursu jest upowszechnienie rozumienia rewitalizacji oraz wypracowanie modelowych rozwiązań prowadzenia rewitalizacji na obszarach miejskich. Działania te wiążą się również z promocją dobrych praktyk wśród interesariuszy i innych miast o podobnych uwarunkowaniach procesu rewitalizacji⁸. W ramach konkursu zostało wyłonionych 20 miast, których projekty dotyczą różnych rozwiązań istotnych z punktu widzenia prowadzenia efektywnej rewitalizacji.

Wybrany tematem wiodącym rybnickiego projektu jest *ochrona i wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego*, a podtematem *planowanie konserwacji, renowacji i adaptacji na cele kulturalne, społeczne i mieszkalne historycznych obiektów wraz z otoczeniem*. W projekcie skupiono się na problemie zdegradowanych obiektów, osiedli i terenów tworzących wspólne dziedzictwo kulturowe Rybnika, w tym w szczególności krajobraz kulturowy miasta – obszar

⁸ W związku z konkursem Ministerstwo Rozwoju uruchomiło *Krajowe Centrum Wiedzy o Rewitalizacji*, gdzie publikowane są dobre praktyki (rozwiązania modelowe) w zakresie prowadzenia działań rewitalizacyjnych, w tym efekty działań pilotażowych.

Śródmieścia, czyli historycznie ukształtowanego centrum miasta, oraz obszarów odzwierciedlających industrialne dziedzictwo Rybnika. Problem ten jest jednym z kluczowych dla powyższych obszarów i jego rozwiązanie, wraz z towarzyszącymi im działaniami społecznymi i animacyjnymi, warunkuje zrównoważony rozwój tych terenów. W ramach projektu skupiono się również na zagadnieniu ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego na rzecz rozwoju społecznego i budowania wokół niego wartości wspólnotowych. Dlatego ideą projektu jest wzmocnienie społeczności lokalnych, jak i zachowanie tożsamości i unikalności tych obszarów.

Podejmowane w ramach projektu działania służą również wzmocnieniu zdolności Miasta Rybnika do prowadzenia działań rewitalizacyjnych w latach kolejnych. Należy zaznaczyć, iż projekt ma także charakter pilotażu, gdyż niektóre instrumenty ujęte w projekcie będą wdrażane po raz pierwszy w Rybniku. Tym samym ich implementacja, a przede wszystkim osiągnięte dzięki nim efekty, pozwolą na ocenę skuteczności prowadzonych działań i ewentualną modyfikację strategii działania w dłuższym okresie.

Realizowany projekt należy postrzegać także jako wzmocnienie zdolności instytucjonalnych Miasta Rybnika do prowadzenia rewitalizacji. Służą temu zarówno wizyty studyjne, szkolenia dla interesariuszy, pogłębione diagnozy i badania społeczne, jak i rozwijanie stosowanych form partycypacji.

Rewitalizacja jest procesem długotrwałym i złożonym, który wymaga uwzględniania szerokiego spektrum działań i aktorów. Przystąpienie do realizacji projektu wpłynęło na dotychczasowe podejście do rewitalizacji w organizacji zarządzania rozwojem lokalnym. Nadano jej charakter jednego z kluczowych działań w polityce miasta. Utworzone zostało stanowisko *Pełnomocnika Prezydenta Miasta ds. Rewitalizacji* wraz z nową jednostką organizacji wewnętrznej Urzędu Miasta, tj. *Biurem Rewitalizacji i Komunikacji Społecznej*. Dostosowana do istniejących potrzeb i planowanych działań struktura organizacyjna pozwoli na właściwą koordynację działań i przyczyni się do osiągnięcia założonych w Programie celów.

2. DOKUMENTY STRATEGICZNE WYZNACZAJĄCE RAMY REWITALIZACJI

Istotnym elementem wpływającym na kształt rozwiązań strategicznych zawartych w *Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Rybnika do 2020 roku* są uwarunkowania wynikające z celów i kierunków krajowej i regionalnej polityki rozwoju. Obok tych dokumentów także już opracowane i wdrażane polityki lokalne miasta Rybnika stanowią ramy dla projektowania rozwiązań rewitalizacyjnych w obszarach problemowych.

Tabela 1. Ramy wynikające z dokumentów strategicznych.

RAMY WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW SZCZEBŁA KRAJOWEGO	
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 roku	<p><i>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)</i> podkreśla potrzebę podjęcia działań rewitalizacyjnych w obszarach zdegradowanych postuluje obowiązek przygotowania lokalnych programów rewitalizacji, które powinny obejmować priorytety techniczne, przestrzenne, społeczne, kulturowe, gospodarcze i ekologiczne.</p> <p>Diagnostuje występowanie zjawisk związanych z powstawaniem pustki osadniczej, do których zalicza obszary o najniższym dostępie do usług oraz obszary degradacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej.</p> <p>Wskazuje, że na obszarach zurbanizowanych w miastach i dzielnicach głównie o charakterze przemysłowym, dochodzi do kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych i przestrzennych. Jest to związane m.in. z procesami restrukturyzacyjnymi, degradacją fizyczną zabudowy lub zmianami w formie użytkowania terenu obszarów narażonych na tego typu procesy degradacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej do nich zalicza m.in. stare dzielnice śródmiejskie, osiedla w zabudowie blokowej oraz obszary przemysłowe, powojenne i pokolejowe zlokalizowane na obszarach zurbanizowanych.</p> <p>Jednym z celów KPZK jest cel (2.) <i>Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</i> W ramach tego celu wyznaczono 2 kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none">– Wspomaganie spójności w specyficznych obszarach problemowych.– Restrukturyzacja i rewitalizacja obszarów zdegradowanych i miast.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r.

KSRR wskazuje, że „wyzwaniem dla polityki regionalnej [...] jest znalezienie odpowiednich do skali wyzwań instrumentów wspomagania (...) restrukturyzacji społeczno-gospodarczej obszarów w mniejszych skalach przestrzennych.”.

Wśród celów polityki regionalnej do 2020 roku wskazano Cel 2 *Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych*. Polega on na interweniowaniu na tych obszarach Polski, które charakteryzują się niskimi wskaźnikami sytuacji społeczno-gospodarczej, najmniej korzystnym usytuowaniem geograficznym względem głównych ośrodków wzrostu i zatrudnienia oraz niekorzystnymi przewidywaniami z punktu widzenia perspektyw rozwojowych i poziomu życia mieszkańców.

Jednym z celów szczegółowych wyznaczonych jest cel pn.: *Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze*. Strategia postuluje wspieranie na tych obszarach kompleksowych działań na rzecz odtworzenia zdolności do rozwoju miast, dzielnic miast, obszarów przemysłowych i innych terenów zdegradowanych przez przywracanie lub nadawanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych oraz wspieranie realizacji kompleksowych programów rewitalizacji społeczno-gospodarczej. Działania związane z rewitalizacją powinny być nakierowane na:

- wsparcie jakości kapitału społecznego,
- modernizację struktury gospodarczej,
- rozwój infrastruktury technicznej,
- rozwój i modernizację infrastruktury obiektów użyteczności publicznej.

Ponadto wśród *Obszarów strategicznej interwencji na rzecz restrukturyzacji i rewitalizacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze* wskazane zostało także Miasto Rybnik.

RAMY WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW REGIONALNYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”

Strategia została przyjęta uchwałą Nr IV/38/2/2013 Sejmiku Województwa Śląskiego w dniu 1 lipca 2013 roku.

Strategia „Śląskie 2020+” wskazuje, że rewitalizacji powinny podlegać obszary „na których istnieją tereny i obiekty zdegradowane, zdewastowane, w tym głównie przemysłowe dotknięte problemami związanymi z degradacją środowiska przyrodniczego oraz nasileniem negatywnych zjawisk społecznych.”. Wyzwaniem dla tego typu obszarów będzie przywrócenie im funkcji społecznych i gospodarczych.

Wśród celów i kierunków działań definiuje m.in. cel operacyjny: (B.3) *Harmonia społeczna i wysoki kapitał zaufania oraz dogodne warunki życia mieszkańców*, w ramach którego wskazuje się m.in. na potrzebę podejmowania działań związanych z rewitalizacją społeczną obszarów o niskiej aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców oraz nagromadzonymi problemami społecznymi. W celu operacyjnym (C.3.) pn. *Wysoki poziom ładu przestrzennego i efektywne wykorzystanie przestrzeni* określono działania w kierunkach:

- rewitalizacji terenów i obiektów, w tym przemysłowych

- i zdegradowanych na tereny/obiekty o funkcjach społeczno-gospodarczych oraz zapewnienie ich dostępności,
- poprawy jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych, szczególnie centrów miast i centrów dzielnic oraz przestrzeni recepcyjnych,
- tworzenia i rewitalizacja obszarów zieleni urządzonej oraz terenów rekreacyjnych,
- przywracania pozycji lub nadawanie nowych funkcji obiektom zabytkowym oraz symbolicznym w życiu społeczności lokalnych,
- rewitalizacji osiedli mieszkaniowych, w tym starych dzielnic,
- wspierania powstawania atrakcyjnych terenów mieszkaniowych w miastach oraz przeciwdziałanie procesom suburbanizacji.

Jako uzupełnienie do KSRR i KPZK 2030 zostały wskazane Obszary Strategicznej Interwencji w ujęciu regionalnym. Wśród *Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI)* – *Obszarów wymagających rewitalizacji* wskazano Miasto Rybnik.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020

Program przyjęty został przez Komisję Europejską w dniu 18 grudnia 2014 r.

Jednym z priorytetów inwestycyjnych jest „*Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich*”.

Jego realizacja ma przyczynić się do zwiększenia aktywizacji społeczno-gospodarczej ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny oraz poprawy jakości życia mieszkańców i ożywienia gospodarczego, i społecznego danego obszaru, przez co ograniczone zostanie ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego na tych obszarach.

W ramach działań rewitalizacyjnych powinny być podejmowane projekty mające na celu wywołanie jakościowej, pozytywnej zmiany na zidentyfikowanym obszarze.

Celem działań infrastrukturalnych ma być wsparcie społeczności zamieszkującej obszar zdegradowany poprzez zastosowanie instrumentów aktywizacji społeczno-zawodowej oraz uzupełniającą zdrowotnej i kulturalnej.

RAMY WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW LOKALNYCH

Strategia Zintegrowanego Rozwoju Miasta Rybnika do roku 2020

Uchwała nr 140/XI/2015 Rady Miasta Rybnika z dnia 18 czerwca 2015 r. w sprawie przyjęcia Strategii Zintegrowanego Rozwoju Miasta Rybnika do roku 2020

Wśród wyzwań stojących przed Rybnikiem w *Strategii* wskazano *narastającą potrzebę rewitalizacji niektórych części miasta*. Wśród najważniejszych celów rozwojowych w *Strategii* wskazano cel strategiczny *CS2. Wysoka jakość życia w Rybniku gwarantująca rozwój kapitału ludzkiego i stabilizację demograficzną miasta*, dla którego określono 5 celów szczegółowych:

- C.2.1. Dostępność usług edukacyjnych, kulturalnych, rekreacyjnych, zdrowotnych i opiekuńczych umożliwiających rozwój mieszkańców oraz wspierających rozwój rodziny.
- C.2.2. Atrakcyjne przestrzenie publiczne z dostępem do usług handlowych i usług czasu wolnego.
- C.2.3. Dogodne warunki dla zaspokajania potrzeb mieszkaniowych przez młodych mieszkańców Rybnika.
- C.2.4. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego wyróżniająca

Rybnik wśród innych dużych miast regionu.

- C.2.5. Silne więzi łączące mieszkańców miasta i wzmacniające ich poczucie bezpieczeństwa.

Programem wdrażającym dla tego celu strategicznego jest program nr 5 pn. *Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji*, obejmującym 6 przedsięwzięć i działań:

P16. Rewitalizacja Śródmieścia ze szczególnym uwzględnieniem następujących działań:

- rewitalizacji obszaru Rynku oraz przyległych ulic w tym m.in. ul. Powstańców Śląskich i Jana III Sobieskiego,
- zagospodarowania terenów śródmiejskich, które utraciły swoje pierwotne funkcje, w tym terenów przy ul. 3 Maja/Miejskiej oraz przy ul. Gen. J. Hallera (tereny o tymczasowej funkcji parkingu miejskiego),
- rewitalizacji zespołu budynków d. Szpitala Miejskiego im. Juliusza Rogera zlokalizowanego pomiędzy ul. 3 Maja i Klasztorną,
- rewitalizacji zespołu zabudowy Państwowego Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych przy ul. Gliwickiej,
- prac restauratorskich i konserwatorskich przy obiektach zabytkowych w Rybniku.

P17. Rewitalizacja i rekultywacja terenów przemysłowych, w tym terenu Zabytkowej Kopalni Węgla Kamiennego „Ignacy”,

P18. Rewitalizacja społeczna na obszarach rewitalizowanych – wzmacnianie potencjału społecznego, zawodowego i gospodarczego mieszkańców obszarów rewitalizowanych,

P19. Rozwój infrastruktury usług społecznych na rzecz osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej wraz z rozwojem mieszkalnictwa socjalnego, wspomagane i chronione,

P20. Likwidacja barier architektonicznych w przestrzeni i budynkach publicznych, w tym na obszarach rewitalizowanych.

Ponadto inne działania (ujęte w innych programach) mają charakter komplementarny wobec wyżej wymienionych w Programie 5. Ich oddziaływanie jest zarówno w wymiarze społecznym, gospodarczym jak i infrastrukturalnym oraz przestrzennym. Są to m.in. następujące działania:

P10. Stworzenie systemu promowania przedsiębiorczości społecznej jako:

- sektora nowej ekonomii,
- działalności wzbogacających podaż usług społecznych,
- sektora równoważącego lokalny rynek pracy.

P26. Rozwój obiektów infrastruktury kultury przyczyniający się do zwiększenia atrakcyjności i dostępności usług kulturalnych.

P27. Rozwój infrastruktury oraz usług zdrowotnych i opiekuńczych na terenie Rybnika.

- P28. Projekty wspierające zachowanie dziedzictwa kulturowego miasta.
- P25. Kreowanie przestrzeni aktywności społecznej i kulturalnej Rybniczan, w tym m.in. miejsca wydarzeń kulturalnych i społecznych integrujących mieszkańców miasta i mieszkańców dzielnic.
- P31. Projekty wspierające mieszkańców miasta w zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych:
- tworzenie terenów pod budownictwo mieszkaniowe realizowane indywidualnie lub przez deweloperów,
 - promowanie Rybnika jako miasta atrakcyjnego dla inwestycji deweloperskich,
 - poszerzanie miejskiego zasobu mieszkaniowego,
 - podejmowanie działań mających na celu zapobieganiu wyludniania się centrum miasta.
- P33. Węzeł komunikacji publicznej Subregionu Zachodniego – budowa centrów przesiadkowych, rozwój połączeń komunikacji publicznej, oraz rozbudowa i modernizacja systemu dróg rowerowych w Rybniku, a także podejmowanie działań na rzecz budowy szybkich połączeń szynowych w ramach Subregionu Zachodniego.
- P46. Nowe wydarzenia w historycznych i rewitalizowanych przestrzeniach miasta.

Niniejszy *Lokalny Program Rewitalizacji* jest głównym programem wdrożeniowym realizującym zadania Strategii Rozwoju Miasta Rybnika w zakresie szeroko rozumianej rewitalizacji obszarów zdegradowanych.

<p>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Rybnika</p> <p>Uchwała nr 370/XXIII/2016 Rady Miasta Rybnika z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rybnika</p>	<p>Celem <i>Studium</i> jest określenie polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego, dotyczącej obowiązkowo całego obszaru gminy w jej granicach administracyjnych.</p> <p>ZASADY POLITYKI PRZESTRZENNEJ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Polityka przestrzenna miasta, mając za podstawy ład przestrzenny i zrównoważony rozwój, w tym zachowanie równowagi przyrodniczej oraz uwzględniając bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę, kieruje się zasadami preferencji: <ul style="list-style-type: none"> ▪ zgodności rozwoju przestrzennego z celami strategii rozwoju miasta i zbiorowymi potrzebami wspólnoty samorządowej, przy uwzględnieniu praw do zagospodarowania terenów, zgodnego z warunkami ustalonymi w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, oraz ▪ zmian jakościowych nad ilościowymi w dotychczasowych sposobach użytkowania przestrzeni. 2. Rozwój przestrzenny miasta, zgodnie z zasadą przewagi zmian jakościowych nad zmianami ilościowymi, polegał będzie: <ul style="list-style-type: none"> ▪ w głównej mierze – na efektywnym wykorzystaniu potencjału: <ul style="list-style-type: none"> – wynikającego z przekształceń i rehabilitacji obszarów zabudowanych oraz ze zmian w sposobach zagospodarowania
--	---

terenów dotychczas przeznaczonych do urbanizacji,

- rezerw terenów przeznaczonych pod zabudowę, dotąd niezabudowanych, łatwo dostępnych pod względem infrastrukturalnym;

CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ: Przyjmuje się, w nawiązaniu do strategii rozwoju miasta oraz uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego, a także zasad określonych w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, następujące, równorzędne cele polityki przestrzennej, w tym realizujące cele rozwoju miasta w zakresie spraw związanych z zagospodarowaniem przestrzennym:

- "Zwartość miasta",
- "Wewnętrzna spójność miasta. Jakość życia",
- "Regionalna ranga miasta",
- "Wszechstronny rozwój. Potencjał inwestycyjny".

Cel "wewnętrzna spójność miasta" zakłada konieczność równomiernego rozwoju dzielnic, w tym poprzez działania, które będą zapobiegać marginalizacji rejonów stanowiących obszary o charakterze obszarów zdegradowanych lub rewitalizacji oraz przeciwdziałać pogłębianiu nierówności w rozwoju poszczególnych dzielnic miasta.

Cel "Jakość życia" odnosi się do całego miasta i zakłada konieczność działań wpływających na jakość życia, zwłaszcza w aspektach warunkowanych przez stan ładu przestrzennego, jakość krajobrazu, wyposażenie w infrastrukturę miejską i sprawność jej funkcjonowania,

Cel "Regionalna ranga miasta" – dostosowanie funkcji miasta do jego wysokiej, regionalnej rangi wymaga skupienia w centrum działań m.in. w zakresie:

- przekształceń struktury urbanistycznej i wizerunku centrum oraz środkowej części miasta, kształtowania elementów i akcentów wielkomiejskich, adekwatnych do rangi miasta – jakości kompozycji urbanistycznej, architektury i przestrzeni publicznych, w tym zieleni urządzonej,
- ożywienia centrum poprzez inwestycje służące różnym grupom wiekowym mieszkańców, tym także rozwój zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej.

W *Studium* zostały określone obszary rozwoju jakościowego, wymagające przekształceń – zmian funkcjonalnych i przestrzennych, zmierzających do poprawy ładu przestrzennego i bardziej efektywnego wykorzystania walorów przestrzeni, w tym ekonomicznych, w tym m.in.:

- centrum miasta (obszar centralnego ośrodka usługowego), w szczególności: niezagospodarowane dotąd tereny przemysłowe i poszpitalne (ul. Bolesława Chrobrego - Miejska - Klasztorna - 3 Maja; Raciborska - Wojciecha Korfańskiego - Pocztowa - gen. Józefa Hallera - Wiejska oraz gen. Józefa Hallera - Młyńska - Targowa - Rieczna), tereny wymagające uzupełnienia lub wymiany zabudowy oraz zagospodarowania
-

wnętrz kwartałów (m.in. pl. Wolności - Mikołaja Reja - Rynek - Rynkowa, Wysoka - Józefa Ignacego Kraszewskiego - Łony - Stroma - schody teatralne, skarpa teatralna - ks. Józefa Szafranka - 3 Maja, Na Górze - Mikołowska - Powstańców Śląskich - Gliwicka, Kościelna - Marii Skłodowskiej-Curie - Raciborska, Rudzka - Marii Skłodowskiej-Curie - Kampus);

- Niewiadom – część dawnej kopalni „Ignacy” (ul. Sportowa - Ignacego Mościckiego), nieobjęta wpisem do rejestru zabytków oraz tereny przemysłowe, zrekultywowane i wymagające rekultywacji w rejonie ul. Sportowej i Karola Szymanowskiego.

Zostały również określone obszary rozwoju jakościowego, wymagające głównie rehabilitacji – zmian jakościowych zagospodarowania, podnoszących standard i jakość życia mieszkańców, a w części także zmian funkcjonalnych i przestrzennych, o charakterze obszarów zdegradowanych lub rewitalizacji, w tym także pod względem urbanistycznym i społecznym, w tym m.in.

- Boguszowice-Osiedle – część zabudowy na południe od ul. Józefa Lompy wraz z parkiem osiedlowym przy ul. Wojciecha Bogusławskiego i na południe od ul. Patriotów;
- Paruszowiec – część dzielnicy położona pomiędzy liniami kolejowymi nr 140 i 148, ul. ks. Henryka Groborza, rzeką Rudą i ul. Wielopolską;
- Niedobczyce – Rymer (rejon ul. gen. Władysława Andersa, Barbary, Ignacego Paderewskiego i Obrońców Pokoju wraz z parkiem dzielnicowym i terenami po kopalni „Rymer”);
- Niewiadom – Beata (rejon skrzyżowania ul. Raciborskiej z ul. Augustyna Kwiotka i Stefana Grota Roweckiego).

Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2015- 2023
Uchwała nr 173/XII/2015
Rady Miasta Rybnika z dnia 17 września 2015 r. w sprawie przyjęcia Programu Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2015-2023

Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2015-2023 skierowany jest do mieszkańców Rybnika zagrożonych wykluczeniem społecznym zamieszkujących na terenie dzielnic: Boguszowice Osiedle, Niedobczyce, Niewiadom i Paruszowiec-Piaski.

Kluczowym celem programu jest podniesienie funkcjonowania społecznego i zawodowego, integracja społeczna mieszkańców wymienionych dzielnic, w szczególności osób wymagających pełnego włączenia w życie społeczne oraz podniesienie poziomu aktywności instytucji lokalnych na rzecz samodzielnego rozwiązywania ważnych problemów społecznych w latach 2015-2023.

Program Rewitalizacji ujmuje *Program Aktywności Lokalnej* jako jedno z działań Programu Rewitalizacji o charakterze społecznym realizowane na obszarze rewitalizacji (patrz przedsięwzięcie podstawowe „Alternatywa – przeciwdziałanie wykluczeniu” opisane w Rozdziale 8).

<p>Program Ochrony Środowiska Przed Hałasem dla Miasta Rybnika (POSPH)</p> <p>Uchwała nr 556/XXXVIII/2013 Rady Miasta Rybnika z dnia 25 września 2013 r. w sprawie przyjęcia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla Miasta Rybnika”</p>	<p>Celem nadrzędnym programu jest <i>zmniejszenie uciążliwości hałasu dla mieszkańców miasta Rybnika i środowiska poprzez obniżenie jego natężenia do poziomu obowiązujących standardów. Zaprojektowane działania obejmują m.in.:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – egzekwowanie istniejących ograniczeń prędkości, – utrzymanie nawierzchni jezdnej w dobrym stanie technicznym, – wprowadzenie środków trwałego uspokojenia ruchu, – poprawa stanu technicznego linii kolejowych, – budowa ekranów akustycznych, – termomodernizacje.
<p>Program ochrony środowiska dla miasta Rybnika do roku 2020 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2024</p> <p>Uchwała nr 418/XXVII/2016 Rady Miasta Rybnika z dnia 17 listopada 2016 r. w sprawie przyjęcia Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Rybnika</p>	<p>Celem Programu (POŚ) jest poprawa stanu środowiska naturalnego, wzrost efektywności zarządzania środowiskiem oraz zapewnienie skutecznych mechanizmów chroniących środowisko przed degradacją, a także stworzenie warunków dla wdrożenia wymagań obowiązującego w tym zakresie prawa Unii Europejskiej.</p> <p>Wśród przyjętych celów programu należy wskazać na następujące cele i kierunki działań POŚ komplementarne wobec celów i kierunków działań ujętych w niniejszym Programie Rewitalizacji:</p> <p>OBSZAR TEMATYCZNY: Klimat i powietrze atmosferyczne</p> <p>Cel długoterminowy do roku 2024: Znacząca poprawa jakości powietrza na obszarze miasta Rybnik, związana z realizacją kierunków działań naprawczych.</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ograniczenie emisji z sektora komunalno-bytowego w zakresie źródeł emisji o małej mocy do 1 MW, – prowadzenie działań w celu ograniczenia emisji z sektora transportu (uwzględniającego m.in. rozwój komunikacji publicznej, stworzenie systemu punktów przesiadkowych oraz parkingów <i>Park&Ride</i>, tworzenie zintegrowanego transportu publicznego oraz modernizacja infrastruktury komunikacji miejskiej, poprawa organizacji ruchu pojazdów w aglomeracji). <p>Cel długoterminowy do roku 2024: Realizacja racjonalnej gospodarki energetycznej łączącej efektywność energetyczną z nowoczesnymi technologiami.</p> <p>Kierunki działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ograniczanie emisji gazów cieplarnianych oraz zwiększanie ich absorpcji, – ograniczanie emisji substancji toksycznych pochodzących z różnych źródeł transportu, w tym upowszechnianie w społeczeństwie ekologicznych środków transportu (np. rowerów). <p>OBSZAR TEMATYCZNY: Klimat akustyczny.</p> <p>Cel długoterminowy do roku 2024: Poprawa i utrzymanie dobrego stanu akustycznego środowiska.</p> <p>Kierunki działań:</p>

- stworzenie Zintegrowanego Systemu Zarządzania Transportem,
- rozwój systemu ścieżek rowerowych i ciągów pieszych.

OBSZAR TEMATYCZNY: Zasoby geologiczne.

Cel długoterminowy do roku 2024: Zrównoważona gospodarka zasobami surowców naturalnych.

Kierunki działań:

- rekultywacja terenów poeksploatacyjnych górnictwa,
- ujęcie w celach strategicznych miasta zagadnienia rewitalizacji terenów przemysłowych i pogórnich.

OBSZAR TEMATYCZNY: Gleby.

Cele długoterminowe do roku 2024: Przekształcenie terenów przemysłowych i zdegradowanych w mieście zgodnie z wymaganiami ekologicznymi oraz uwarunkowaniami społeczno – ekonomicznymi.

Kierunki działań:

- utrzymanie i systematyczne aktualizowanie bazy danych o terenach przemysłowych,
- opracowanie scenariuszy przekształceń terenów przemysłowych,
- rewitalizacja terenów i obiektów, w tym przemysłowych i zdegradowanych, na tereny/obiekty o funkcjach społeczno-gospodarczych oraz zapewnienie ich dostępności,
- zwiększenie udziału społeczeństwa w procesach konsultacyjnych i podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców miasta Rybnika,
- wsparcie inwestycji w zakresie zagospodarowania terenów przemysłowych i zdegradowanych - obszary wymagające rewitalizacji.

Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+

Uchwała nr 428/XXVII/2016 Rady Miasta Rybnika z dnia 17 listopada 2016 r. w sprawie przyjęcia Polityki Społecznej Miasta Rybnika 2023+

Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+ jest miejską i powiatową strategią rozwiązywania problemów społecznych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy). *Polityka Społeczna* jest polityką na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców, umacniania kapitału społecznego miasta, zwiększania spójności społecznej i wyrównywania szans wśród mieszkańców Rybnika.

Przyjęty dokument wyznacza główne długofalowe zamierzenia strategiczne wspólnoty samorządowej miasta Rybnika w odniesieniu do sfery społecznej życia w mieście. Naczelnymi kierunkowymi wskazaniami *Polityki Społecznej* są:

- poprawa jakości życia mieszkańców,
- zwiększanie spójności społecznej wspólnoty samorządowej,
- wyrównywanie szans jednostek i grup,
- wzmacnianie kapitału społecznego w Rybniku.

W szczególności niniejszy Program Rewitalizacji jest zgodny z Polem Strategicznym B: *Rybnickie enklawy ożywienia społecznego* Polityki

	<p>Społecznej. W ramach tego pola strategicznego usytuowano cele dotyczące wsparcia rodziny, dziecka i pieczy zastępczej, w tym problematykę przemocy domowej oraz cele dotyczące opieki i wsparcia dla osób i grup takiego wsparcia i takiej opieki wymagających. Zidentyfikowano pięć takich celów:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Cel B.1. <i>Przerwać spiralę problemów w Paruszowcu-Piaskach,</i> – Cel B.2. <i>Wydźwignąć z kryzysu Boguszowice Osiedle,</i> – Cel B.3. <i>Ożywić Niewiadom,</i> – Cel B.4. <i>Przywrócić spójność społeczną w Śródmieściu,</i> – Cel B.5. <i>Zaktywizować Niedobczyce i Chwałowice.</i> <p>Program Rewitalizacji jest również powiązany z Polem strategicznym C: <i>Rybnik dobrym miejscem zamieszkania</i>, które wskazuje na cel C.1. <i>Mieszkania dla rybniczian</i> oraz cel C.2. <i>Wesprzeć rybnicką rodzinę w jej zadaniach opiekuńczych.</i></p>
<p>Polityka Mieszkaniowa Miasta Rybnika 2023+.</p> <p>Uchwała nr 516/XXXIII/2017 Rady Miasta Rybnika z dnia 30 marca 2017 r. w sprawie przyjęcia Polityki Mieszkaniowej Miasta Rybnika 2023+</p>	<p><i>Polityka Mieszkaniowa Miasta Rybnika 2023+</i> to program gospodarczy wyznaczający priorytety, cele i kierunki działania oraz zadania prowadzące do osiągnięcia określonych celów w dziedzinie mieszkalnictwa. Głównym założeniem polityki mieszkaniowej jest stworzenie odpowiednich form zaspokajania potrzeb mieszkaniowych rybniczian.</p> <p>Wdrażanie Polityki uwzględnia pięć celów strategicznych:</p> <p>Cel strategiczny I: <i>Stworzenie warunków dla przyrostu nowych zasobów mieszkaniowych.</i></p> <p>Cel strategiczny II: <i>Miasto przyjazne lokatorom. Racjonalne gospodarowanie zasobem gminy.</i></p> <p>Cel strategiczny III: <i>Zwiększenie liczby pomieszczeń tymczasowych.</i></p> <p>Cel strategiczny IV: <i>Budowa mieszkań wspomaganych.</i></p> <p>Cel strategiczny V: <i>Zacieśnienie współpracy ze spółdzielniami mieszkaniowymi.</i></p> <p>Jednym z kluczowych działań podejmowanych w ramach Programu Rewitalizacji jest modernizacja zasobów mieszkaniowych uwzględniająca termomodernizację budynków i wymianę źródeł ciepła; intensyfikację działań na rzecz zaspokajania potrzeb mieszkaniowych najuboższych najemców, które będą obejmowały zwiększenie liczby lokali socjalnych i wspomaganych oraz instrumenty służące restrukturyzacji zadłużeniu i marginalizacji mieszkańców; oraz zmniejszenie koncentracji lokali socjalnych w kilku lokalizacjach miasta. Działania te są zgodne z celami strategicznymi II i IV <i>Polityki mieszkaniowej.</i></p>
<p>Program Promocji Zatrudnienia oraz Aktywizacji Lokalnego rynku Pracy dla Miasta Rybnika na lata 2017-2023.</p> <p>Uchwała nr 507/XXXII/2017 Rady Miasta Rybnika z dnia 16 marca 2017 r. w sprawie</p>	<p><i>„Program Promocji Zatrudnienia oraz Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy dla Miasta Rybnika na lata 2017-2023”</i> określa cele i kierunki działań w zakresie aktywizacji i promocji zatrudnienia. Opracowanie programu jest zadaniem samorządu powiatu, wynikającym z art. 9 ust.1 pkt 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku <i>o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.</i></p> <p>Głównym celem Programu jest rozwój lokalnego rynku pracy poprzez promocję zatrudnienia, przedsiębiorczości i aktywizację zawodową mieszkańców Rybnika.</p>

**przyjęcia „Programu
Promocji Zatrudnienia oraz
Aktywizacji Lokalnego
ryнку Pracy dla Miasta
Rybnika na lata 2017-2023”**

Program jest częścią *Polityki Społecznej Miasta Rybnika 2023+*. Jego opracowanie i realizacja jest wynikiem potrzeby wyrównywania szans w dostępie do pracy, ograniczenia ekskluzji społeczno-zawodowej, oraz umożliwienia mieszkańcom indywidualnej samorealizacji zawodowej. Jego wdrożenie powinno przyczynić się do likwidacji rozwarstwień i polaryzacji społecznych na terenie miasta.

Niniejszy Program Rewitalizacji jest zgodny z następującymi kierunkami działań przypisanymi celowi głównemu:

- 1. Objęcie działaniami aktywizującymi osób bezrobotnych i poszukujących pracy w celu zwiększenia ich mobilności zawodowej na rynku pracy.*
- 2. Zapewnienie odpowiedniej skuteczności zatrudnieniowej z wykorzystaniem instrumentów rynku pracy.*
- 3. Promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia.*
- 4. Popularyzacja kształcenia ustawicznego i wspieranie rozwoju kształcenia zgodnego z potrzebami rynku pracy.*
- 5. Rozwój współpracy i partnerstwa w obszarze lokalnego rynku pracy.*

Źródło: Opracowanie własne.

3. DIAGNOZA SYTUACJI

CEL I METODOLOGIA DIAGNOZY

Celem diagnozy jest zidentyfikowanie czynników i zjawisk kryzysowych oraz skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych.

Diagnoza obejmuje analizę wszystkich sfer, które wymieniono w Rozdziale 3 pkt 2 *Wytycznych Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, tj. sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej, dla całego obszaru miasta, wraz z pogłębioną diagnozą obszaru rewitalizacji. Kluczową dla wyznaczenia obszaru zdegradowanego, i następnie obszaru rewitalizacji, jest pogłębiona analiza kwestii społecznych, która wskazuje główne potrzeby i kierunki działań o charakterze społecznym, czyli dotyczącym rozwiązywania problemów społecznych oraz pobudzającym aktywność lokalną.

W celu opisu skali negatywnych zjawisk dokonano analizy wartości wybranych wskaźników na poziomie dzielnic Rybnika (jednostek pomocniczych). Należy tutaj zaznaczyć, iż Rybnik tworzy 27 dzielnic, z których każda jest wyraźnie wyodrębnioną strukturą osadniczą, posiadającą swoją historię i czasem kulturową odrębność, przy czym w obszarze centralnym znajduje się część śródmiejska a pozostałe jednostki ciągną promieniście do centrum miasta. Przestrzenie pomiędzy dzielnicami zajęte są przez obszary leśne, rolne, przemysłowe, górnicze oraz tereny nieużytkowane. Taki model pozwala na analizę zjawisk na stosunkowo jednorodnych obszarach zurbanizowanych.

Analiza wartości wskaźników pozwoli na wskazanie obszarów o niskim poziomie rozwoju lub cechujących się silną tendencją spadku poziomu rozwoju, w odniesieniu do wartości dla całego miasta – obszaru zdegradowanego. Obszar ten będzie punktem wyjścia do ostatecznej delimitacji obszaru rewitalizacji.

POŁOŻENIE I UKŁAD FUNKCJONALNY

Miasto Rybnik leży w południowo-zachodniej części województwa śląskiego w obrębie Kotliny Raciborsko-Oświęcimskiej na Płaskowyżu Rybnickim na wysokości 210-307 m n.p.m. nad rzeką Nacyną (dopływ Rudy) i Rudą (dopływ Odry). Północną część miasta stanowi Wysoczyzna Golejowska. Rybnik, miasto na prawach powiatu, stanowi największe miasto Aglomeracji Rybnickiej tworzonej, zgodnie z zapisami *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego Śląskie 2020+*, z Jastrzębiem-Zdrojem, Żorami, Wodzisławiem Śląskim oraz Radlinem, Rydułtowami. Zgodnie ze *Strategią Śląskie 2020+ „Aglomeracja Rybnicka to obszar organizacji usług publicznych o znaczeniu krajowym, posiadająca rozwinięty sektor gospodarki, co ma duże znaczenie w sferze gospodarczej oraz w zakresie zaspokojenia dostępu do usług publicznych wyższego rzędu w zachodniej części województwa”*.

Rybnik stanowi również ośrodek centralny obszaru subregionu zachodniego⁹ województwa śląskiego obejmującego miasta na prawach powiatu: Rybnik, Żory i Jastrzębie-Zdrój oraz powiaty: rybnicki, raciborski i wodzisławski.

■ Aglomeracja Rybnicka
 ■ BOF Aglomeracji Rybnickiej
 ■ obszar ciążący do Metropolii Górnośląskiej
 □ granica zachodniego obszaru funkcjonalnego województwa

Obszar Rybnika obejmuje 14836 ha. Pod względem przestrzennym w jego strukturze można wskazać obszar centralny z ukształtowaną częścią śródmiejską oraz części satelitarnie do tego obszaru usytuowane jednostki, ciężące promieniście bezpośrednio lub pośrednio do centrum miasta. Strukturę funkcjonalno-przestrzenną Rybnika tworzy 27 dzielnic stanowiących jednostki pomocnicze Miasta. Ich wykaz stanowi Statut Miasta Rybnika¹⁰. Organizację i zakres działania dzielnic określają Statuty tych dzielnic (określone odrębnymi uchwałami Rady Miasta Rybnika).

¹⁰ Uchwała Nr 540/XXXVI/2013 Rady Miasta Rybnika z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały w sprawie uchwalenia Statutu Miasta Rybnika.

Rysunek 2. Podział Miasta Rybnika na dzielnice.

Źródło: Opracowanie własne.

SFERA SPOŁECZNA

Analiza negatywnych zjawisk w sferze społecznej Rybnika objęła ocenę poziomu bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji i kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, a także zmian demograficznych i innych występujących problemów i dysfunkcji społecznych związanych .in.. z uzależnieniami, bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, czy też niepełnosprawnością.

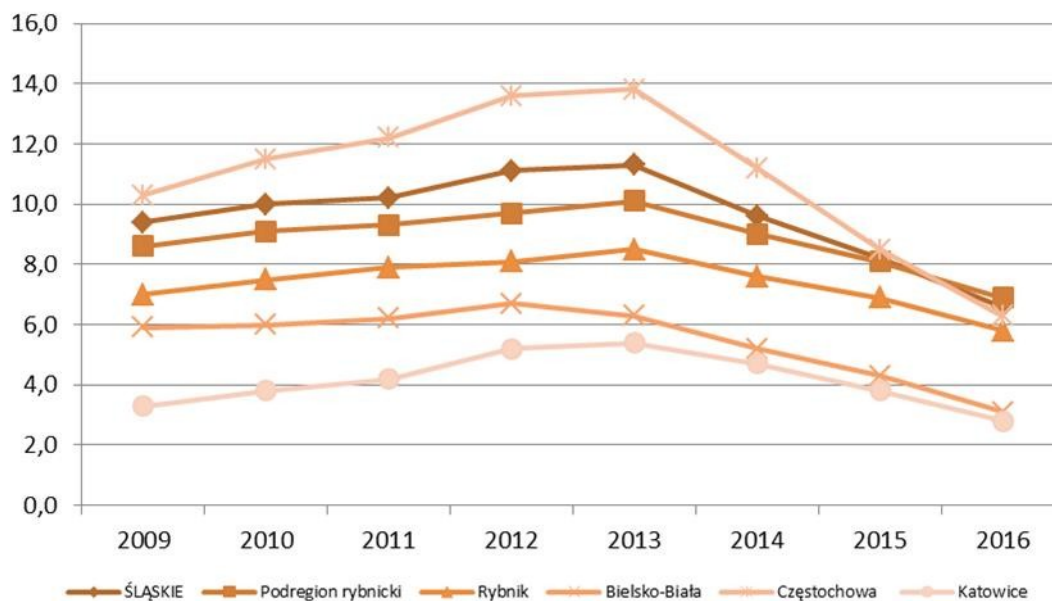
Wybrane zostały te zjawiska, które w ocenie autorów mają najistotniejsze negatywne znaczenie dla rozwoju społecznego miasta i mogą być przyczyną marginalizacji społecznej poszczególnych grup społecznych. Przedstawione w podrozdziale dane są uzupełnieniem i rozwinięciem analiz dokonanych w *Polityce Społecznej Miasta Rybnika 2023+*.

Dane prezentujące stopień natężenia zjawiska na poziomie całego miasta ukazano w odniesieniu do innych miast województwa śląskiego – stanowiącej pole odniesienia do zmian zachodzących w województwie śląskim. Natomiast w celu przedstawienia zróżnicowania wewnętrznego poszczególnych zjawisk ukazano dane na poziomie 27 dzielnic, oraz w podziale na siatkę pól podstawowych – siatki kwadratów (sieć *grid*) o boku 250 m, co pozwoliło na dość szczegółowe zaprezentowanie zmienności zjawisk w przestrzeni miasta. Klasyfikacja danych na mapach z wykorzystaniem sieci *grid* (z kwadratami) opiera się na metodzie podziału naturalnego Jenks’a (wyszukującego największe odstępstwa między wartościami umieszczając tam granice podziału). Jest ona jedną z lepszych metod prezentacji przestrzennej danych. Klasyfikacja danych na mapach w ujęciu dzielnicowym opiera się na metodzie podziału danych na kwantyle. Oznacza to jednakową liczbę obiektów w każdej klasie.

BEZROBOCIE

Na koniec 2016 roku stopa bezrobocia w Rybniku wyniosła 5,8% i była niższa od stopy bezrobocia dla całego podregionu rybnickiego, czy województwa śląskiego. W latach 2009-2013 zauważalny był systematyczny wzrost wartości stopy bezrobocia w mieście. A rok 2014 był pierwszym okresem w którym zanotowano nieznaczny jej spadek. Na koniec 2016 roku stopa bezrobocia była niższa o 2,7 pkt proc. w stosunku do roku 2013. W ostatnich latach stopa bezrobocia stale utrzymuje się na niższym poziomie od wskaźnika dla podregionu rybnickiego i województwa, ale wyższym od stopy dla Bielska-Białej i Katowic.

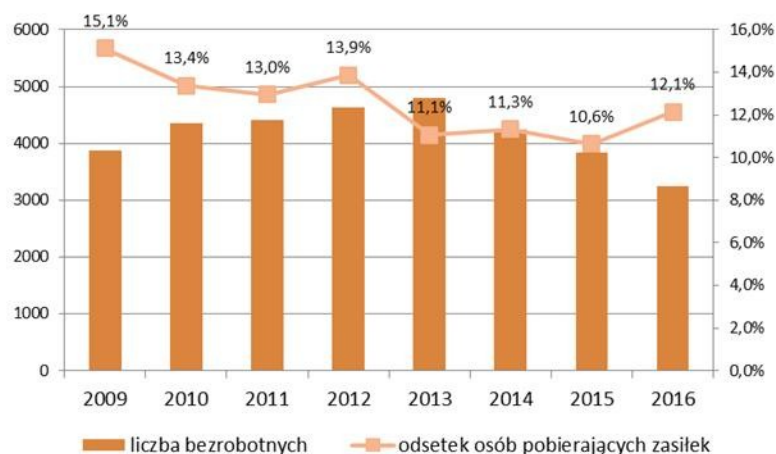
Rysunek 3. Stopa bezrobocia w Rybniku, Bielsku-Białej, Częstochowie, Katowicach, podregionie rybnickim i województwie śląskim w latach 2009-2016.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na koniec 2016 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Rybniku było zarejestrowanych 3248 bezrobotnych mieszkańców Rybnika. Była to najniższa wartość jaką zanotowano w ostatnich latach. Niepokojącym staje się fakt, że z roku na rok maleje liczba osób bezrobotnych, którzy mają prawo do pobierania zasiłku dla bezrobotnych. W 2009 roku ponad 15% bezrobotnych pobierało zasiłek, gdy tymczasem w roku 2014 tylko nieco ponad 11% zarejestrowanych bezrobotnych miało takie prawo.

Rysunek 4. Liczba bezrobotnych oraz odsetek bezrobotnych pobierających zasiłek dla bezrobotnych w Rybniku w latach 2009-2016.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Wśród bezrobotnych zdecydowanie dominują kobiety. Na koniec 2016 roku stanowiły one 63,8% ogółu bezrobotnych (2073 osób). Ponadto duży odsetek osób bezrobotnych stanowią długotrwale

bezrobotni – w analizowanym okresie takich osób było 1620, co stanowiło 49,9% bezrobotnych. Warto dodać, iż prowadzone w latach ubiegłych w Rybniku analizy potwierdzają, fakt iż długotrwałe bezrobocie, a szczególnie jego koncentracja przestrzenna, ma związek ze zjawiskiem tzw. *dziedziczenia bezrobocia*¹¹. 28,7% osób bezrobotnych stanowią osoby w wieku do 30 lat, a 26,6% osoby powyżej 50 roku życia. Natomiast osoby niepełnosprawne – na koniec 2016 r. stanowiły 7,4% ogółu bezrobotnych tj. 240 osób.

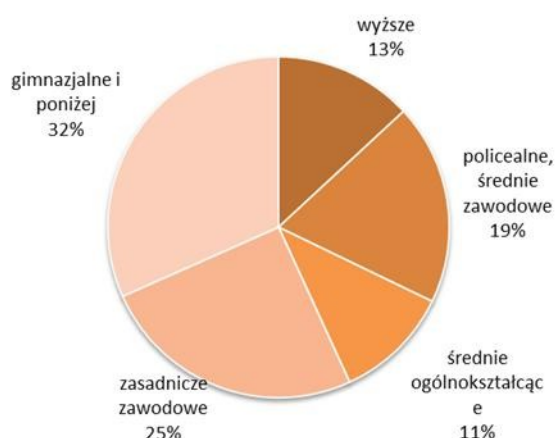
Tabela 2. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Rybniku w latach 2015-2016.

	Bezrobotni [osoby]		% ogółu bezrobotnych	
	2015	2016	2015	2016
Bezrobotni [Ogółem]	3844	3248	100,0	100,0
w tym:				
kobiety	2368	2073	61,6	63,8
bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy ¹²	3201	2682	83,3	82,6
w tym:				
długotrwałe bezrobotni	1840	1620	47,9	49,9
do 30 roku życia	1248	931	32,5	28,7
powyżej 50 roku życia	937	864	24,4	26,6
niepełnosprawni	275	240	7,2	7,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Wśród bezrobotnych dominują osoby z niskim wykształceniem tj. gimnazjalnym i poniżej (32%) oraz zasadniczym zawodowym (25%). Niepokojące jest, że znaczącą grupę stanowią osoby z wykształceniem wyższym – na koniec 2016 roku stanowiły one aż 13% ogółu bezrobotnych.

Rysunek 5. Struktura bezrobotnych ze względu na wykształcenie w Rybniku w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

¹¹ Por. Andrzej Górny, Agata Zygmunt, 2012, „Małe społeczności – wielkie problemy. Skala i specyfika wykluczenia społecznego w wybranych dzielnicach miasta Rybnika”, Ośrodek Badań Społecznych Sonda, Rybnik.

¹² Zgodnie z definicją przyjętą w art. 49 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jednolity Dz.U. 2016 r. poz. 645 ze zmianami).

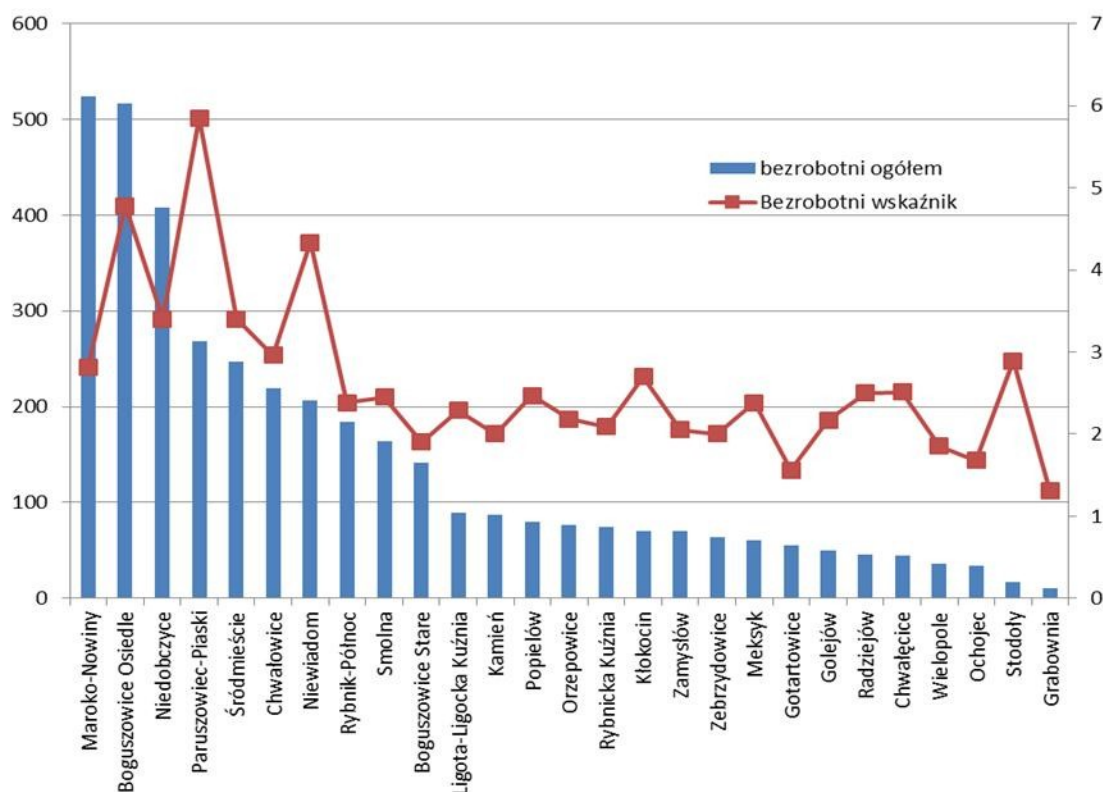
Gdy spojrzymy na strukturę wykształcenia bezrobotnych z perspektywy płci zauważymy, że zarejestrowane w PUP Rybnik bezrobotne kobiety cechuje relatywnie wyższe wykształcenie niż mężczyźni. A pomimo tego jest ich zarejestrowanych prawie dwukrotnie więcej niż mężczyzn.

Analizując skalę bezrobocia na poziomie dzielnic można zauważyć (patrz Rysunek 6), iż najwięcej bezrobotnych zamieszkuje dzielnice: Maroko-Nowiny (524 bezrobotnych), Boguszowice Osiedle (517 bezrobotnych) oraz Niedobczyce (408 bezrobotnych). Kolejną grupę dzielnic mocno obciążonych liczbą bezrobotnych tworzą: Paruszowiec-Piaski, Śródmieście, Chwałowice, Niewiadom, Rybnik-Północ, Smolna oraz Boguszowice Stare (liczba bezrobotnych na tych obszarach oscyluje między 142 a 268).

Natomiast gdy analizie poddamy natężenie bezrobocia w poszczególnych dzielnicach miasta mierzone liczbą osób bezrobotnych na 100 mieszkańców zdecydowanie najwyższe wartości osiągają dzielnice: Paruszowiec-Piaski (5,9), Boguszowice Osiedle (4,8) oraz Niewiadom (4,3). Stosunkowo wysokie wartości charakteryzują także Niedobczyce i Śródmieście (powyżej 3,0).

Porównując skalę bezrobocia i jego natężenie w poszczególnych dzielnicach można zauważyć, że w większości przypadków najwyższe wartości obu wskaźników pokrywają się ze sobą i dotyczą dzielnic Paruszowiec-Piaski, Boguszowice Osiedle, Niewiadom oraz Niedobczyce.

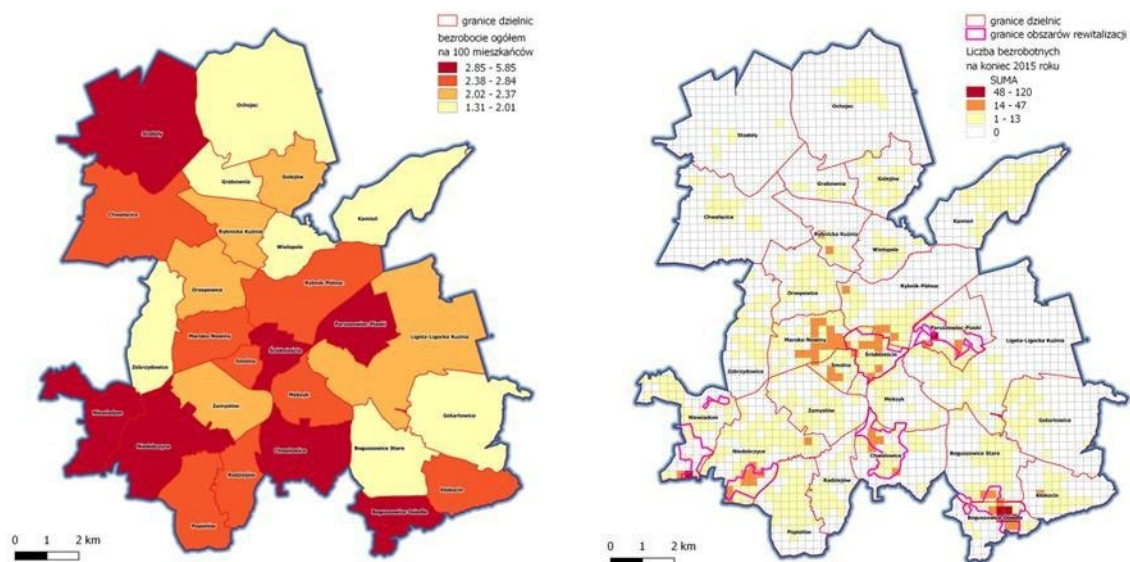
Rysunek 6. Liczba bezrobotnych ogółem oraz w przeliczeniu na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

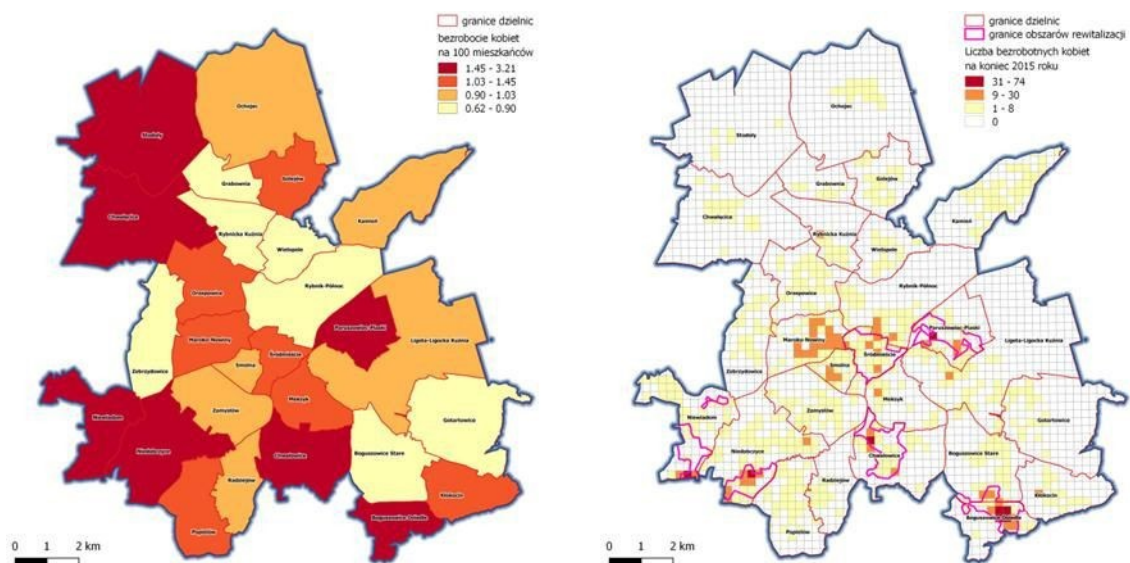
Również podobne wskazanie na dzielnice otrzymamy gdy spojrzymy na poszczególne grupy bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Zostało to zaprezentowane na poniższych rysunkach.

Rysunek 7. Bezrobocie ogółem na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

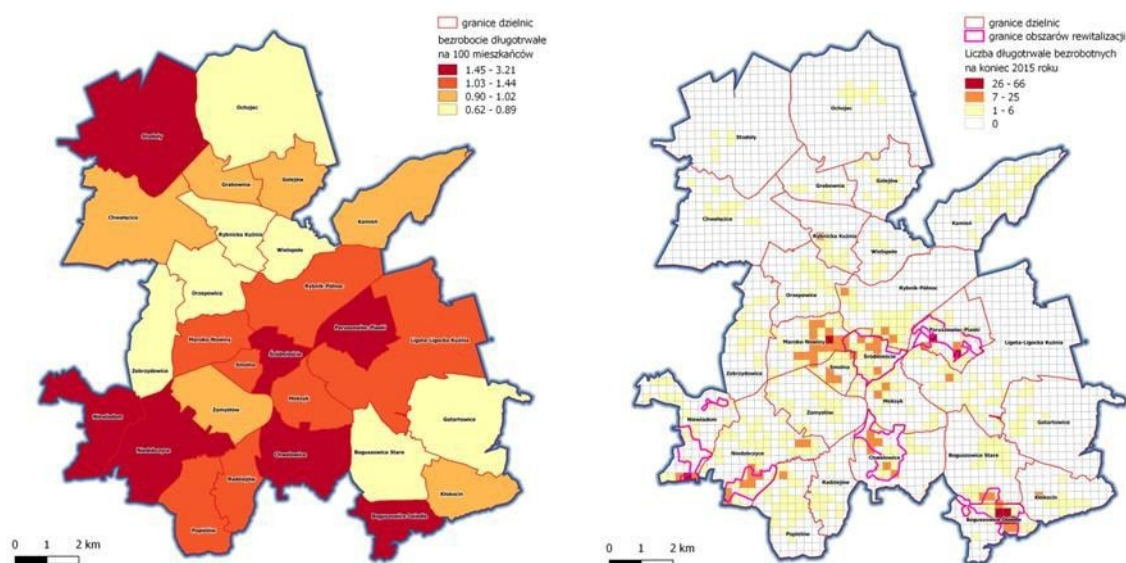
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Rysunek 8. Bezrobotne kobiety na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

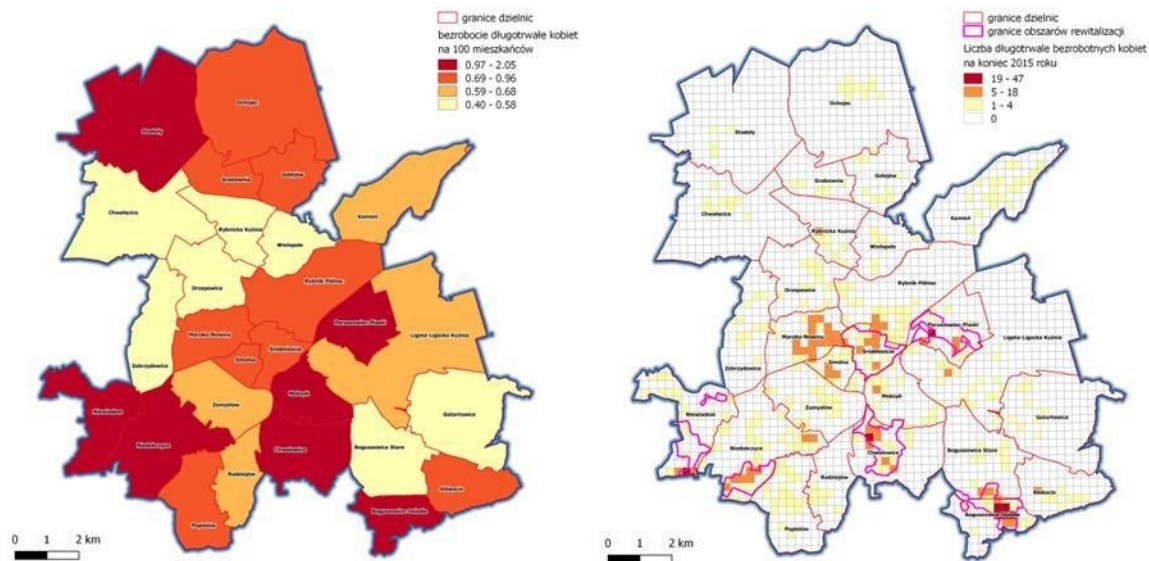
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Rysunek 9. Długotrwale bezrobotni na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

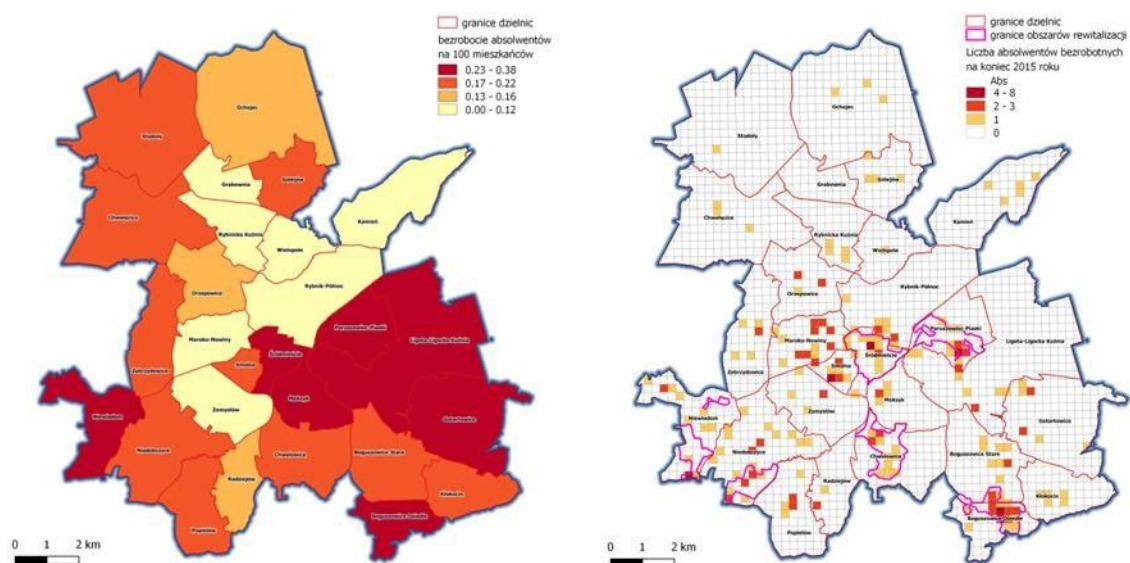
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Rysunek 10. Długotrwale bezrobotne kobiety na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

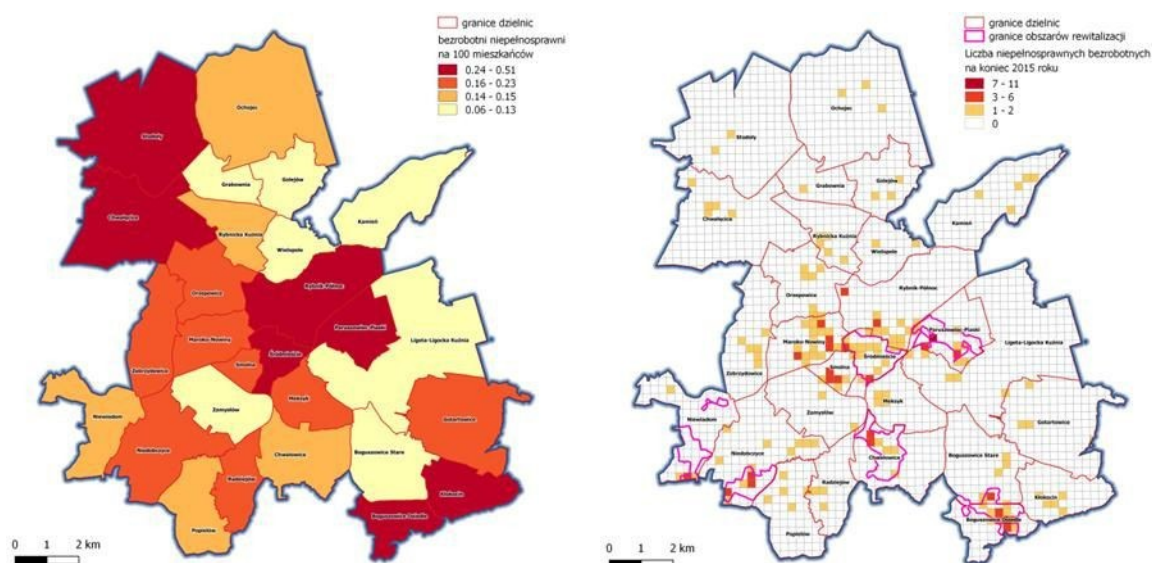
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Rysunek 11. Bezrobotni absolwenci na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Rysunek 12. Bezrobotni niepełnosprawni na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Rybniku.

Sumaryczne zestawienie wskaźników dotyczących bezrobocia w podziale na dzielnice zostało zaprezentowane w poniższej tabeli.

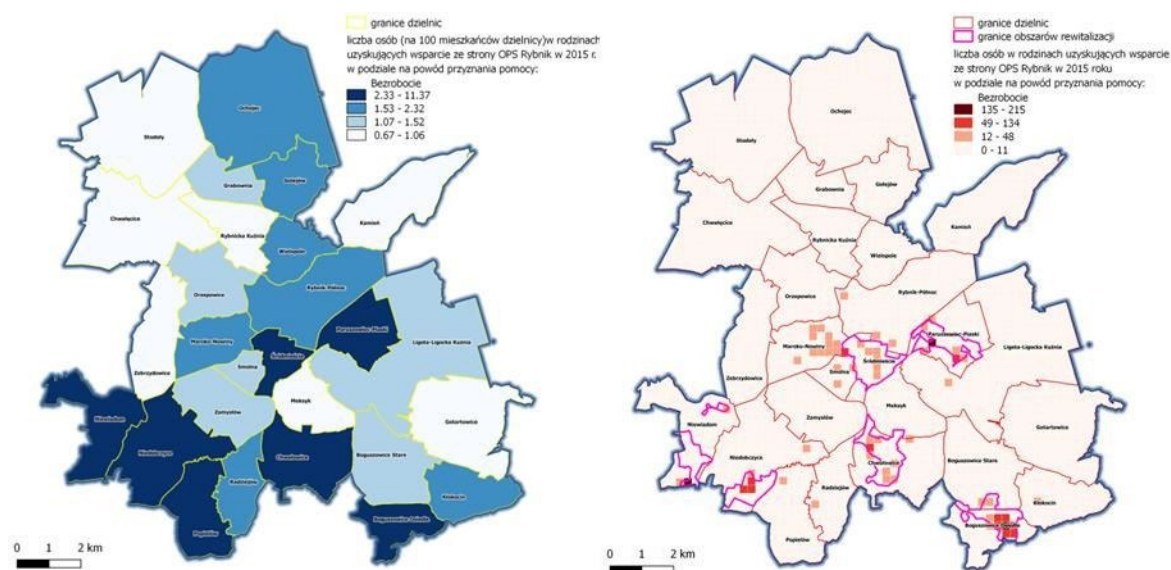
Tabela 3. Wskaźniki bezrobocia w dzielnicach Rybnika.

DZIELNICA							Osoby w rodzinach korzystające ze wsparcia OPS Rybnik z powodu bezrobocia
	Bezrobotni ogółem	Bezrobotne kobiety	Długotrwale bezrobotni ogółem	Długotrwale bezrobotne kobiety	Bezrobotni absolwenci	Bezrobotni niepełno- sprawni	
	liczba osób na 100 mieszkańców						
Boguszowice Osiedle	4,78	2,96	2,55	1,84	0,28	0,31	7,55
Boguszowice Stare	1,90	1,06	0,83	0,51	0,17	0,13	1,09
Chwałęcice	2,51	1,84	0,95	0,56	0,17	0,28	0,67
Chwałowice	2,96	1,97	1,51	1,03	0,20	0,15	3,93
Golejów	2,17	1,56	1,00	0,69	0,17	0,13	1,95
Gotartowice	1,56	0,91	0,62	0,40	0,23	0,17	0,82
Grabownia	1,31	0,92	0,92	0,79	0,00	0,13	1,44
Kamień	2,00	1,36	0,94	0,64	0,12	0,12	0,85
Kłokocin	2,70	1,70	0,97	0,70	0,19	0,31	1,82
Ligota-Ligocka Kuźnia	2,29	1,49	1,05	0,67	0,26	0,13	1,31
Maroko-Nowiny	2,81	1,71	1,28	0,83	0,12	0,22	1,96
Meksyk	2,38	1,64	1,44	1,01	0,23	0,16	0,82
Niedobczyce	3,40	2,07	1,67	1,11	0,22	0,16	2,96
Niewiadom	4,33	2,63	2,19	1,40	0,38	0,15	5,22
Ochojec	1,68	1,53	0,69	0,69	0,15	0,15	1,53
Orzepowice	2,18	1,63	0,83	0,57	0,14	0,23	1,26
Paruszowiec-Piaski	5,85	3,45	3,21	2,05	0,33	0,50	11,37
Popielów	2,47	1,63	1,33	0,92	0,22	0,15	2,65
Radziejów	2,50	1,36	1,03	0,60	0,16	0,16	1,63
Rybnicka Kuźnia	2,09	1,27	0,88	0,59	0,11	0,14	1,05
Rybnik-Północ	2,38	1,28	1,15	0,72	0,12	0,25	2,00
Smolna	2,45	1,49	1,08	0,69	0,18	0,24	1,19
Stodoły	2,89	1,87	1,70	1,19	0,17	0,51	0,68
Śródmieście	3,40	1,79	1,46	0,81	0,25	0,29	3,01
Wielopole	1,85	1,03	0,82	0,46	0,05	0,10	1,60
Zamysłów	2,05	1,49	0,91	0,67	0,12	0,06	1,43
Zebrzydowice	2,00	1,19	0,81	0,56	0,22	0,19	0,69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy i Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Poniżej przedstawiono rozmieszczenie na terenie miasta osób korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku ze względu na bezrobocie.

Rysunek 13. Liczba osób w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu bezrobocia na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Powyższe dane w zestawieniu z danymi o liczbie zarejestrowanych bezrobotnych wskazują pośrednio, iż bezrobocie w największym stopniu wpływa na poziom ubóstwa w dzielnicach Paruszowiec-Piaski, Boguszowice Osiedle, Niewiadom, Chwałowice, Śródmieście, Niedobczyce i Popielów.

UBÓSTWO

Analizę zjawiska ubóstwa na terenie Rybnika oparto na analizie następujących zagadnień:

- świadczenia pomocy społecznej,
- wypłata dodatków mieszkaniowych,
- pomoc żywnościowa i dożywianie.

Przedstawiony powyżej katalog dziedzin wyróżnia wspólna cecha, którą jest ustawowo określone kryterium dochodowe uzależniające udzielenie pomocy/wsparcia w tychże dziedzinach. Stąd są to najbardziej powszechne wskaźniki ubóstwa, a zarazem sugerowane do wykorzystania w analizach tematycznych.

Poniżej w tabeli przedstawiono wartości podstawowych wskaźników obrazujących poziom ubóstwa w odniesieniu do poszczególnych dzielnic Rybnika. W pierwszej kolejności wyróżniają się dzielnice Paruszowiec-Piaski, Boguszowice Osiedle, Śródmieście, Chwałowice, Niedobczyce, Niewiadom.

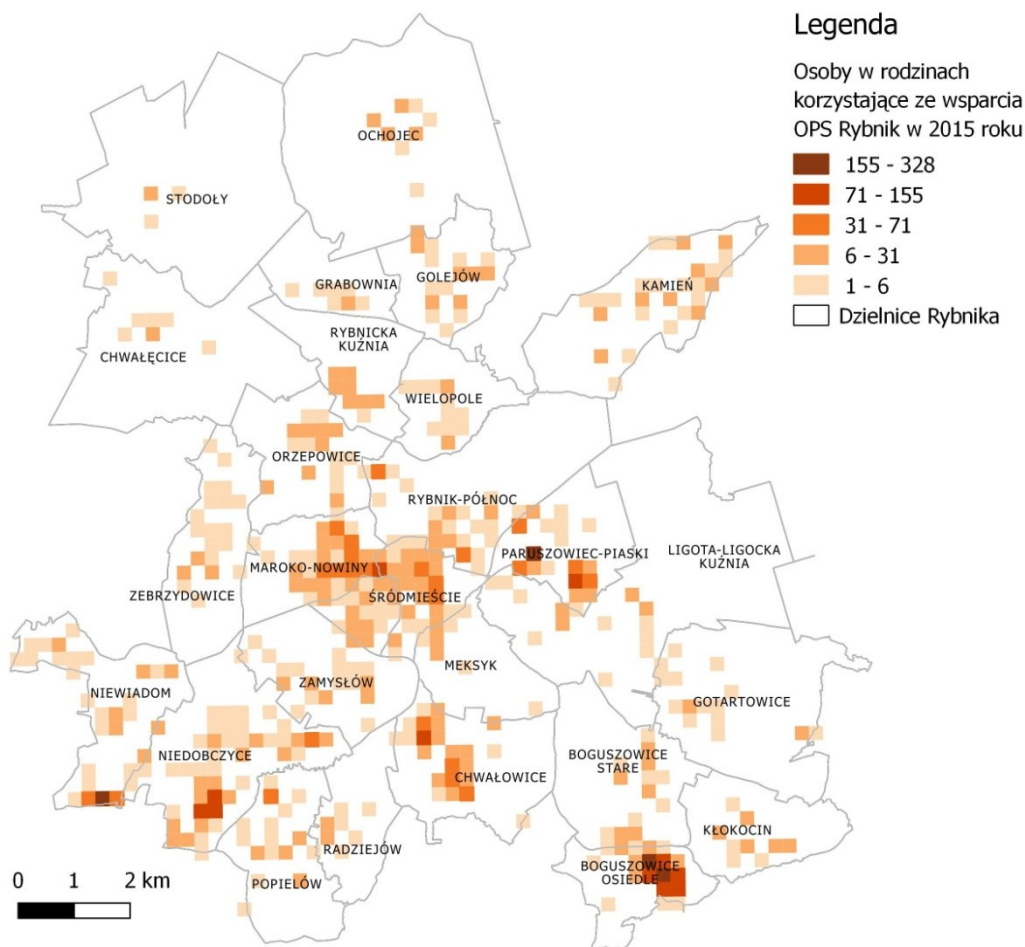
Tabela 4. Wskaźniki poziomu ubóstwa w dzielnicach Rybnika.

DZIELNICA	Rodziny korzystające ze wsparcia OPS Rybnik	Osoby w rodzinach korzystających ze wsparcia OPS Rybnik	Osoby w rodzinach korzystających ze wsparcia OPS Rybnik dla których powodem przyznania wsparcia jest ubóstwo	Przyznane dodatki mieszkaniowe
			na 100 mieszkańców	
Boguszowice Osiedle	4,1	11,0	7,93	8,98
Boguszowice Stare	0,5	1,6	1,03	0,51
Chwałęcice	0,5	1,4	1,12	0,00
Chwałowice	2,1	6,1	4,05	3,59
Golejów	1,3	3,9	2,39	0,00
Gotartowice	0,5	1,5	1,05	0,00
Grabownia	1,2	2,9	2,10	0,00
Kamień	1,0	2,6	1,36	0,18
Kłokocin	1,0	3,0	1,62	2,01
Ligota-Ligocka Kuźnia	0,7	2,2	1,44	0,13
Maroko-Nowiny	1,2	3,0	1,93	3,75
Meksyk	0,7	1,6	1,09	1,17
Niedobczyce	1,7	4,7	3,79	3,31
Niewiadom	3,7	8,9	6,62	3,95
Ochojec	0,7	2,2	1,58	0,00
Orzepowice	1,0	2,9	1,95	0,26
Paruszowiec-Piaski	5,7	14,7	12,22	6,55
Popielów	1,8	3,6	3,08	0,74
Radziejów	0,8	2,3	1,52	0,22
Rybnicka Kuźnia	0,7	2,0	1,33	0,71
Rybnik-Północ	1,8	3,4	2,74	2,08
Smolna	1,0	2,4	1,60	1,93
Stodoły	0,7	2,0	0,68	0,00
Śródmieście	2,3	5,1	3,41	3,73
Wielopole	0,7	1,9	1,65	0,26
Zamysłów	1,2	2,5	1,67	0,00
Zebrzydowice	0,8	2,0	1,09	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

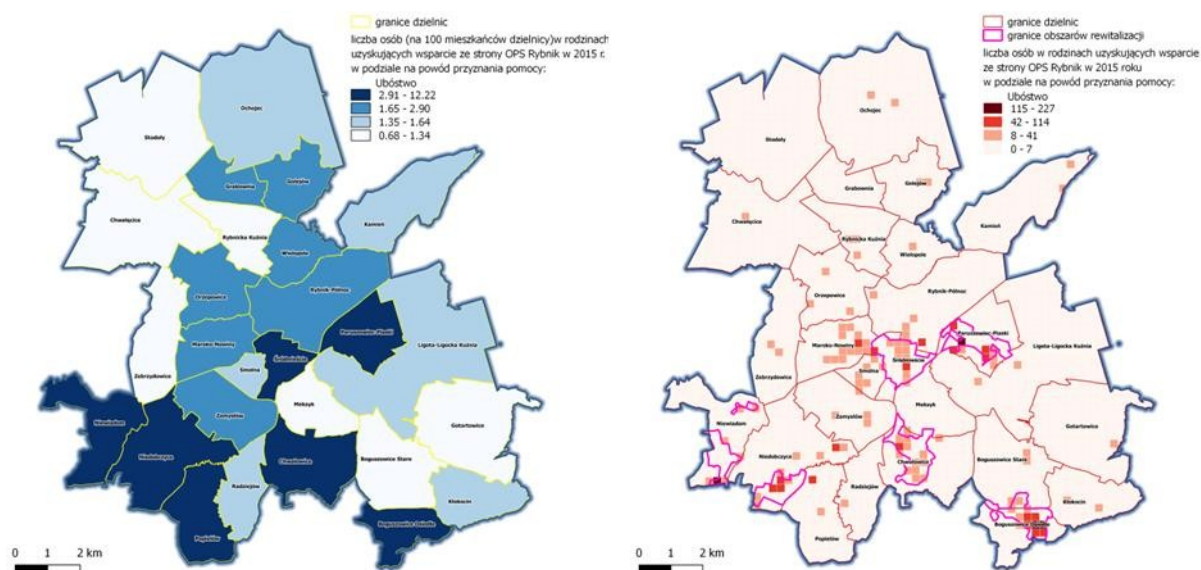
Przestrzenne rozmieszczenie osób (w rodzinach) pobierających świadczenia z rybnickiego Ośrodka Pomocy Społecznej przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek 14. Przestrzenne rozmieszczenie osób w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Rysunek 15. Liczba osób w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Dodatkowo poddano analizie źródła dochodów, a mianowicie zadano pytanie dla jakiej części świadczeniobiorców zasiłki wypłacane przez OPS są jedynym źródłem dochodu. Analizę wykonano dla dzielnic wskazanych w dalszej części dokumentu jako obszary zdegradowane.

Tabela 5. Osoby którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej w latach 2014-2016 w dzielnicach Chwałowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski oraz Śródmieście nieposiadające żadnego dochodu ustalonego na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej.

	2014		2015		2016		
	Osoby, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej	w tym osoby nie posiadające dochodu	Osoby, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej	w tym osoby nie posiadające dochodu	Osoby, którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej	w tym osoby nie posiadające dochodu	Korzystający ze świadczeń bez żadnego dochodu [średnio w latach 2014-2016]
Chwałowice	304	15	274	12	224	9	4,5%
Niedobczyce	395	37	390	32	417	22	7,6%
Niewiadom	317	63	302	70	318	75	22,2%
Paruszowiec-Piaski	364	25	369	25	337	16	6,2%
Śródmieście	265	32	288	39	263	34	12,9%
RAZEM	1 645	172	1 623	178	1 614	156	10,4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Powyższe dane pokazują niepokojący poziom uzależnienia od świadczeń wypłacanych w ramach systemu pomocy społecznej szczególnie w dzielnicach Niewiadom i Śródmieście. Relatywnie niski poziom cechuje dzielnicę Paruszowiec-Piaski, która w świetle innych wskaźników prezentowanych w diagnozie charakteryzuje się wysokim poziomem ubóstwa i bezrobocia.

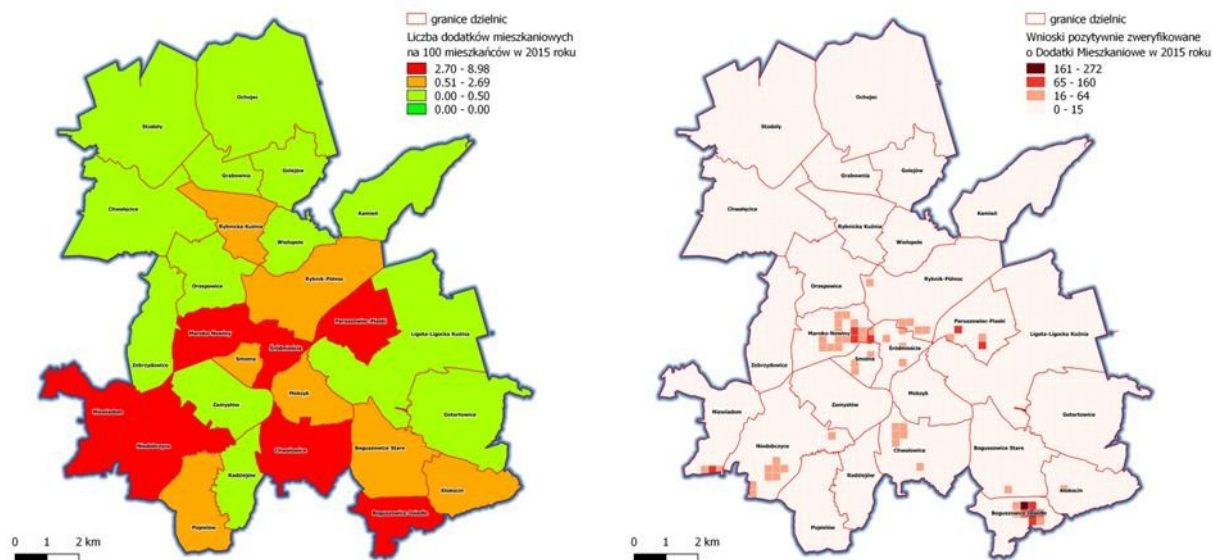
Dodatki mieszkaniowe. Dodatki mieszkaniowe przysługują mieszkańcom gminy w przypadkach ściśle określonych przez przepisy ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku o *dodatkach mieszkaniowych* (tj. Dz.U. z 2017 r. poz. 180). Są to świadczenia pieniężne mające na celu dofinansowanie do wydatków mieszkaniowych ponoszonych w związku z zajmowaniem lokalu mieszkalnego.

Warunkiem otrzymania świadczenia jest tytuł prawny do lokalu (określony art. 2 ust. 1 ustawy), oraz średni miesięczny dochód na jednego członka gospodarstwa domowego w okresie 3 miesięcy poprzedzających datę złożenia wniosku o przyznanie dodatku mieszkaniowego nie przekraczający 175% kwoty najniższej emerytury w gospodarstwie jednoosobowym i 125% tej kwoty w gospodarstwie wieloosobowym, obowiązującej w dniu złożenia wniosku (art. 3 ust 1 ustawy).

W 2015 roku do dzielnic, w których udzielono największej liczbie mieszkańców tego typu wsparcia w przeliczeniu na 100 mieszkańców należały: Boguszowice Osiedle (9,0) oraz Paruszowiec-Piaski (6,5). W następnych w kolejności dzielnicach, tj. Niewiadom, Niedobczyce, Chwałowice, Śródmieście oraz Maroko-Nowiny, wskaźnik kształtował się na stosunkowo wysokim poziomie między 3 a 4. W aż 8 dzielnicach w analizowanym okresie nie złożono żadnych wniosków o dodatek mieszkaniowy. Taka

sytuacja zaistniała w dzielnicach: Chwałęcice, Golejów, Ochojec, Grabownia, Zamysłów, Zebrzydowice, Stodoły oraz Gotartowice.

Rysunek 16. Wnioskodawcy o dodatek mieszkaniowy, którym przyznano świadczenie w 2015 roku na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Pomoc żywnościowa. Dożywianie. Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3 i pkt 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (tj. Dz.U. 2016 poz. 930 ze zmianami) do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy m. in. dożywianie dzieci oraz zapewnienie posiłku osobom, które nie są w stanie go sobie zapewnić. W imieniu Miasta Rybnika akcje dożywiania prowadzi Ośrodek Pomocy Społecznej – w 2015 roku pomocą objęto 3 974 osób w ramach programu rządowego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”¹³. Pomocą objęto dzieci w szkołach (1 064), dzieci w przedszkolach (580) oraz dorosłych (zasiłki na dożywianie dla 1 116 rodzin).

Pomocą w ramach programu objęte były: Dzieci do 7. roku życia; uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej; oraz osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji z różnych powodów (art. 7 *ustawy o pomocy społecznej*), w szczególności osoby samotne, w podeszłym wieku, chore lub niepełnosprawne – w oparciu o przyjęte w ustawie kryteria dochodowe – do 150% kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust.1 pkt 1 i 2 *ustawy o pomocy społecznej*.

Realizowany jest także program żywnościowy Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020 (POPŻ 2014-2020) współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Najbardziej Potrzebującym (FEAD). Pomoc żywnościowa, w postaci paczki żywnościowej przekazywana jest osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, spełniających kryteria określone w art. 7 *ustawy*

¹³ Celem programu wieloletniego jest wsparcie gmin w wypełnianiu zadań własnych o charakterze obowiązkowym w zakresie dożywiania dzieci oraz zapewnienia posiłku osobom jego pozbawionym.

o pomocy społecznej i których dochód nie przekracza 150% kryterium dochodowego uprawniającego do skorzystania z pomocy społecznej, na podstawie skierowania wystawionego przez pracownika socjalnego Ośrodka Pomocy Społecznej, lub w przypadku osoby bezdomnej - pracownika Zespołu ds. Bezdomności.

Dane Ośrodka Pomocy Społecznej wskazują, iż najwięcej osób korzystających z obu programów dożywiania zamieszkuje dzielnice Chwałowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski oraz Śródmieście. Stanowią oni blisko 1/3 wszystkich beneficjentów tych Programów. W latach 2014-2016 średnio 2,9%-3,4% korzystało z tej formy wsparcia w Rybniku. Poniżej przedstawiono zestawienie liczby beneficjentów z ww. dzielnic.

Tabela 6. Osoby korzystające z programów pomocy żywnościowej w latach 2014-2016 w dzielnicach Chwałowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski oraz Śródmieście.

	Beneficjenci programu „Pomocy państwa w zakresie dożywiania”				Beneficjenci Programu FEAD			
	2014	2015	2016	Mieszkańcy dzielnic korzystający z Programu	2014	2015	2016	Mieszkańcy dzielnic korzystający z Programu
Rybnik	4164	3974	3921	3,0%	bd.	4241	4556	3,3%
Chwałowice	227	217	186	2,8%	284	218	157	2,9%
Niedobczyce	281	297	314	2,4%	Dzielnice nie objęte Programem	413	406	3,3%
Niewiadom	191	184	193	4,1%		286	216	5,4%
Paruszowiec-Piaski	253	252	240	5,6%		284	300	6,6%
Śródmieście	166	180	170	2,3%		196	73	1,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Zespolony Indeks Koncentracji Ubóstwa w dzielnicach Rybnika¹⁴

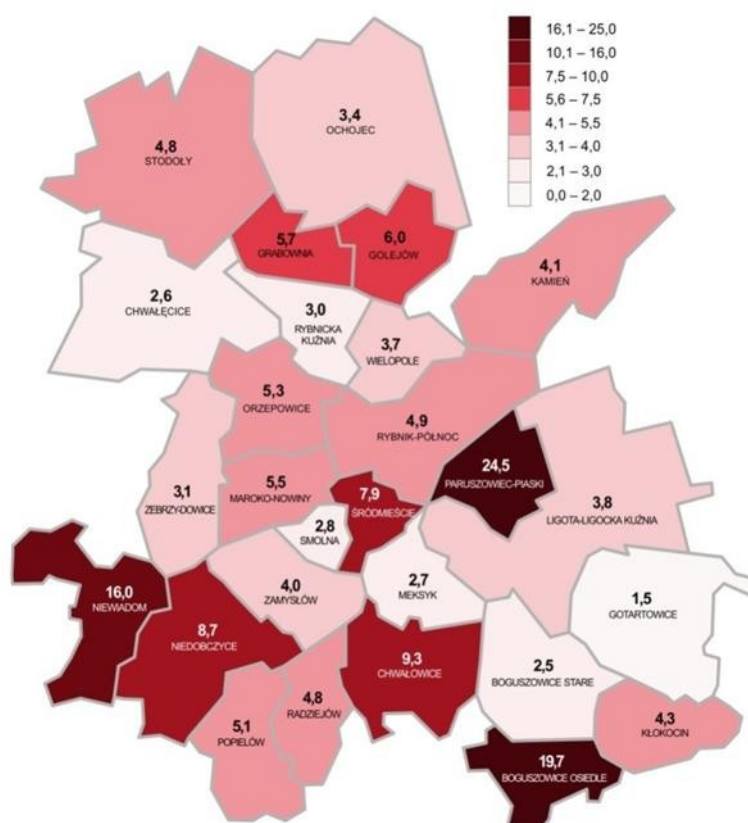
Na podstawie rozkładu przestrzennego pobierania poszczególnych zasiłków Pomocy Społecznej, możliwe jest określenie Zespolonego Indeksu Koncentracji Ubóstwa¹⁵, który jest też pośrednią miarą nasilenia problemów społecznych związanych przyczynowo z ubóstwem. W Rybniku widać wyraźną zbieżność terytorialną pobierania poszczególnych świadczeń.

¹⁴ Źródłem informacji zawartych w tym dziale jest *Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+*.

¹⁵ Zespolony Indeks Koncentracji Ubóstwa (ZIKU) dla danego obszaru to przeliczona na 100 mieszkańców tego obszaru zsumowana ilość osób w rodzinach otrzymujących któryś z czterech rodzajów świadczeń pomocy społecznej: (1) zasiłek stały, (2) zasiłek celowy, (3) zasiłek okresowy i (4) pomoc na dożywianie (liczoną jako suma świadczeń własnych i świadczeń z rządowego programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”).

Indeks ZIKU jest miarą umowną i pomimo, że pokazuje liczbę osób w rodzinach pobierających świadczenia na 100 osób ogółem, nie można go traktować jako miary procentowej, bo poszczególne świadczenia sumuje się, więc rodzina otrzymująca dwa świadczenia będzie liczona do indeksu dwukrotnie. Jest to podyktowane koniecznością uwzględnienia szczególnych koncentracji problemów w sytuacji rodzin, które jednocześnie spełniają kryteria do przyznania kilku świadczeń.

Rysunek 17. Zespolony Indeks Koncentracji Ubóstwa w poszczególnych dzielnicach Rybnika.

Źródło: Ryc. 21. Zespolony Indeks Koncentracji Ubóstwa w poszczególnych dzielnicach Rybnika (w:) *Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+* – opracowanie: W. Kłowski na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Odwołując się do analiz dotyczących określenia poziomu ubóstwa w Rybniku, przeprowadzonych na potrzeby opracowania *Polityki Społecznej Miasta Rybnika 2023+* (opracowywanej równolegle z niniejszym Programem Rewitalizacji) należy wskazać na następujące wnioski:

- Zdecydowanie najwyższą wartość indeks ubóstwa przyjmuje dla dzielnicy Paruszowiec-Piaski; zbliża się on do absolutnie alarmującej wartości 25, co oznacza, że blisko jedna czwarta mieszkańców tej dzielnicy może żyć na granicy kryzysu egzystencji, lub poniżej tej granicy.
- Stan bardzo głębokiego kryzysu ujawnia się też w dwóch innych dzielnicach: Boguszowice Osiedle i Niewiadom. Szczególnie niepokoi sytuacja Boguszowic Osiedla, które są dzielnicą niemal jedenastotysięczną, a więc ilościowa skala problemu jest tu obiektywnie największa.
- Bardzo niepokojąca jest też sytuacja w Śródmieściu, Niedobczycach i Chwałowicach.
- Z kolei niemal idealna sytuacja socjalna jest w Gotartowicach (indeks 1,5 to rzadkość), zaś dobra – w dzielnicach: Boguszowice Stare, Chwałęcice, Meksyk, Smolna i Rybnicka Kuźnia, gdzie ubóstwo dotyka mniej niż trzech procent ludności.

PODSUMOWANIE: Koncentracja problemu ubóstwa ma w Rybniku trzy wyraźne ogniska zapalne. Największa jest skala kryzysu w blisko jedenastotysięcznej dzielnicy **Boguszowice Osiedle**, zaś

największe natężenie – w dzielnicy **Paruszowiec-Piaski**. Trzecim wierzchołkiem *rybnickiego trójkąta problemów* jest dzielnica **Niewiadom**. Ten trójkąt wyznacza podstawowy kierunek działań. Drugi trójkąt dzielnic problemowych o nieco mniejszym natężeniu, to **Śródmieście – Niedobczyce – Chwałowice**. To obszary, które jeszcze nie są w tak głębokim kryzysie, jak dzielnice pierwszego trójkąta, ale są o krok od osunięcia się w taki kryzys. Szczególną uwagę trzeba w tym kontekście otoczyć Śródmieście, z uwagi na jego symboliczne znaczenie dla miasta i ważną rolę wizerunkową.

Przestrzenny wymiar ubóstwa. Ubóstwo jest jednym ze zjawisk wywierającym swoje wyraźne piętno w przestrzeni miasta. Zarówno w aktywnościach mieszkańców, jak i w degradacji przestrzeni, niskim wyposażeniu podwórek itp. Przejawem ubóstwa jest zarówno zbieractwo, jak i nagromadzenie specyficznych usług typu pożyczki „chwilówki”, lombardy, lumpeksy, zakłady bukmacherskie. Szczególne nagromadzenie tego typu usług widoczne jest na terenie Śródmieścia.

Rysunek 18. Przestrzenny wymiar ubóstwa.

Źródło: Opracowanie własne.

PRZESTĘPCZOŚĆ – BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Ocenę poziomu bezpieczeństwa publicznego oparto na analizie danych o liczbie przestępstw i wykroczeń stwierdzonych na terenie Rybnika [dane Komendy Miejskiej Policji w Rybniku], liczbie interwencji Straży Miejskiej w Rybniku, oraz liczbie prowadzonych procedur Niebieskiej Karty związanej z przemocą w rodzinie.

Przestępstwa i wykroczenia. Ochronę policyjną na terenie Rybnika pełni Komenda Miejska Policji w Rybniku. Teren Komendy Miejskiej Policji w Rybniku obejmuje miasto Rybnika oraz powiat rybnicki (ziemski). Łączna powierzchnia tych powiatów to 372 km², co stanowi niecałe 3% powierzchni województwa śląskiego, a mieszka na tym terenie prawie 216 tys. osób, czyli 4,5% wszystkich mieszkańców województwa.

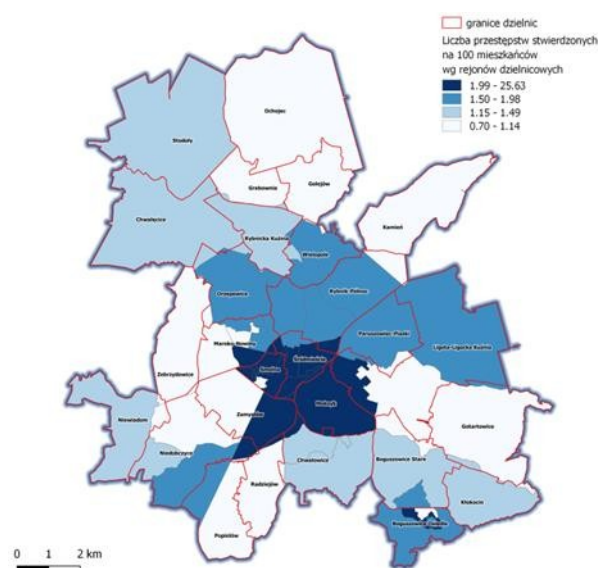
Obszar Rybnika, podlegający pod Komendę Miejską Policji w Rybniku podzielony jest pomiędzy rewir dzielnicowych KMP oraz dwa komisariaty. Podział ten jest następujący:

- Rejon dzielnicowych KMP – centralna, południowo-zachodnia, zachodnia i północna część Rybnika,
- Komisariat Policji w Rybniku-Boguszowicach - południowo-wschodnia część Rybnika (bez ścisłego Centrum) tj. dzielnice Meksyk, Ligota, Piaski, Chwałowice, Popielów, Radziejów, Zamysłów (wschodnia strona ulicy Wodzisławskiej), Boguszowice, Osiedle Południe, Kłokocin,
- Komisariat Policji w Czerwionce-Leszczynach - dzielnica Rybnika Kamień.

Analiza miejsc zaistnienia przestępstw o charakterze kryminalnym prowadzi do określenia potrzeb służby patrolowej dwóch stref zagrożeń. Lokalizacja tych stref w przypadku KMP Rybnik nie ulega zmianie od kilku lat. Pierwsza strefa zagrożenia to rejon ścisłego Centrum Rybnika oraz graniczącego z nim największego osiedla – os. Nowiny. Rejon ten w strukturze podlega Rewirowi dzielnicowych KMP. Druga strefa zagrożenia to dzielnice: Boguszowice i Chwałowice (rejon KP w Rybniku-Boguszowicach)¹⁶. Poniżej przedstawiono zestawienie przestępstw i wykroczeń stwierdzonych w 2015 roku w Rybniku z wyszczególnieniem na rejony dzielnicowych.

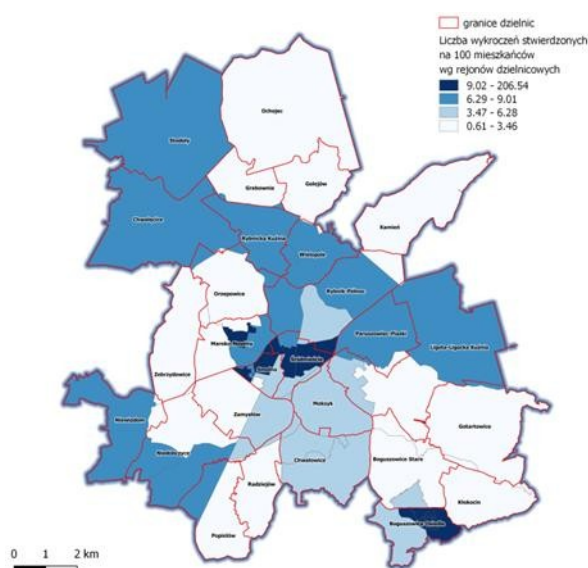
¹⁶ www.rybnik.slaska.policja.gov.pl

Rysunek 19. Liczba przestępstw stwierdzonych na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KMP Rybnik.

Rysunek 20. Liczba wykroczeń stwierdzonych na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KMP Rybnik.

Na tle województwa śląskiego oraz pozostałych stolic subregionów województwa w Rybniku odnotowuje się mniej przestępstw¹⁷ (jedynie w zakresie przestępstw drogowych sytuacja wygląda gorzej). Lecz oceniając sytuację na tle subregionu miasto Rybnik ma gorsze wskaźniki.

Tabela 7. Przestępstwa stwierdzone na 1000 mieszkańców w latach 2013 i 2015 – Rybnik na tle regionu.

	Przestępstwa stwierdzone na 1000		w tym							
	mieszkańców ogółem		o charakterze kryminalnym		o charakterze gospodarczym		drogowe		przeciwko życiu i zdrowiu	
	2013	2015	2013	2015	2013	2015	2013	2015	2013	2015
ŚLĄSKIE	34,94	25,59	23,53	15,78	6,92	6,91	2,72	2,02	0,95	0,61
PODREGION RYBNICKI	26,17	20,07	17,43	12,53	4,51	4,83	2,80	1,93	0,72	0,60
Jastrzębie-Zdrój	31,67	20,63	22,23	13,96	5,20	3,53	2,40	2,26	0,84	0,77
Rybnik	30,96	22,31	21,28	13,07	5,44	6,68	2,93	1,79	0,91	0,68
Żory	27,15	23,36	17,63	16,67	6,15	3,98	2,57	1,86	0,87	0,84
Bielsko-Biała	36,24	28,13	27,91	19,04	4,67	6,43	2,16	1,82	0,91	0,69
Częstochowa	34,07	22,00	21,97	16,46	10,09	3,30	2,61	1,69	0,81	0,67
Katowice	61,16	43,56	44,92	29,42	10,37	11,43	1,93	1,85	1,10	0,94

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Natomiast w zakresie wykrywalności sprawców przestępstw Rybnik wypada gorzej zarówno na tle województwa, jak i podregionu rybnickiego.

¹⁷ Liczonych jako przestępstw stwierdzonych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Tabela 8. Wykrywalność sprawców przestępstw – Rybnik na tle regionu.

	Wykrywalność sprawców przestępstw stwierdzonych ogółem [%]		w tym:					
			przestępstw o charakterze kryminalnym		przestępstw o charakterze gospodarczym		przestępstw drogowych	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
ŚLĄSKIE	69,0	68,4	54,0	54,0	93,0	90,1	98,7	98,8
PODREGION RYBNICKI	70,0	71,2	58,0	59,9	89,0	87,2	98,9	98,9
Jastrzębie-Zdrój	74,0	71,6	63,0	64,7	93,0	78,6	99,5	98,5
Rybnik	62,0	66,3	50,0	49,5	80,0	89,2	98,0	99,2
Żory	75,0	71,4	61,0	65,2	94,0	80,7	100,0	100,0
Bielsko-Biała	68,0	62,6	58,0	50,4	86,0	85,1	97,2	98,1
Częstochowa	71,0	67,1	62,0	60,6	90,0	80,2	97,7	96,9
Katowice	60,0	56,4	40,0	40,8	94,0	88,8	97,1	98,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Naruszenia porządku publicznego – Interwencje Straży Miejskiej. Analizując sytuację społeczną, należy również przeanalizować kwestie interwencji Straży Miejskiej w zakresie naruszania porządku publicznego. W 2015 roku zarejestrowano łącznie 11 585 interwencji Straży Miejskiej. Dominują sprawy dotyczące nieprawidłowego postoju pojazdów, osób nietrzeźwych, zakłócania ciszy, spokoju, porządku publicznego oraz spożywania alkoholu w miejscu niedozwolonym. Łącznie te trzy rodzaje zgłoszeń stanowiły prawie 46% ogółu interwencji Straży Miejskiej. Dodatkowo znacząca ilość zgłoszeń dotyczyła spożywania alkoholu w miejscu zabronionym.

Tabela 9. Ochrona porządku publicznego – zgłoszenia przyjęte przez Straż Miejską w Rybniku w 2015 r.

DZIELNICA	Nieprawidłowy postój pojazdu	Nietrzeźwy	Zakłócanie ciszy, spokoju, porządku publicznego spoczynku nocnego	Spożywanie alkoholu w miejscu zabronionym	Niszczenie mienia komunalnego	Kradzież przedmiotów	Przestępstwo (rozbój, pobicie, kradzież)	Pozostałe zgłoszenia	ŁĄCZNIE (wszystkie rodzaje zgłoszeń)	Liczba zdarzeń naruszania porządku publicznego na 1000 mieszkańców
Boguszowice Osiedle	20	6	9	1	1	2	0	140	179	16,58
Boguszowice Stare	34	11	14	3	1	0	0	119	182	23,81
Chwałęcice	4	8	3	0	3	0	0	76	94	51,34
Chwałowice	81	24	40	21	3	0	0	165	334	44,12
Golejów	2	2	5	1	0	1	0	71	82	36,00
Gotartowice	1	1	12	3	2	0	0	76	95	26,50
Grabownia	0	1	1	0	0	0	0	5	7	9,22
Kamień	0	8	7	1	1	0	0	81	98	23,23
Kłokocin	0	2	3	0	0	0	0	31	36	13,96
Ligota-Ligocka Kuźnia	14	12	21	3	6	0	0	124	180	46,32

Maroko-Nowiny	287	169	176	106	11	1	3	716	1 469	78,22
Meksyk	10	15	9	5	1	0	0	127	167	63,33
Niedobczyce	41	39	42	39	2	1	3	316	483	39,41
Niewiadom	21	23	18	14	2	0	1	112	191	41,14
Ochojec	1	0	6	1	1	0	0	41	50	24,69
Orzepowice	79	17	18	2	4	0	0	104	224	64,42
Paruszowiec-Piaski	64	15	25	19	1	0	1	195	320	72,38
Popielów	3	2	5	2	0	0	0	77	89	26,98
Radziejów	1	2	6	2	1	0	0	40	52	27,57
Rybnicka Kuźnia	59	6	14	3	0	0	0	65	147	40,82
Rybnik-Północ	193	72	53	20	4	0	0	335	677	90,25
Smolna	93	110	133	46	2	1	0	316	701	103,24
Stodoły	0	2	6	0	1	0	0	16	25	42,59
Śródmieście	1891	704	448	599	64	27	21	1598	5 352	709,63
Wielopole	5	5	5	2	0	0	0	85	102	52,96
Zamysłów	13	7	13	3	1	2	1	114	154	46,91
Zebrzydowice	2	7	9	3	0	0	0	74	95	29,91
RYBNIK	2 919	1 270	1 101	899	112	35	30	5 231	11 585	87,12

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Straży Miejskiej w Rybniku.

Powyższa tabela przedstawia lokalizację (wybranych) zdarzeń naruszania porządku publicznego. Widoczna jest wyraźna koncentracja zdarzeń na terenie Śródmieścia (45% wszystkich interwencji), które jest najbardziej narażoną dzielnicą (obszarem) Rybnika. Najczęściej dochodzi do interwencji w sprawie nieprawidłowego postoju pojazdów, obecności osób nietrzeźwych, zakłócania ciszy, spokoju, porządku publicznego oraz spożywania alkoholu w miejscu niedozwolonym. Takiego stanu rzeczy należy upatrywać z jednej strony na skutek centralnego położenia Śródmieścia względem tras komunikacyjnych, koncentracji przyjezdnych i różnego rodzaju przestrzeni publicznych, usług i wydarzeń tam organizowanych. Przy czym należy zaznaczyć, iż w większości sprawcy zdarzeń nie są mieszkańcami Śródmieścia.

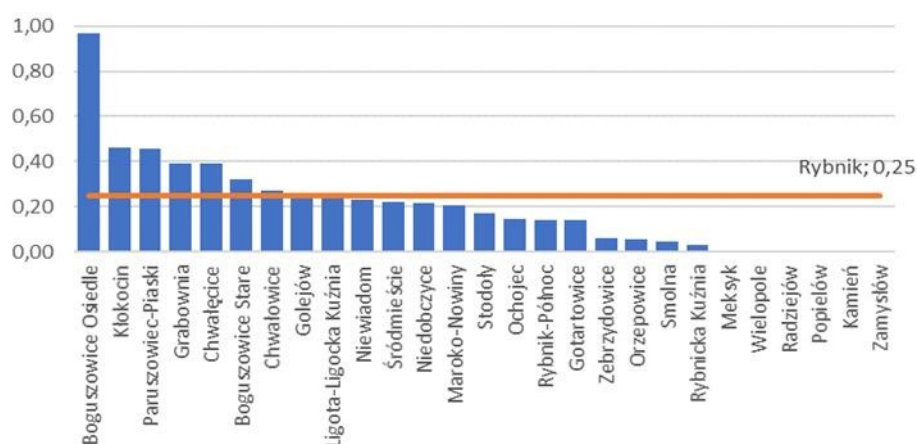
Przemoc w rodzinie. Do Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przemocy działającym przy OPS Rybnik w 2014 roku wpłynęło 625 zgłoszeń¹⁸, które dotyczyły 522 rodzin (103 zgłoszenia dotyczyły rodzin wcześniej zgłoszonych już w tym roku kalendarzowym). Najwięcej zgłoszeń dotyczyło rodzin z dzielnicy Boguszowice Osiedle (107 zgłoszeń w 106 rodzinach), a następnie dzielnic: Maroko-Nowiny (81/69), Niedobczyce (60/52), Paruszowiec-Piaski (45/35).

W analizowanym okresie prowadzono 505 procedur „Niebieskiej Karty” (z czego 411 procedur wszczęto w 2014 roku), 325 z nich zostało zakończonych. Najwięcej „Niebieskich Kart” zostało założonych przez policję (289). Ponadto karty zakładali pracownicy: pomocy społecznej (65), ośrodków interwencji kryzysowej (39), oświaty (16) oraz służby zdrowia (2).

¹⁸ Sprawozdanie z działalności OPS Rybnik za 2014 r.

Analizując rok 2015 średnio w Rybniku prowadzono 0,25 procedur *Niebieskiej Karty* na 100 mieszkańców. Wskaźnik ten największe wartości osiągał dla dzielnicy Boguszowice Osiedle (0,97). Powyżej średniej dla miasta kształtowały się także wskaźniki dla dzielnic: Kłokocin, Paruszowiec-Piaski, Grabownia, Chwałęcice, Boguszowice Stare, Chwałowice, Golejów oraz Ligota-Ligocka Kuźnia.

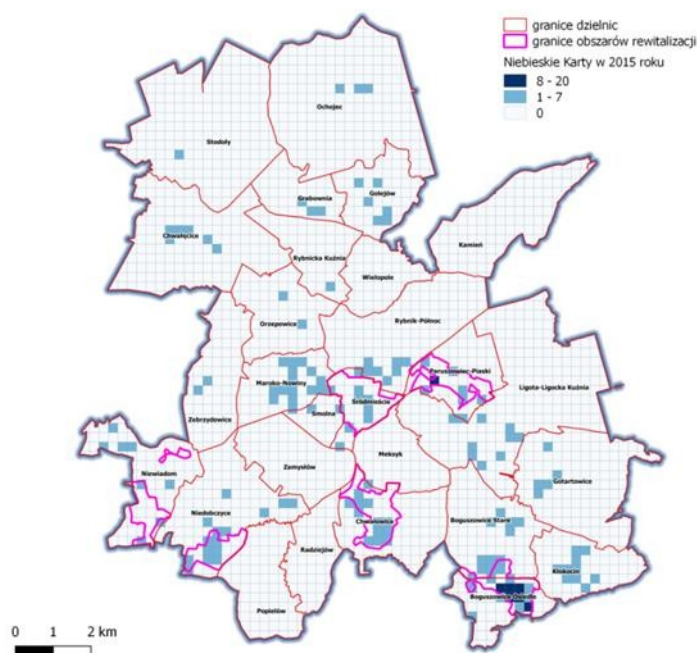
Rysunek 21. Procedury *Niebieskiej Karty* prowadzone w Rybniku w 2015 r. w podziale na poszczególne dzielnice Rybnika w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespom.n. Interdyscyplinarnego ds. przemocy.

Przestrzenne rozmieszczenie rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie, w oparciu o prowadzone procedury *Niebieskiej Karty* przedstawiono na poniższym rysunku.

Rysunek 22. Rodziny dotknięte przemocą w rodzinie w Rybniku w 2015 roku w świetle prowadzonych procedur *Niebieskiej Karty*.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zesm.n.tu Interdyscyplinarnego ds. przemocy.

Dane w podziale dzielnicowym ujęto w poniższej tabeli. Kolorem czerwonym oznaczono wartości powyżej średniej dla Rybnika (0,25).

Tabela 10. Procedury Niebieskiej Karty prowadzone w Rybniku w 2015 r. w podziale na poszczególne dzielnice Rybnika w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

DZIELNICA	Procedury Niebieskiej Karty prowadzone w Rybniku w 2015 r. w przeliczeniu na 100 mieszkańców
Boguszowice Osiedle	0,97
Boguszowice Stare	0,32
Chwałęcice	0,39
Chwałowice	0,27
Golejów	0,26
Gotartowice	0,14
Grabownia	0,39
Kamień	0,00
Kłokocin	0,46
Ligota-Ligocka Kuźnia	0,26
Maroko-Nowiny	0,20
Meksyk	0,00
Niedobczyce	0,22
Niewiadom	0,23
Ochojec	0,15
Orzepowice	0,06
Paruszowiec-Piaski	0,46
Popielów	0,00
Radziejów	0,00
Rybnicka Kuźnia	0,03
Rybnik-Północ	0,14
Smolna	0,04
Stodoły	0,17
Śródmieście	0,22
Wielopole	0,00
Zamysłów	0,00
Zebrzydowice	0,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zm.n.połu Interdyscyplinarnego ds. przemocy.

Z doświadczeń osób przeciwdziałających przemocy w rodzinie wynika, że jest to zjawisko, które dotyczy wszystkich środowisk i warstw społecznych. Widoczne jest to również na powyższej wizualizacji (Rysunek 22), gdyż wyróżnione zostały obszary na sieci *grid* zarówno takie, które zostały odznaczone wcześniej wskazując na koncentrację innych problemów społecznych, ale również takie, które nie pojawiają się w innym kontekście na łamach niniejszego dokumentu i które można byłoby określić jako „dobre domy”. Zjawisko to nie jest bezpośrednio powiązane ani z poziomem dochodów, wykształceniem, ani statusem społecznym.

POZIOM EDUKACJI – WEWNĘTRZNE ZRÓŻNICOWANIE

Z perspektywy oceny potencjalnych nierówności w dostępie do edukacji lub czynników środowiskowych wpływających na poziom edukacji i ew. innych nierówności społecznych konieczna

jest analiza wewnętrznego zróżnicowania wyników egzaminów. W tym celu poddano analizie zróżnicowania wyników edukacji na poziomie szkół podstawowych i gimnazjów, gdyż obu tych typów szkół dotyczy rejonizacja. Nie mniej jednak wyniki te mogą jedynie w pośredni sposób charakteryzować dane obszary. Wyniki te ukazano w odniesieniu do średnich wyników w województwie.

Analizując średnie wyniki sprawdzianu po szkole podstawowej można dostrzec, że średni wynik sprawdzianu w Rybniku w latach 2010-2015 osiągał wartości powyżej średniej dla województwa śląskiego utrzymując tendencję wzrostową w kolejnych latach.

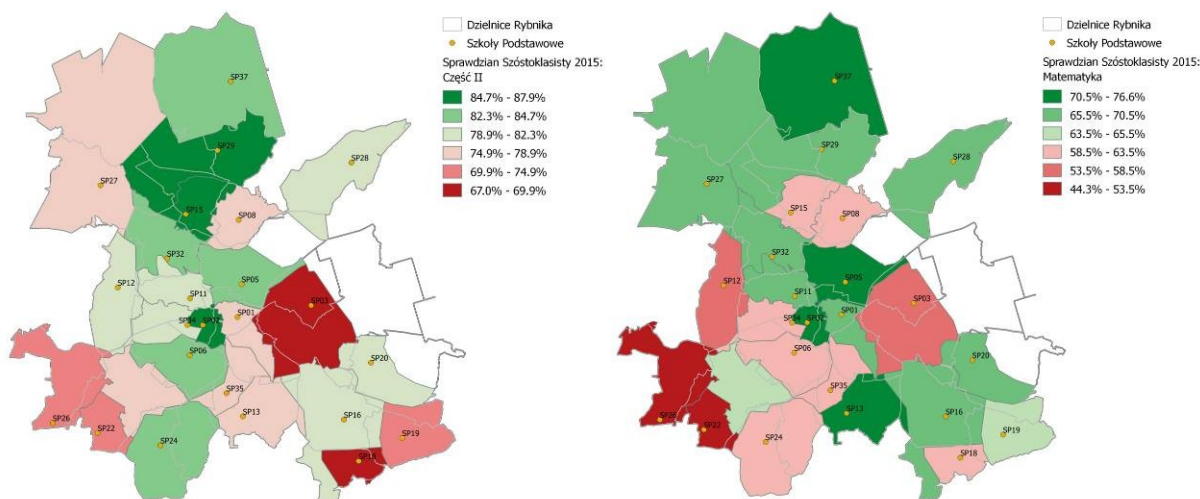
Tabela 11. Wyniki sprawdzianu po szkole podstawowej w Rybniku w latach 2010-2015.

						2015	
Średni wynik sprawdzianu po szkole podstawowej ¹⁹	2010	2011	2012	2013	2014	część I	część II
Rybnik	25,04	25,07	22,87	24,76	26,79	69,15%	78,9%
Województwo śląskie	24,37	24,96	22,56	23,55	25,44	65,8%	78,28%

Źródło: Sprawozdania Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Jaworznie z przeprowadzonych Sprawdzianów²⁰.

Przy czym warto zwrócić uwagę, iż średni wynik z języka polskiego w Rybniku to 74%, a z matematyki 64%. Warto również zwrócić uwagę na wewnętrzne zróżnicowanie w obrębie Rybnika wyników Sprawdzianu, co zostało przedstawione na kolejnych stronach.

Rysunek 23. Przestrzenne zróżnicowanie wyników Sprawdzianu po klasie szóstej Szkoły Podstawowej w Rybniku w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne.

¹⁹ Do roku 2014 wynik sprawdzianu wyrażany był w punktach w przedziale wartości od 0 do 40 pkt. Od roku szkolnego 2014/2015 sprawdzian składa się z dwóch części: części I obejmującej zadania z języka polskiego i matematyki, oraz części II z zadaniami z języka nowożytnego. Wyniki egzaminu wyrażane są w procentach (od 0 do 100%) dla poszczególnych części oraz indywidualnie dla języka polskiego i matematyki.

²⁰ Dostęp: <http://oke.jaworzno.pl/www2/index.php/informacje-o-wynikach-egzaminow>

Poniżej przedstawiono tabelę w zakresie zdawalności egzaminu po szkole gimnazjalnej – Rybnik na tle województwa.

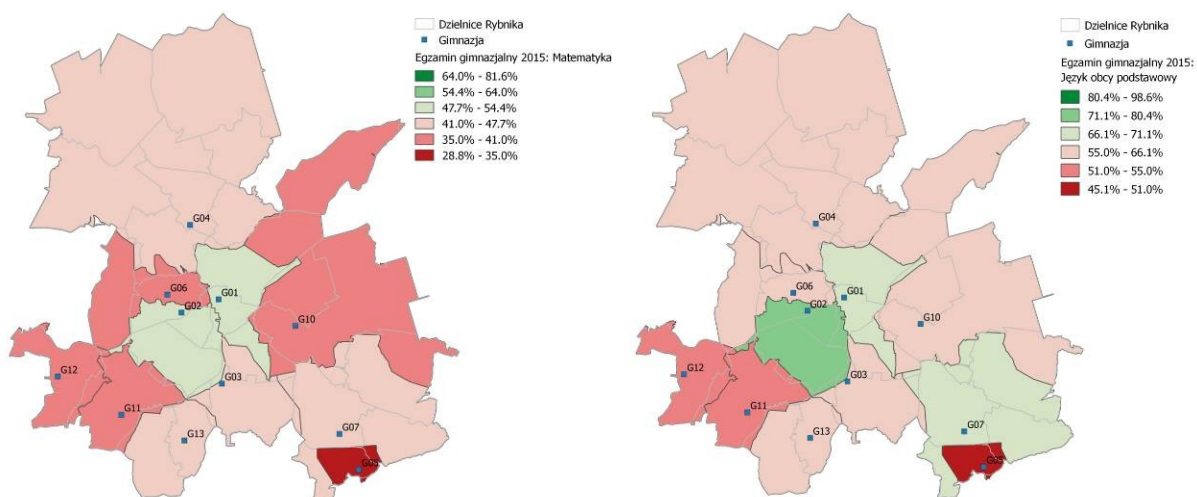
Tabela 12. Zdawalność egzaminów gimnazjalnych w Rybniku w latach 2012-2015.

Przedmiot	2012		2013		2014		2015	
	Rybnik	Śląskie	Rybnik	Śląskie	Rybnik	Śląskie	Rybnik	Śląskie
Historia	59,63%	60,92%	56,88%	57,79%	57,82%	58,93%	62,15%	63,52%
Język polski	65,95%	65,99%	61,75%	62,36%	66,35%	69,08%	59,40%	61,88%
Przyroda	49,40%	49,91%	57,91%	58,52%	51,30%	52,11%	49,24%	49,45%
Matematyka	46,99%	46,63%	47,94%	47,07%	46,82%	46,00%	47,69%	47,25%
Język obcy podstawowy	63,33%	64,09%	62,78%	64,10%	66,46%	67,96%	66,13%	67,62%
Język obcy rozszerzony	44,24%	45,61%	42,88%	44,69%	43,29%	45,31%	43,80%	47,84%

Źródło: Raporty o stanie edukacji w Rybniku, Urząd Miasta Rybnika.

W przypadku rybnickich szkół gimnazjalnych zdawalność egzaminu gimnazjalnego jest poniżej średniej wojewódzkiej. Jedynie w zakresie zdawalności części matematycznej osiągnięto na przestrzeni lat lepsze wyniki niż średnia dla województwa śląskiego.

Rysunek 24. Przestrzenne zróżnicowanie wyników Egzaminu gimnazjalnego (matematyka i język obcy) w Rybniku w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne.

Ocenie poddano wyniki z matematyki i języka obcego, a więc kompetencji kluczowych w całym procesie edukacji, także z perspektywy wejścia na rynek pracy.

Niepokojące jest, iż wśród szkół z najniższymi wynikami wyróżniają się szkoły położone na zidentyfikowanych wcześniej obszarach koncentracji ubóstwa: Szkoła Podstawowa nr 18 i Gimnazjum nr 5 (Boguszowice Osiedle), Szkoła Podstawowa nr 13 (Piaski), Szkoła Podstawowa nr 22 i Gimnazjum nr 11 (Niedobczyce), Szkoła Podstawowa nr 26 i Gimnazjum nr 12 (Niewiadom).

Należy podkreślić, iż wskazane tu zróżnicowanie nie może być podstawą oceny pracy poszczególnych szkół. Należy je traktować wyłącznie jako pośrednie wskazanie, że poszczególne szkoły pracują w środowiskach o zróżnicowanym poziomie wyzwań edukacyjnych.

DOSTĘPNOŚĆ DO PRZEDSZKOLI, SZKÓŁ PODSTAWOWYCH I GIMNAZJÓW

Ocena dostępności placówek edukacyjnych i wychowania przedszkolne (zawarta w *Studium UikZP 2016*) wykazała, iż część mieszkańców niektórych dzielnic ma utrudniony dostęp do przedszkoli i szkół podstawowych. Mianowicie część dzielnic Kamień, Golejów, Grabownia, Meksyk, Ligota - Ligocka Kuźnia, Niewiadom, Radziejów i Stodoły leży ponad 1 km od tych placówek. Przy czym za wyjątkiem skraju Stodoły odległość ta w żadnym przypadku nie przekracza 2,5 km. Odległość z niektórych dzielnic do gimnazjów jest znaczna: od ponad 2 km (Chwałęcice, Stodoły, Ochojec, Golejów, Grabownia, Kamień, część Zebrzydowic, Wielopola, Gotartowic i Kłokocina) do ponad 3,5 km (Ochojec, Stodoły, Kamień i część Chwałęcic). W przypadku, gdy dystanse te przekraczają dopuszczalne odległości, określone w ustawie o systemie oświaty, wymaga to dowozu uczniów organizowanego przez gminę²¹.

Jak wskazano w *Polityce Społecznej Miasta Rybnika 2023+*, odrębnym zagadnieniem jest dostępność do placówek oświatowych związana z pełnieniem przez nie potencjalnie roli centrów animacji życia lokalnego dla najbliższego sąsiedztwa: miejsc spotkań, wydarzeń kulturalnych i sportowych, miejsc integracji środowiska społecznego. Wskazano jednocześnie, iż takie placówki mogą pełnić faktyczną rolę animacyjną jedynie dla stosunkowo bliskiego otoczenia, które przyjmuje się umownie jako okrąg o promieniu: 400 m dla przedszkola, 750 m dla szkoły podstawowej i około 1 km dla gimnazjum.

Stosunkowo najbliżej miejsc zamieszkania powinny być sytuowane przedszkola (oczekiwanym stanem jest odległość od przedszkola do miejsca zamieszkania, którą rodzic ze starszym przedszkolakiem może bez kłopotu pokonać piechotą). Podobna jest sytuacja z rozmieszczeniem szkół podstawowych na terenie miasta. Najtrudniejsza może być sytuacja wokół szkół położonych w śródmieściu, jeśli są to szkoły, które wypracowały sobie opinię dobrych. Z kolei szkoły w enklawach zjawisk kryzysowych mogą mieć cechy „szkół z getta”²².

²¹ Zgodnie z *ustawą o systemie oświaty*, odległość do przedszkoli i młodszych klas szkół podstawowych (I - III) nie powinna przekraczać 3 km, zaś do końcowych klas szkoły podstawowej (klasy IV - VI) i gimnazjum - 4 km (w przeciwnym przypadku gmina musi zapewnić bezpłatny przewóz lub bezpłatny bądź ulgowy bilet). W roku szkolnym 2014/15 z dowozu organizowanego przez Miasto korzystało na mocy ww. ustawy 821 uczniów (dowóz bezpłatny), zaś 815 korzysta z biletów gimnazjalnych (w tym ulgowych [z biletu ulgowego korzystają uczniowie, którzy dojeżdżają gimbussem, lecz nie spełniają warunku ustawowego o odległości, uczniowie, którzy mają wyjątkowo niebezpieczne dojeżdżanie do szkoły oraz uczniowie szkół sportowych - dojazd na zajęcia odbywające się poza budynkiem szkoły]).

²² W *Polityce Społecznej Miasta Rybnika 2023+* wskazano na konieczność dokładniejszych analiz czy któraś ze szkół rybnickich nie znajduje się w jednej z opisanych sytuacji. Szczególnie należałoby pochylić się nad sytuacją szkół w dzielnicach: Boguszowice Osiedle, Paruszowiec-Piaski i Niewiadom, oraz odrębnie szkół w Śródmieściu.

Kolejnym problemem jest selekcyjność gimnazjów w dużych ośrodkach miejskich. Selekcja uczniów do gimnazjów często odbywa się na podstawie wyników sprawdzianu. Oznacza to, że najlepsi uczniowie wybierają często inne szkoły niż rejonowe. Efektem tego zjawiska jest grupowanie się w danych gimnazjach uczniów o wysokim potencjale intelektualnym²³. W Rybniku dotyczy to szczególnie dwóch gimnazjów dwujęzycznych położonych w Śródmieściu. Z tego też powodu średnie wyniki pozostałych szkół są relatywnie niższe niż podobna struktura wyników w szkołach podstawowych. Szkoły w „trudniejszych” dzielnicach powinny być starannie monitorowane pod kątem prawdopodobnej potrzeby mocnego wsparcia ich w zadaniach wychowawczych, profilaktycznych i socjalizacyjnych, a także wejścia z nimi w szerszy dialog na temat lokalnych potrzeb i niezbędnych działań w ich dzielnicach.

Jak również wskazano w *Polityce Społecznej*, warto też sięgnąć po dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej i przebadать rozkład ocen z gimnazjalnego egzaminu końcowego (z poszczególnych przedmiotów) oraz z testu na zakończenie szkoły podstawowej po adresach zamieszkania uczniów. Ujawni to faktyczny rozkład terytorialny deficytów edukacyjnych, dużo precyzyjniej, niż porównywanie średnich dla szkół.

INNE PROBLEMY SPOŁECZNE I DYSFUNKCJE

Ocenie poddano występowanie innych problemów społecznych i dysfunkcji w sferze społecznej, w tym uzależnienia, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz problemy zdrowotne. Aby uwidocznic skalę wewnętrznego zróżnicowania w obrębie miasta wsparcia udzielanego przez OPS Rybnik, na mapach ukazano rozmieszczenie osób²⁴ korzystających ze wsparcia pomocy społecznej w podziale na dzielnice – tzw. *całkowity strumień świadczeń*. Wśród analizowanych powodów korzystania z pomocy społecznej były:

- alkoholizm,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – rodziny wielodzietne,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – rodziny niepełne,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego,
- niepełnosprawność.

²³ Por. G. Humenny, M. Koniewski, P. Majkut, P. Skórska, 2014, *Migracje uczniów między zespołami klasowymi przy przejściu ze szkoły podstawowej do gimnazjum*, Referat, XX Konferencja Diagnostyki Edukacyjnej, Gdańsk (http://www.ptde.org/file.php/1/Archiwum/XX_KDE/pdf_2014/Majkut%2CHumenny%2CKoniewski%2CSkorska.pdf).

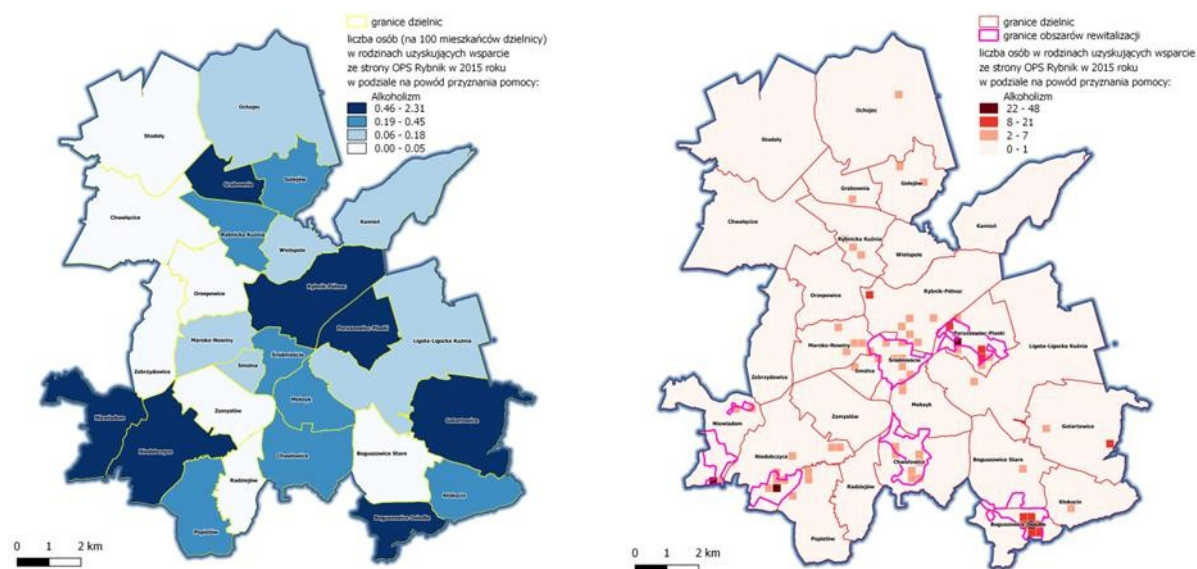
²⁴ Liczba osób w rodzinach w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Tabela 13. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej według głównych dysfunkcji/powodów przyznania pomocy w Rybniku w latach 2008 i 2015.

DYSFUNKCJA /POWÓD PRYZNANIA WSPARCIA	Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach	
	2008	2015	2008	2015
Ubóstwo	1114	1672	3125	4209
Bezrobocie	1043	1339	3476	3722
Niepełnosprawność	727	966	1822	2174
Długotrwała lub ciężka choroba	458	912	1015	1955
Bezradność w spra-ach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina niepełna	379	480	1236	1651
Bezradność w spra-ach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina wielodzietna	165	196	925	1144
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	Bd.	616	Bd.	1745
Alkoholizm	134	283	343	537
RAZEM	2448	2696	7330	6854

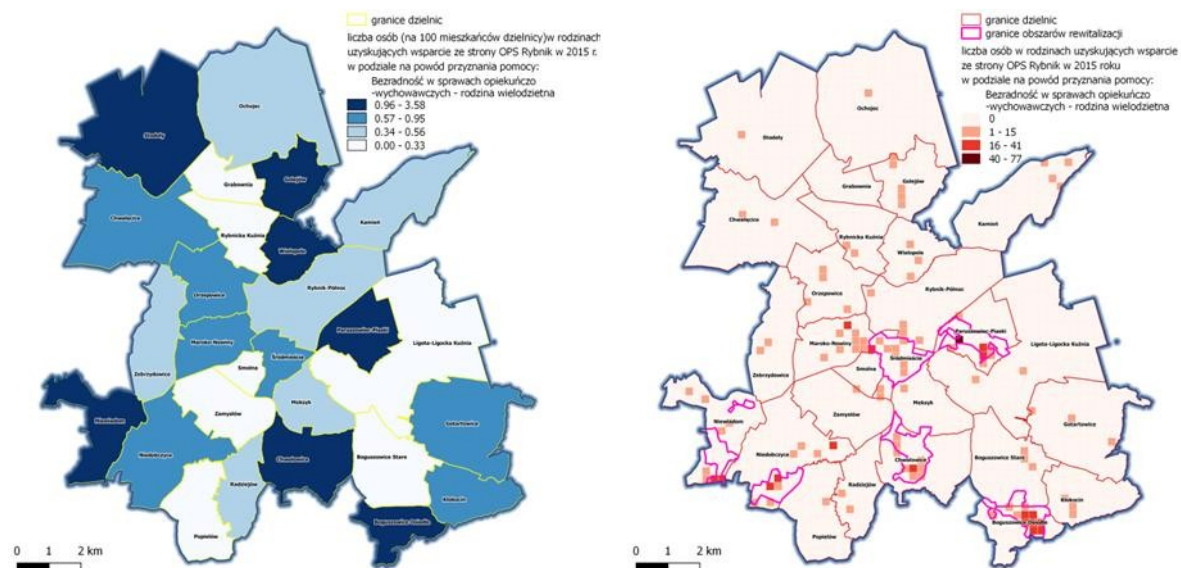
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

We wszystkich przypadkach liczbę osób korzystających z pomocy z konkretnego powodu przeliczono na 100 mieszkańców danej dzielnicy. Analizując wszystkie powody przyznania pomocy kompleksowo zauważa się, że zdecydowanie najwięcej problemów społecznych pojawia się w dzielnicy Paruszowiec-Piaski. Jest to obszar, gdzie wszystkie wymienione wskaźniki (za wyjątkiem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – rodziny niepełne) przyjmują najwyższe wartości wśród wszystkich dzielnic. Kolejnymi dzielnicami są Niewiadom oraz Boguszowice Osiedle. Są to następne dwie dzielnice, w których wykazywane są jedne z najwyższych wartości wskaźników pomocy. Po drugiej stronie znajdują się dzielnice, gdzie analizowane problemy występują w najmniejszej skali tj. Ligota-Ligocka Kuźnia, Boguszowice Stare, Zebrzydowice, Popielów czy Gotartowice.

Rysunek 25. Osoby w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu alkoholizmu na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

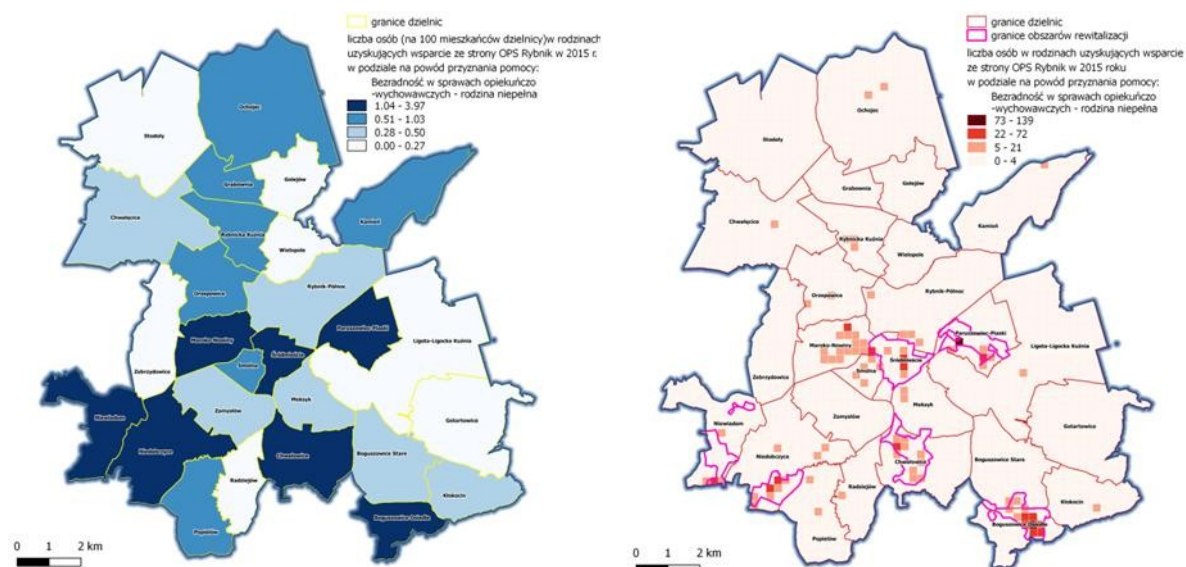
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Rysunek 26. Osoby w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych (rodzina wielodzietna) na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

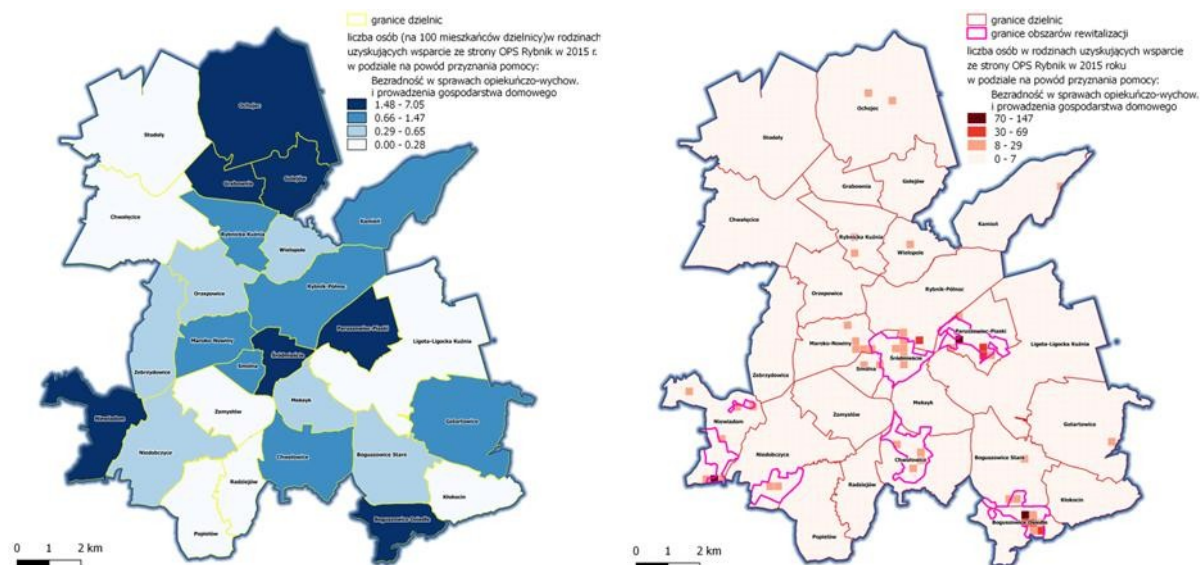
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Rysunek 27. Osoby w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych (rodzina niepełna) na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

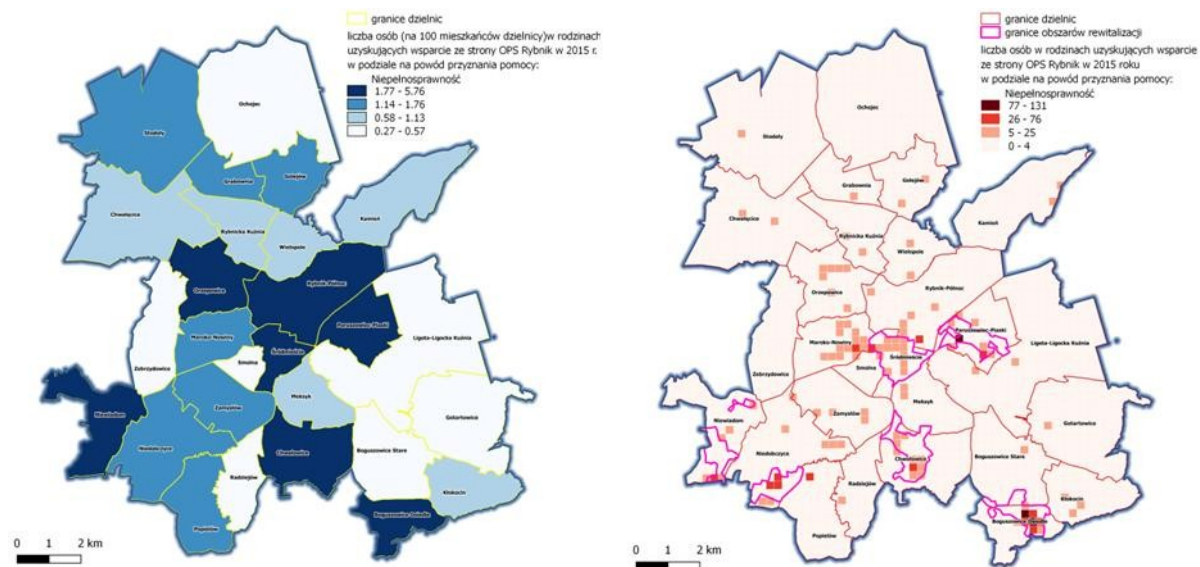
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Rysunek 28. Osoby w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych (prowadzenie gospodarstwa domowego) na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Rysunek 29. Osoby w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Poniżej przedstawiono powyższe dane dla dzielnic Rybnika w ujęciu tabelarycznym.

Tabela 14. Wskaźniki problemów społecznych w dzielnicach Rybnika.

DZIELNICA	Osoby korzystające ze wsparcia OPS z powodu:					
	bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych					Przyznane świadczenialimentacyjnego
	alkoholizm	rodzina wielodzietna	rodzina niepełna	prowadzenie gospodarstwa domowego	niepełno-sprawność	
liczba osób na 100 mieszkańców						
Boguszowice Osiedle	0,98	2,15	3,97	2,71	4,45	1,76
Boguszowice Stare	0,03	0,31	0,44	0,51	0,27	0,35
Chwałęcice	0,00	0,89	0,28	0,06	0,95	0,28
Chwałowice	0,45	1,19	2,19	1,16	2,07	1,00
Golejów	0,43	1,22	0,17	1,69	1,17	0,13
Gotartowice	0,48	0,57	0,00	0,85	0,57	0,20
Grabownia	0,66	0,00	0,79	1,57	1,70	0,00
Kamień	0,07	0,51	0,51	1,43	0,81	0,30
Kłokocin	0,19	0,58	0,50	0,00	0,85	0,54
Ligota-Ligocka Kuźnia	0,08	0,31	0,23	0,03	0,46	0,15
Maroko-Nowiny	0,13	0,62	1,05	0,74	1,25	0,68
Meksyk	0,31	0,43	0,47	0,31	0,59	0,43
Niedobczyce	0,67	0,93	1,37	0,58	1,61	0,78
Niewiadom	0,73	2,01	1,90	6,10	2,32	0,90
Ochojec	0,15	0,39	1,03	1,53	0,44	0,39
Orzepowice	0,03	0,72	0,77	0,32	1,92	0,52
Paruszowiec-Piaski	2,31	3,58	3,69	7,05	5,76	1,75
Popielów	0,31	0,18	0,65	0,00	1,33	0,46
Radziejów	0,05	0,54	0,27	0,00	0,38	0,44
Rybnicka Kuźnia	0,42	0,31	0,51	0,93	0,68	0,40
Rybnik-Północ	0,49	0,45	0,50	0,97	1,83	0,44
Smolna	0,09	0,09	0,91	0,66	0,57	0,45
Stodoły	0,00	1,36	0,00	0,00	1,53	0,00
Śródmieście	0,29	0,63	1,65	1,65	1,95	0,88
Wielopole	0,15	0,98	0,10	0,62	0,93	0,41
Zamysłów	0,03	0,12	0,47	0,26	1,14	0,18
Zebrzydowice	0,03	0,38	0,19	0,53	0,44	0,41

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

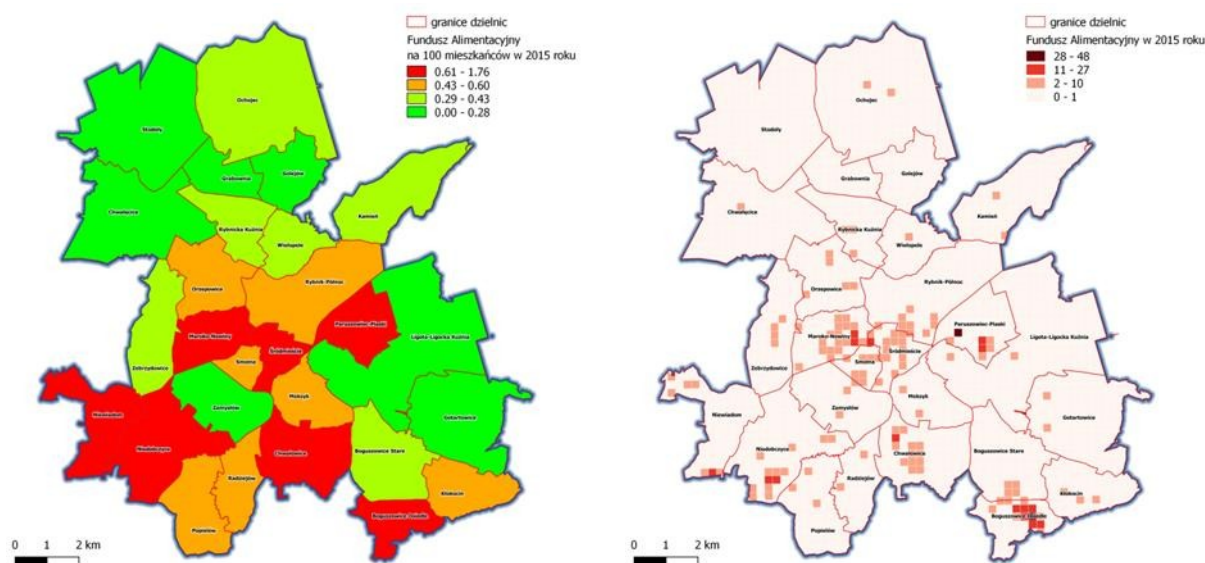
Ostatnim analizowanym wskaźnikiem jest **natężenie świadczeń wypłacanych z Funduszu alimentacyjnego**. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz.U. z 2016, poz. 169 ze zmianami). Mając na uwadze ustawowe kryteria²⁵ przyznawania świadczenia, wskaźnik

²⁵ Do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ma prawo osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku, gdy uczy się w szkole lub w szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – bezterminowo (art. 9

liczby wypłacanych świadczeń (liczby świadczeniobiorców) pośrednio wskazuje na liczbę rodzin niepełnych lub rozbitych posiadających dzieci.

Zdecydowanie najwyższą liczbę świadczeń z funduszu przypadających na 100 mieszkańców zauważa się w dzielnicach: Boguszowice Osiedle (1,76) oraz Paruszowiec-Piaski (1,75). Stosunkowo wysokie wartości charakteryzują dzielnice: Chwałowice, Niewiadom, Śródmieście, Niedobczyce oraz Maroko Nowiny. Rozmieszczenie rodzin objętych świadczeniami z funduszu alimentacyjnego w 2015 roku przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 30. Przyznane świadczenia z Funduszu alimentacyjnego na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku.

Konsekwencją powyższych negatywnych zjawisk społecznych, których koncentracja jest widoczna w dzielnicach Boguszowice Osiedle, Chwałowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski, Śródmieście oraz Maroko-Nowiny jest znacząca skala potrzeb wsparcia rodzin w pełnionych przez nie funkcjach w formie usług świadczonych w placówkach wsparcia dziennego i środowiskowych formach opieki, czy też tzw. pracy podwórkowej (*streetworking*). Placówki Wsparcia Dziennego (PWD) na terenie tych dzielnic obejmują opieką 395 dzieci, w tym 200 na terenie Boguszowic Osiedla. Od roku 2016 wszystkie PWD w Rybniku prowadzone są przez organizacje pozarządowe.

Wsparcie w tym zakresie świadczą również jednostki systemu edukacji oraz organizacje pozarządowe (głównie w oparciu o dotacje na realizację zadań publicznych).

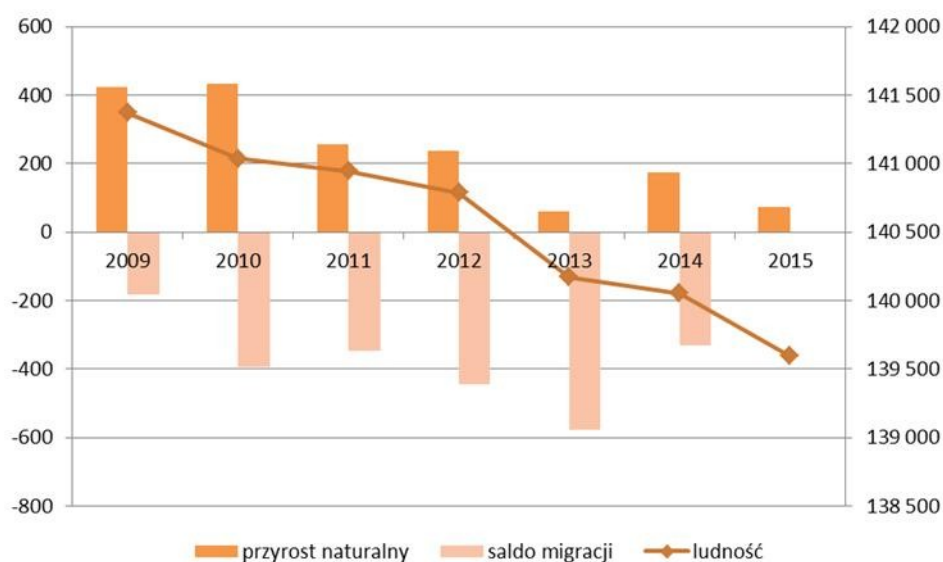
ust. 1 ustawy). Świadczenia te przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 725 zł (art. 9 ust. 2). Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują w wysokości bieżąco ustalonych alimentów, jednakże nie wyższej niż 500 zł miesięcznie (art. 10 ust. 1).

DEMOGRAFIA

Rybnik jest najludniejszym miastem subregionu zachodniego. W 2015 roku (według danych GUS) Rybnik liczył 139,6 tys. mieszkańców, co stanowiło 22% ogółu ludności subregionu. Wśród ludności dominują kobiety. W 2015 roku stanowiły one 51,2% populacji mieszkańców.

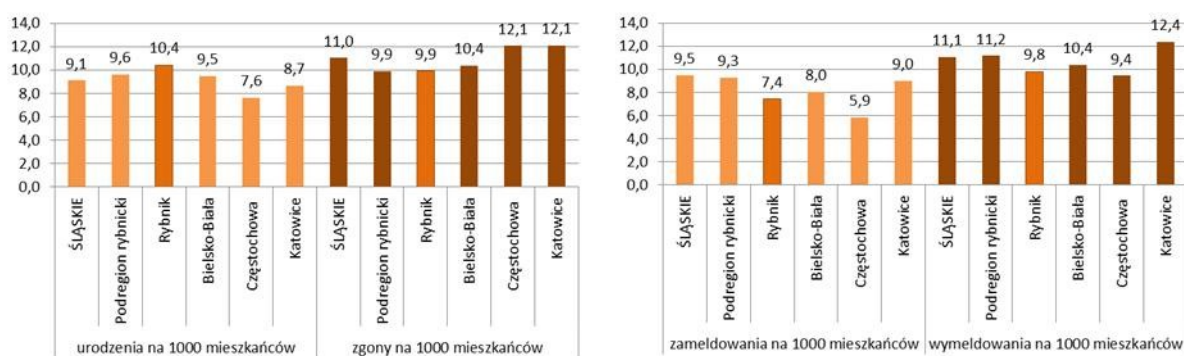
W ostatnich latach zauważa się tendencję malejącą w liczbie ludności miasta. W stosunku do roku 2009 liczba mieszkańców spadła o 1,8 tys. osób tj. o ponad 1%. Systematyczny spadek ludności jest efektem ujemnego salda przyrostu naturalnego, jak i migracji. W 2009 roku przyrost naturalny w Rybniku wyniósł 425 osób, a w 2015 roku zaledwie 74 osoby. Saldo migracji w 2009 roku wyniosło -183 osoby, a w 2014 roku już -330 osoby.

Rysunek 31. Liczba ludności, przyrost naturalny i saldo migracji w Rybniku w latach 2009-2015.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS (BDL GUS).

Mimo negatywnych zmian demograficznych obserwowanych w ostatnich latach, analizując wskaźnik liczby urodzeń i zgonów na 1000 mieszkańców i porównując je z wartościami dla podregionu rybnickiego i województwa śląskiego oraz innych stolic subregionów można zauważyć, że sytuacja w Rybniku jest (relatywnie) najlepszą spośród analizowanych jednostek. Wskaźnik urodzeń jest najwyższy wśród wszystkich analizowanych obszarów (10,4 osób/1000 mieszkańców), natomiast wskaźnik zgonów najniższy i wynosi 9,9 osób/1000 mieszkańców (równy średniej wartości dla całego subregionu zachodniego).

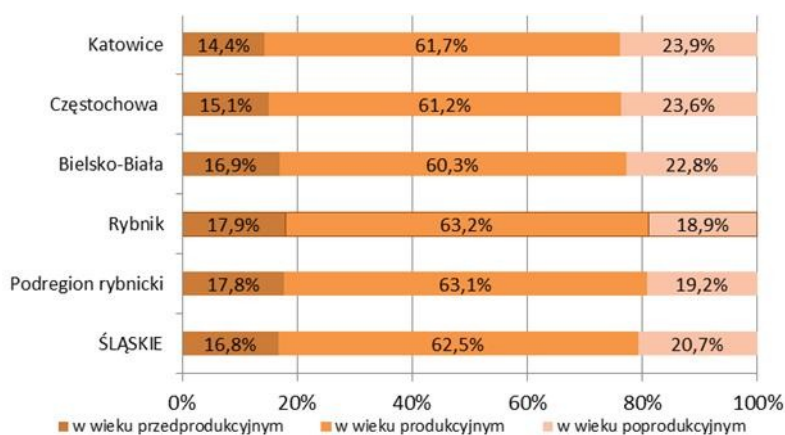
Rysunek 32. Ruch naturalny i migracje na 1000 mieszkańców w Rybniku w 2015 roku na tle regionu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W przypadku wskaźników zameldowań i wymeldowań na 1000 mieszkańców Rybnik zaraz po Częstochowie charakteryzuje się najmniejszymi wartościami w stosunku do obu wskaźników (w odniesieniu do analizowanych obszarów). W wyniku wyjazdów za granicę, liczba ludności spadła w 2014 roku o 91 osób (70 osób przybyło z zagranicy, 161 osób wyjechało).

Proces depopulacji Rybnika będzie się pogłębiać. Z prognoz Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że w najbliższych latach liczba mieszkańców Rybnika będzie nadal spadać (do 2050 roku o 20,4%).

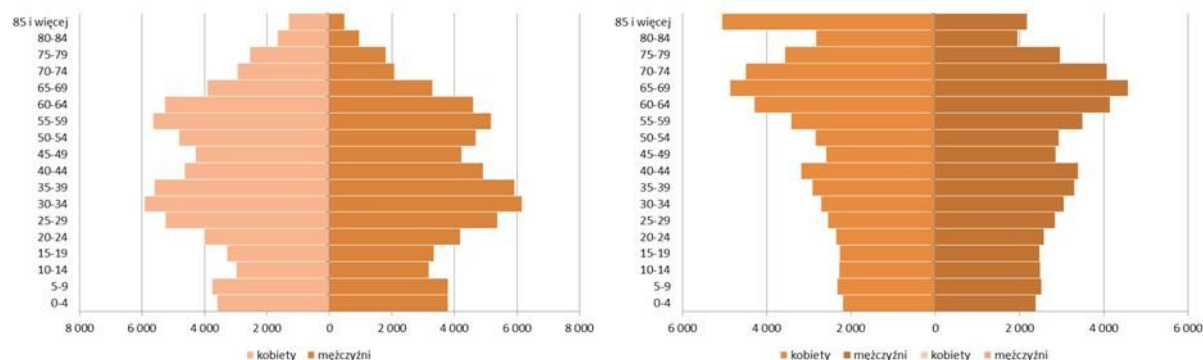
Pod względem struktury wieku w Rybniku 63,3% mieszkańców stanowią osoby w wieku produkcyjnym, 17,9% mieszkańców jest w wieku przedprodukcyjnym, natomiast 18,9% w wieku poprodukcyjnym. W odniesieniu do statystyk dla podregionu rybnickiego i województwa śląskiego oraz innych stolic subregionów wartości te są korzystne, jednak należy zwrócić uwagę na fakt, że liczba osób w wieku przedprodukcyjnym będzie spadać, natomiast rosnać będzie grupa osób w wieku poprodukcyjnym.

Rysunek 33. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku Rybnika na tle regionu w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Obecnie wśród mieszkańców Miasta dominują osoby w wieku 30-39 lat oraz 55-64 lat (roczniki tzw. wyżów demograficznych). Patrząc jednak na prognozy dla roku 2050 zauważa się zdecydowaną dominację osób w wieku 65-69 lat. Wykres struktury wiekowej ulega rozszerzeniu u góry i zwężeniu u dołu, co wskazuje na proces starzenia się społeczeństwa miasta. W tym względzie procesy demograficzne zachodzące na terenie Rybnika nie różnią się od zmian charakterystycznych dla całej Polski – procesu starzenia się społeczeństwa.

Rysunek 34. Piramida wieku i płci ludności Rybnika w 2015 roku i prognoza GUS dla roku 2050.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W kontekście zmian demograficznych szczególnie interesujące jest wewnętrzne zróżnicowanie struktur wiekowych w obrębie miasta i weryfikacja, które obszary (dzielnice) cechuje nadreprezentacja (lub niedoreprezentowanie) poszczególnych grup wiekowych. Powinno to mieć przełożenie na jakość i rodzaj infrastruktury dostosowanej do potrzeb mieszkańców (w tym m.in. edukacji, usług czasu wolnego, komunikacji, występowania barier przestrzennych itp.). Pośrednio może to również wskazywać na mniejszą atrakcyjność poszczególnych dzielnic do zamieszkania, szczególnie dla osób młodych.

Tabela 15. Ludność w dzielnicach Rybnika według ekonomicznych grup wieku w 2016 roku oraz dynamika zmian liczby mieszkańców w dzielnicach.

	Struktura wiekowa według ekonomicznych grup wieku [osoby]			Struktura wiekowa według ekonomicznych grup wieku [%]			Dynamika zmian liczby mieszkańców ogółem w okresie 2005-2015
	0-17	18-65	65+	0-17	18-65	65+	
Boguszowice Osiedle	1 976	7 558	1 266	18,3%	70,0%	11,7%	-13,7%
Boguszowice Stare	1 433	5 334	874	18,8%	69,8%	11,4%	1,0%
Chwałęcice	347	1 269	215	19,0%	69,3%	11,7%	9,9%
Chwałowice	1 247	5 057	1 266	16,5%	66,8%	16,7%	-10,2%
Golejów	417	1 540	318	18,3%	67,7%	14,0%	9,8%
Gotartowice	701	2 377	511	19,6%	66,2%	14,2%	6,7%
Grabownia	163	508	89	21,4%	66,8%	11,7%	7,8%

Kamień	759	2 860	618	17,9%	67,5%	14,6%	8,4%
Kłokocin	517	1 808	257	20,0%	70,0%	10,0%	5,2%
Ligota-Ligocka Kuźnia	729	2 515	633	18,8%	64,9%	16,3%	9,4%
Maroko-Nowiny	3 052	12 883	2 819	16,3%	68,7%	15,0%	-11,4%
Meksyk	416	1 758	464	15,8%	66,6%	17,6%	0,5%
Niedobczyce	2 033	8 516	1 710	16,6%	69,5%	13,9%	-6,0%
Niewiadom	863	2 989	789	18,6%	64,4%	17,0%	-4,9%
Ochojec	446	1 348	240	21,9%	66,3%	11,8%	17,7%
Orzepowice	688	2 358	426	19,8%	67,9%	12,3%	10,6%
Paruszowiec-Piaski	790	2 965	665	17,9%	67,1%	15,0%	-2,3%
Popielów	588	2 179	529	17,8%	66,1%	16,1%	4,7%
Radziejów	344	1 252	290	18,2%	66,4%	15,4%	0,7%
Rybnicka Kuźnia	565	2 565	481	15,7%	71,0%	13,3%	-11,8%
Rybnik-Północ	1 024	4 708	1 762	13,7%	62,8%	23,5%	-5,9%
Smolna	962	4 700	1 129	14,2%	69,2%	16,6%	-11,6%
Stodoły	84	409	92	14,4%	69,9%	15,7%	-1,5%
Śródmieście	963	4 679	1 888	12,8%	62,1%	25,1%	-18,1%
Wielopole	338	1 259	329	17,5%	65,4%	17,1%	1,9%
Zamysłów	643	2 168	472	19,6%	66,0%	14,4%	19,4%
Zebrzydowice	635	2 121	421	20,0%	66,8%	13,2%	10,1%
RYBNIK	22 723	89 683	20 553	17,1%	67,4%	15,5%	-4,9%

Źródło: Ewidencja ludności – Urząd Miasta Rybnika (stan 02.2016 r.) [za:] Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rybnika (Tabela I-31.).

Według danych z Ewidencji ludności (stan na 02.2016 r.) w strukturze demograficznej Rybnika według ekonomicznych grup wieku, ponad 67% stanowią mieszkańcy w wieku 18-65 lat, 17% – ludność w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat [blisko 22,7 tys.]), natomiast 15,5% – mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym, liczący ponad 65 lat (20,5 tys.)²⁶. Na sto osób w wieku produkcyjnym przypada 25,3 osób w wieku 0-17 lat (przedprodukcyjnym) oraz 22,9 osób w wieku poprodukcyjnym.

Zgodnie ze zgromadzonymi danymi stworzona została mapa profili demograficznych poszczególnych dzielnic z uwagi na występującą w nich nadreprezentację poszczególnych ekonomicznych grup wieku w stosunku do średniej dla całego miasta (cechujących się wyższym od przeciętnego dla Rybnika udziałem mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym lub poprodukcyjnym)²⁷. Przyjęto

²⁶ Nieznaczne różnice w strukturze wiekowej pomiędzy danymi z Ewidencji ludności (bazy PESEL), a danymi ujętymi w Banku Danych Lokalnych GUS (Tabela 15) wynikają z różnej metodologii gromadzenia danych. Niemniej jednak różnice te nie mają istotnego wpływu na kluczowe wnioski zawarte w tym rozdziale. Ponadto należy zaznaczyć, że dane BDL GUS nie prezentują wewnętrznego zróżnicowania w obrębie miasta. Jedynym źródłem informacji jest tutaj Ewidencja ludności.

²⁷ Por.: Rys. I-23. Struktura demograficzna Rybnika - typy struktury wiekowej dzielnic miasta (w:) *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rybnika (2016)*, oraz Ryc. 5. *Rybnik, profile dzielnic ze względu na dominujące w nich ekonomiczne grupy wieku (w:) Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+.*

następujące progi przekroczenia średniej ogólnomiejskiej, które będą uznane za „znaczącą nadreprezentację”²⁸:

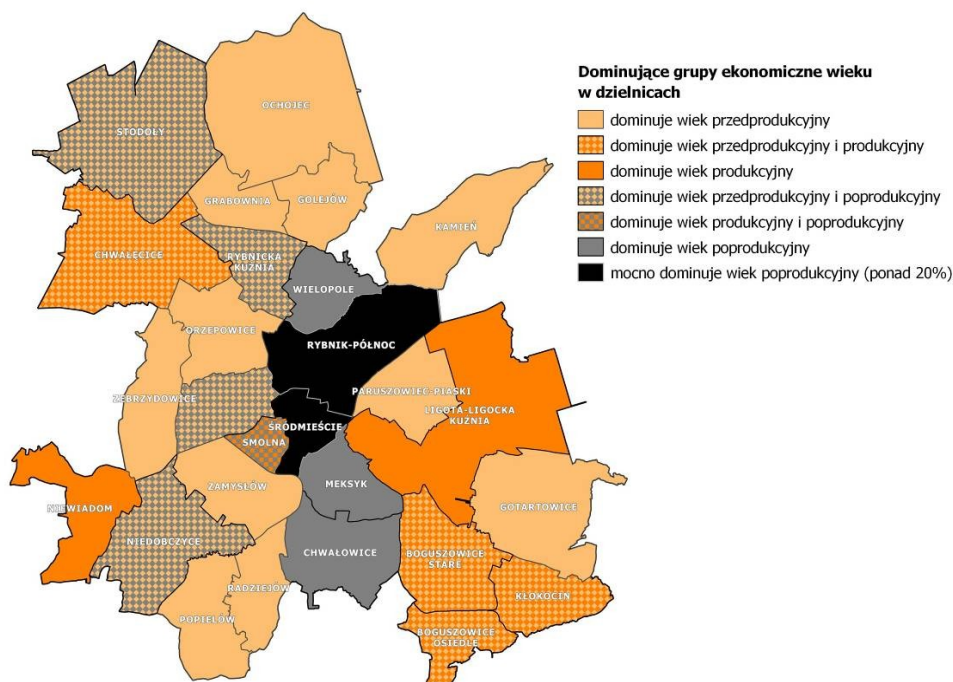
- dla wieku przedprodukcyjnego: $17,1\% + 0,6\% = 17,7\%$,
- dla wieku produkcyjnego: $67,4\% + 0,6\% = 70,40\%$,
- dla wieku poprodukcyjnego: $15,5\% + 0,6\% = 16,1\%$.

Ponadto nadreprezentację seniorów przekraczającą 20% uznano za odrębną kategorię.

W ten sposób powstało siedem profili dzielnic: wyższy od przeciętnego dla Rybnika udział mieszkańców w dzielnicach w kategoriach wiekowych:

- 1) w wieku przedprodukcyjnym (Gotartowice, Golejów, Grabownia, Ochojec, Orzepowice, Paruszowiec-Piaski, Popielów, Radziejów, Zamysłów, Zebrzydowice),
- 2) w wieku przed- i produkcyjnym (Boguszowice-Osiedle, Boguszowice-Stare, Chwałęcice, Kłokocin),
- 3) w wieku produkcyjnym (Ligota-Ligocka Kuźnia, Niewiadom)
- 4) w wieku przed- i poprodukcyjnym (Maroko-Nowiny, Niedobczyce, Rybnicka Kuźnia, Stodoły),
- 5) w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym (Smolna),
- 6) w wieku poprodukcyjnym (Meksyk, Chwałowice– Wielopole),
- 7) w wieku poprodukcyjnym - wynoszący ponad 20% liczby mieszkańców dzielnicy (Rybnik-Północ, Śródmieście).

Rysunek 35. Profile dzielnic Rybnika ze względu na dominujące w nich ekonomiczne grupy wieku.

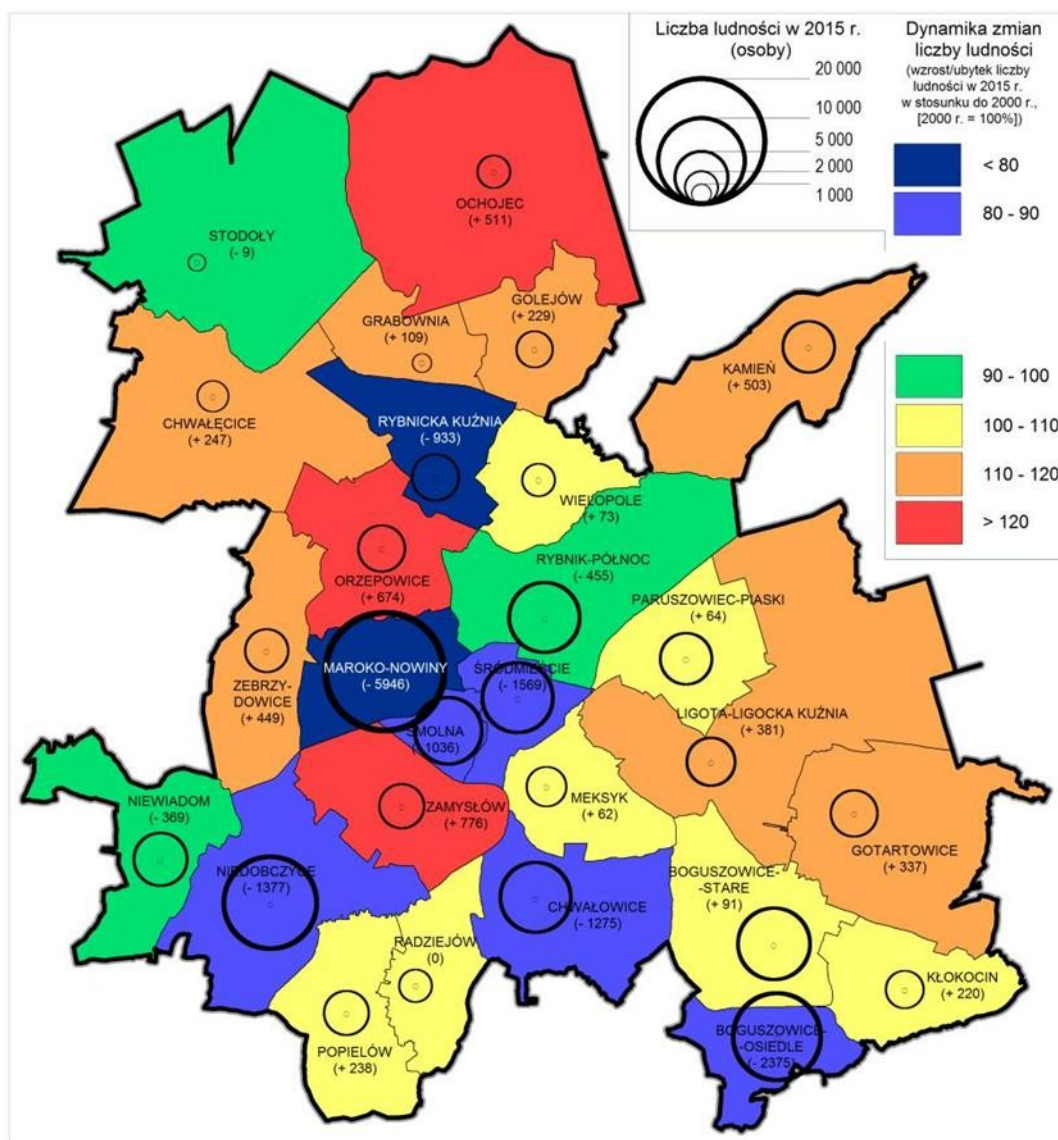
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ewidencji ludności Urzędu Miasta Rybnika.

²⁸ Zgodnie z metodologią wskazaną w *Polityce Społecznej Miasta Rybnika 2023+*.

Najmniej korzystne struktury wiekowe ludności (stosunkowo małe udziały grup wiekowych młodszych i większe udziały grup wiekowych starszych) występują w dzielnicach centralnych – w Śródmieściu i Rybnik-Północ oraz w Meksyku, Chwałowicach, Smolnej i Maroku-Nowinach.

Jak pokazuje analiza wewnętrznego zróżnicowania zmian liczby mieszkańców w dzielnicach Rybnika w latach 2000-2015 (Rysunek 36), można wyróżnić dzielnice, w których nastąpił spadek liczby mieszkańców, oraz takie, które cechuje wysoka atrakcyjność i potencjał do przyciągania mieszkańców.

Rysunek 36. Dynamika zmian liczby ludności w dzielnicach Rybnika w okresie 2000-2015.

Źródło: Rys. I-22. Liczba ludności w dzielnicach Rybnika w 2015 r. i zmiany liczby ludności w okresie 2000-2015 [w:] Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Rybnika (2016).

Zgodnie z przedstawionymi danymi, w latach 2000-2015 liczba mieszkańców środkowej i południowej części miasta zmniejszyła się o blisko 12,2 tys. osób, zaś w części północnej i północno-zachodniej – wzrosła o niespełna 2 tys. osób. Przy czym należy pamiętać, iż dzielnice w tej części miasta należą do

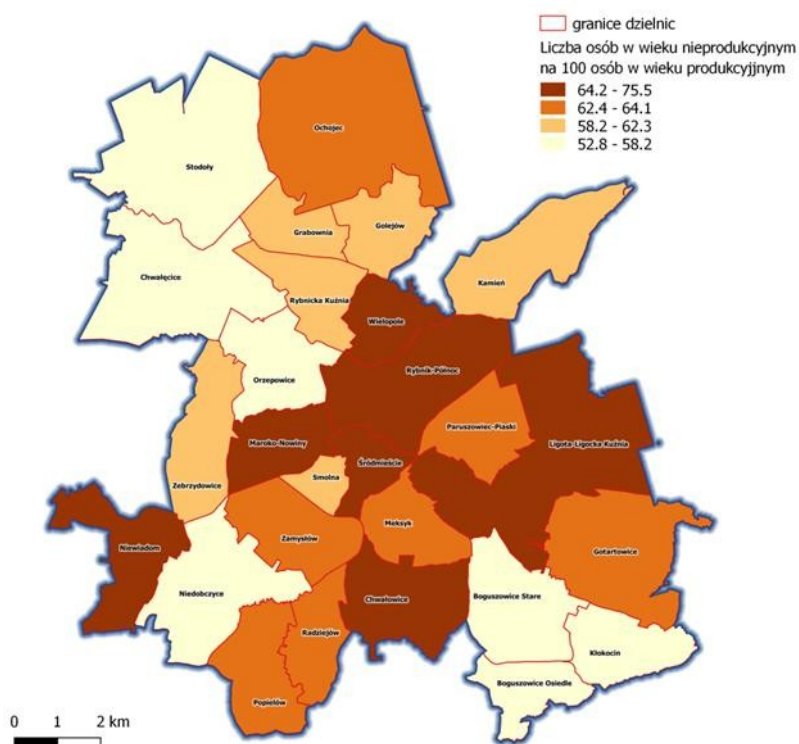
jednostek niewielkich, liczących w większości po 2-3,5 tys. osób (Grabownia i Stodoły liczą poniżej 1000 osób).

Analiza zmian liczby mieszkańców w dzielnicach, przeprowadzona na potrzeby *Studium UiKZP*²⁹ wykazała, iż wzrost zaludnienia i korzystne zmiany struktury wiekowej w niektórych dzielnicach są konsekwencją intensywnego rozwoju zabudowy mieszkaniowej w tych częściach miasta, także kosztem terenów rolniczych. Zmiany liczby ludności w poszczególnych dzielnicach odpowiadają ogólnej tendencji, zgodnie z którą maleje liczba ludności w centralnych częściach miast i w dzielnicach z dominacją zabudowy wielorodzinnej – na rzecz wzrostu zaludnienia w dzielnicach peryferyjnych. Wyraźnie zaznacza się strefa spadku liczby mieszkańców w środkowej części Rybnika (Maroko-Nowiny, Śródmieście, Smolna) i w innych dzielnicach z zabudową wielorodzinną (Boguszowice Osiedle, Chwałowice, Rybnicka Kuźnia, a także Niedobczyce) oraz strefa dzielnic, w których nastąpił znaczący (względny lub bezwzględny) wzrost liczby mieszkańców (Zamysłów, Orzepowice i Kamień oraz Zebrzydowice, Ochojec, Chwałęcice, Grabownia, Golejów, Ligota-Ligocka Kuźnia, Gotartowice). Wschodnią część miasta (Boguszowice Stare, Kłokocin) oraz Meksyk, Paruszowiec-Piaski, Wielopole, Popielów i Radziejów cechował w ubiegłych kilkunastu latach umiarkowany (do 10%) wzrost liczby mieszkańców, zaś Niewiadom, Rybnik-Północ i Stodoły – równie umiarkowany spadek zaludnienia. Niewątpliwie zmiany w liczbie mieszkańców mają związek także ze zmianami w strukturze demograficznej.

Również i analiza wartości wskaźnika obciążenia demograficznego w mieście obrazującego liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, wykazała nawarstwienie negatywnych procesów w centralnej części Rybnika. Najwyższe wartości wskaźnik osiąga w dzielnicach: Rybnik-Północ (75,5 osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym), Śródmieście (75,2), Wielopole (66,8), Ligota-Ligocka Kuźnia (66,7), Maroko-Nowiny (66,6), Niewiadom (65,1) oraz Chwałowice (64,5). W przypadku mężczyzn wskaźniki obciążenia demograficznego wykazują znacznie mniejsze wartości. Analizując zróżnicowanie dzielnicowe w podziale na płeć, należy szczególnie zwrócić uwagę na następujące dzielnice: w przypadku mężczyzn na Rybnik-Północ (57,3), a kobiet – Śródmieście (101,7).

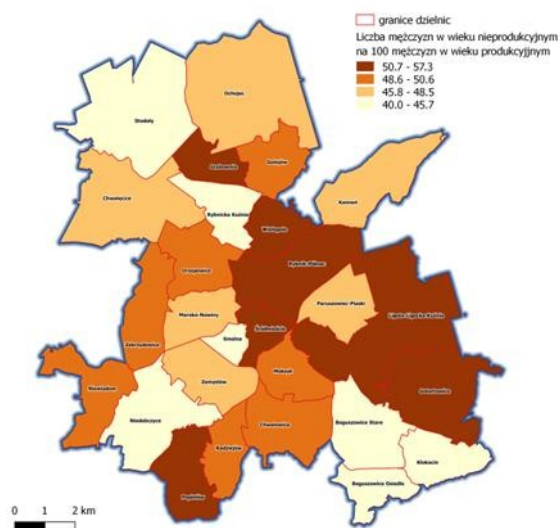
²⁹ Rozdział I.6.1. Liczba ludności. Struktura demograficzna *Studium UiKZP* (2016).

Rysunek 37. Wskaźnik obciążenia demograficznego w dzielnicach Rybnika.

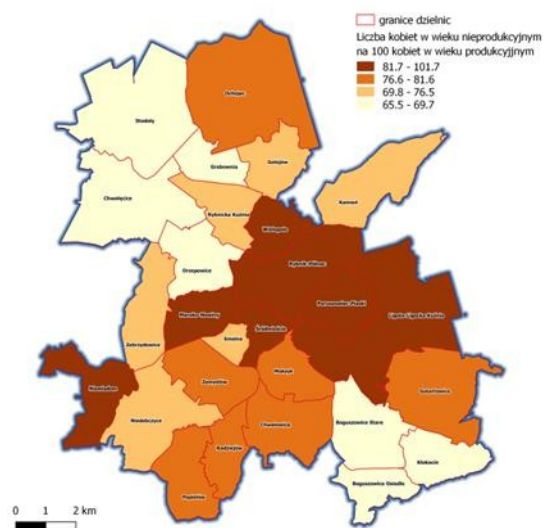
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 38. Wskaźnik obciążenia demograficznego dla mężczyzn w dzielnicach Rybnika.

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 39. Wskaźnik obciążenia demograficznego dla kobiet w dzielnicach Rybnika.

Źródło: Opracowanie własne.

Dane dla wszystkich dzielnic, z uwzględnieniem zróżnicowania wskaźnika względem płci, zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 16. Wskaźnik obciążenia demograficznego w dzielnicach Rybnika – liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.

DZIELNICA	Wskaźnik obciążenia demograficznego - mężczyźni	Wskaźnik obciążenia demograficznego - kobiety	Wskaźnik obciążenia demograficznego - ogółem
Boguszowice Osiedle	40,01	69,47	53,62
Boguszowice Stare	44,62	66,09	54,87
Chwałęcice	47,70	65,54	56,01
Chwałowice	49,32	81,59	64,48
Golejów	49,06	70,15	58,96
Gotartowice	51,11	78,19	63,75
Grabownia	52,59	69,44	60,39
Kamień	47,06	74,65	60,09
Kłokocin	41,24	69,10	54,04
Ligota-Ligocka Kuźnia	51,95	83,53	66,74
Maroko-Nowiny	47,37	89,28	66,59
Meksyk	50,34	76,59	62,85
Niedobczyce	42,67	71,30	55,80
Niewiadom	50,11	81,88	65,09
Ochojec	48,32	78,37	62,40
Orzepowice	48,65	67,58	57,89
Paruszowiec-Piaski	48,32	81,96	63,81
Popielów	51,54	78,29	63,99
Radziejów	50,73	76,81	62,97
Rybnicka Kuźnia	45,23	76,10	59,50
Rybnik-Północ	57,34	94,99	75,50
Smolna	44,42	74,10	58,61
Stodoły	41,58	66,08	52,82
Śródmieście	51,81	101,67	75,21
Wielopole	50,75	84,88	66,76
Zamysłów	46,42	81,14	62,55
Zebrzydowice	49,30	72,10	60,20

Źródło: Opracowanie własne.

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Frekwencja wyborcza. Aktywność społeczna może być analizowana poprzez pryzmat aktywności politycznej mieszkańców (udział w wyborach) oraz ich skłonności do podejmowania działalności w formie organizacji pozarządowych.

Frekwencja w wyborach jest zróżnicowana i uzależniona jest od rodzaju wyborów. W ostatnich latach najwyższą frekwencję odnotowywano w trakcie wyborów Prezydenta RP, parlamentarnych oraz samorządowych, a najniższą podczas wyborów do Parlamentu Europejskiego. Frekwencja

w wyborach w Rybniku kształtowała się na przeciętnym poziomie. Nieco niższe wartości zauważa się w przypadku wyborów samorządowych oraz parlamentarnych.

Tabela 17. Frekwencja w wyborach w Rybniku, podregionie rybnickim i województwie śląskim.

	Wybory Prezydenta RP 2015 (I tura)	Wybory do Sejmu i Senatu 2011	Wybory do Parlamentu Europejskiego 2014	Wybory samorządowe Wybór Burmistrza 2014 (I tura)
ŚLĄSKIE	55,13	49,50	23,75	43,38
Podregion rybnicki	54,15	43,18 ³⁰	21,96	BD
Rybnik	55,63	47,49	24,34	39,98
Częstochowa	57,14	47,52	25,42	41,39
Katowice	58,58	56,23	31,13	39,34
Bielsko-Biała	60,96	53,32	27,62	42,59

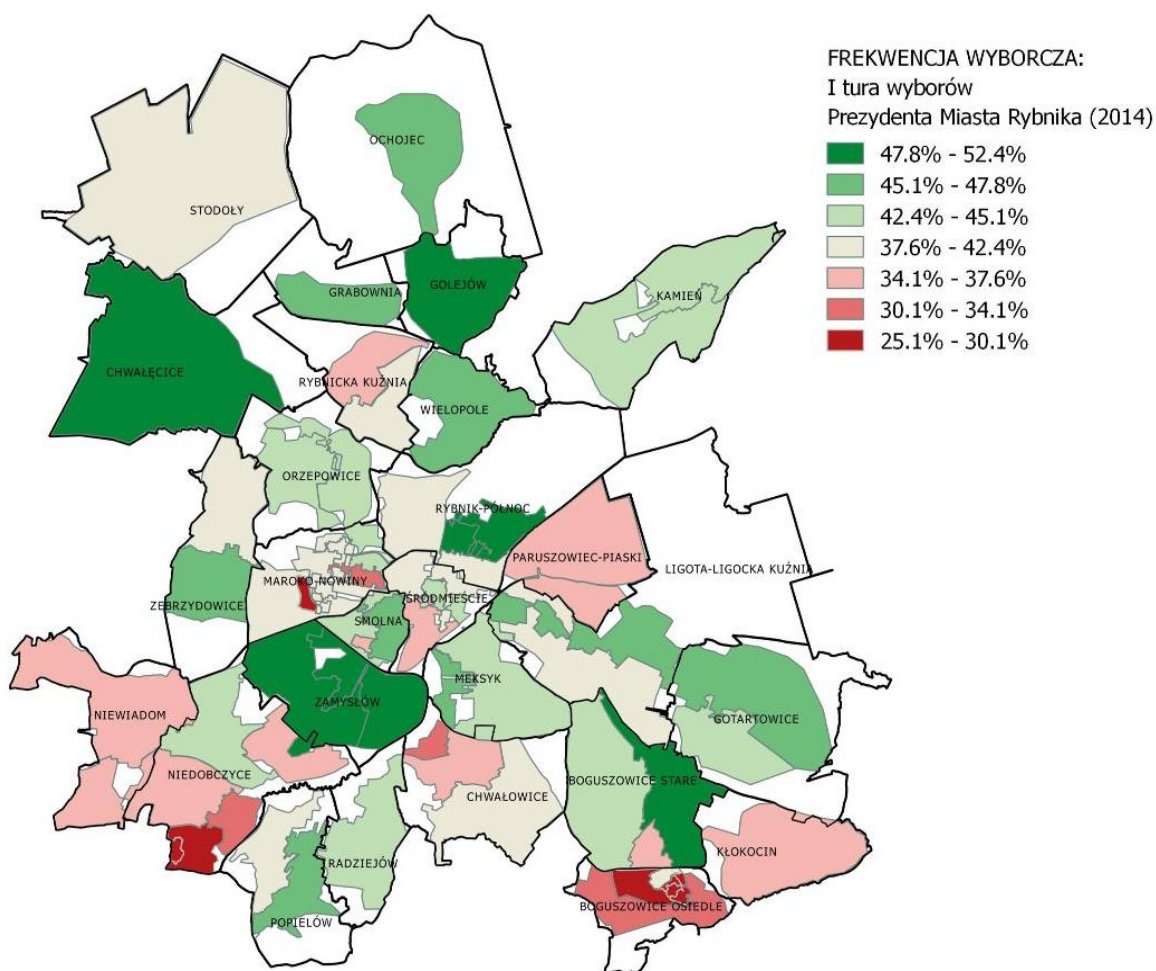
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Poniżej przedstawiono wewnętrzne zróżnicowanie frekwencji w trakcie wyborów Prezydenta Miasta Rybnika w 2014 roku (I tura) w podziale na poszczególne obwody do głosowania w Rybniku³¹.

³⁰ Okręg wyborczy obejmuje oprócz gmin położonych na terenie podregionu rybnickiego również powiat mikołowski.

³¹ Bez obwodów (odrębnych) nr 67-70 utworzonych w szpitalach i domach pomocy społecznej.

Rysunek 40. Frekwencja w wyborach samorządowych w Rybniku w podziale na obwody do głosowania w 2014 roku - I tura wyborów Prezydenta Miasta.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

W *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Rybnika (2016)* w następujący sposób scharakteryzowano zróżnicowanie w poziomach frekwencji wyborczej w poszczególnych obwodach: „Kumulacja zjawisk wykluczenia społecznego znajduje odzwierciedlenie również w niskiej aktywności społecznej, mierzonej (w dłuższym okresie) frekwencją wyborczą³². W Rybniku występuje istotne wewnętrzne zróżnicowanie ze względu na frekwencję w wyborach i referendach (w okresie 2002-2014) w obwodach głosowania. Różnica ta wynika głównie z powodu niezmiennej, wyraźnie mniejszej (o 25-34 punktów procentowych) od średniej dla miasta frekwencji w obwodach głosowania obejmujących znaczną część Boguszowic-Osiedla - mieszczącą budynki,

³² Frekwencja wyborcza jest silnie zdeterminowana przez czynniki społeczne, ekonomiczne, kulturowe i historyczne, zwłaszcza przez status społeczno-ekonomiczny, wykształcenie, wiek, pochodzenie społeczne, częstotliwość praktyk religijnych, model rodziny, zasiedziałość w miejscu zamieszkania (im wyższy status społeczny, zamożność, wykształcenie, zasiedziałość – tym wyższa frekwencja wyborcza [większe prawdopodobieństwo głosowania]) – za m.in.: Cześnik M., *Partycypacja wyborcza Polaków*, Instytut Spraw Publicznych, *Badania, Ekspertyzy, Rekomendacje*, Warszawa, 2009; Lisowski A., *Zróżnicowanie społeczne i zachowania wyborcze w wybranych miastach w Polsce*, *Prace i Studia Geograficzne*, T. 42, 2009 [za:] *Studium UikZP (2016)*, s. 106.

w których skupiają się lokale socjalne (ul. J. Lompy, Patriotów, Astronautów, J. Śniadeckiego). Istotne jest to, że choć frekwencja wyborcza w innych częściach Rybnika, w których kumulują się zjawiska wykluczenia społecznego (Rymer, Paruszowiec) jest równie niska³³, co w Boguszowicach-Osiedlu, to jednak wynika ona z niskiej aktywności relatywnie niewielkich, kilkusetosobowych zbiorowości, nie tworzących tak dużych skupisk, jak w przypadku Boguszowic-Osiedla, gdzie liczba samych tylko uprawnionych do głosowania w obwodach z niską frekwencją wyborczą wynosi około 5,5 tys. osób³⁴.”. Należy dodać, że nie istnieje tutaj bariera dostępu do lokali wyborczych. Obwody wyborcze rozległe przestrzennie cechuje nierzadko frekwencja znacznie przekraczającą średni poziom dla miasta. Reasumując, należy wskazać, na istniejący w przestrzeni miasta problem niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym.

Działalność organizacji pozarządowych. W Rybniku działają³⁵ obecnie 343 stowarzyszenia i fundacje³⁶. Dużą grupę stanowią stowarzyszenia sportowe (93 organizacje). Należą do nich głównie kluby sportowe i towarzystwa, które skupiają osoby zainteresowane różnymi dyscyplinami. Wiele z nich stworzonych zostało jako forma wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Ponadto w mieście działa 19 uczniowskich klubów sportowych. Poza wskazanymi zarejestrowanych jest jeszcze 200 innych stowarzyszeń działających m.in. w zakresie kultury, muzyki, edukacji, zdrowia, przedsiębiorczości, rozwoju regionu, OSP, itp. Bazę dopełnia 31 fundacji.

³³ Rejon ul. Por. K. Ogrodowskiego, Słonecznej i Przemysłowej (Paruszowiec-Piaski) wchodzi w skład różnych obwodów głosowania, obejmujących zróżnicowane tereny, dlatego frekwencja wyborcza w tych obwodach nie pozwala na jednoznaczne stwierdzenie poziomu aktywności wyborczej mieszkańców wymienionych ulic.

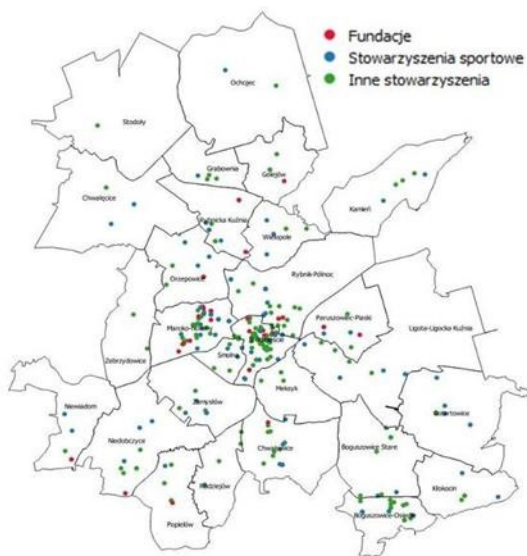
³⁴ Frekwencja na terenie dzielnicy Boguszowice-Osiedle niepokojąco zbliża się do poziomu uczestnictwa w wyborach charakteryzującego dzielnicę niektórych miast Metropolii Górnośląskiej, powszechnie ocenianych jako rejony znaczącej kumulacji problemów społecznych (m.in. Szopienice w Katowicach).

³⁵ Posiadają swoją główną siedzibę w Rybniku.

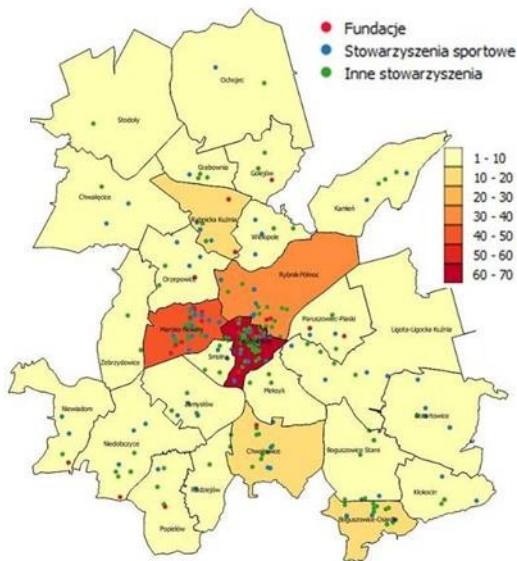
³⁶ Źródło danych: Urząd Miasta Rybnika.

Rysunek 41. Stowarzyszenia i fundacje w Rybniku - rozkład przestrzenny.

a) Rozkład przestrzenny

b) Liczba w dzielnicach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Rybnika.

Zauważalna jest wyraźna koncentracja organizacji pozarządowych posiadających swoją siedzibę w dzielnicach centralnych. Można w tym upatrywać z jednej strony większą dostępność powierzchni biurowej, „bardziej” prestiżowe lokalizacje, lub charakter ogólnomiejski/ponadregionalny organizacji wymagający stosunkowo dobrej dostępności komunikacyjnej. Ponadto znaczna część organizacji jest zarejestrowana w miejscu zamieszkania osoby ją rejestrującej. Stąd większa liczba mieszkańców w dzielnicach z większą liczbą zarejestrowanych organizacji pozarządowych (w wartościach bezwzględnych).

Inne formy aktywności społecznej i publicznej. Jednym z najczęściej wykorzystywanych przez samorządy lokalne instrumentów pozwalających współdecydować mieszkańcom miasta o kierunkach wydatkowania środków publicznych jest *budżet obywatelski (budżet partycypacyjny)*. Choć jego pierwotna idea koncentrowała się wokół zwiększenia udziału mieszkańców w działaniach podejmowanych w ich otoczeniu, w celu zwiększenia ich zaangażowania. Obecnie budżet obywatelski sprowadza się najczęściej do procesu decyzyjnego, w którym mieszkańcy współdecydują o redystrybucji określonej puli środków publicznych na poziomie dzielnicy lub miasta.

Aktywność w ramach ostatnich edycji budżetu obywatelskiego w Rybniku wyglądała następująco: w trakcie głosowania w 2015 r. frekwencja wyniosła 11%, a w 2016 roku 11,76%. Przy czym należy odnotować istotny wzrost z poziomu 1,6% w roku 2014. Wzrost frekwencji jest skutkiem zmian regulaminowych, w tym w szczególności uruchomieniu głosowania przez Internet, wydłużeniu terminu głosowania, obniżenia dolnego wieku głosujących do 16 lat, oraz uruchomieniu puli

ogólnomiejskiej. Pomimo pozytywnych zmian, poziom frekwencji jest niski, szczególnie gdy spojrzymy na wewnętrzne zróżnicowanie. W 2015 roku frekwencja w poszczególnych dzielnicach prezentowała się następująco³⁷: Boguszowice Osiedle – 7%, Boguszowice Stare – 12%, Chwałęcice – 18%, Gotartowice – 20%, Grabownia – 27%, Kłokocin – 10%, Ligota-Ligocka Kuźnia – 9%, Maroko-Nowiny – 6%, Niedobczyce – 8%, Ochojec – 21%, Orzepowice – 7%, Rybnicka Kuźnia – 11%, Smolna – 3%, Stodoły – 10%, Wielopole – 9%, Zamysłów – 8%. Można zauważyć, iż wyższa frekwencja dotyczy dzielnic o mniejszej liczbie mieszkańców.

Innym przykładem instrumentu umożliwiającego inicjowanie zmian na wniosek mieszkańców jest inicjatywa lokalna³⁸. W ostatnich latach nie odnotowano wniosków w ramach inicjatywy lokalnej, która została określona w uchwale nr 314/XXIII/2012 Rady Miasta Rybnika z dnia 20 czerwca 2012 r. w sprawie ustalenia trybu i szczegółowych kryteriów wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej na terenie Miasta Rybnika.

Eksperti wskazują, iż wprowadzenie obu powyższych mechanizmów niesie za sobą korzyści, m.in. integrację mieszkańców wokół ważnych dla nich kwestii, lepsze poznanie ich pomysłów, potrzeb i opinii na temat aktualnie prowadzonej polityki lokalnych władz, a pośrednio także – podniesienie poziomu zaufania mieszkańców do władz³⁹.

Wśród najczęściej pojawiających się typów projektów i zadań zgłaszanych do Budżetu Obywatelskiego należy wymienić: budowę infrastruktury sportowej i rekreacyjnej oraz organizację wydarzeń kulturalnych i integrujących mieszkańców. Ponadto zadania polegające na modernizacji istniejącej infrastruktury oraz organizacji wydarzeń sportowych. Natomiast projekty ogólnomiejskie koncentrują się wokół budowy infrastruktury rekreacyjnej skierowanej do różnych grup społecznych.

Niewątpliwie budżet obywatelski ma duży potencjał aktywizujący mieszkańców sprzyjając zaspokajaniu zbiorowych potrzeb. Eksperti wskazują również, że oczekuje się, iż decyzje podjęte w ramach budżetu obywatelskiego będą bardziej zgodne z zasadami sprawiedliwości społecznej, czyli odzwierciedlone zostaną potrzeby wszystkich grup tworzących lokalną społeczność. Bezpośredni wpływ mieszkańców powinien również zapewnić, że w większym stopniu zostaną uwzględnione

³⁷ Głosowanie na projekty dzielnicowe.

³⁸ Art. 19b-h ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tj. Dz.U. 2016 r., poz. 239 ze zmianami).

³⁹ Dokładna ocena rezultatów (w krótkim okresie czasu) i wpływu (w dłuższym okresie) wymaga przeprowadzenia badania ewaluacyjnego. Efekty zależą głównie od sposobu organizacji budżetu obywatelskiego, w tym działań informacyjnych i konsultacyjnych na pierwszym etapie rozpoczynania kolejnych edycji budżetu obywatelskiego, a w szczególności spotkań mieszkańców i rozmowie o lokalnych potrzebach.

potrzeby grup zazwyczaj wykluczonych bądź marginalizowanych⁴⁰. Jednakże analiza zgłaszanych projektów nie pozwala stwierdzić, że w Rybniku instrument ten służy niwelowaniu czynników przyczyniających się do wykluczenia społecznego. Z jednej strony wskazują na to projekty lokowane poza obszarami kryzysowymi, a z drugiej sama procedura przygotowania wniosku wymaga od wnioskodawcy pewnej wiedzy i umiejętności organizatorskich.

Mając na uwadze działania służące przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu można przedstawić dwie rekomendacje. Po pierwsze zwiększenie znaczenia debaty publicznej na poziomie lokalnym o potrzebach lokalnych i informowanie o metodach angażowania się w sprawy lokalne w pierwszym etapie inicjowania kolejnych edycji budżetu obywatelskiego. Po drugie rozważyć wdrożenie instrumentu mikrograntów (na wybranych obszarach), który, jak pokazały doświadczenia m.in. miasta Łodzi (pilotaż działań rewitalizacyjnych wykorzystujący *mikrodziałania*), ma większe oddziaływanie włączające wśród grup zagrożonych marginalizacją społeczną.

KULTURA I UCZESTNICTWO W KULTURZE

Kultura jest istotną częścią funkcjonowania społeczności. W ostatnich latach jesteśmy świadkami jej deinstytucjonalizacji, co sprawia, że również i badania nad uczestnictwem w kulturze muszą uwzględniać zmianę paradygmatu badań. Zaprezentowane poniżej analizy odnoszą się do obu ujęć badawczych⁴¹, by mieć możliwość ujęcia funkcjonowania instytucji kultury oraz działań i aktywności, które dzieją się poza nimi. Wiąże się to z istotą *poszerzania pola kultury*, czyli coraz szerszego sposobu ujmowania kultury i praktyk uczestniczenia w niej⁴².

⁴⁰ Ostrowski Ł., Rudnicki R., *Jak ewaluować budżet partycypacyjny (obywatelski)? Poradnik dla praktyków*, Fundacja „Stocznia”, Warszawa 2015, s. 21.

⁴¹ Porównanie dotychczas stosowanych modeli badania uczestnictwa w kulturze zaprezentowane m.in. w Krajewski M., 2013, *W kierunku relacyjnej koncepcji uczestnictwa w kulturze*, „Kultura i Społeczeństwo” nr 1, oraz Fatyga B, *Rekonstrukcja sensu kategorii uczestnictwa w kulturze*, [w:] Drozdowski (i in.), 2014, „Praktyki kulturalne Polaków”. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, ss. 9-11, wskazuje przede wszystkim na nieadekwatność koncepcji i analiz prowadzonych na gruncie socjologii i innych nauk społecznych, które stanowią fundament publicznej statystyki kultury, gdzie uczestnictwo w kulturze to korzystanie z zasobów kultury tworzonych przez różnorodne instytucje kultury, ewentualnie również ich amatorskie tworzenie. Cechą wspólną takiego rozumienia jest traktowanie kultury jako czegoś zewnętrznego wobec jednostek, czegoś, czym one manipulują, posługują się i wykorzystują do zaspokojenia swoich potrzeb. Współczesne teorie *uczestnictwa w kulturze* (lub inaczej *praktyk kulturalnych*) najczęściej odwołują się do ujęć antropologicznych ujmujących kulturę bardzo szeroko jako specyficzny sposób życia człowieka, lub akcentujących oddziaływanie i powiązanie poszczególnych elementów tworzących zbiorowość – patrz *relacyjna koncepcja uczestnictwa w kulturze* (Krajewski M., 2013). Konsekwencją zmiany paradygmatu jest zmiana sposobu badania *uczestnictwa w kulturze* oraz podkreślanie nieadekwatności sposobów jej ujmowania przy pomocy wcześniejszych koncepcji.

⁴² W szczególnej sytuacji odnosi się to obserwacji wskazujących, iż instytucje kultury do realizacji własnych celów sięgają po narzędzia i instrumenty „spoza kultury”, i odwrotnie – instytucje „spoza kultury” realizują swoje cele, posilając się narzędziami kulturowymi [w:] Bachórz A. (i in.), 2014, „Punkty styeczne: Między kulturą a praktyką (nie)uczestnictwa”. Gdańsk, Instytut Kultury Miejskiej, s. 12.

Miasto Rybnik posiada bogatą ofertę kulturalną, niemniej problemem często okazuje się dotarcie z jej ofertą do odbiorców. Jednym z elementów promujących kulturę w Mieście jest System Informacji Kulturalnej kultura.rybnik.eu (obejmujący m.in. serwis internetowy, sieć nośników elektronicznych, 70 dwustronnych gablot z wywieszanymi co miesiąc wielkoformatowymi plakatami zawierającymi kulturalny harmonogram), który prezentuje spójną i kompleksową ofertę kulturalną Miasta jak najszerzszemu gronu odbiorców, zainteresowanemu wydarzeniami prowadzonymi zarówno przez jednostki miejskie, jak i przez podmioty prywatne, stowarzyszenia, organizacje, parafie czy rady dzielnic.

Wśród najważniejszych placówek i instytucji kultury w Rybniku, które prowadzą działalność kulturalną i upowszechniają kulturę należy wymienić:

- Teatr Ziemi Rybnickiej [dzielnica Śródmieście],
- Muzeum w Rybniku [Śródmieście],
- Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Konstantego Prusa w Rybniku [Biblioteka Główna w Śródmieściu oraz 20 filii na terenie 17 dzielnic],
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Rybniku [Śródmieście],
- Dom Kultury w Rybniku-Chwałowicach,
- Dom Kultury w Rybniku-Boguszowicach,
- Dom Kultury w Rybniku-Niedobczycach,
- Industrialne Centrum Kultury w Rybni-u-Niewiadomiu (wcześniej Dom Kultury w Rybniku - Niewiadomiu),
- Młodzieżowy Dom Kultury [Maroko-Nowiny],
- Fundacja EDF Polska [Rybnicka Kuźnia],
- Klub Kulturalny "Harcówka" im. Hm B. Kotyrby (jednostka Teatru Ziemi Rybnickiej) [Ligota-Ligocka Kuźnia],
- Ognisko Pracy Pozaszkolnej-Zespół „Przygoda” [Meksyk],
- Państwowa Szkoła Muzyczna I i II st. im. Karola i Antoniego Szafranków w Rybniku [Śródmieście].

Ponadto funkcjonują w Rybniku dwa multipleksy kinowe zlokalizowane w dwóch śródmiejskich galeriach handlowych. Wśród wyżej wymienionych instytucji, jedynie Fundacja EDF Polska, szkoła muzyczna oraz oba kina nie są jednostkami samorządowymi. Wskazuje to wyraźnie, iż w wymiarze instytucjonalnym działalność kulturalna opiera się głównie na strukturze samorządowej.

Współczesne teorie *uczestnictwa w kulturze* (lub inaczej *praktyk kulturalnych*) najczęściej odwołują się do ujęć antropologicznych ujmujących kulturę bardzo szeroko jako specyficzny sposób życia człowieka, lub akcentujących oddziaływanie i powiązanie poszczególnych elementów tworzących zbiorowość – patrz *relacyjna koncepcja uczestnictwa w kulturze* (Krajewski M., 2013). Konsekwencją zmiany paradygmatu jest zmiana sposobu badania *uczestnictwa w kulturze* oraz podkreślanie nieadekwatności sposobów jej ujmowania przy pomocy wcześniejszych koncepcji.

Tabela 18. Wybrane instytucje kultury w 2015 roku – Rybnik na tle regionu.

	Biblioteki i filie	Kina	Muzea łącznie z oddziałami	Domy kultury (ogółem)
ŚLĄSKIE	791	48	68	3626
PODREGION RYBNICKI	129	9	6	79
Jastrzębie-Zdrój	14	1	0	9
Rybnik	21	3	3	6
Żory	8	1	1	7
Bielsko-Biała	18	4	3	16
Częstochowa	23	4	4	8
Katowice	37	6	6	27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na terenie Rybnika aktywne są również i inne (mniejsze) podmioty prowadzące działalność kulturalną⁴³, czy też w formie edukacji artystycznej, upowszechniania kultury, jak i organizowania wydarzeń kulturalnych i innych. Zaliczyć można do nich zarówno placówki edukacyjne (szkoły i przedszkola), podmioty działające na zasadach komercyjnych prowadzących edukację artystyczną, jak i podmioty gospodarcze organizujące występy muzyczne na terenie lokali gastronomicznych, a nawet galerie handlowe wplatające eventy kulturalne w przestrzeń codziennych aktywności mieszkańców. Z drugiej strony możemy również wskazać osoby aktywne na polu kultury i innych przedsięwzięć, które nie decydują się na ujęcie swojej aktywności w struktury formalne⁴⁴.

Szczególną grupę podmiotów stanowią organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 *ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. Analizując ich aktywność w wymiarze wydatkowania środków finansowych widać, iż znacznie ustępują podmiotom publicznym. Mimo tego faktu ich działalność jest ważnym dopełnieniem działań instytucji publicznych – stanowią kluczowy element nieinstytucjonalnej sfery kultury. Ważnym instrumentem wspierającym i pobudzającym ich aktywność jest (współfinansowanie poszczególnych działań i wydarzeń m.in. przez samorząd lokalny w zakresie realizacji zadań publicznych. Ma to o tyle znaczenie, iż prawdopodobnie większość działań skierowanych do osób wykluczonych, włączających ich do społeczności, podnoszących kompetencje kulturowe, oraz związanych z edukacją i upowszechnianiem kultury skupia się w działaniach, inicjatywach i projektach realizowanych przez organizacje pozarządowe działające w obszarze kultury. Poniżej zaprezentowano wartość wsparcia udzielonego przez Miasto Rybnik ww. podmiotom w latach 2014-2016 w obszarze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

⁴³ Przyjmując występującą w naukach społecznych szeroką definicję *instytucji kultury* ujęte zostały różnego rodzaju podmioty działające w obszarze kultury niezależnie od formy prawnej, modelu funkcjonowania.

⁴⁴ Por. publikacja „Twórcy kultury” wydana przez Urząd Miasta Rybnika – dostęp: http://kultura.rybnik.eu/sites/default/files/tworcy_kultury.pdf

Tabela 19. Wsparcie Miasta Rybnika zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w obszarze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w latach 2014-2016.

Obszar	Kwota dofinansowania [tys. zł]			Liczba wspartych projekt		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego	318,6	435,5	350,0	34	37	31

Źródło: Sprawozdanie z realizacji programu współpracy miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2016, Maj 2017, Urząd Miasta Rybnika.

Wsparte zadania dotyczą zarówno wydarzeń cyklicznych (np. festiwale muzyczne i chóralskie, konkursy artystyczne), są ukierunkowane zarówno do różnych grup wiekowych, prezentują szeroką paletę zagadnień, są realizowane w różnych dzielnicach miasta, zarówno w przestrzeni publicznej jak i w obiektach, oraz przez różnego rodzaju podmioty (organizacje pozarządowe, parafie, kluby sportowe) nie tylko z terenu Rybnika. Analizując merytoryczny zakres zgłaszanych do (współ)finansowania zadań przez samorząd, można „odnaleźć” aktywności o charakterze kulturalnym również w innych konkursach na realizację zadań publicznych (konkursy w innych obszarach tematycznych). Faktem jest również, że poszczególne instytucje kultury realizują wspólne z organizacjami pozarządowymi projekty i inicjatywy na rzecz społeczności lokalnych⁴⁵. Pokazuje to bardzo szerokie spektrum aktywności i współpracy organizacji pozarządowych⁴⁶.

Poniżej przedstawiono działalność domów kultury jako tych jednostek, które są najbliższe ze swoją ofertą dla mieszkańców miasta.

⁴⁵ Patrz: Sprawozdanie z realizacji programu współpracy miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2016, Maj 2017, Urząd Miasta Rybnika.

⁴⁶ Należy tutaj zaznaczyć, iż próba mapowania aktywności organizacji pozarządowych w sferze kultury stawia szereg trudności i pytań przede wszystkim w kwestii prezentacji tego zagadnienia, oraz doboru kryteriów. Nawet zaprezentowane w powyższym akapicie źródła danych są niejednoznaczne. Wystarczy spojrzeć na następujące kwestie: nie wszystkie podmioty, którym udzielono wsparcia, mają siedzibę w Rybniku, część wydarzeń ma charakter festiwalu organizowanego w kilku-kilkunastu lokalizacjach, znacząca część dofinansowanych wydarzeń, szczególnie w Śródmieściu, realizowana jest przez podmioty z innych dzielnic, które kryterium (wartość projektu, czy liczba projektów) lepiej odzwierciedla skalę aktywności itp. Prezentacja tego zagadnienia wymaga odrębnej analizy.

Tabela 20. Działalność domów kultury w Rybniku.

	2011 ⁴⁷	2012	2013	2014	2015
Domy kultury ogółem	5	6	6	6	6
Imprezy	440	591	842	650	521
Uczestnicy imprez	118 710	130 484	161 407	164 099	119 919
Grupy artystyczne	49	74	75	68	54
Członkowie grup artystycznych	646	1 012	878	1 018	911
Koła (kluby)	24	36	29	54	64
Członkowie kół (klubów)	377	727	609	984	1 089

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zgodnie z prezentowanymi danymi, na przestrzeni lat 2010-2015 liczba organizowanych imprez w Rybniku zwiększyła się, przy zauważalnej wyraźnej zmienności w czasie. Przeciętna liczba uczestników imprez także ulegała znacznym wahaniom w ostatnich latach. Widoczne jest również, iż liczba innych form działalności domów kultury, takich jak zespoły artystyczne i koła zainteresowań, ulegała zmianie.

Działalność domów kultury jest bardzo zróżnicowana. Obejmuje zarówno: amatorski ruch artystyczny, pracownie artystyczne oraz kluby zainteresowania. Domy kultury prowadzą działalność upowszechnieniową zarówno w wymiarze profesjonalnym, jak i amatorskim (koncerty, spektakle, wystawy, projekcje filmowe, wydarzenia plenerowe i inne). Ponadto organizowane są konkursy artystyczne, przeglądy i festiwale (teatralne, taneczne). Instytucje uczestniczą w akcjach społecznych i je współorganizują. Istotnym elementem działalności podmiotów jest również współpraca ze środowiskiem oświatowym i organizacjami pozarządowymi. Odbiorcami oferty są zróżnicowane grupy wiekowe, nie tylko z terenu dzielnicy na terenie której zlokalizowano obiekt⁴⁸.

Kolejnym typem instytucji kultury funkcjonującym na rzecz mieszkańców są biblioteki. Liczba bibliotek w latach 2010-2015 zmniejszyła się o jedną, co spowodowało zwiększenie liczby ludności przypadającej na jedną bibliotekę oraz niewielki spadek księgozbioru bibliotek na 1000 ludności. Optymistyczne jest utrzymywanie się liczby czytelników na stałym poziomie.

Tabela 21. Działalność bibliotek w Rybniku w latach 2010-2015.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Biblioteki i filie ogółem	22	22	21	21	21	21
Ludność na 1 placówkę biblioteczną	6 411	6 407	6 704	6 675	6 669	6 647
Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	2 438,1	2 354,8	2 276,9	2 296,0	2 343,5	2 318,9
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	197	197	199	217	204	191
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	19,5	19,3	20,7	19,2	19,8	19,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

⁴⁷ Brak danych za 2010 rok.

⁴⁸ Por.: Lysko A., Dziuba Ł., Zygmunt M., 2017, „Podwórko Boguszowice. Raport z diagnozy.”. [ms]. Dostęp: https://domkulturyboguszowice.files.wordpress.com/2017/07/raport_dkplus.pdf, s. 2.

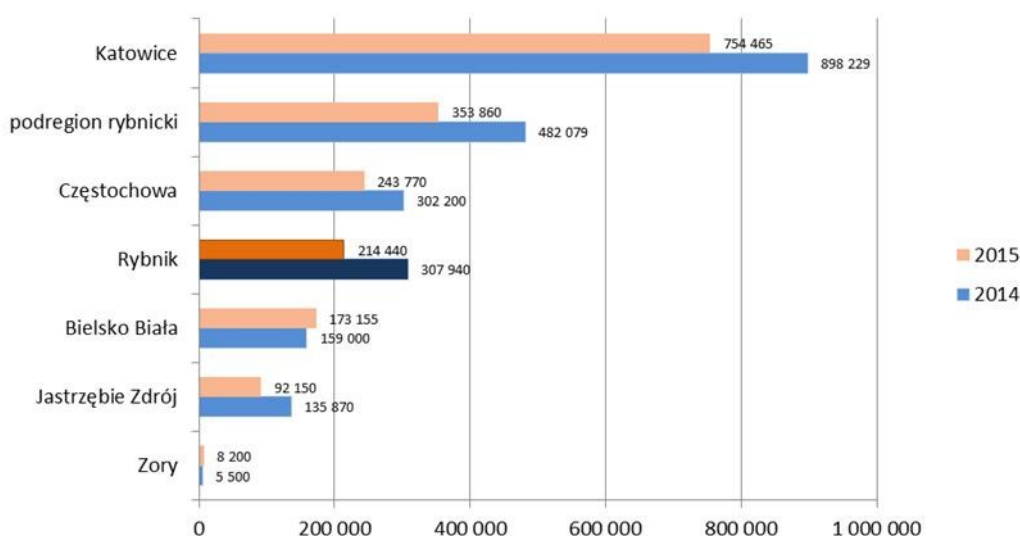
Liczba imprez organizowanych na terenie Rybnika stanowi prawie połowę imprez organizowanych w podregionie rybnickim. Podobnie sytuacja wygląda w zakresie uczestnictwa w imprezach: ponad połowa uczestników subregionu pochodzi z Rybnika. W analizie kilku ostatnich lat można stwierdzić, iż zarówno liczba imprez, jak i sama liczba uczestników w poszczególnych latach ulega wahaniom (nawet o kilkanaście punktów procentowych w stosunku do roku poprzedniego). Można również zauważyć w większości analizowanych miast dominację imprez o charakterze sportowym (rozgrywek ligowych), jak i w zakresie liczby uczestników. Nieco odmienna sytuacja jest w Katowicach, które dysponując zarówno odpowiednią infrastrukturą, jak i rozpoznawalnymi w skali kraju instytucjami kultury i wydarzeniami, są w stanie zgromadzić więcej uczestników na imprezach o charakterze artystyczno-rozrywkowych (blisko 59% w 2015 r.) niż na eventach sportowych.

Tabela 22. Liczba imprez w wybranych JST w latach 2014-2015.

	Liczba imprez ogółem		koncerty		sportowe		w tym pozostałe	
	2014	2015	2014	2015	2014	2015	2014	2015
WOJEWÓDZTWO ŚLĄSKIE	740	854	142	134	470	569	128	151
PODREGION RYBNICKI	110	92	15	13	82	62	13	17
Jastrzębie-Zdrój	47	37	8	4	39	30	0	3
Rybnik	47	38	2	1	42	31	3	6
Żory	4	4	2	1	0	1	2	2
Bielsko-Biała	91	74	10	17	81	55	0	2
Częstochowa	70	71	9	13	50	42	11	16
Katowice	51	55	22	15	9	15	20	25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Rysunek 42. Uczestnicy imprez masowych ogółem w latach 2014-2015 – Rybnik na tle regionu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Szeroka oferta nie zmienia faktu, że pewne środowiska lub grupy społeczne nie są w zadowalającym stopniu obecne w działaniach instytucji oraz w programowaniu jej oferty. Zagadnienie to dotyczy szerszej kwestii, a mianowicie *(nie)uczestniczenia w kulturze*. Wśród najważniejszych barier w dostępie do kultury możemy wymienić bariery: ekonomiczne, świadomościowe (świadomość potrzeb i kompetencji), oraz przestrzenne (dostępność, obecność infrastruktury)⁴⁹.

Rysunek 43. Nieuczestniczenie w wydarzeniach kulturalnych.

Przed Domem Kultury – w tle trwająca Industriada 2016 na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy”.

Źródło: Opracowanie własne.

W skali miasta widoczne jest nierównomierne rozmieszczenie instytucji kultury – jedynie sieć filii bibliotecznych i placówek oświatowych obejmuje prawie wszystkie dzielnice miasta. Ma to również odzwierciedlenie w ocenie mieszkańców (patrz Tabela 48 – ocena respondentów uczestniczących w badaniu dotycząca dostępu do kultury na obszarze zdegradowanym)⁵⁰. Z drugiej strony badania pokazują, iż wysoka mobilność mieszkańców (posiadanie niezbędnych zasobów umożliwiających swobodne poruszanie się po mieście i okolicy) sprawia, że dla niektórych grup społecznych taka bariera przestrzenna nie jest istotna, a wręcz podkreślają „dużą dostępność do zróżnicowanej oferty kulturalno-rozrywkowej w miastach ościennych”⁵¹. Drugą istotną uwagę pojawiającą się w badaniach jest niedostosowanie oferty instytucji do potrzeb mieszkańców – poszczególnych grup wiekowych lub grup społecznych (np. seniorów), brak działań integrujących różne grupy wiekowe⁵², lub uboga oferta

⁴⁹ Poszczególne badania wskazują również inne ujęcie opisu barier, np.: „osamotnienie, zbyt absorbujące relacje zawodowe czy rodzinne, niemobilność, przestrzenne bariery utrudniające udział w kulturze (przedmiejskość i oddalenie od centrum)” (Bachórz A. (i in.), 2014, „Punkty styczne: Między kulturą a praktyką (nie)uczestnictwa”. Gdańsk, IKM, s. 7).

⁵⁰ Wydaje się tutaj zasadne uwzględnienie uwag dotyczących rozumienia „dostępu do kultury”, który w wąskim rozumieniu (odnosząc się do wcześniejszych koncepcji *uczestnictwa w kulturze* i analiz bazujących głównie na statystyce publicznej), „[...] każe ją widzieć jako osobną sferę życia i to najczęściej ograniczoną do nieinstrumentalnych działań artystycznych podejmowanych w kontekście instytucjonalnym (a więc realizowanych poprzez muzea, galerie, biblioteki, teatry, kina itd.).” (M. Krajewski, 2013, s. 44).

⁵¹ „Podwórko Boguszowice. Raport z diagnozy.”, ss. 15-16.

⁵² *Ibidem*, ss. 17-18.

zorganizowanych zajęć dla lokalnej społeczności⁵³. Znacząca część dostępnej oferty kulturalnej skierowana jest do tzw. klasy średniej, świadomej swoich potrzeb i kompetencji kulturowych⁵⁴. I jak podkreślają autorzy badań ogólnopolskich „uczestnictwo w kulturze staje się głównie wyznacznikiem statusu, następuje proces wykluczania z uczestnictwa w kulturze «dołu» struktury społecznej»⁵⁵. Badania te dają podstawę badaczom, by sformułować tezę, iż „dotychczasowy (repetytywny) model zastąpić modelem kultury inkluzyjnej, zapraszającej do uczestnictwa, otwartej. Jeśli dziejącej się w instytucjach, to zmieniającej te instytucje w przestrzenie spotkań.”⁵⁶.

Badania dotyczące potrzeb i oczekiwań mieszkańców pokazują również, iż w instytucje kultury (Domy Kultury w szczególności) powinny silniej włączyć się w działania animacyjne w przestrzeni poza budynkiem instytucji, w tym w tworzenie miejsc nieformalnych spotkań⁵⁷. Co więcej, w kontekście działań rewitalizacyjnych wskazane jest by otwarcie się instytucji, w tym projektowanie przyszłych działań, uwzględniało *mapowanie form aktywności i praktyk* na obszarach zdegradowanych we wszystkich polach uczestnictwa w kulturze wraz z *mapowaniem kategorii uczestników*, by właściwie odpowiedzieć na zaistniałe potrzeby i preferencje odbiorców.

Warto odnotować, iż w ostatnim czasie widoczne są stopniowe zmiany w ofercie i aktywności poszczególnych domów kultury w kierunku silniejszej współpracy z lokalnymi środowiskami oraz większemu otwarciu się na potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności. Przejawem tego są m.in. badania potrzeb mieszkańców, projekty takie jak „Podwórko Boguszowice”⁵⁸, współpraca z lokalnymi stowarzyszeniami, czy też inicjatywa stworzenia ogrodu społecznościowego przy DK Chwałowice.

Obecność samorządowych instytucji kultury oraz aktywność organizacji pozarządowych na poszczególnych podobszarach rewitalizacji należy uznać za istotny potencjał kulturotwórczy do podejmowania działań o charakterze rewitalizacyjnym, szczególnie w realizacji strategii rewitalizacji poprzez kulturę.

⁵³ Górka M., 2016, *Raport z badania ankietowego przeprowadzonego w dniach 30 kwietnia – 30 maja 2016 r. na terenie Niewiadomia (osiedle Morcinka i najbliższe otoczenie)*, [ms].

⁵⁴ Por.: kalendarz wydarzeń kulturalnych w Rybniku [dostępny na kultura.rybnik.eu] oraz lista projektów dofinansowanych w ramach konkursów grantowych w obszarze kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwo narodowego [patrz: *Sprawozdanie z realizacji programu współpracy miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2016*].

⁵⁵ Ewa Rokicka. *Lokalne instytucje kultury a wykluczenie z uczestnictwa w kulturze* [w:] Rokicka E., Kruczkowska P. (red.), 2013, *Oblicza ekskluzji. Praktyka działania instytucji kultury a przełamywanie barier dostępu*. Łódź, Katedra Socjologii Ogólnej Uniwersytetu Łódzkiego, s. 7.

⁵⁶ *Ibidem*, s. 10.

⁵⁷ Por. „Podwórko Boguszowice. Raport z diagnozy.”, s. 11, 18.

⁵⁸ Projekt realizowany przez Dom Kultury Boguszowice współfinansowany w ramach programu Dom Kultury+ Narodowego Centrum Kultury.

Poniżej przedstawiono przykłady działań artystycznych obecnych w przestrzeni publicznej miasta, na obszarze zdegradowanym (wskazanym w następnych rozdziałach).

Rysunek 44. Przykłady działań artystycznych w przestrzeni publicznej miasta.

"Górnicy" na budynku Zabytkowej Kopalni „Ignacy”, Niewiadom.

Chwałowice

Chodnikowa Akcja Literacka w wykonaniu nieformalnej grupy Rybnik Czyta przed Rybnickimi Dniami Literatury.

Miejsce: Śródmieście, Deptak ul. Jana III Sobieskiego – 09.2017.

Źródło: UM Rybnik.

„Makotka” upamiętniająca dawną Hutę „Silesia” na ścianie jednego z familoków osiedla patronackiego przy ul. Przemysłowej w dzielnicy Paruszowiec-Piaski.

SFERA INFRASTRUKTURALNA I PRZESTRZEŃ

Analiza negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej Rybnika objęła kwestie: niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru (obszarów wymagających rozwoju jakościowego poprzez przekształcenia lub rehabilitację), niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, oraz jakości zasobu mieszkaniowego i stanu zabytków.

INFRASTRUKTURA DROGOWA I KOLEJOWA

Układ drogowy Rybnika ma kształt promienisty, zbiegający się w środkowej części miasta (patrz Rysunek 45). Tworzy go sieć dróg publicznych obejmujących:

- autostradę A1,
- drogę krajową nr 78 – droga przebiegająca na trasie Gliwice – Rybnik – Wodzisław Śląski – Chałupki – Granica Państwa,
- drogi wojewódzkie: nr 920 Rudy - Rybnik, 925 Bytom - Ruda Śląska - Orzesze - Rybnik, 929 Rybnik - Świerklany Górne, oraz 935 Racibórz - Rybnik - Żory - Pszczyna,
- drogi powiatowe (32 drogi powiatowe),
- drogi gminne obsługujące tereny zabudowy (535 dróg gminnych różnego rodzaju i znaczenia).

Długość dróg publicznych wynosi w Rybniku około 438 km (drogi krajowe – 17,5 km, wojewódzkie – 33,9 km, powiatowe – 98,7 km, gminne – 288,1 km). Sieć dróg publicznych jest uzupełniana przez drogi wewnętrzne, o różnym znaczeniu i standardzie technicznym⁵⁹.

Na koniec 2015 r. w Rybniku zarejestrowanych było 86 497 samochodów osobowych i ciągników⁶⁰. Oznacza to blisko 620 pojazdów na 1 000 mieszkańców. Liczba ta z roku na rok wzrasta przyczyniając się do wzrostu natężenia pojazdów poruszających się na terenie Rybnika.

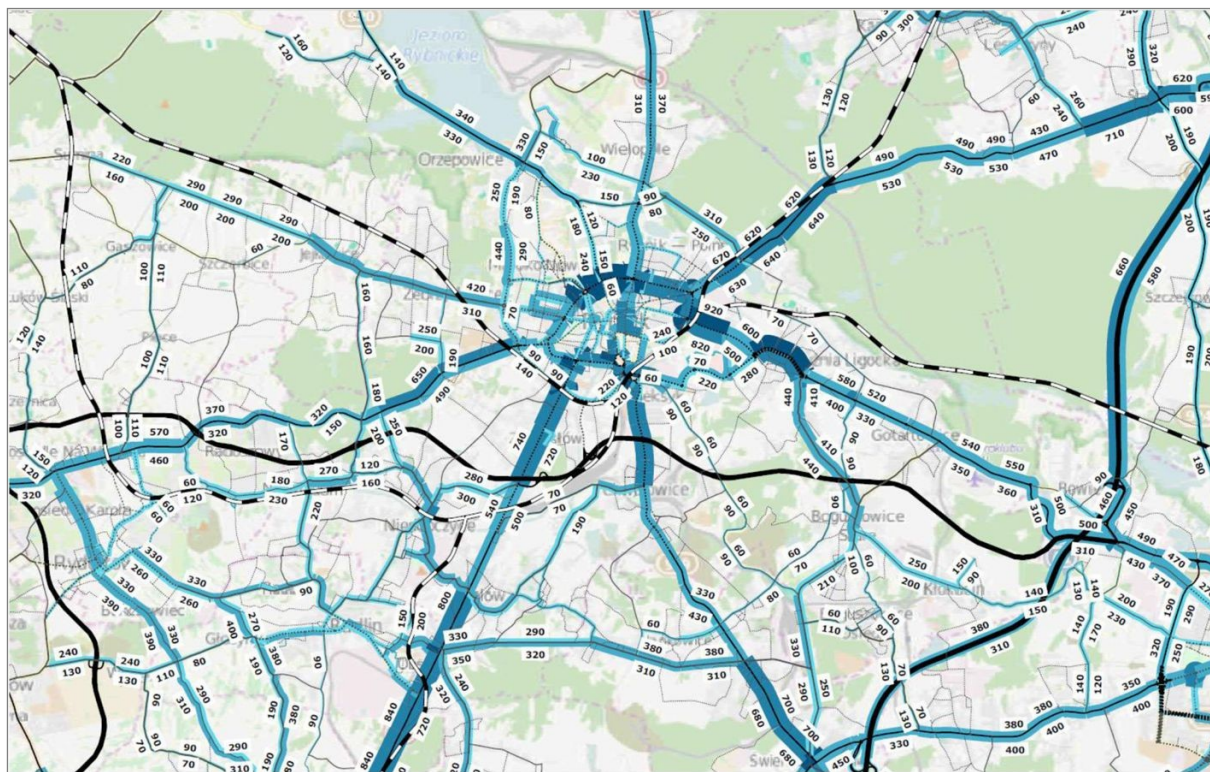
Do najbardziej obciążonych ruchem drogowym (z wyczerpaniem przepustowości) należą odcinki ulic: Mikołowska, Wyzwolenia i Jana Kotucza (ponad 1800 pojazdów na godzinę) oraz rejon ronda Chwałowickiego. Powoduje to powstawanie zatorów, w tym na drogach wlotowych do miasta (od strony Bełku, Wodzisławia Śl. i Świerklan), zwłaszcza w godzinach szczytu komunikacyjnego.

⁵⁹ *Studium UiKZP (2016)*, s. 134.

⁶⁰ Dane według GUS BDL. Pozycja „pojazdy samochodowe i ciągniki” obejmuje zarejestrowane motocykle, samochody osobowe, trolejbusy, samochody ciężarowe, samochody specjalne, ciągniki samochodowe (siodłowe i balastowe) oraz ciągniki rolnicze. Pojęcie to nie obejmuje motorowerów, pojazdów bezsilnikowych, tj. przyczep i naczep, oraz pojazdów określanych jako rodzaj pojazdu: „samochodowy inny” („czterokołowce” i „czterokołowce lekkie”). Liczba wszystkich pojazdów zarejestrowanych na terenie Rybnika na koniec 2015 roku wyniosła 97 985 pojazdy [dane UM Rybnik]. Należy odnotować, iż liczba ta nie uwzględnia pojazdów firm usługowych i zakładów produkcyjnych posiadających swoją główną siedzibę spółki poza Rybnikiem.

Poniżej przedstawiono natężenie ruchu drogowego w Rybniku w oparciu o badania ruchu drogowego w ujęciu dobowym⁶¹.

Rysunek 45. Natężenie ruchu drogowego w Rybniku.

Źródło: Rysunek 2-12. Potoki w transporcie indywidualnym (PrT) w stanie istniejącym - obszar rybnicki. [w:] „Studium Transportowe Aglomeracji Rybnickiej. Tom III. Analizy. Wnioski. Zalecenia.”, International Management Services Sp. z o.o., VIA VISTULA Franek i Sapoń Sp. J., 2016⁶².

Jedną z konsekwencji dużego natężenia ruchu drogowego jest spadek bezpieczeństwa drogowego, w tym w szczególności wzrost liczby wypadków z udziałem pieszych. Według danych za lata 2012-2015, wypadki drogowe (26 zdarzeń) z udziałem pieszych (potrącenia śmiertelne, ciężko ranni) występują w sposób losowy w różnych częściach miasta, na różnych ulicach, bez wyraźnej koncentracji miejsc tych zdarzeń. Przy czym miejscami najbardziej zagrożonymi zdarzeniami drogowymi (ogółem) i niebezpiecznymi są ulice Gliwicka (96 zdarzeń w 2015 r.), Jana Kotucza (68) i Mikołowska (65), a także Raciborska (59), Wodzisławska (55) i Żorska (54)⁶³.

Konsekwencją wysokiego i nierównomiernego obciążenia dróg jest zróżnicowany poziom hałasu generowanego przez komunikację samochodową i występowanie miejsc, gdzie normy

⁶¹ Analiza natężenia ruchu drogowego została wykonana na potrzeby opracowania „Studium Transportowego Aglomeracji Rybnickiej”. Studium transportowe obejmuje teren Aglomeracji Rybnickiej oraz jej bezpośrednie otoczenie funkcjonalne. Jest to dokument analityczny ukazujący obecne zachowania komunikacyjne, podział zadań przewozowych oraz potencjał obszaru w zakresie zmian sposobów przemieszczania się.

⁶² Dalej Studium Transportowe (2016).

⁶³ Studium UiKPZP (2016), s. 110., oraz Sprawozdanie z działalności Komendy Miejskiej Policji w Rybniku oraz informacje o stanie porządku publicznego na terenie miasta Rybnika i powiatu rybnickiego w 2015 roku., 2016 [ms.].

dopuszczalnego hałasu są przekraczane. Mapę terenów zagrożonych hałasem drogowym przedstawia Rysunek 61.

KOLEJ. Podstawowy układ kolejowy Rybnika tworzony jest przez następujące linie kolejowe zarządzane przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.⁶⁴:

- linia kolejowa nr 140 relacji Katowice Ligota – Orzesze – Leszczyny – Rybnik – Rydułtowy – Sumina – Nędza ze stacjami węzłowymi „Rybnik” „Rybnik Towarowy” [dzielnica Niedobczyce], stacją „Rybnik Niedobczyce” [dzielnica Niedobczyce] i przystankami osobowymi „Rybnik Niewiadom” [dzielnica Niewiadom] i „Rybnik-Paruszowiec” [dzielnica Paruszowiec-Piaski],
- linia kolejowa nr 148 relacji Pszczyna – Żory – Rybnik ze stacjami „Rybnik” i „Rybnik Gotartowice” [dzielnica Gotartowice] oraz przystankiem „Rybnik Piaski” [dzielnica Paruszowiec-Piaski],
- linia kolejowa nr 158 relacji Rybnik Towarowy – Wodzisław Śl. – Chałupki ze stacją węzłową „Rybnik Towarowy” i przystankiem „Rybnik Rymer” [dzielnica Niedobczyce],
- linia kolejowa nr 173 relacji Rybnik – Jejkowice – Sumina ze stacją węzłową „Rybnik”.

W chwili obecnej komunikacja kolejowa ma istotne znaczenie w ruchu międzyaglomeracyjnym i międzymiastowym w transporcie osób, oraz w transporcie towarów. Natomiast transport kolejowy ma relatywnie niewielkie znaczenie w transporcie lokalnym – wewnątrzmiastowym, pomimo dostępnej infrastruktury w poszczególnych dzielnicach.

Jednym z rozwiązań stosowanych w krajach europejskich od kilkudziesięciu lat, a w Polsce od lat kilku, jest budowa parkingów przesiadkowych typu *Park and Ride*. Polegają one na pozostawieniu pojazdu na specjalnie dedykowanych parkingach zlokalizowanych na obrzeżach miast i przesiadkę na środek transportu zbiorowego (kolej lub autobusy komunikacji miejskiej). Podróż do centrum kontynuowana jest pojazdem transportu zbiorowego. W ramach analiz przeprowadzonych na potrzeby *Studium transportowego*⁶⁵ zaproponowano stworzenie kilku parkingów *Park and Ride* na terenie aglomeracji rybnickiej. Powinny być one zlokalizowane na obrzeżach większego miasta (Rybnik), celem umożliwienia sprawnego dojazdu środkami komunikacji indywidualnej. Najważniejszym efektem stosowanych działań będzie „*zmniejszenie kongestii w centrum miasta, dzięki czemu ruch jest bardziej płynny i pojazdy poruszające się w sieci nie notują dużych strat czasu*”⁶⁶. Takie parkingi powinny powstać w miejscach gdzie dostępna jest rezerwa terenowa lub

⁶⁴ Wskazać należy również na linie ukierunkowane na obsługę przemysłu będące własnością następujących podmiotów: Kopalnia Piasku Kotlarnia - Linie Kolejowe Sp. z o.o. (linie 302 i 313), Infra Silesia S.A. (linie nr: 211, 216, 217, 218 i 221 łącząca się z linią nr 302), Jastrzębska Spółka Kolejowa Sp. z o.o. (linia nr 21 łącząca się z linią nr 221), oraz EDF Polska S.A. (łącznice Elektrowni Rybnik z linią nr 302).

⁶⁵ *Studium transportowe (2016), Tom III. Rozdział 6.*

⁶⁶ *Ibidem, s. 72.*

obok stacji kolejowych. Elementami uzupełniającymi system *Park and Ride* powinny być parkingi dla rowerów typu *Bike and Ride*. Wnioski zawarte w ww. dokumencie analitycznym znalazły odzwierciedlenie w *Planie Zrównoważonej Mobilności dla Miasta Rybnika*⁶⁷, który jednoznacznie wskazuje, iż jednym z kluczowych zadań dla Miasta Rybnika jest przystąpienie do realizacji zintegrowanych węzłów przesiadkowych oraz parkingów typu „Parkuj i jedź” oraz „Zostaw rower i jedź”.

AUTOBUSOWA KOMUNIKACJA PUBLICZNA. Transport zbiorowy w Rybniku realizowany jest przez komunikację autobusową organizowaną przez Zarząd Transportu Zbiorowego (ZTZ) w Rybniku, która obsługuje również gminy Czerwionka-Leszczyny, Gaszowice, Jejkowice, Kuźnia Raciborska, Lyski, Marklowice, Pszów, Radlin, Rydułtowy, Świerklany i Żory⁶⁸. Układ 44 linii autobusowych posiada układ promienisto – średnicowy.

Liczba kursów autobusów jest różna - w wymiarze dobowym i tygodniowym oraz w zależności od okresu nauki szkolnej – i zasadniczo jest dostosowana do liczby mieszkańców poszczególnych dzielnic (najwięcej kursów wykonywanych jest na liniach łączących Śródmieście z Nowinami, Orzepowicami, Niedobczycami, Radlinem i z Boguszowicami Osiedlem, znikomy jest natomiast udział korzystających z transportu zbiorowego w Grabowni, Kłokocinie, Ochojcu, Radziejowie i Stodołach).

W mieście istnieją 174 inne przystanki. Średni czas dojścia do przystanku wynosi niespełna 5 min. – dłuższy jest jednak w Zebrzydowicach (ponad 8 min.) oraz w Kłokocinie, Meksyku, Radziejowie, Ochojcu i Stodołach (ponad 6 min.) – mieszkańcy tych części miasta mają utrudniony dostęp do przystanków komunikacji. W planie zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego (...) wskazuje się, że w Boguszowicach-Osiedlu, Kłokocinie, Zebrzydowicach i Stodołach należy rozważyć zwiększenie liczby przystanków. Gęstość przystanków w centrum miasta jest również niedostateczna – ich rozmieszczenie nie odpowiada standardom komunikacji miejskiej, w której odległość pomiędzy przystankami w tej części miasta nie powinna być większa niż 400 m.

Rozmieszczenie przystanków autobusowych na terenie miasta wraz z analizą odległości (ekwidystanta 400 m) od nich zamieszczono w *Studium UiKZP (2016)*⁶⁹.

Standard usług oceniono w *Planie zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego (...)* jako niedostateczny: niska częstotliwość kursowania, średni poziom obsługi dzielnic o dużym potencjale demograficznym (Boguszowice-Osiedle, Niedobczyce). Wskazuje się na konieczność: wydłużenia funkcjonowania linii zwykłych, zwiększenia częstotliwości kursowania wybranych linii

⁶⁷ Uchwała Nr 483/XXXI/2017 Rady Miasta Rybnika z dnia 16 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia „Planu zrównoważonej mobilności miejskiej dla miasta Rybnika”, s. 82.

⁶⁸ Na terenie gmin ościennych realizowanych jest ok. 18% pracy przewozowej.

⁶⁹ Rys. I-29. Transport zbiorowy, s. 149.

(głównych), wprowadzenia nowych połączeń, w tym bezpośrednich (głównie ze Śródmieściem), uruchomienia linii nocnych w dni robocze, zwiększenia dostępności do transportu zbiorowego w poszczególnych dzielnicach ("redukcja obszarów wykluczonych z obsługi transportem publicznym") oraz wprowadzenia ułatwień dla autobusów (bus pasy, priorytet na skrzyżowaniach). Przewidywane zmiany demograficzne (spadek liczby mieszkańców i starzenie się społeczeństwa) będą wywierać różny wpływ na usługi transportu zbiorowego (zmniejszenie popytu na przewozy obligatoryjne [dom - szkoła lub praca], wzrost zapotrzebowania na przewozy fakultatywne i incydentalne)⁷⁰.

Wariantem w systemie transportu osób, wspomagającym komunikację zbiorową jako element systemu transportowego, może być system roweru miejskiego obejmującego sieć stacji rowerowych z możliwością wypożyczenia, które byłyby sprzężone z komunikacją miejską⁷¹.

PARKINGI. Problemem typowym dla dzielnic centralnych wielu miast w Polsce oraz w obrębie osiedli mieszkaniowych wielorodzinnych, jest duża liczba pojazdów na relatywnie niewielkim obszarze (wysoki współczynnik motoryzacji). Nie inaczej jest w Rybniku. Konsekwencją tego faktu są liczne utrudnienia i wyzwania, wśród których jednym z najczęściej wskazywanych przez mieszkańców jest dotkliwy niedostatek przestrzeni do parkowania. Podobny problem odczuwalny jest także na terenie dawnych osiedli patronackich budowanych na przełomie XIX i XX wieku.

W środkowej części miasta wyznaczone są „płatne miejsca postojowe” (ogólnodostępne, niestrzeżone), będące własnością komunalną miasta, w tym 8 parkingów centralnych, 9 lokalnych oraz „Strefa Płatnego Parkowania”⁷². Parkingi centralne nr 1 i 2 (położone przy ul. gen. J. Hallera i 3 Maja) są parkingami tymczasowymi, na których zgodnie z MPZP przewidziano zabudowę usług komercyjnych i publicznych, oraz uzupełniającą funkcję mieszkaniową. Zabudowa tych parkingów spowoduje znaczny wzrost deficytu miejsc parkingowych w centrum miasta. Konieczne będzie zwiększenie liczby parkingów w innych lokalizacjach (np. poprzez budowę parkingów wielopoziomowych), wyznaczenie nowych miejsc pod parkingi, a także zmiana zachowań motoryzacyjnych osób korzystających z centralnej części miasta (ograniczenie ruchu samochodowego na rzecz komunikacji publicznej)⁷³.

W intensywnie zabudowanym śródmieściu, jak i na terenie osiedli wielorodzinnych, zarówno tych budowanych w technologii „wielkiej płyty” w latach 70-80-tych, jak i z lat wcześniejszych, występują problemy z wytyczeniem nowych miejsc postojowych. Wynika to z faktu, iż w momencie rozwoju miasta budowa nowych osiedli nie uwzględniała takiej liczby pojazdów (współczynnik motoryzacji był

⁷⁰ *Studium UiKZP (2016)*, s. 148

⁷¹ *Ibidem*, Rozdział 6.

⁷² Uchwała Nr 423/XXIX/2012 Rady Miasta Rybnika z dnia 19 grudnia 2012 r. w sprawie parkowania pojazdów samochodowych na drogach publicznych i wysokości opłat z tego tytułu (ze zmianami).

⁷³ *Studium UiKZP (2016)*, ss. 139-140.

na poziomie kilkadziesiąt razy mniejszym, a ówczesne przepisy nie uwzględniały budowy parkingów dostosowanych do obecnego natężenia ruchu). W następstwie tego samochody zajmują przestrzeń, które nie są do tego celu przeznaczone, zarówno wnętrza kwartałów w Śródmieściu, przestrzeń pomiędzy blokami mieszkaniowymi, jak i w sąsiedztwie obiektów zabytkowych (np. na terenie osiedli „familoków”).

W konsekwencji degradacji ulegają (lub wręcz ustępują miejscom parkingowym) zieleń, miejsca dla rekreacji i wewnętrzne podwórka lub w sąsiedztwie budynków mieszkalnych, a w dalszym etapie spadku jakości przestrzeni wspólnych, w tym degradacji podwórek. Dochodzi również do grodzenia przestrzeni, szczególnie na terenach o zróżnicowanej strukturze własnościowej.

Rysunek 46. Przykłady presji ze strony użytkowników samochodów .

Źródło: Opracowanie własne

Innym problemem, który narasta od kilku lat są tereny wykorzystywane jako parkingi na obszarach do tego wcześniej nieprzeznaczonych, np. w Śródmieściu (przy ul. Bolesława Chrobrego) lub dzielnicy Rybnik-Północ (po zachodniej stronie przystanku kolejowego Rybnik-Paruszowiec⁷⁴).

INFRASTRUKTURA KOMUNALNA

Rybnik w zakresie zaopatrzenia w wodę jest zasilany w ok. 97% przez Górnośląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów S.A. z ujęć w „Goczałkowicach” i „Dzieńkowicach”, wspomagany ujęciami w Stodołach i Jankowicach. Wyodrębnioną gospodarkę wodną prowadzą: EDF Polska Sp. z o.o. Oddział Rybnik (Elektrownia Rybnik) oraz kopalnie „Jankowice” i „Chwałowice” (Polska Grupa Górnicza Sp. z o.o. Oddział KWK ROW)⁷⁵.

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosiła w 2015 roku 580 km (wzrost w stosunku do 2010 roku o 22,4 km) i korzystało z niej 135 597 mieszkańców. Zużycie wody w gospodarstwach domowych utrzymuje się na stałym poziomie i w 2015 roku wyniosło w Rybniku 27,6 m³, przy średniej wojewódzkiej 29,7 m³.

System kanalizacji zbiorczej w Rybniku obejmuje sieć kanalizacyjną (przewody kanalizacyjne, którymi odprowadzane są ścieki, będące w posiadaniu przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego), zakończoną oczyszczalnią ścieków lub końcowym punktem zrzutu ścieków.

Zgodnie z planem aglomeracji Rybnik nie przewiduje się objęcia systemem kanalizacji dzielnic w północno-zachodniej części miasta (Grabownia, Chwałęcice i Stodoły) – ze względu na brak uzasadnienia technicznego i ekonomicznego dla budowy sieci kanalizacyjnej⁷⁶.

Sieć gazowa przebiega przez centralne i południowe dzielnice, nie obejmując całego miasta. Jedynie połowa dzielnic ma dostęp do sieci gazowej⁷⁷. Brak jest sieci gazowej w północnej i zachodniej części

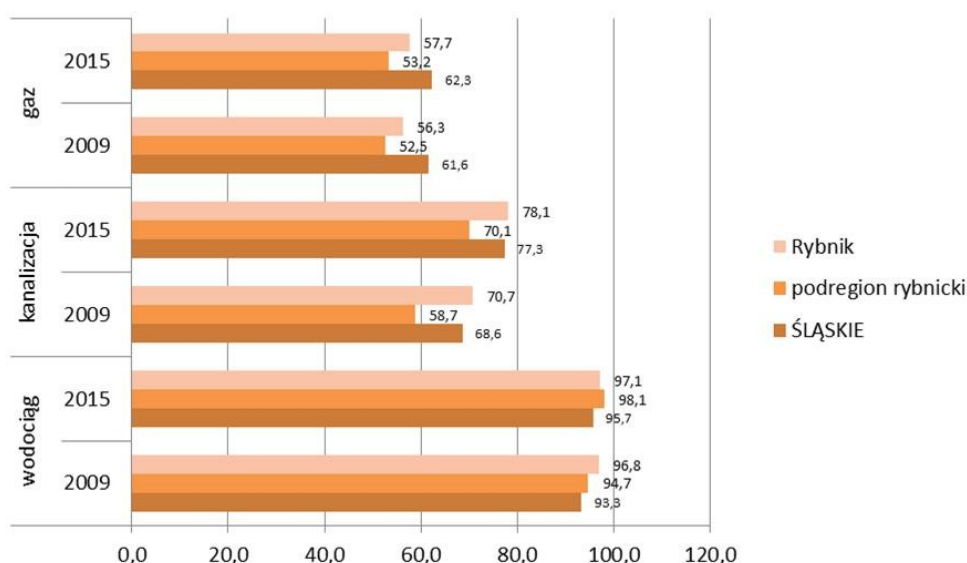
⁷⁴ Zrównoważony Plan Mobilności ..., s. 47.

⁷⁵ Część informacji ujętych w tym podrozdziale pochodzi ze *Studium UiKPZ* (2016).

⁷⁶ Jw., s. 196.

miasta (Chwałęcice, Stodoły, Grabownia, Golejów, Ochojec, Wielopole, Kamień oraz Zebrzydowice i Niewiadom). Analiza sieci gazowej wskazuje, iż również w obrębie dzielnic centralnych są obszary niepodłączone do sieci gazowej, funkcjonują tzw. „białe plamy”, np. zabudowa wielorodzinna przy ul. Przemysłowej w dzielnicy Paruszowiec-Piaski. Z gazu w Rybniku w 2015 roku korzystało 57,7% mieszkańców, co jest wskaźnikiem nieco wyższym niż w subregionie ale niższym niż w województwie, gdzie wskaźniki te wynoszą odpowiednio 53,2% oraz 62,3%.

Rysunek 47. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w latach 2009-2015 – Rybnik na tle regionu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Elektrociepłownie Polskiej Grupy: elektrociepłowni „Chwałowice”, ciepłowni „Rymer”, ciepłowni „Jankowice”, oraz ciepłowni „Ignacy”. Źródła te obsługują zakłady przy których są zlokalizowane, jak również zabudowę mieszkaniową, głównie wielorodzinną i obiekty usługowe zlokalizowane w sąsiedztwie tras ciepłociągów. Dodatkowo sieć zdalaczną posiada Elektrownia Rybnik (EDF Polska Sp. z o.o.). System ciepłowniczy, posiadający ograniczony zasięgu, jest niespójny, o zróżnicowanej sytuacji organizacyjnej i własnościowej (sieci ciepłownicze posiadają wielu właścicieli, zaś działanie systemu może być silnie uzależnione od kondycji finansowej biorących w nim udział przedsiębiorstw, co nie daje dostatecznej gwarancji bezpieczeństwa zaopatrzenia miasta w ciepło w dłuższym horyzoncie⁷⁸.

Kotłownie lokalne i indywidualne na paliwo węglowe oraz piece ceramiczne pokrywają około 43% całkowitego zapotrzebowania mocy cieplnej z terenu miasta Rybnika. Kotłownie lokalne na paliwa inne niż węgiel (gaz ziemny, olej opałowy, energia elektryczna, biomasa itp.) pokrywają ok. 25%

⁷⁷ Schemat sieci gazowej w Rybniku został przedstawiony na Rys. I-33. System gazowy [w:] Studium UiKZP (2016), s. 159.

⁷⁸ Studium UiKZP (2016), s. 160.

całkowitego zapotrzebowania mocy cieplnej z terenu miasta Rybnika. Szacuje się, że około 9% zapotrzebowania na ciepło w budownictwie mieszkaniowym Rybnika pokrywanych jest jeszcze z indywidualnych (piecowych) ogrzewań węglowych, będących głównym źródłem tzw. „niskiej misji”.

Dzięki dostępnemu dofinansowaniu ze źródeł zewnętrznych, np. Urzędu Miasta Rybnika lub WFOŚiGW, coraz więcej kotłowni i pieców ulega modernizacji podwyższając ich sprawność, a budynki podlegają termomodernizacji lub instalowane są odnawialne źródła energii przyczyniając się do zmniejszenia zapotrzebowania z kotłowni indywidualnych opalanych węglem. Zagadnienie to jest o tyle istotne w Rybniku, iż w sezonie grzewczym dochodzi do znacznego przekroczenia poziomów emisji pyłów zawieszonych PM₁₀, PM_{2,5} i zawartego w nich benzo(α)pirenu (opis stanu jakości powietrza i poziomu zanieczyszczenia powietrza w znajduje się w podrozdziale *Sfera środowiskowa – Jakość powietrza*). Przyczynia się do tego spalanie węgla o złej charakterystyce i niskich parametrach grzewczych (lub mułu węglowego, bądź flotokoncentratu). Należy tutaj odnotować, iż w *"Założeniach do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta Rybnika"*⁷⁹ stwierdza się, że należy podjąć wiążące decyzje co do kierunków zaopatrzenia w ciepło miejskiej sieci ciepłowniczej. Ponadto, wskazuje się na konieczność likwidacji lokalnych i indywidualnych źródeł korzystających z węgla kamiennego i ich zamiany na rzecz systemu ciepłowniczego (wymagającego rozbudowy), źródeł niskoemisyjnych lub odnawialnych źródeł energii (kolektory słoneczne, pompy ciepła, biomasa).

W świetle powyższego jako odbiorców, dla których powinna nastąpić zmiana sposobu ogrzewania należy praktycznie wymienić wyłącznie zabudowę mieszkaniową. Realnie, biorąc pod uwagę fakt, że wśród zidentyfikowanych rozwiązań wykorzystujących ogrzewanie węglowe, szczególnie w zabudowie indywidualnej jednorodzinnej, część (trudną do jednoznacznego określenia) stanowią już rozwiązania węglowe niskoemisyjne. Przy czym działaniem wyprzedzającym lub prowadzonym równolegle powinno być przeprowadzenie termomodernizacji obiektu. Osiągnięcie powyższego poziomu zmian sposobu ogrzewania możliwe jest przy założeniu istotnego zaangażowania samorządu w proces propagowania i wspomagania procesów modernizacji⁸⁰.

Są one systematycznie modernizowane, do czego przyczynia się dofinansowanie modernizacji przez Miasto. Pozostała grupa mieszkań to obiekty ogrzewane piecowo. Tu również możliwe jest dofinansowanie zmiany paliwa ze stałego np. na elektryczne.

W efekcie znacznego przekraczania emisji zanieczyszczeń w ostatnich latach, a przede wszystkim w celu zapobieżenia negatywnemu oddziaływaniu na zdrowie ludzi i na środowisko Sejmik

⁷⁹ Uchwała nr 630/XLI/2013 Rady Miasta Rybnika z dnia 18 grudnia 2013 r.

⁸⁰ *Założenia do planu zaopatrzenia ... (2017)*, s.180.

Województwa Śląskiego 7 kwietnia 2017 r. przyjął tzw. *uchwałę antysmogową*⁸¹, która wprowadziła ograniczenia i zakazy w zakresie użytkowania instalacji do spalania paliw oraz zakazów dotyczących rodzajów spalanych paliw. Uchwała obowiązuje od 1 września 2017 r. na obszarze województwa śląskiego. Pierwszym bezpośrednim efektem uchwały jest zakaz spalania m.in. mułów i flotokoncentratów węglowych. Natomiast wymiana instalacji dostarczających i wydzielających ciepło na urządzenia o wyższej efektywności energetycznej została rozłożona w czasie do 2028 roku.

ZASOBY MIESZKANIOWE

Na terenie Rybnika w 2015 roku zlokalizowanych było 19 579 budynków mieszkalnych, ich liczba w okresie 2009-2015 wzrosła o 7,6%.

Liczba mieszkań w Rybniku na koniec 2015 roku wynosiła 47 447, a ich łączna powierzchnia 3 574 432 m². Zasób komunalny obejmował 4 918 mieszkań, a spadek liczby mieszkań w stosunku do 2009 roku wynosi 29,5%. W puli mieszkań komunalnych 401 stanowiły mieszkania socjalne, których przeciętna powierzchnia wynosiła 33,2 m²⁸².

Pod względem struktury własnościowej, zdecydowaną większość stanowią domy i mieszkania do których mieszkańcy mają tytuł własności. Mieszkania spółdzielcze stanowią 23% (wyraźnie mniej niż m.in. w Metropolii Górnośląskiej), zaś komunalne – około 15%. Większość mieszkańców zamieszkuje w domach jednorodzinnych wolno stojących, stanowiących 88% budynków mieszkalnych (16,7 tys. domów)⁸³.

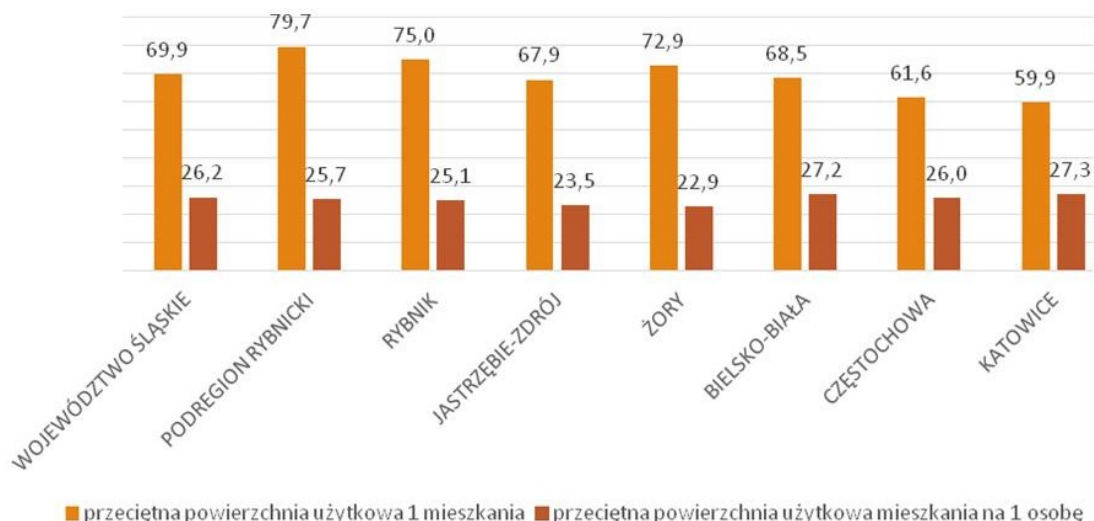
Zgodnie z danymi zgromadzonymi w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 r. w Rybniku przeważają mieszkania o powierzchni 60-79 m², przy czym średnio, mieszkania posiadają 4 izby i 75,2 m² powierzchni użytkowej⁸⁴ (w kraju – 3,8 izby i 73,4 m² pow., w regionie – 3,7 izby i 70,2 m² pow. subregionie – 4,1 izby i 80,0 m² pow.), powierzchnia 1 izby wynosi 25,1 m².

⁸¹ Uchwała nr V/36/1/2017 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 7 kwietnia 2017 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw.

⁸² Dane za BDL GUS.

⁸³ Dane za: *Studium (2016)*.

⁸⁴ Dane dotyczące powierzchni użytkowej według danych za 2014 rok.

Rysunek 48. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań – Rybnik na tle regionu.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W Rybniku dominują mieszkania zbudowane w latach 1945-70 - 13,8 tys. (31%), 1971-78: 7,3 tys. (16,4%) i 1979-88: 10,5 tys. (23,5%). Łącznie z lat 1971-88 pochodzi 17,8 tys. mieszkań (blisko 40%). Mieszkań starszych jest 14,5% (sprzed 1918 r. – 2,9 tys., z lat 1918-44 – 3,5 tys.). Niewiele mieszkań powstało po 1988 r.: do 2002 r. – 3,4 tys., zaś w latach 2003-2015 tylko 3,9 tys. Nowe mieszkania komunalne (36 mieszkań) oddano do użytku w 2010 i 2014 roku. W okresie ostatnich dziesięciu lat co roku oddawano do użytkowania od 288 do 373 mieszkań. Były to głównie mieszkania indywidualne w domach jednorodzinnych⁸⁵.

Tabela 23. Budynki nowe oddane do użytkowania w Rybniku w okresie 2006-2015 (łącznie) według typu inwestora.

Mieszkania:	Nowe mieszkania oddane do użytkowania w okresie 2006-2015				Średnia powierzchnia użytkowa mieszkania
	[szt.]	[%]	[m ²]	[%]	[m ²]
spółdzielcze	7	0,2%	345	0,1%	49,3
zakładowe	2	0,1%	143	0,0%	71,5
komunalne	36	1,1%	1 658	0,4%	46,1
przeznaczone na sprzedaż lub wynajem	359	11,0%	26 018	6,8%	72,5
indywidualne	2 854	87,6%	353 175	92,6%	123,7
RAZEM	3 258	100,0%	381 339	100,0%	117,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

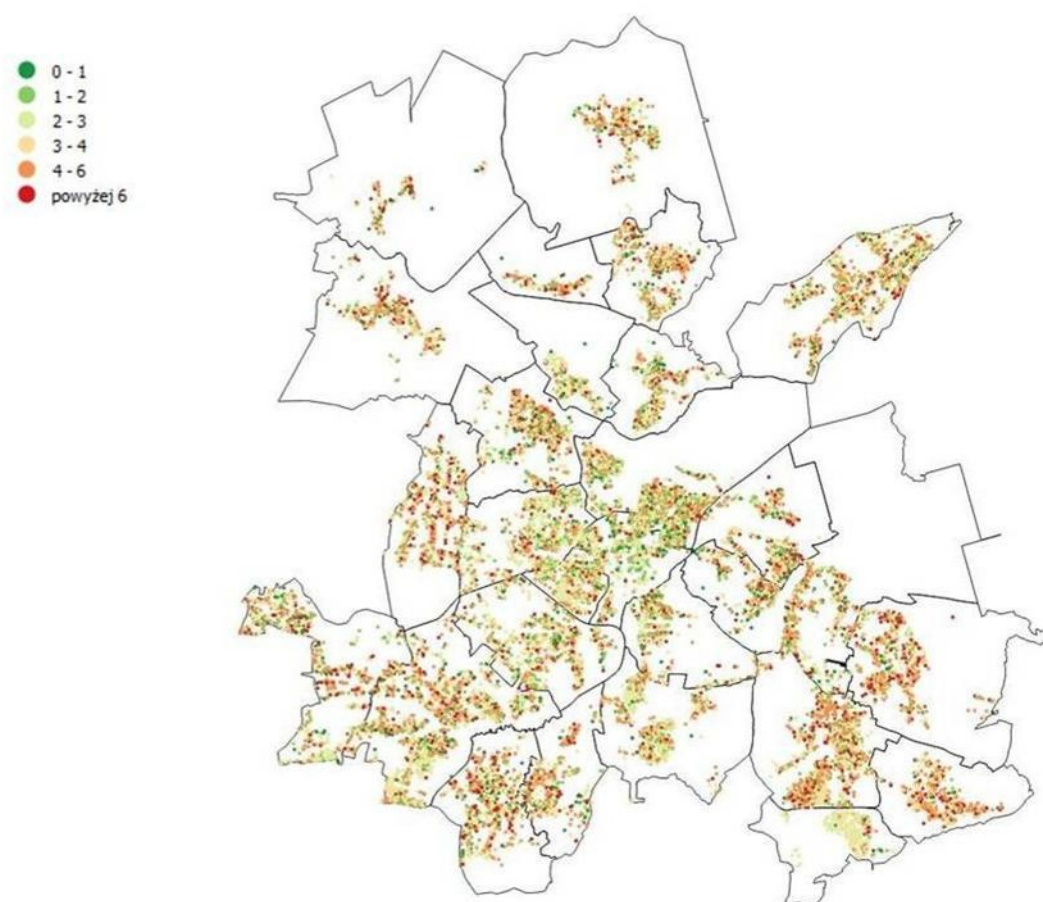
Znikomy jest udział mieszkań komunalnych, a zwłaszcza spółdzielczych i zakładowych, znacznie niższy w porównaniu ze średnią wojewódzką. Udział mieszkań przeznaczonych na sprzedaż lub wynajem (deweloperskich) wyniósł 11% nowych mieszkań, zaś pod względem powierzchni użytkowej – blisko 7%. Inwestycji tego rodzaju jest niewiele – występują w rozproszeniu, głównie w kilku dzielnicach

⁸⁵ Dane BDL GUS, struktura wiekowa mieszkań/budynków w oparciu o wyniki NSP 2011.

postrzeganych jako bardziej atrakcyjne, a jednocześnie niezbyt odległe od centrum lub położone w sąsiedztwie głównych dróg bądź z dobrym do nich dostępem⁸⁶.

Poniższa mapa pokazuje rozkład w przestrzeni Rybnika średniej liczby mieszkańców w lokalach. Mapę tę można interpretować w następujący sposób: miejsca bardziej „zielone” to koncentracje gospodarstw jedno-, dwu- i trzyosobowych. Im bardziej „czerwono” jest na mapie, tym więcej tam gospodarstw liczniejszych.

Rysunek 49. Średnia liczba mieszkańców w lokalu w Rybniku – 2014.

Źródło: Opracowanie własne.

Stan budynków⁸⁷ w poszczególnych dzielnicach jest bardzo zróżnicowany. Najwięcej budynków komunalnych, które nie posiadają WC i łazienki występuje w dzielnicy Niedobczyce, w następnej kolejności zaś w dzielnicach Paruszowiec-Piaski, Rybnik-Północ oraz Śródmieście. Więcej niż jeden taki budynek zlokalizowany jest także w dzielnicach: Popielów, Niewiadom, Ligota-Ligocka Kuźnia, Meksyk oraz Maroko-Nowiny.

⁸⁶ Szczegółowa analiza zawarta została w podrozdziale I.2.5. *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rybnika (2016)*.

⁸⁷ Analiza dotyczy zasobu komunalnego.

W przypadku liczby budynków z ogrzewaniem piecowym zdecydowanie dominuje dzielnica Boguszowice Osiedle (aż 224 budynki z takim systemem ogrzewania), co stanowi ponad 56% tego typu budynków komunalnych w mieście. Stosunkowo dużo budynków z ogrzewaniem piecowym mieści się także w dzielnicach: Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski, Rybnik-Północ, Śródmieście oraz Maroko-Nowiny.

Tabela 24. Budynki komunalne bez WC, łazienek lub z ogrzewaniem piecowym w dzielnicach Rybnika⁸⁸.

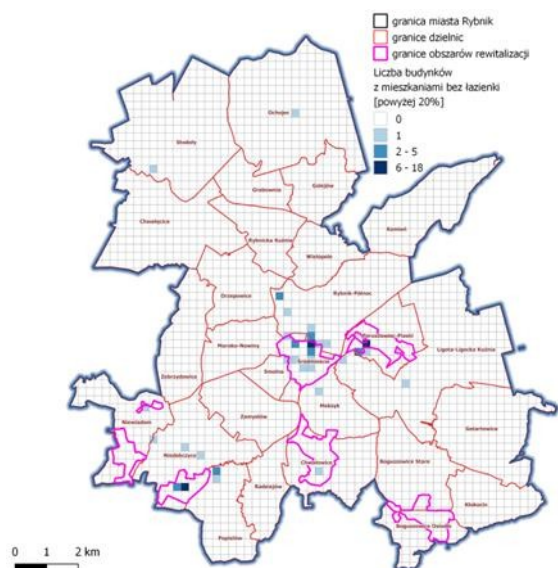
DZIELNICE	Budynki bez wc (powyżej 20% mieszkań w budynku)		Budynki bez łazienek (powyżej 20% mieszkań w budynku)		Budynki z ogrzewaniem piecowym	
	liczba	% w mieście	liczba	% w mieście	liczba	% w mieście
Niedobczyce	23	30,3%	23	28,0%	44	11,1%
Paruszowiec-Piaski	15	19,7%	17	20,7%	31	7,8%
Rybnik-Północ	14	18,4%	11	13,4%	25	6,3%
Śródmieście	13	17,1%	15	18,3%	31	7,8%
Popielów	3	3,9%	3	3,7%	3	0,8%
Niewiadom	2	2,6%	2	2,4%	6	1,5%
Ligota-Ligocka Kuźnia	2	2,6%	2	2,4%	2	0,5%
Meksyk	1	1,3%	3	3,7%	3	0,8%
Chwałowice	1	1,3%	0	0,0%	2	0,5%
Ochojec	1	1,3%	1	1,2%	1	0,3%
Stodoły	1	1,3%	1	1,2%	1	0,3%
Boguszowice Osiedle	0	0,0%	1	1,2%	224	56,4%
Radziejów	0	0,0%	0	0,0%	2	0,5%
Maroko-Nowiny	0	0,0%	3	3,7%	21	5,3%
Zamysłów	0	0,0%	0	0,0%	1	0,3%
RYBNIK	76	100,0%	82	100,0%	397	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku.

Rozmieszczenie budynków komunalnych bez WC lub łazienki, lub posiadających ogrzewanie piecowe na terenie Rybnika przedstawiono na poniższych mapach.

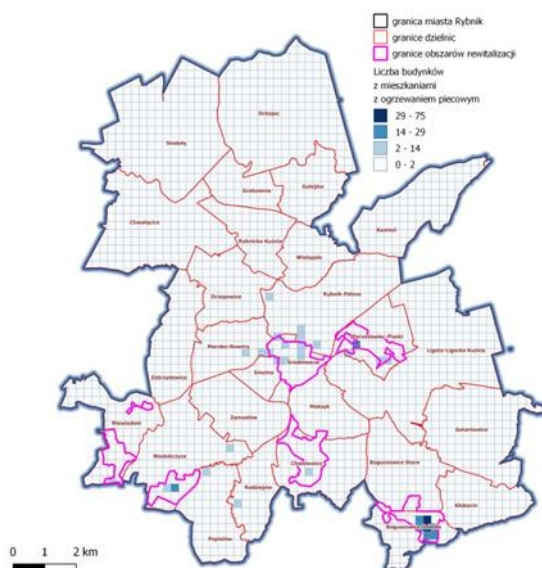
⁸⁸ Uwzględniono dzielnice, w których występuje przynajmniej 1 budynek zaklasyfikowany do jednej z trzech wskazanych kategorii. Oznacza to równocześnie, że w pozostałych dzielnicach takie budynki nie występują. Dla czytelności zestawienia zostały one pominięte w tej tabeli.

Rysunek 50. Liczba budynków z mieszkaniami bez łazienki w dzielnicach Rybnika.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku.

Rysunek 51. Liczba budynków z ogrzewaniem piecowym w dzielnicach Rybnika.

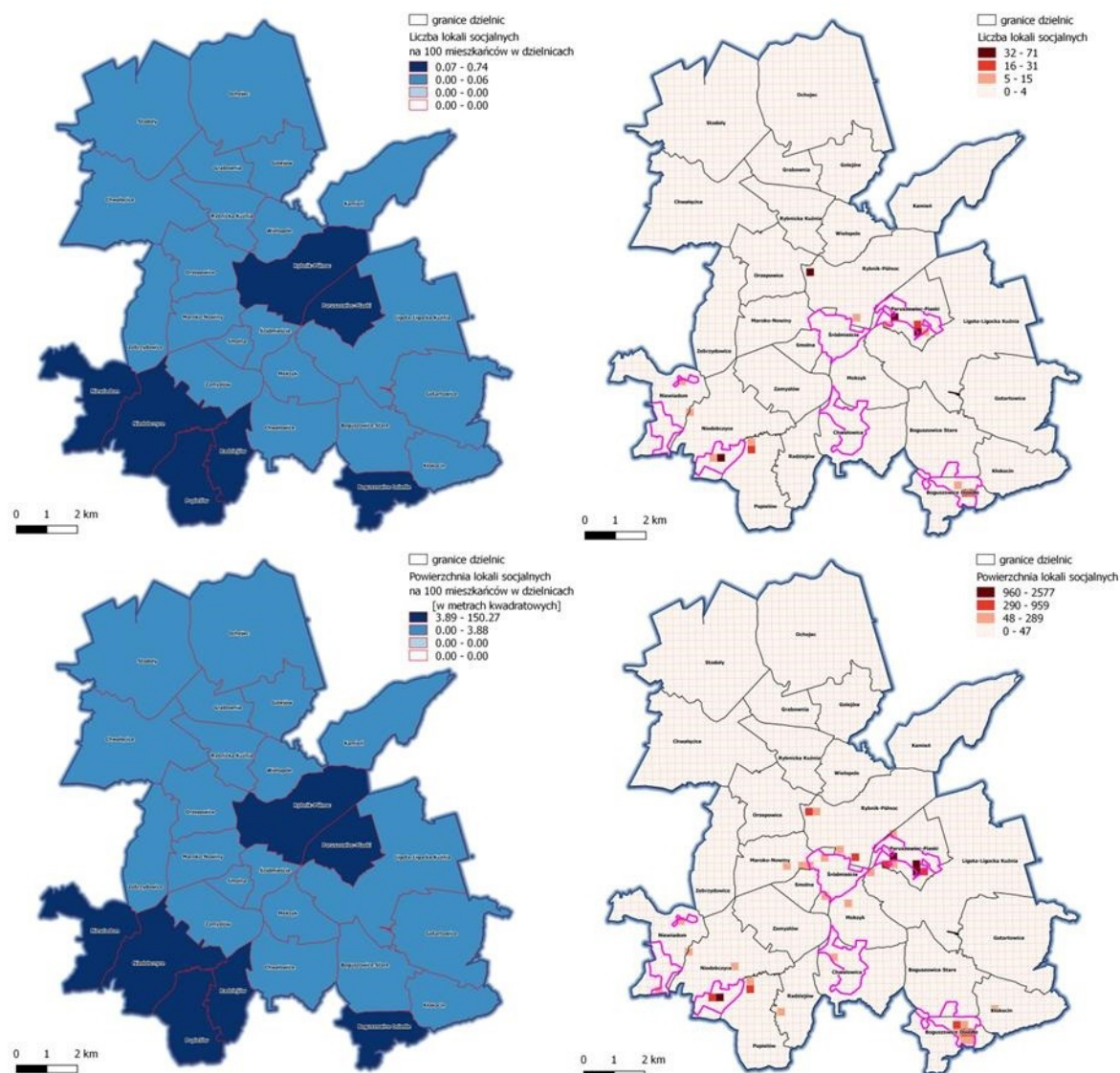

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej w Rybniku.

LOKALE SOCJALNE

Liczbę (oraz rozmieszczenie) lokali socjalnych w Rybniku określa Zarządzenie nr 484/2013 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie wydzielenia z mieszkaniowego zasobu miasta Rybnika lokali, które przeznaczają się na wynajem jako lokale socjalne (ze zmianami). Największa ich liczba (w przeliczeniu na 100 mieszkańców) przypada na dzielnicę Paruszowiec-Piaski. W następnej kolejności są dzielnice: Niedobczyce, Boguszowice Osiedle, Popielów, Rybnik-Północ, Niewiadom oraz Radziejów. Są one zlokalizowane na terenie 13 dzielnic (oznacza to również, że nie występują one na terenie 14 pozostałych). Zdecydowanie najwyższe wartości wskaźnika powierzchni lokali socjalnych przypadających na 100 mieszkańców dotyczy dzielnicy Paruszowiec-Piaski (150,3). W następnej kolejności są dzielnice: Niedobczyce, Boguszowice Osiedle, Popielów, Rybnik-Północ, Niewiadom oraz Radziejów.

Rysunek 52. Rozmieszczenie lokali socjalnych i ich powierzchnia w dzielnicach Rybnika.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Zarządzenia nr 484/2013 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 26 marca 2013 r. (ze zmianami).

Tabela 25. Liczba i powierzchnia lokali socjalnych w dzielnicach Rybnika.

DZIELNICA	Powierzchnia lokali socjalnych na 100 mieszkańców	Liczba lokali socjalnych na 100 mieszkańców
Boguszowice Osiedle	21,93	0,44
Boguszowice Stare	0,00	0,00
Chwałęcice	0,00	0,00
Chwałowice	0,70	0,01
Golejów	0,00	0,00
Gotartowice	0,00	0,00
Grabownia	0,00	0,00
Kamień	0,00	0,00
Kłokocin	2,40	0,04
Ligota-Ligocka Kuźnia	1,64	0,03
Maroko-Nowiny	1,50	0,03
Meksyk	3,04	0,04
Niedobczyce	26,16	0,18
Niewiadom	7,06	0,08
Ochojec	0,00	0,00
Orzepowice	0,00	0,00
Paruszowiec-Piaski	150,27	0,74
Popielów	17,13	0,09
Radziejów	4,74	0,11
Rybnicka Kuźnia	0,00	0,00
Rybnik-Północ	13,53	0,14
Smolna	0,00	0,00
Stodoły	0,00	0,00
Śródmieście	2,78	0,06
Wielopole	0,00	0,00
Zamysłów	0,00	0,00
Zebrzydowice	0,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Zarządzenia nr 484/2013 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 26 marca 2013 r. w sprawie wydzielania z mieszkaniowego zasobu miasta Rybnika lokali, które przeznacza się na wynajem jako lokale socjalne (ze zmianami).

POLITYKA MIESZKANIOWA W KONTEKŚCIE POLITYKI SPOŁECZNEJ

Charakteryzując politykę mieszkaniową warto przytoczyć następujące 3 wnioski zawarte w *Polityce Społecznej Miasta Rybnika 2023+*, które wskazują na najważniejsze potrzeby i wyzwania w obszarze mieszkalnictwa w ujęciu strategicznym, istotne także z perspektywy działań rewitalizacyjnych:

Konkluzja 13. Obowiązujący aktualnie Wieloletni program gospodarowania zasobem mieszkaniowym oraz zasobem tymczasowych pomieszczeń Miasta Rybnik na lata 2014-2018 nie jest dostosowany do wymogów skutecznej polityki społecznej miasta i zupełnie nie odpowiada na zdiagnozowaną sytuację braku mieszkań. Dodatkowo nie jest on już obecnie zgodny z opublikowanymi w międzyczasie wytycznymi Krajowej Polityki Miejskiej.

Konkluzja 14. Zaplanowane systematyczne wycofywanie się miasta z roli podmiotu dysponującego lokalami mieszkalnymi na wynajem, w sytuacji dramatycznego niedoboru mieszkań i ich przegęszczenia – jakkolwiek w krótkim horyzoncie może być atrakcyjne poprzez zmniejszanie kosztów miejskich – w dłuższym horyzoncie obciąża miasto zadaniami zapewnienia lokalu tym, którzy nie są w stanie wynająć go na rynku. w Rybniku przy ogólnie stabilnej liczbie beneficjentów pomocy społecznej rośnie systematycznie ilość rodzin wspieranych z powodu bezdomności. Tymczasem długofalowo największym kosztem ekonomicznym dla miasta są utracone wpływy podatkowe z powodu nierozwinięcia swego potencjału przedsiębiorczości przez zdolne osoby pozbawione szans rozwojowych.

Konkluzja 15. W związku z przyjęciem niniejszej Polityki Społecznej (a także procedowanego równolegle Programu Rewitalizacji) pojawia się uzasadnienie dla ponownego przejrzenia i zaktualizowania zasad miejskiej polityki mieszkaniowej.

W nawiązaniu do przyjętej Polityki Społecznej Miasta Rybnika 2023+, została opracowana i przyjęta Polityka mieszkaniowa Miasta Rybnika 2023+, w której zawarto⁸⁹ następujące rekomendacje i wnioski dotyczące rozwoju mieszkalnictwa i polityki mieszkaniowej Rybnika, a które mają szczególne znaczenie dla prowadzenia działań rewitalizacyjnych ze względu na ich charakter i oddziaływanie w wymiarze społecznym, infrastrukturalnym i przestrzennym, jak również na wymiar kulturowy⁹⁰:

(2.) W Rybniku brakuje lokali socjalnych. Aktualnie lokale socjalne najczęściej są rozmieszczone w budynkach oznaczonych jako budynki socjalne, rzadko zdarza się aby mieszkanie socjalne zostało zlokalizowane w budynku, w którym większość mieszkań stanowią mieszkania komunalne.

Wniosek 1: maksymalne rozproszenie lokali socjalnych, które zostaną rozlokowane w różnych częściach Rybnika, za wyjątkiem ścisłego centrum. Należy ograniczyć w maksymalnym stopniu tworzenie „enklaw” lokali socjalnych (gett), ponieważ takie skupiska osób trudnych działają demoralizująco na innych najemców i dochodzi do powielania negatywnych wzorców.

Wniosek 2: opracować pilotażowy program polegający na wydzieleniu kilkunastu mieszkań socjalnych w budynkach, gdzie zlokalizowane są tylko lokale komunalne.

Rekomendacja 1: unikanie tworzenia tzw. gett socjalnych, np. ul. Ogrodowskiego.

Rekomendacja 2: opracowanie nowej polityki dotyczącej lokali socjalnych i zwiększenie zasobu przez wydzielenie lokali socjalnych w budynkach z licznymi mieszkaniami komunalnymi.

(3.) Stan techniczny budynków jest ściśle sprzężony z ich strukturą wiekową. Zdecydowana większość budynków wchodzących w skład zasobu mieszkaniowego miasta wymaga remontów. Budynki w najgorszym stanie technicznym nie będą remontowane, docelowo planuje się przeprowadzenie ich rozbioru. Pozostałe obiekty wymagają remontu, w tym około 150 budynków wymaga przeprowadzenia remontu bieżącego, a około 70 budynków wymaga przeprowadzenia remontu kapitalnego.

⁸⁹ Patrz: Rozdział XII - Wnioski i rekomendacje (w:) Polityka Mieszkaniowa Miasta Rybnika 2023+.

⁹⁰ Choć Polityka Mieszkaniowa Miasta Rybnika 2023+ nie wspomina o tym wprost, istotna część zasobu komunalnego obejmuje budynki objęte różnymi formami ochrony konserwatorskiej, w tym także takie w których znajdują się lokale socjalne. Postępująca degradacja budynków ma również wpływ na zachowanie dziedzictwa kulturowego Miasta Rybnika. W szczególności dotyczy to budynków dawnych kolonii patronackich w dzielnicach Paruszowiec-Piaski i Niedobczyce.

Dla planowania remontów kluczowe jest skategoryzowanie wszystkich budynków, znajdujących się w zasobie miasta i dla każdej kategorii określenie odmiennej polityki remontowej – od zaniechania remontów w przypadku budynków w najgorszym stanie technicznym, poprzez remonty bieżące aż po remonty kapitalne. Racjonalna polityka remontowa pozwoli na rozsądną alokację środków finansowych przy stałym ich deficycie.

Wniosek 1: zgodnie z Programem gospodarowania zasobem mieszkaniowym Rybnika na lata 2014-2018 plan remontów zasobu mieszkaniowych Miasta obejmował ogólne informacje w sprawie remontów. Nie zostały opracowane szczegółowe programy remontowe, dlatego prace remontowo-budowlane mają na celu jedynie doraźną poprawę materii budynku. Niewiele inicjatyw związanych z ograniczeniem niskiej emisji.

Wniosek 2: na przestrzeni kilku najbliższych miesięcy (maksymalnie roku), należy wszystkie budynki zasobu spisać i skategoryzować w pięć grup określających ich stan techniczny. Następnie na podstawie przypisania do konkretnej kategorii zostanie opracowany plan remontów właściwy dla każdej grupy. Jasno określać zakres remontu, co będzie stanowić podstawę do uzasadnienia przeprowadzenia remontów i opracowania harmonogramu ich realizacji uwzględniając rozkwaterowanie, opracowanie kompletnej dokumentacji na wykonanie remontu, itp.

Rekomendacja 1: ustalenie 5 kategorii budynków uwzględniających stan techniczny poszczególnych budynków i zaszeregowanie ich do poszczególnych grup.

Rekomendacja 2: opracowanie programu polityki remontowej zasobów mieszkaniowych miasta i aktywna realizacja przyjętej polityki.

Rekomendacja 3: konieczna coroczna ocena efektywności wprowadzonych programów; rezygnacja z programów polegających na modernizacji klatek schodowych oraz remontu elewacji.

Rekomendacja priorytetowa 1: modernizacja systemów centralnego ogrzewania w budynkach zasobu mieszkaniowego miasta na systemy ekologiczne, np. wymiana starych nieekologicznych źródeł ciepła na bardziej ekologiczne.

- (5.) Zarządzeniem Prezydenta Miasta Rybnika nr 528/2014 z dnia 14 października 2014 roku w sprawie określenia stawek czynszu za lokale mieszkalne wchodzące w skład mieszkaniowego zasobu gminy ustalono bazową stawkę czynszu najmu w wysokości 4,50 zł/m². Wieloletni program gospodarowania zasobem mieszkaniowym określa zasady podwyższające i obniżające stawkę czynszu.

Rekomendacja: urealnić wysokość podstawowej stawki czynszu, a kwota uzyskana ponad dotychczasową wartość 4,50 zł/m² zostanie w całości wykorzystana na przeprowadzenie remontów budynków mieszkalnych Miasta; zostaną poczynione inwestycje mające na celu wymianę nieekologicznych źródeł ciepła w ramach projektu walki ze smogiem i ograniczenia niskiej emisji.

Rekomendacja priorytetowa: zweryfikować Zarządzenie Prezydenta Miasta Rybnika nr 82/2012 z dnia 29 lutego 2012 roku, wprowadzić nowe zasady związane z możliwością odpracowania należności z tytułu zaległości w zapłacie czynszu.

- (6.) Duży problem w gospodarowaniu zasobem mieszkaniowym Rybnika stanowi kwestia uchylania się najemców od ponoszenia opłat czynszowych. Zaległości z tego tytułu osiągnęły na koniec 2016 roku ponad 27 mln zł. Miasto prowadzi politykę windykacyjną, która nie przynosi należytych rezultatów, dlatego podejmowane są inne działania zmierzające do większej ściągawalności należności.

Wniosek: należy podjąć działania zmierzające do zmniejszenia wysokości zadłużenia najemców lokali mieszkalnych w tym celu powinien zostać opracowany program wspomagający zadłużonych najemców wyjść z zadłużenia. W przypadku uporczywego uchylania się przez najemców od ponoszenia opłat za najem lokalu mieszkalnego oraz biernej postawy najemcy, którego stale rosnąca zaległość z tytułu nieopłaconego czynszu wynosi, np. ponad 40 000 zł, to takim najemcom powinna zostać narzucona

przymusowa zamiana dotychczas zajmowanego mieszkania na mieszkanie mniejsze, po dokonanej zamianie może zostać umorzona część zadłużenia w wysokości do 40% a pozostała zostanie rozłożona na raty.

Rekomendacja 1: *opracowanie kategorii 3 grup najemców o różnym poziomie zadłużenia i w stosunku do każdej grupy dłużników przygotowanie programu wyjścia z zadłużenia.*

Rekomendacja 2: *przyjęcie programu restrukturyzacji zadłużenia.*

(7.) *W Rybniku funkcjonuje polityka zamiany mieszkań, której zasady określa rozdział IX Uchwały Rady Miasta Rybnika nr 242/XV/2015 z dnia 19 listopada 2015 roku. Forma zamiany mieszkań jest rzadko stosowana przez najemców lokali komunalnych.*

Rekomendacja: *opracowanie nowych zasad związanych z zamianą mieszkań, które będą dostosowane do aktualnie obowiązującej sytuacji na rynku mieszkaniowym.*

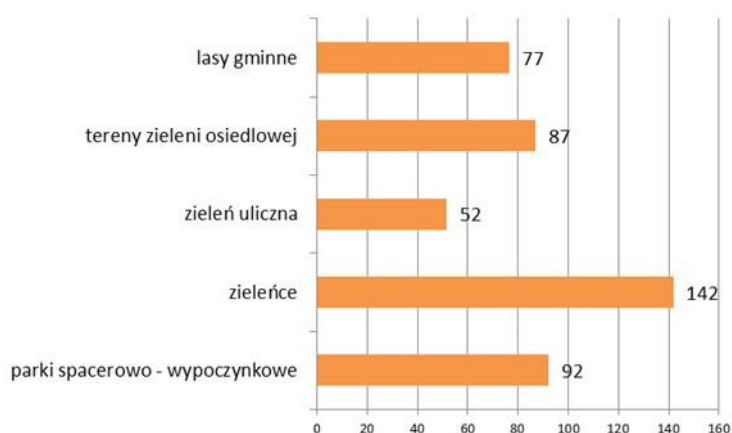
DZIAŁANIA SZCZEGÓŁOWE – PRZYKŁAD. Projekt „Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji” wdrażany przez miasto Rybnik od 2016 roku zakłada W odniesieniu do polityki mieszkaniowej w ramach projektu „Rewitalizacja miasta-nowa energia rybnickiej tradycji” realizowana jest pogłębiona analiza potrzeb mieszkaniowych. Analiza ta polega na dogłębnym zbadaniu potrzeb mieszkaniowych mieszkańców Rybnika z szczególnym uwzględnieniem obszarów rewitalizacji. Problematyka badawcza obejmuje oczekiwania dotyczące otoczenia budynku mieszkalnego, standardu idealnego mieszkania, jakości standardu budynków, wizerunku obszarów rewitalizacji, aktualnej sytuacji mieszkalnictwa w mieście, a także zapotrzebowania na mieszkania chronione. Przygotowane rekomendacje wraz z montażem finansowym oraz późniejsze zestawienie wyników badań z istniejącymi danymi statystycznymi pozwolą określić pełny i kompleksowy obraz sytuacji mieszkaniowej mieszkańców miasta Rybnika (w aspekcie bieżącej sytuacji, jak i deklarowanych potrzeb i oczekiwań).

ZIELEŃ URZĄDZONA

Istotnym elementem kształtującym warunki zamieszkania jest infrastruktura rekreacyjna dla mieszkańców. Udział terenów zieleni w powierzchni ogółem gminy wynosi 2,2% przy średniej w regionie kształtującej się na poziomie 0,8%. Jest to jeden z wyższych wskaźników uzyskanych w subregionie zachodnim.

Największą powierzchnię terenów zielonych stanowią zieleńce (223 obiekty) o łącznej powierzchni 142,10 ha. W mieście zlokalizowanych jest również 15 parków spacerowo-wypoczynkowych o powierzchni 92,20 ha.

Rysunek 53. Powierzchnia terenów zieleni w Rybniku w 2015 roku [ha].

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Obiekty terenów zieleni typu reprezentacyjnego (zielenie i skwery o łącznej pow. 6,6 ha), skupiają się w Śródmieściu i w dzielnicach przyległych (Smolna, Maroko-Nowiny). Do znaczących pod względem powierzchni (ponad 0,5 ha) i roli w strukturze przestrzennej Śródmieścia należą zieleńce: „im. Henryka Wieniawskiego”, „Starościński”, „im. Rozalii Biegeszowej”, „POW” oraz „Bulwary wzdłuż Nacyny”, a także niewiele mniejsze – zieleniec „Bukówka” i skarpa teatralna z kaskadą (zieleniec przy Teatrze Ziemi Rybnickiej).

Tereny zieleni miejskiej typu standardowego (różnego rodzaju parki, zieleńce, błonia i skwery) liczące co najmniej 0,1 ha, zajmują około 54,6 ha. Mieszczą się w każdej z dzielnic, jednak w niektórych (Grabownia, Kłokocin, Orzepowice, Zebrzydowice, Chwałęcice, Radziejów i Stodoły) stanowią je tylko tereny zieleni przyulicznej lub niewielkie skwery i place zabaw.

Tereny zieleni osiedlowej, o pow. 87,1 ha (w tym 15,9 ha terenów znajdujących się w gestii samorządu), występują w kilku dzielnicach z zabudową mieszkaniową wielorodzinną. Do najważniejszych, głównie ze względu na powierzchnię, należą tereny zieleni na w dzielnicy Maroko-Nowiny oraz w Boguszowicach Osiedlu, Niedobczycach (Rymer), Chwałowicach i Rybnickiej Kuźni⁹¹.

Jakość poszczególnych terenów zieleni jest bardzo zróżnicowana, nawet w obrębie poszczególnych dzielnic, także w gestii tego samego zarządcy.

ZABYTKI I DZIEDZICTWO KULTUROWE

Zabytki są widocznym materialnym świadectwem „długiego trwania” miasta i najbardziej wyrazistym nośnikiem jego dziedzictwa. W szerszym ujęciu dziedzictwo jest nośnikiem wielu, łączących się i przenikających wartości ekonomicznych i pozaekonomicznych, przede wszystkim historycznych, naukowych, artystycznych, społecznych, w tym integracyjnych oraz edukacyjnych i gospodarczych.

⁹¹ *Studium* (2016), s. 118.

Zachowanie lokalnego dziedzictwa, w tym obiektów zabytkowych, stanowi bardzo często kluczowy element tożsamości Miasta i jego wyróżnik na tle regionu.

Wykaz zabytków zlokalizowanych na terenie miasta określa gminna ewidencja zabytków dla Miasta Rybnika, przyjęta Zarządzeniem Nr 65/2016 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 2 lutego 2016 r.

W rejestrze zabytków prowadzonym przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach znajduje się 28 wpisów dotyczących obiektów zlokalizowanych w Rybniku, głównie w Śródmieściu i w Niedobczycach (Rymer). Należą do nich zróżnicowane rodzajowo obiekty, reprezentujące miasto Rybnik w ramach dawnego historycznego założenia, architekturę przemysłową (zespół zabudowy zabytkowej kopalni „Ignacy-Hoym”), sakralną (kościóły murowane i drewniane), budynki użyteczności publicznej (założenia szpitalne, budynki administracji i innych usług), budynki usługowe, usługowo-mieszkalne i mieszkalne (m.in. budynki usługowo-mieszkalne w Śródmieściu, zespół osiedla robotniczego KWK „Rymer”, zespół zabudowy osiedla patronackiego przy ul. Słonecznej⁹²), a także dawny zamek i dwór pocysterski.

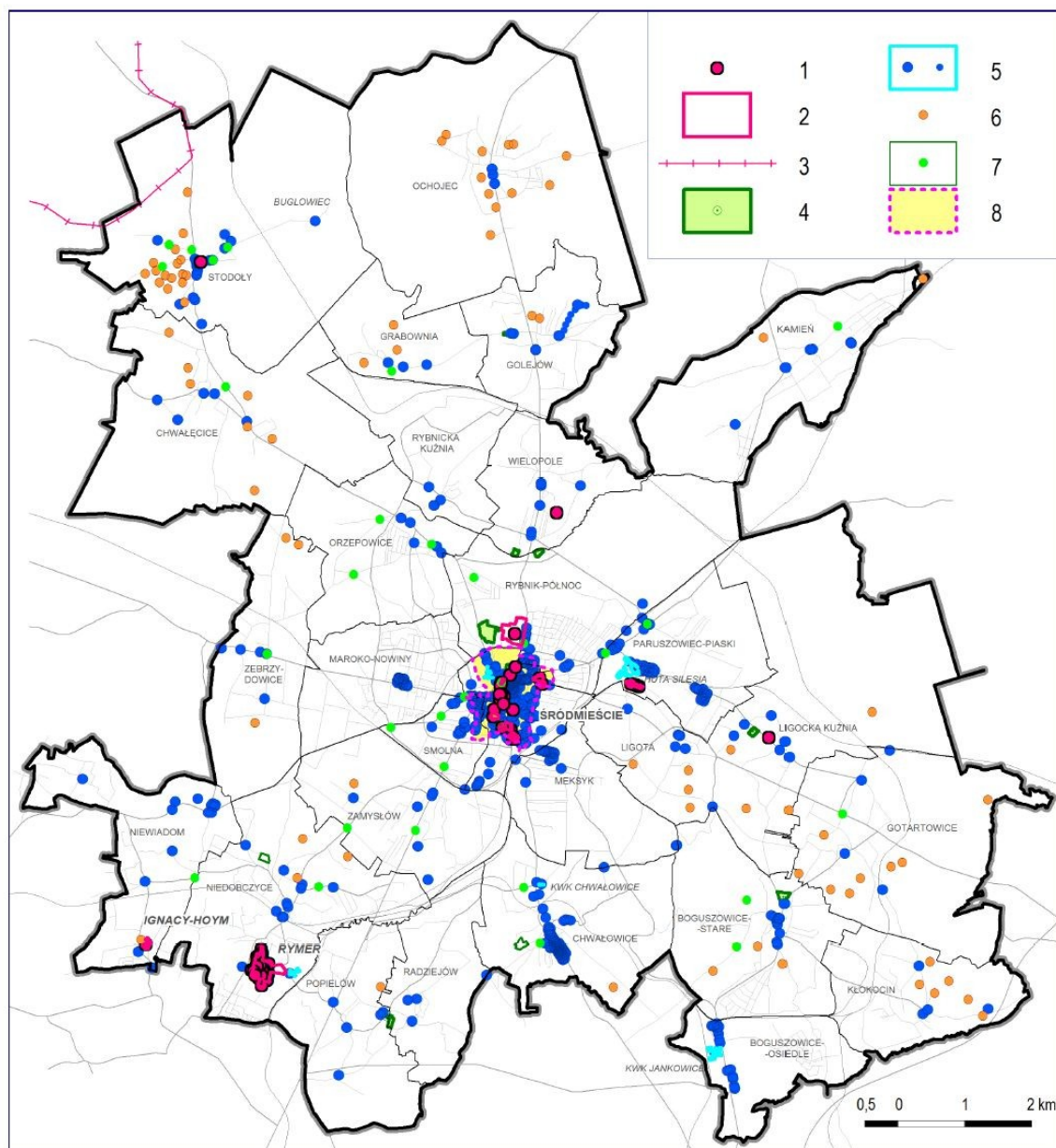
Natomiast obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, niewpisane do rejestru zabytków, to blisko 600 pozycji – obiektów zróżnicowanych zarówno rodzajowo, jak i pod względem okresu z którego pochodzą. Obiekty te skupiają się w Śródmieściu i obejmują budynki użyteczności publicznej, budynki usługowo-mieszkalne i mieszkalne, głównie z lat 1890-1930. Poza Śródmieściem, znaczna liczba zabytkowych budynków mieszkalnych i usługowo-mieszkalnych zlokalizowana jest w dzielnicy Smolna. W pozostałych dzielnicach na uwagę zasługują zabytkowe obiekty przemysłowe (kopalnie Chwałowice, Jankowice i Rymer oraz Huta Silesia) i osiedla patronackie (przy ul. 1 Maja [Chwałowice], przy ul. Przemysłowej, Por. K. Ogrodowskiego [Paruszowiec-Piaski], ul. Jastrzębskiej i Węglowej [Boguszowice-Osiedle], ul. A. Kwiotka, Raciborskiej [Niewiadom]), a także zespoły zabudowy w dzielnicach Maroko-Nowiny (przy ul. gen. J. Bema, J. Wieczorka, Zebrzydowickiej) i Meksyk (przy ul. gen. J. Dąbrowskiego i mjr. W. Mażewskiego)⁹³.

Stan zachowania zabytków jest zróżnicowany. Jak podkreślono w *Studium UiKZP (2016)*, większość zabytków ujętych w rejestrze zabytków i w ewidencji zabytków cechuje się dobrym lub dość dobrym stanem zachowania, pełniąc pierwotne (zwłaszcza w przypadku architektury sakralnej) lub nowe funkcje użytkowe.

⁹² Na Rysunku 55 ukazano zdjęcie [9] z roku 2012 (utrwalone dzięki usłudze *Streetview*) w momencie remontu poszczególnych budynków.

⁹³ *Studium UiKZP (2016)*, s. 86.

Rysunek 54. Obiekty zabytkowe i dziedzictwa kulturowego na terenie Rybnika.

Objaśnienia legendy:

1 – 3 zabytki wpisane do rejestru zabytków: 1 – obiekty (budynki lub zespoły budynków), 2 – teren Szpitala Psychiatrycznego (dla Nerwowo i Psychicznie Chorych) przy ul. Gliwickiej, osiedle robotnicze KWK "Rymer", 3 – trasa kolejki wąskotorowej Gliwice - Racibórz, 4 – cmentarze, 5 – obiekty i zespoły obiektów ujęte w gminnej ewidencji zabytków, 6 – zabytki (stanowiska archeologiczne), 7 – inne obiekty, w tym cmentarze, o walorach zabytkowych lub kulturowych, 8 – obszar planowanego do utworzenia parku kulturowego "w obszarze śródmieścia Miasta Rybnika".

Źródło: Rys. I-21. Zabytki oraz inne obiekty o walorach zabytkowych lub kulturowych (w:) *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Rybnika* (2016), s. 88.

Część obiektów zabytkowych charakteryzuje się jednak złym lub bardzo złym stanem technicznym, głównie na skutek utraty pierwotnej funkcji, przy jednoczesnym braku nadania im nowych funkcji. Należy do nich przede wszystkim zespół zabudowy byłego Szpitala Miejskiego nr 1 zwanego „Juliuszem” z kaplicą szpitalną pw. św. Juliusza przy ul. 3 Maja/Klasztornej [Śródmieście], część budynków Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Niewiadomiu, a także m.in. dwór pocysterski w Stodołach i część budynków mieszkalnych układu urbanistycznego osiedla KWK "Rymer" [Niedobczyce], oraz

niektóre obiekty znajdujące się w ewidencji zabytków (budynki mieszkalne przy ul. gen. Józefa Hallera, budynki dawnego osiedla patronackiego Huty „Silesia” przy ul. Przemysłowej)⁹⁴.

Rysunek 55. Zróżnicowany stan obiektów dziedzictwa kulturowego - zabytków.

⁹⁴ *Ibidem.*

Źródło: [1]-[8] Opracowanie własne (2016-2017), [9] Google StreetView (2012).

Stan techniczny obiektów, obok planów inwestycyjnych właściciela, ma istotne znaczenie dla ich dalszego trwania. Wystarczy wskazać, iż na przestrzeni ostatniego roku, dawne zabytkowe dworki przy ul. Dworek [Śródmieście] i Jarzynowej [Zamysłów], oraz budynek mieszkalny (dawna willa Dyrektora Kopalni „Szczęście Beaty”) przy ul. Raciborskiej 226b [Niewiadom-Beata], zostały wyburzone, a argumentem za tym przemawiającym, w opinii ich właścicieli, był bardzo zły stan budynku⁹⁵.

W kontekście działań rewitalizacyjnych ujmowanych w niniejszym dokumencie, główny nacisk działań w zakresie ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego będzie położony na wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego na rzecz rozwoju społecznego i budowania wokół niego wartości wspólnotowych. W tym aspekcie szczególne znaczenie odgrywają obiekty zabytkowe, które utraciły swoje pierwotne funkcje (np. przemysłowe lub użyteczności publicznej) przy jednoczesnym braku nadania im nowej funkcji, takie jak budynki Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Niewiadomiu oraz zespół

⁹⁵ Z kwestią tą łączy się wiele innych zagadnień dotyczących zarówno spraw prawno-organizacyjnych, zagospodarowania przestrzennego, wymiaru symbolicznego, historii i tożsamości miejsc i in. Ich niewielki wycinek stanowią nagłówki relacji prasowych: „Oto efekt samowoli budowlanej. Właściciel rozebrał bez zgody prawie 100-letni zabytek” (www.rybnik.com.pl, 07.09.2016 r.), „Zagrożona pamiątka?” (Tygodnik Regionalny Nowiny, 21.09.2016 r.) „Czy w Rybniku dworek folwarku Florianshof jest celowo niszczone?” (Dziennik Zachodni, 20.11.2016 r.), „Burzą rybnickie zabytki” (Dziennik Zachodni, 03.03.2017 r.), „Dworek z ulicy Dworek w Rybniku wyburzany! 100 letni zabytek znika z krajobrazu miasta” (rybnik.naszemiasto.pl, 11.04.2017 r.), „Zburzyli dworek przy Plazie. Właściciel: nie postawimy tu galerii” (rybnik.naszemiasto.pl, 13.04.2017 r.), „Ulica Dworek została bez Dworku” (Tygodnik Regionalny Nowiny, 19.04.2017 r.).

dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Śródmieściu⁹⁶. Konwersja funkcji obiektu powinna uwzględniać nadanie im funkcji społecznych.

Drugim kluczowym typem obiektów są dawne osiedla patronackie budowane dla pracowników kopalń, huty „Silesia”, i pracowników kolei na przełomie XIX i XX wieku. Pomimo różnic w walorach architektonicznych stanowią one ważny element industrialnego dziedzictwa Rybnika, w tym krajobrazu kulturowego miasta. Znacząca część budynków charakteryzuje się złym lub bardzo złym stanem technicznym. W niewielkiej części zachowały się (murowane) budynki gospodarcze przynależące do budynków mieszkalnych. Osiedla charakteryzują się niskiej jakości przestrzeniami wspólnymi, słabym wyposażeniem w infrastrukturę rekreacyjną, z niskiej jakości małą architekturą lub jej brakiem. Podlegają one również silnej presji ze strony użytkowników samochodów zajmujących przestrzenie zajmowane do niedawna przez zieleń. Tego typu zespoły mieszkalne położone są w dzielnicach Boguszowice Osiedle, Chwałowice, Maroko-Nowiny, Meksyk, Niedobczyce, Niewiadom, oraz Paruszowiec-Piaski. W części z nich zlokalizowane są lokale socjalne, co w sytuacji ich znaczących skupisk przy istniejących deficytach infrastrukturalnych, negatywnie wpływa na wizerunek i atrakcyjność dzielnicy, przyczyniając się do tworzenia się swoistych gett skupiających ludność zagrożoną marginalizacją bądź wykluczoną, a w odbiorze społecznym również obszarów naznaczonych społecznie. Te części miasta od wielu lat charakteryzują się występowaniem wielu problemów społecznych i gospodarczych. Wskaźniki określające ich natężenie znacząco odbiegają od średnich wartości dla miasta. Wszystko to powoduje potrzebę podjęcia kompleksowych działań rewitalizacyjnych.

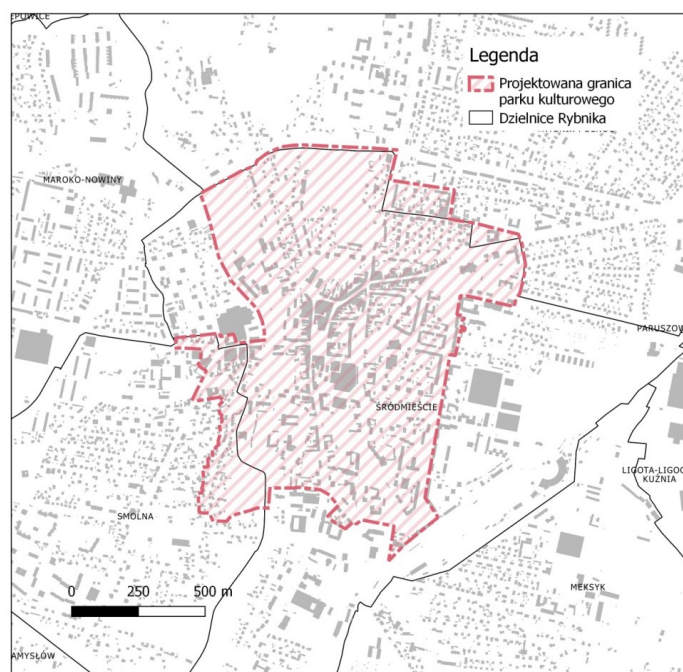
Trzecim obszarem priorytetowym, który wymaga szczególnego zainteresowania jest historycznie ukształtowane centrum miasta, jego historyczna i kulturowa kolebka. Charakteryzuje się dużym nagromadzeniem obiektów zabytkowych, o różnym stanie zachowania: od obiektów w dobrym stanie technicznym niedawno remontowanych i modernizowanych, aż po budynki wymagające działań interwencyjnych. Obszar o zróżnicowanej strukturze własnościowej. Obszar podlegający silnej presji ze strony użytkowników (największe natężenie przestępstw, wykroczeń i naruszeń porządku publicznego), w tym kierowców (bardzo wysokie natężenie ruchu pojazdów uniemożliwiające płynne poruszanie się pojazdów w godzinach szczytu; ulice pełnią w dominującej części funkcję traktów

⁹⁶ Miasto Rybnik stało się właścicielem obu obiektów w 2016 roku. Był to kamień milowy w procesie nadawania tym obiektom nowych funkcji. Jest to efekt kilku lat starań i zabiegów ze strony samorządu miasta Rybnika. W chwili obecnej część istniejącej zabudowy została zaadaptowana na nowe funkcje społeczne: edukacyjne (budynki poszpitalne) i kulturalno-muzealne (dawna kopalnia). Oba obiekty na trwałe zapisały się w historii miasta i są elementem przestrzeni symbolicznej.

Oprócz ww. wymienionych są również i inne obiekty o wartości historycznej, które na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat utraciły swoje (pierwotne lub później nadane) funkcje użytkowe. Przykładem jest tutaj pocysterski Dwór w Stodołach, który znajduje się w stanie zabezpieczonej ruiny.

komunikacyjnych, nie zapewniając miejsca na interakcje społeczne). W obszarach centralnych miast ze względu na ich ważne funkcje gospodarcze, dochodzi również do interakcji na styku prowadzenia działalności gospodarczej i ochrony dziedzictwa. W Rybniku w ostatnich latach dostrzegalnym problemem stał się nadmiar reklam w przestrzeni publicznej przyczyniający się do chaosu informacyjnego – głównie w Śródmieściu oraz wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych. Reklamy, także w postaci szyldów, będąc stałym elementem miast, są podstawową formą komunikacji pomiędzy przedsiębiorcą a klientem. Jednakże ich nadmiar i brak uporządkowania pod względem lokalizacji, rozmiarów, typu i kolorystyki powodują nadmiar bodźców, trudności w percepcji przestrzeni, a także obniżają walor obiektów na których zawieszane są nośniki reklamowe. W grudniu 2015 r., odpowiadając również i na to narastające wyzwanie, Miasto Rybnik przystąpiło do utworzenia parku kulturowego w obszarze śródmieścia Rybnika⁹⁷. Pozwoli to na ochronę krajobrazu kulturowego i zabytków znajdujących się na terenie Śródmieścia, również poprzez uporządkowanie kwestii reklam, szyldów i szaty informacyjnej.

Rysunek 56. Obszar planowanego do utworzenia parku kulturowego w obszarze śródmieścia Miasta Rybnika.

Źródło: Opracowanie własne.

W tym miejscu warto odnotować, iż podobny problem nadmiaru form, kolorystyki i materiałów dotyczył ogródków sezonowych w Śródmieściu. Od 2015 r. obowiązują przepisy regulujące funkcjonowanie ogródków sezonowych w Śródmieściu, które zobowiązały przedsiębiorców do

⁹⁷ Uchwała nr 258/XVI/2015 Rady Miasta Rybnika z dnia 17 grudnia 2015 r. w sprawie ogłoszenia o podjęciu prac nad utworzeniem parku kulturowego w obszarze śródmieścia Miasta Rybnika.

ujednolicenia ich wyglądu, kolorystyki, stosowanych materiałów i minimalnego wyposażenia⁹⁸. Intencją wprowadzanych zmian było uporządkowanie przestrzeni publicznej centrum miasta, i w konsekwencji również polepszenie warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

Reasumując planowany zasięg parku kulturowego odzwierciedla zasięg znaczącej koncentracji kluczowych problemów i wyzwań w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym odnoszących się do sfery zabytków (dziedzictwa kulturowego) na obszarze centralnym miasta.

Obecność zabytków i innych elementów dziedzictwa kulturowego powinno być postrzegane jako istotny potencjał dla działań rewitalizacyjnych. Jednakże jak wykazano powyżej, zły stan techniczny obiektów, lokalna relatywnie wysoka koncentracja w nich lokali socjalnych, współwystępowanie problemów społecznych, zły stan otoczenia budynków, chaos informacyjny, powoduje iż ich percepcja i wartościowanie jest zaburzone, a obszary nierzadko izolowane i stygmatyzowane. Dziedzictwo kulturowe jest elementem przestrzeni symbolicznej miasta, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i zbiorowym. Ze względu na opisane trudności elementy dziedzictwa kulturowego postrzegać należy (również) jako potencjały i zasób dla innych aktywności bazujących na zachowanym dziedzictwie lub dążących do jego zachowania.

ZABYTKI I DZIEDZICTWO KULTUROWE JAKO POTENCJAŁY. Zachowanie zabytkowego zasobu, stanowi fundament tożsamości Miasta i jego wyróżnik na tle regionu. Jego zachowanie jest bardzo często uwarunkowane umiejętnym wykorzystaniem potencjałów drzemących w zachowanym dziedzictwie.

Bez wątpienia obiekty zabytkowe uzewnętrzniają materialne dziedzictwo kulturowe ukształtowane na przestrzeni ostatnich wieków. Są one bazą szeregu aktywności i inicjatyw prorozwojowych. Wśród nich warto skupić się na tych, które wykazują charakter działań rewitalizacyjnych, co oznacza również, że w połączeniu z innymi dopełniającymi je działaniami (np. infrastrukturalnymi lub społecznymi) uzyskiwany jest efekt synergii. Są to w szczególności:

- kształtowanie się świadomości dziedzictwa kulturowego przejawiającego się m.in. aktywnością lokalnych liderów, stowarzyszeń i grup nieformalnych na rzecz odkrywania lokalnego dziedzictwa, potrzebą jego ochrony i promowania oraz wszelkich związanych z nim artefaktów. Wśród najbardziej aktywnych w ostatnich latach należy wymienić: Stowarzyszenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” z siedzibą w Rybniku. (angażujące się na rzecz ochrony dziedzictwa związanego z górnictwem, a w szczególności Kopalni „Ignacy” w Niewiadomiu), Grupę nieformalną „T:RAF do Niedobczyc i Niewiadomia” (skoncentrowaną na promowaniu dziedzictwa Niedobczyc i Niewiadomia), oraz stowarzyszenie Instytut Społeczny „Silesia” (podnoszące m.in. potrzebę zachowania dziedzictwa związanego z dawną hutą „Silesia” położoną w dzielnicy Paruszowiec-

⁹⁸ Obecne regulacje: Zarządzenie nr 171/2016 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 15 marca 2016 roku w sprawie zasad funkcjonowania ogródków sezonowych na płycie Rynku i na Deptaku w Rybniku.

Piaski). Warto tutaj wspomnieć także o innych przedsięwzięciach nawiązujących do lokalnego dziedzictwa *Międzynarodowy Konkurs Fotografii Przemysłowej i Industrialnej FOTO-PEIN* organizowany od 2007 roku przez Dom Kultury Chwałowice, oraz projekt „Odczytajmy Paruszowiec” realizowany przez Filię nr 4 Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rybniku⁹⁹,

- renesans lokalności i rozwój idei edukacji regionalnej¹⁰⁰ wzmacniającej lokalną tożsamość bazującej na znajomości historii i geografii lokalnej i regionalnej, dorobku kulturowego miasta, jego dziedzictwa architektonicznego i przyrodniczego,
- szlaki tematyczne, takie jak rowerowa *Industrialna Pętla Terenowa. Śladami dziedzictwa przemysłowego Rybnika-Niewiadomia.*, tablice pamiątkowe z opisem historii miejsc i obiektów na fasadach budynków ważnych kulturowo lub historycznie, obecność Zabytkowej Kopalni „Ignacy” na Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, a także punkt spotkań *Magiczna Silesia* przy ul. Przemysłowej 17 upamiętniający dziedzictwo d. Huty „Silesia”,
- wydarzenia w historycznych i rewitalizowanych przestrzeniach miasta – coroczny festiwal *Industriada. Święto Szlaku Zabytków Techniki.*¹⁰¹, wydarzenia kulturalne i artystyczne na Rynku, Deptaku (ul. Jana III Sobieskiego i Powstańców Śląskich) i pl. Jana Pawła II¹⁰², koncerty w zabytkowych kościołach, event *Animalium. Tajemniczy świat Juliusza Rogera.* na terenie d. Szpitala Miejskiego nr 1 zwanego „Juliuszem”, tematyczne wycieczki i spacery z przewodnikiem poświęcone miejskiemu dziedzictwu¹⁰³, i in.

⁹⁹ Projekt realizowany w 2016 roku we współpracy z Radą Dzielnicy Paruszowiec-Piaski, Placówką Wsparcia Dziennego Piaski, Miejskim Domem Pomocy Społecznej i Kołem Emerytów i Rencistów „Silesia” był dofinansowany ze środków Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach Programu „Patriotyzm Jutra”.

¹⁰⁰ W roku szkolnym 2016/2017 w klasach IV rybnickich szkół podstawowych zainicjowano lekcje edukacji regionalnej „Rybnik na Górnym Śląsku” zgodnie z programem: M. Stachowicz-Polak, 2017, *Rybnik na Górnym Śląsku. Innowacja pedagogiczna*, Rybnik.

¹⁰¹ Dotychczas festiwal *Industriada* w Rybniku odbywał się wyłącznie na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w dzielnicy Niewiadomia, na terenie jedyne rybnickiego obiektu na Szlaku Zabytków Techniki. W 2017 roku drugim miejscem wydarzenia było osiedle patronackie d. Huty „Silesia” przy ul. Przemysłowej (jako tzw. obiekt zaprzyjaźniony *Industriady 2017*). Wydarzenia w obu lokalizacjach odbywały się przy silnym zaangażowaniu lokalnych stowarzyszeń. To pokazuje realny potencjał miejsc związanych z przemysłową historią miasta i możliwością ukazywania ich w innej perspektywie. Tym bardziej, że tworzą one często zwarte zróżnicowane pod względem funkcjonalnym zespoły zabudowy, jak w przypadku Paruszowca: zaczynając od przystanku kolejowego Rybnik-Paruszowiec, poprzez zabudowę d. huty, aż po kolonie robotnicze przy ul. Przemysłowej oraz ul. Por. Ogrodowskiego.

¹⁰² Przestrzenie zmodernizowane w ramach projektu inwestycyjnego „Rewitalizacji przestrzeni publicznej na obszarze pomiędzy kościołem pw. Matki Boskiej Bolesnej, Bazyliką Mniejszą pw. Św. Antoniego Padewskiego i Rynkiem”.

¹⁰³ Wybrana tematyka spotkań: „Miejsca, których już nie ma”, „Detale architektoniczne”, „Szlakiem żydowskich przedsiębiorców i skandali”, „Śladami rodziny Haase”, „Śladami dawnej kopalni Szczęście Beaty”, „Dawne szpitale: Kampus, Juliusz”.

Rysunek 57. Przykłady działań w zakresie promowania dziedzictwa kulturowego.

Źródło: Urząd Miasta Rybnika.

Powyższe przykłady wskazują na bardzo ważny aspekt, który w literaturze przedmiotu nazywany jest uspołecznieniem procesu ochrony dziedzictwa kulturowego. Służy temu też powołanie Społecznej Rady ds. Dziedzictwa Kulturowego przy Prezydencie Miasta Rybnika¹⁰⁴. Nadal istotna rola spoczywa na samorządzie lokalnym odpowiedzialnym zarówno za kształtowanie polityki przestrzennej, konserwację obiektów zabytkowych będących w zasobie komunalnym, aż po zachowanie niematerialnego dziedzictwa i jego promocję.

Zakłada się, że zgodnie z nakreślonym kierunkiem potencjał dziedzictwa kulturowego w kontekście działań rewitalizacyjnych będzie wykorzystywany na rzecz rozwoju społecznego i budowania wokół niego wartości wspólnotowych m.in. przy wykorzystaniu wyżej wymienionych działań i aktywności.

DZIAŁANIA SZCZEGÓŁOWE – PRZYKŁAD. Projekt „Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji” wdrażany przez miasto Rybnik od 2016 roku zakłada wykorzystanie dorobku kulturowego miasta, jego dziedzictwa architektonicznego i przyrodniczego w celu zmiany jego sposobu postrzegania przez mieszkańców i zmianę jego funkcji zgodnie z oczekiwaniami i potrzebami interesariuszy rewitalizacji. Posłużą temu m.in. uspołecznione planowanie przestrzeni wspólnych wybranych osiedli patronackich, opracowanie materiałów dydaktycznych na potrzeby edukacji regionalnej, ekspertyzy techniczne i dokumentacja projektowa modernizacji (zdegradowanych) obiektów zabytkowych, materiały informacyjne dla interesariuszy rewitalizacji umożliwiające włączenie się w zainicjowany proces odnowy.

¹⁰⁴ Patrz: Zarządzenie 205/2016 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 23 marca 2016 r. w sprawie powołania Społecznej Rady ds. Dziedzictwa Kulturowego Miasta Rybnika oraz nadania jej regulaminu (ze zmianami).

OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI I REKULTYWACJI

W *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rybnika* (2016) wskazane zostały główne kierunki działań przestrzennych, które dotyczą strategicznych dla osiągnięcia celów polityki przestrzennej obszarów w rozumieniu funkcjonalnym i przestrzennym. Służyć temu mają działania rozwojowe – jakościowe, a także ilościowe.

W kontekście działań rewitalizacyjnych istotne są w szczególności *obszary rozwoju jakościowego* – wymagające istotnych przekształceń funkcjonalno-przestrzennych, w tym polegających na przyjęciu innego niż dotychczasowy sposobu ich użytkowania oraz *wymagające rehabilitacji* istniejącego zagospodarowania.

Wskazanie poszczególnych obszarów jako wymagających rozwoju jakościowego poprzez przekształcenia lub rehabilitację należy jednocześnie rozumieć jako wskazanie obszarów problemowych i określenie stojących przed nimi wyzwań.

Jako ***obszary rozwoju jakościowego - przekształceń i rehabilitacji***¹⁰⁵ w *Studium UiKZP* wskazano:

1. obszary rozwoju jakościowego, wymagające przekształceń – zmian funkcjonalnych i przestrzennych, zmierzających do poprawy ładu przestrzennego i bardziej efektywnego wykorzystania walorów przestrzeni, w tym ekonomicznych:

a) centrum miasta (obszar centralnego ośrodka usługowego), w szczególności:

- pasmo terenów w rejonie wschodniej części obszaru: Chwałowicka – rondo Chwałowickie – 3 Maja – J. Piłsudskiego – T. Kościuszki oraz pas terenów wzdłuż ul. Dworcowej z istotną zmianą dotychczasowych kierunków przeznaczenia terenów w rejonie dworca kolejowego poprzez wykorzystanie terenów rezerwowanych dotychczas pod budowę drogi łączącej rondo Chwałowickie z ul. Bolesława Chrobrego na cele zintegrowanego centrum przesiadkowego,
- rejon ul. Bolesława Chrobrego – Władysława Łokietka – Hutnicza (dawny zakład „Ryfama” dziś Kopex Machinery S.A.), ze zmianą kierunku przeznaczenia terenów po zakładach przemysłowych z funkcji handlowej na zabudowę wielofunkcyjną, z dopuszczeniem podtrzymania (zachowania) ze względów ekonomiczno-społecznych funkcji produkcyjnej w części terenu zajętej przez budynki produkcyjne,
- niezagospodarowane dotąd tereny poprzemysłowe i poszpitalne (ul. Bolesława Chrobrego – Miejska – Klasztorna – 3 Maja; Raciborska – W. Korfanteo – Pocztowa – gen. J. Hallera – Wiejska oraz gen. J. Hallera - Młyńska - Targowa - Rieczna),

¹⁰⁵ Rozdział II.1.2.2. *Studium* (2016).

- tereny wymagające uzupełnienia lub wymiany zabudowy oraz zagospodarowania wewnątrz kwartałów (m.in. pl. Wolności – ul. M. Reja – Rynek – Rynkowa, Wysoka – J. I. Kraszewskiego – Łony – Stroma – schody teatralne, skarpa teatralna – ks. J. Szafranka – 3 Maja, Na Górze – Mikołowska – Powstańców Śląskich – Gliwicka, Kościelna – M. Skłodowskiej-Curie – Raciborska, Rudzka – M. Skłodowskiej-Curie – Kampus);
 - b) rejon na wschód od centrum – pomiędzy terenami kolejowymi, ul. St. Drzymały i Prosta, z możliwością kierunkowej zmiany przeznaczenia części terenów kolejowych na inne cele;
 - c) Niewiadom – część dawnej kopalni Ignacy (ul. Sportowa – I. Mościckiego), nieobjęta wpisem do rejestru zabytków oraz tereny przemysłowe, zrekultywowane i wymagające rekultywacji w rejonie ul. Sportowej i Karola Szymanowskiego.
2. obszary rozwoju jakościowego, wymagające głównie rehabilitacji – zmian jakościowych zagospodarowania, podnoszących standard i jakość życia mieszkańców, a w części także zmian funkcjonalnych i przestrzennych, o charakterze obszarów zdegradowanych lub rewitalizacji, w tym także pod względem urbanistycznym i społecznym:
- a) Boguszowice-Osiedle – część zabudowy na południe od ul. J. Lompy wraz z parkiem osiedlowym przy ul. W. Bogusławskiego i na południe od ul. Patriotów;
 - b) Paruszowiec – część dzielnicy położona pomiędzy liniami kolejowymi nr 140 i 148, ul. ks. H. Groborza, rzeką Rudą i ul. Wielopolską;
 - c) Niedobczyce – Rymer (rejon ul. gen. W. Andersa, Barbary, I. Paderewskiego i Obrońców Pokoju wraz z parkiem dzielnicowym i terenami po kopalni Rymer);
 - d) Niewiadom – Beata (rejon skrzyżowania ul. Raciborskiej z ul. Augustyna Kwiotka i Stefana Grota Roweckiego).

Ponadto w *Studium UiKZP* (Rozdział III.2.2.2.) wskazano następujące **obszary wymagające rekultywacji**¹⁰⁶:

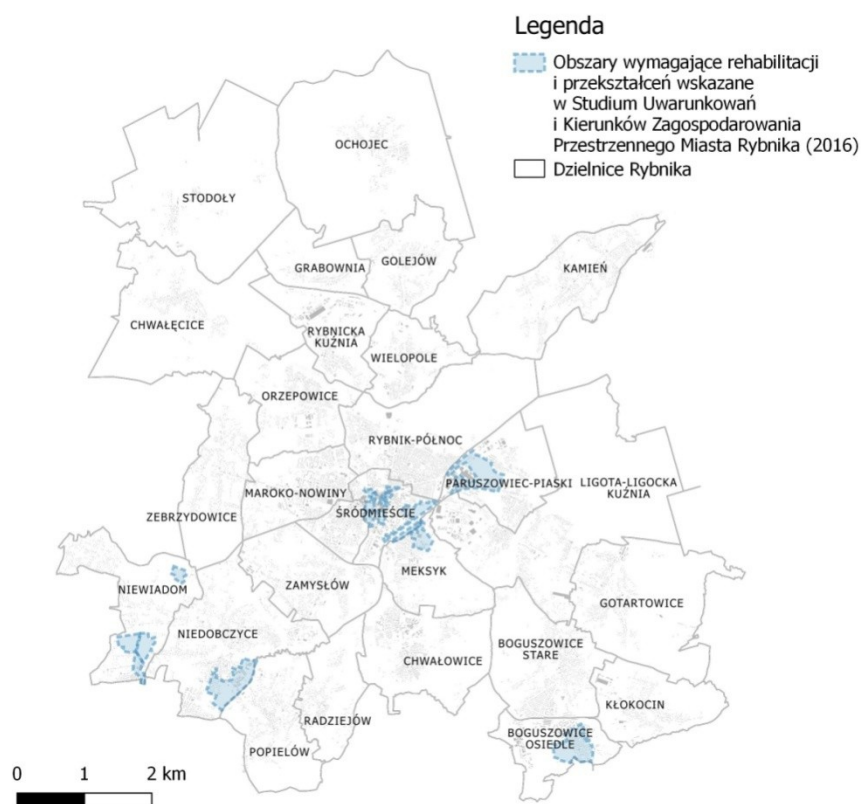
- tereny zdegradowane w wyniku działalności górniczej (skutki eksploatacji węgla kamiennego), wymagające rekultywacji (lub znajdujące się w jej trakcie), w tym rekultywacji poprzez deponowanie (zagospodarowanie) odpadów wydobywczych na zasadzie rekultywacji terenów niekorzystnie przekształconych): Rejon Północ - osadniki, Boguszowice-Stare, ul. Błękitna, Rejon B i osadniki mułowe Holona II i III, Chwałowice, ul. Koźdoniów, rejon Starzykowiec, Chwałowice, teren przy ul. Świerklańskiej i Kopalnianej, teren przy ul. Radziejowskiej i Składowej (w trakcie rekultywacji), stożki Rymera

¹⁰⁶ Działania w rozumieniu przepisów *ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych*, polegające na nadaniu lub przywróceniu gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych oraz działania naprawcze w rozumieniu przepisów o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie.

- (Niedobczyce, ul. Rymera), hałda kopalni Ignacy; Meksyk /Chwałowice/ Ligota, rejon ul. Prostej - Świerklańskiej - Kopalnianej - Stefana Żeromskiego - Stanisława Drzymały;
- wyrobiska po eksploatacji złóż kopalin metodą odkrywkową: Niewiadom, ul. Zygmunta Starego (w trakcie rekultywacji), Meksyk, ul. Stanisława Drzymały (w trakcie rekultywacji), Wielopole, ul. Strąkowska, a także składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, Boguszowice-Stare, ul. Oskara Kolberga.

Powyższe obszary zostały zobrazowane na mapie:

Rysunek 58. Obszary wymagające rehabilitacji i przekształceń według ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (2016).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Studium UiKZP (2016) – Załącznik 1.5 Rysunek Studium.

SFERA ŚRODOWISKOWA

Występowanie terenów zdegradowanych w wyniku podziemnej eksploatacji węgla kamiennego, zanieczyszczenie powietrza oraz emisja hałasu należą do najważniejszych problemów istotnych barier prowadzenia polityki zrównoważonego rozwoju. Analiza tych zagadnień została przedstawiona poniżej.

JAKOŚĆ POWIETRZA

Jakość powietrza w Rybniku jest niska, co wpływa na obniżenie jakości życia w mieście i pogarsza stan zdrowia mieszkańców. Rybnik należy do strefy aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej (kod strefy: PL 2402). Jeden z dwóch punktów pomiarowych państwowego monitoringu powietrza dla tej strefy znajduje się w Rybniku przy ul. Borki w dzielnicy Orzepowice.

Tabela 26. Klasyfikacja strefy Aglomeracji Rybnicko-Jastrzębskiej w zakresie ochrony powietrza według kryterium ochrony zdrowia w 2015 roku¹⁰⁷.

	As (PM10)	BaP (PM10)	C ₆ H ₆	CO	Cd (PM10)	NO ₂	Ni (PM10)	O ₃	PM10	PM2.5	Pb (PM10)	SO ₂
Klasyfikacja strefy	A	C	A	A	A	A	A	C, D2	C	C, C1	A	A

Oznaczenia zanieczyszczeń: As – arsen, BaP – benzo(α)piren, C₆H₆ – benzen, CO – tlenek węgla, Cd – kadm, NO₂ – dwutlenek azotu, Ni – Nikiel, O₃ – ozon, PM10 – pył zawieszony PM10, PM2,5 – pył zawieszony PM2,5, Pb – ołów oraz SO₂ – dwutlenek siarki.

Źródło: Czternasta roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim, obejmująca 2015 rok, WIOŚ Katowice.

Zgodnie z klasyfikacją stref jakości powietrza zgodnie z kryteriami ochrony zdrowia, Rybnik mieści się w strefie C zanieczyszczeń pyłem zawieszonym (frakcje PM10, PM2,5) i benzo(α)pirenem. Przynależność do strefy C oznacza, że stężenia zanieczyszczeń przekraczają poziomy dopuszczalny lub docelowe powiększone o margines tolerancji.

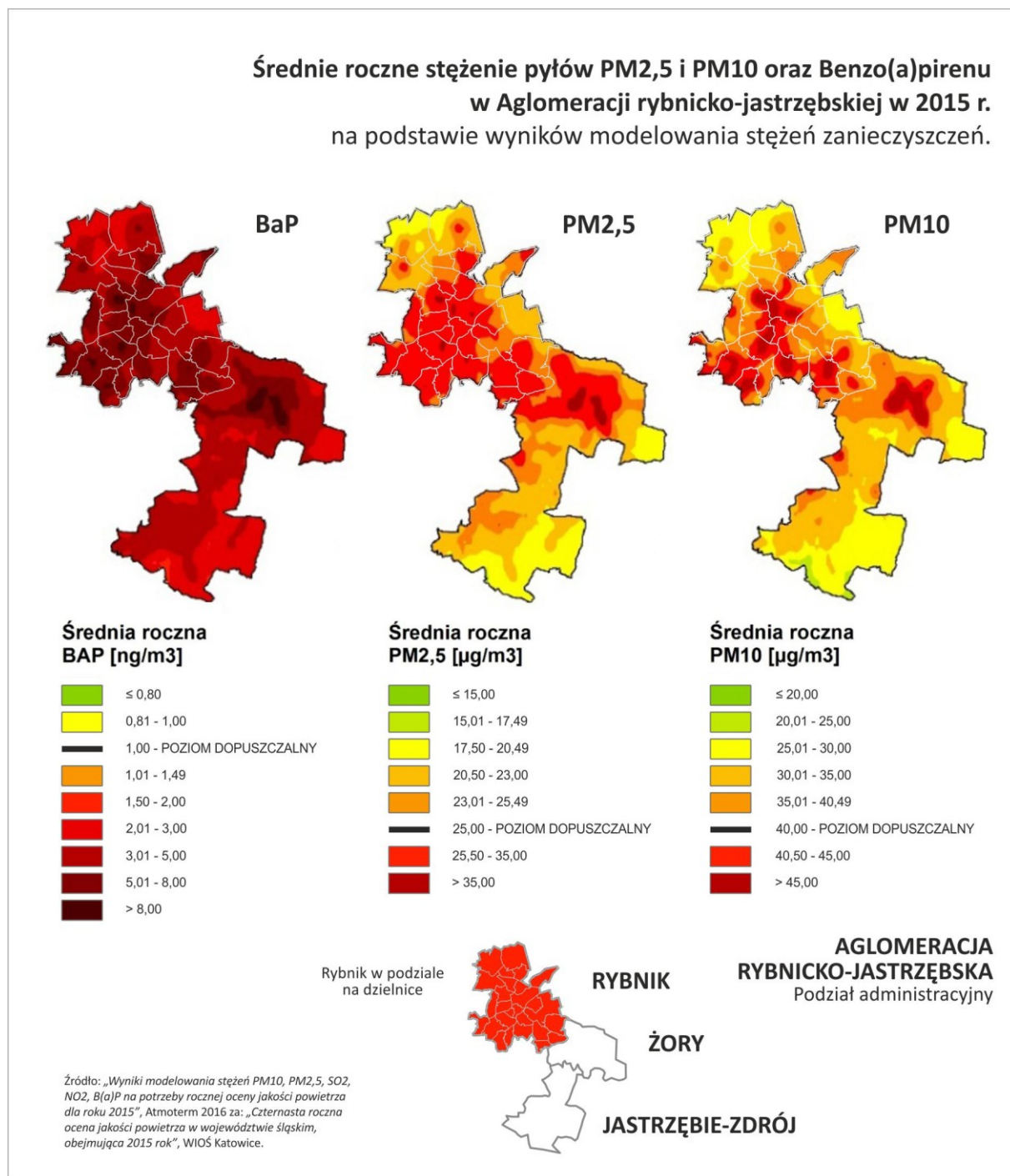
Zgodnie z danymi z monitoringu Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Katowicach (WIOŚ) liczba przekroczeń dopuszczalnego poziomu stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego PM10 była w 2014 roku w Rybniku przekraczana przez 125 dni, a w 2015 roku 103 dni, i była zbliżona do analogicznej liczby dla lat wcześniejszych przy zauważalnym trendzie spadkowym.

Średnioroczna wartość dopuszczalna stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 powiększona o margines tolerancji, wynosząca 26 µg/m³ (norma dla 2014 r.), została przekroczona w 2014 i wyniosła w aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej – 31 µg/m³. Średnioroczne stężenia benzo(α)pirenu na wszystkich stanowiskach zostały przekroczone i wyniosły (wartość docelowa 1 ng/m³) w aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej od 5 do

¹⁰⁷ Oznaczenia klas: klasa A – jeżeli stężenia zanieczyszczenia na jej terenie nie przekraczały odpowiednio poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych, poziomów celów długoterminowych, klasa C – jeżeli stężenia zanieczyszczenia na jej terenie przekraczały poziomy dopuszczalny lub docelowe, klasa C1 – jeżeli stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 na jej terenie przekraczały poziom dopuszczalny 20 µg/m³ do osiągnięcia do dnia 1 stycznia 2020 r. (faza II), klasa D2 – jeżeli stężenia ozonu na jej terenie przekraczały poziom celu długoterminowego.

12 ng/m³. Stężenia zmierzone w Rybniku należały zarówno latem jak zimą do najwyższych w województwie; latem wyniosły 3 ng/m³ a zimą 21 ng/m³. Stężenia pozostałych zanieczyszczeń, w tym np. ozonu, dwutlenku siarki, tlenków azotu, nie przekraczały w Rybniku wartości dopuszczalnych.

Rysunek 59. Średnie roczne stężenie pyłów zawieszonych PM2,5 i PM10 oraz benzo(a)pirenu w Aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej w 2015 r. na podstawie wyników modelowania stężeń zanieczyszczeń.

Źródło: „Wyniki modelowania stężeń PM10, PM2,5, SO2, NO2, B(a)P na potrzeby rocznej oceny jakości powietrza dla roku 2015”, Atmoterm 2016 za: „Czternasta roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim, obejmująca 2015 rok”, WIOŚ Katowice.

Poniżej zamieszczono wyniki modelowania obszarów przekroczeń średnich stężeń zanieczyszczeń pyłów PM_{2,5} i PM₁₀ i benzo(α)pirenu w obrębie Aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej w 2015 roku. Widoczne jest znaczące występowanie ww. zanieczyszczeń w obrębie całego miasta, przy szczególnym natężeniu zanieczyszczeń w środkowej i południowej części miasta (w tym w szczególności dzielnic Chwałowice, Śródmieście, Niewiadom, Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski, Boguszowice Osiedle).

Podobnie jak w innych miastach regionu, o złym stanie powietrza decyduje przede wszystkim tzw. *niska emisja* z gospodarstw domowych¹⁰⁸, a w następnej kolejności emisja z komunikacji drogowej a miejscami także zanieczyszczenia wtórne (np. unoszenie się pyłu z nawierzchni dróg i parkingów)¹⁰⁹. Wpływ mają również niekorzystne warunki meteorologiczne, występujące podczas powolnego rozprzestrzeniania się emitowanych lokalnie zanieczyszczeń, w związku z małą prędkością wiatru (poniżej 1,5 m/s)¹¹⁰.

W Rybniku koncentracja źródeł niskiej emisji z palenisk domowych występuje w rejonach dominującej zabudowy jednorodzinnej wolno stojącej (z nisko usytuowanymi kominami), a także m.in. w kamienicach w centrum niepodłączonych do sieci ciepłej zdalaczynnej. Sytuację pogarsza zlokalizowanie zabudowy w dolinach oraz przecięcie ich nasypami, co w powiązaniu z charakterem topoklimatycznym sprzyja szczególnej koncentracji zanieczyszczeń w przypadku pogody inwersyjnej¹¹¹.

W „Programie ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającym na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji” do podstawowych kierunków działań niezbędnych do przywrócenia standardów jakości powietrza zaliczono m.in.:

¹⁰⁸ Niska emisja zanieczyszczeń powietrza jest emisją pochodzącą z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych opalanych najczęściej tanim węglem, a więc najczęściej o złej charakterystyce i niskich parametrach grzewczych. Wpływ niskiej emisji na lokalny stan zanieczyszczenia jest istotny, głównie ze względu na lokalizację tych źródeł oraz warunki wprowadzania zanieczyszczeń do atmosfery. Z procesem spalania węgla, zwłaszcza w nisko sprawnych paleniskach indywidualnych i małych kotłach z rusztem stałym związana jest emisja benzo(α)pirenu należącego do grupy węglowodorów aromatycznych. Źródło: *Program ochrony środowiska dla miasta Rybnika do roku 2020 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2024*, s.43 (Uchwała Nr 418/XXVII/2016 Rady Miasta Rybnika z dnia 17 listopada 2016 r. w sprawie przyjęcia Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Rybnika).

¹⁰⁹ *Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rybnika do 2020 roku.*

¹¹⁰ Według przeprowadzonych analiz, blisko 41,9% pyłu zawieszonego PM₁₀ pochodzi z gospodarstw domowych, 16,8% z emisji z komunikacji drogowej, a 24% to emisja nieorganizowana (w tym zanieczyszczenia wtórne). Emisja benzo(α)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym, aż w 96% pochodzi z ogrzewania gospodarstw domowych, jedynie za pozostałe 4% odpowiedzialne są zakłady przemysłowe oraz w niewielkim stopniu transport samochodowy. Źródło: *Program ochrony powietrza dla terenu województwa śląskiego mającego na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu oraz pułapu stężenia ekspozycji*, Uchwała Nr IV/57/3/2014 z dnia 17 listopada 2014 roku Sejmiku Województwa Śląskiego, s. 94 – wyniki modelowania źródeł zanieczyszczeń dla Aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej.

¹¹¹ *Studium UikZP* (2016), s. 65.

- ograniczenie emisji z urządzeń o małej mocy do 1 MW (wymiana urządzeń wykorzystujących paliwa stałe, urządzeń niskosprawnych zasilanych innymi paliwami, termomodernizacja),
- ograniczenie emisji z transportu (poprawa organizacji ruchu pojazdów w aglomeracjach, poprawa oznakowania dróg, uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego centrów logistycznych na obrzeżach miast, wprowadzanie dodatkowych mechanizmów zmniejszających uciążliwość ruchu samochodowego, uwzględnianie wpływu inwestycji na jakość powietrza, wprowadzanie stref płatnego parkowania na nowych obszarach, rozwój komunikacji publicznej, stworzenie systemu punktów przesiadkowych oraz parkingów *Park&Ride*, tworzenie zintegrowanego transportu publicznego oraz modernizacja infrastruktury komunikacji miejskiej, opracowanie planu organizacji ruchu pasażerskiego na bazie inteligentnych systemów transportowych), ograniczenie emisji ze źródeł punktowych,
- działania wspomagające (informacje o jakości powietrza, edukacja ekologiczna, działania kontrolne, termomodernizacja obiektów podłączonych do sieci ciepłowniczych).

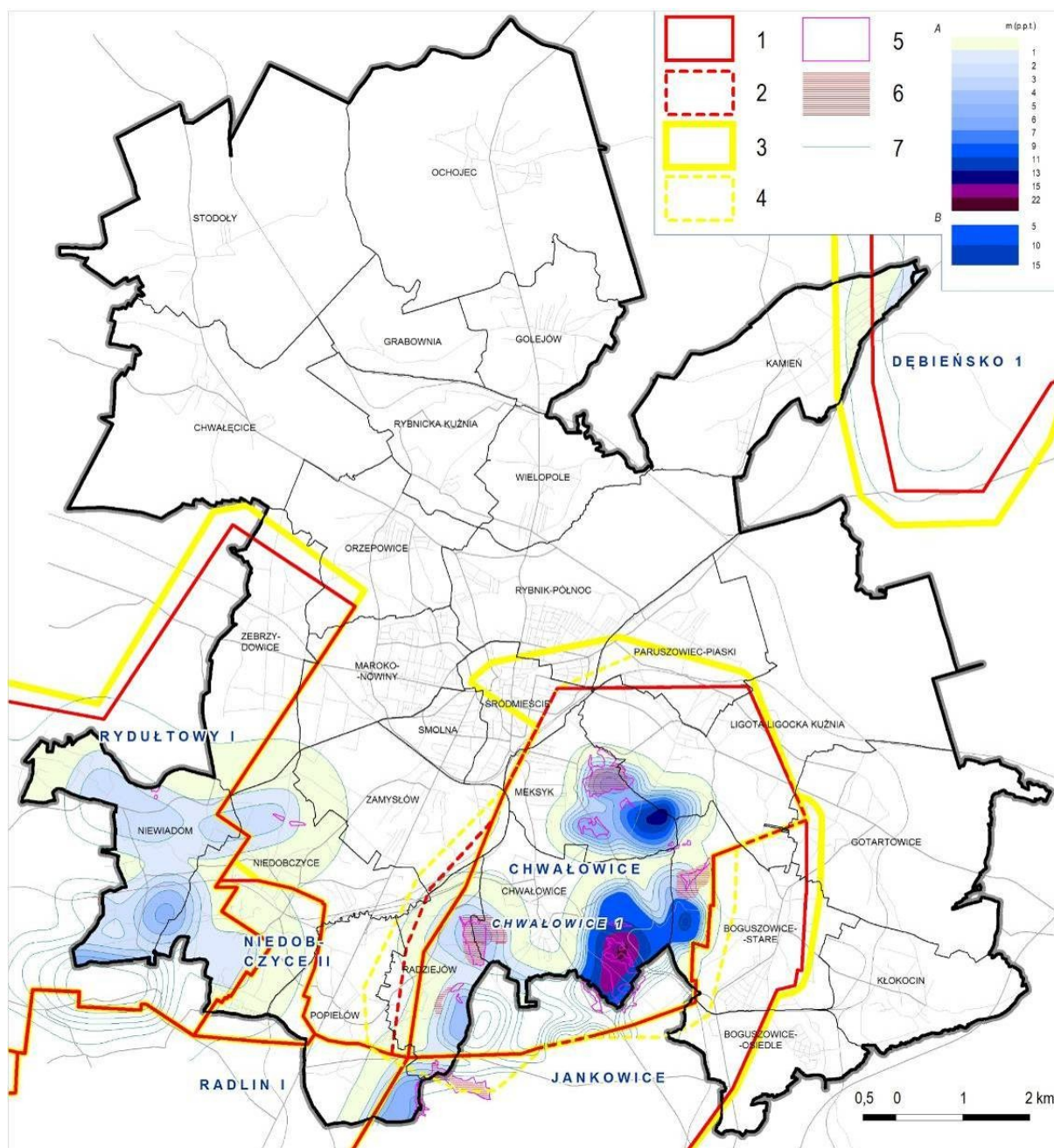
Domykając kwestie uregulowań prawnych i strategicznych w zakresie ochrony powietrza należy wskazać na Uchwałę Sejmiku Województwa Śląskiego nr V/36/1/2017 z dnia 7 kwietnia 2017 r. *w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa śląskiego ograniczeń w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw*, wspomnianą w podrozdziale *Infrastruktura komunalna*.

TERENY GÓRNICZE – WPŁYW EKSPLOATACJI GÓRNICZEJ NA ŚRODOWISKO

Istotnym problemem środowiskowym i przestrzennym są negatywne skutki podziemnej eksploatacji górniczej dostrzegane zarówno na terenach leśnych, rolniczych, jak i zurbanizowanych, zarówno mieszkalnych, usługowych, jak i wykorzystywanych pod działalność gospodarczą. Zagadnienie to ma zatem wymiar zarówno przestrzenny, środowiskowy, jak i infrastrukturalny. Na terenie Rybnika swoją działalność prowadzą 4 kopalnie, wchodzące w skład Polskiej Grupy Górniczej Sp. z o.o. Oddział KWK ROW. Są to kopalnie: Ruch „Chwałowice” i Ruch „Jankowice” oraz Ruch „Marcel” [Radlin] i Ruch „Rydułtowy” [Rydułtowy] .

Szkody spowodowane podziemną eksploatacją górnictwem mogą występować zarówno w trakcie jej prowadzenia, jak i wiele lat później. Następstwem są zarówno przekształcenia hydrologiczne i przyrodnicze (zmiany profili koryt cieków wodnych pogarszające warunki przepływu wody, podtopienia i bezodpływowe zalewiska oraz tworzenie się w nich zabagnień lub zbiorników wodnych), zmiany w ukształtowaniu terenu, jak i przemieszczenia, drgania oraz uszkodzenia obiektów.

Rysunek 60. Prognozowane odkształcenia terenu na skutek eksploatacji górniczej w perspektywie długoterminowej.

Objaśnienia legendy:

1 - aktualne granice obszarów górniczych, 2 - granica projektowanego obszaru górniczego Chwałowice 1, 3 - aktualne granice terenów górniczych, 4 - granica projektowanego terenu górniczego Chwałowice 1, 5 - zalewiska i tereny bezodpływowe odwadniane pompami według wstępnych prognoz przedsiębiorców, 6 - tereny bezodpływowe prognozowane na podstawie modelowania powierzchni terenu, 7 - obniżenia terenu - izoliny co 1 m lub 2 m bądź więcej metrów – według wstępnych prognoz przedsiębiorców (oznaczenia barwne tylko na obszarze Rybnika).

Źródło: Rys. I-15. Wpływ eksploatacji węgla kamiennego na powierzchnię terenu według perspektywy długoterminowej - obniżenia terenu (w:) *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Rybnika (2016)*.

Najczęściej do czynienia mamy z bezpośrednimi wpływami eksploatacji występującymi w formie ciągłej powstającymi nad wybraną przestrzenią i w jej sąsiedztwie. Oprócz obniżenia terenów (nawet do 26 metrów na pograniczu Boguszowic Starych i Chwałowic w perspektywie do roku 2041) możliwe

są deformacje nieciągłe przybierające postać lejów lub nieregularnych zapadlisk, pęknięć i szczelin terenu oraz progów, garbów i osuwisk, a także uszkodzenia budynków, utrudnienia w użytkowaniu obiektów lub co najmniej czasowe wyłączenie ich użytkowania, uszkodzenia liniowej infrastruktury technicznej lub uszkodzenia elementów konstrukcyjnych. Możliwe są również wstrząsy górotworu. Strefa zagrożeń w przypadku obiektów budowlanych mało odpornych na wstrząsy może sięgać 2 km od epicentrum wstrząsu. Zaznaczyć należy, że wstrząsy indukowane działalnością górniczą odczuwalne są nie tylko w rejonie wystąpienia wstrząsu, lecz na znacznej części obszaru miasta, a nawet na terenie innych sąsiadujących gmin.

Obszary objęte przewidywanymi szkodliwymi wpływami robót górniczych zakładu górniczego są określone w koncesji na wydobywanie kopalin. Obszary te noszą nazwę terenów górniczych¹¹². Obszary górnicze stanowią ponad 40% całkowitej powierzchni miasta. Dotyczy to w szczególności dzielnic położonych w południowej części miasta, gdzie terenami górniczymi w 100% pokryte są dzielnice: Boguszowice Stare, Chwałowice, Meksyk i Radziejów, a dzielnice Niewiadom oraz Zebrzydowice w 80%. W dzielnicach Rybnika: Meksyk, Boguszowice, Chwałowice, Popielów, Radziejów, Niedobczyce i Niewiadom, można zauważyć oznaki biologicznej degradacji terenu. Jednakże największe osiadania terenów wywołane szkodami górniczymi występują nadal w południowej części dzielnicy Chwałowice oraz w dzielnicy Meksyk. Są one bezpośrednio związane z działalnością Polskiej Grupy Górniczej Sp. z o.o. Oddział KWK ROW Ruch „Chwałowice”.

Ograniczeniu negatywnych skutków działalności wydobywczej służy rekultywacja zdegradowanych obszarów. Tereny zdegradowane , gdzie prowadzone są rekultywacje¹¹³:

- Rejon „Północ” – budowa – ukształtowanie terenu obiektu poprzez podniesienie do rzędnej 330 m n.p.m. [Boguszowice Stare],
- osadniki mułowe „Żeberko”, „Holona I”, „Holona II”, „Holona III” [Chwałowice],
- rejon „D”, [Meksyk]
- Teren przy ul. Radziejowskiej i ul. Składowej – Mośnik-Kielowiec [Chwałowice, Radziejów],
- Świerklańska, Kopalniana [Meksyk],
- tereny doliny potoku Młynówka przy ul. Prostej [Meksyk],
- „Starzykowiec”, Skalna – Niedobczyce,
- hałda KWK „Ignacy” w Niewiadomiu,
- „Stożki Rymera” – teren byłej hałdy kopalni „Rymer” – obszar zrehabilitowany, ale mimo tego występują tutaj liczne ogniska pożarowe [Niedobczyce],

¹¹² Patrz art. 6 ust. 1 pkt 15 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (tj. Dz.U. 2016 r. Poz. 1131 ze zmianami).

¹¹³ *Program ochrony środowiska dla miasta Rybnika do roku 2020 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2024.*

- tereny wzdłuż ulicy Śląskiej nad rzeką Nacyną [Chwałowicka],
- tereny pomiędzy ulicą Jankowską i torami kolejowymi linii Rybnik – Sumina [Zamysłów],
- tereny osadników mułowych „Żabik” przy ulicy Wodzisławskiej wzdłuż torów kolejowych linii Rybnik – Wodzisław [Popielów],
- wąwóz w pobliżu ulicy Puszkina w Popielowie,
- tereny piaskowni przy ulicy Żeromskiego [Meksyk],
- tereny cegielni przy ulicach: Gliwickiej, Strąkowej w Wielopolu, Janasa w Niedobczycach, oraz Cegielnianej w Śródmieściu.

łącznie na terenie Miasta Rybnika znajduje się 98,91 ha gruntów podlegających rekultywacji i zagospodarowaniu (wg sprawozdania RRW-11 dla Miasta Rybnika za 2015 r.).

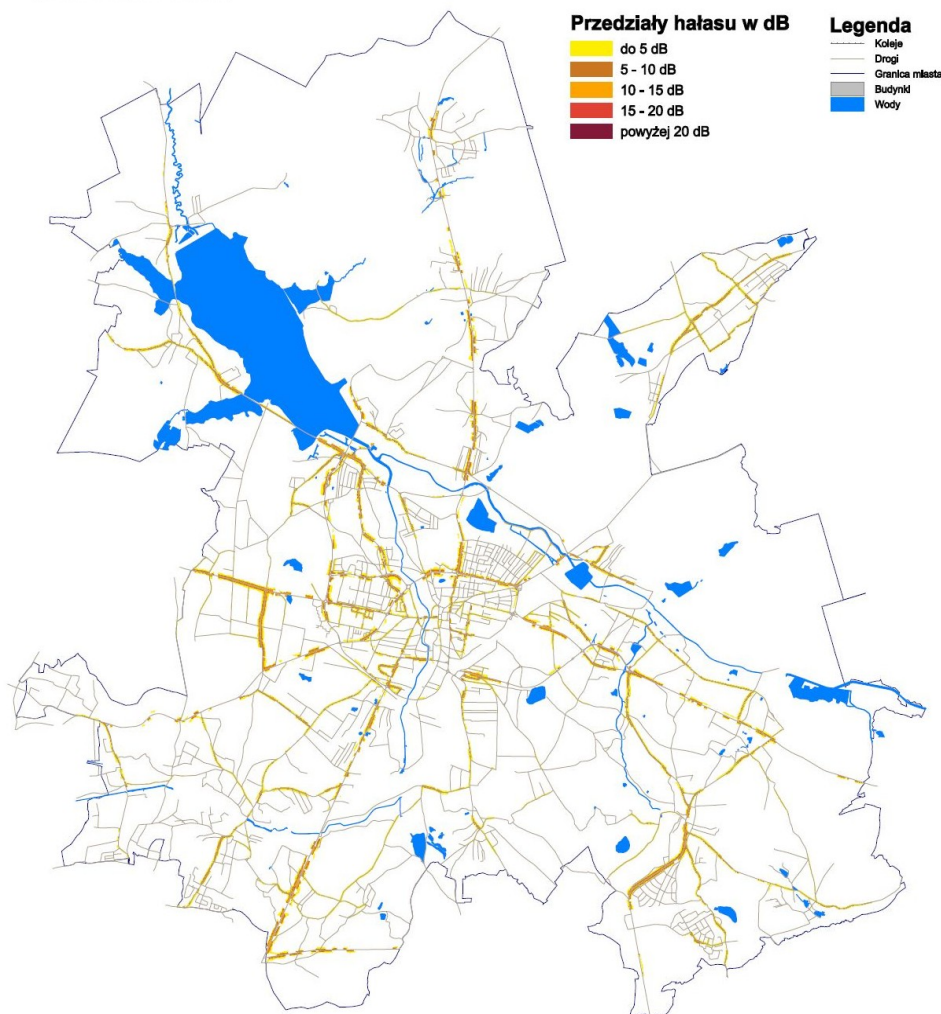
Wielowiekowa działalności górnicza w Rybniku spowodowała nieodwracalne zmiany powierzchni ziemi na znacznych obszarach. Degradacją powierzchni jest także wykorzystanie terenów na składowiska odpadów powstających w wyniku eksploatacji węgla i ich przetwórstwa, tzw. hałd i osadników mułowych. Wszystkie te elementy miały wpływ na kształtowanie się charakterystycznego krajobrazu przemysłowego południowej części miasta. W kolejnych latach kontynuowana będzie w dalszym ciągu eksploatacja węgla kamiennego, co nieuchronnie powodować będzie określone skutki, w postaci szkód górniczych.

HAŁAS

Zgodnie z opracowanym w 2013 r. *Program ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Rybnika* (POSPH) najbardziej zagrożone hałasem są tereny położone wzdłuż głównych szlaków komunikacyjnych. Należą do nich przede wszystkim ulice: Rybnicka i Gliwicka, Wodzisławska, Mikołowska, Żorska, Jana Kotucza, Raciborska, Boguszowicka, Stanisława Małachowskiego, Jastrzębska, Chwałowicka, 1 Maja, Obwiednia Południowa, Budowlanych, Wyzwolenia, Wielopolska, Obwiednia Północna i Rudzka oraz linie kolejowe: Katowice – Rybnik – Nędza/Sumina, Rybnik – Chałupki, Rybnik – Żory – Pszczyna oraz stacje Rybnik i Rybnik Towarowy (znaczne oddziaływanie hałasu występuje zwłaszcza w miejscach, gdzie hałas kolejowy kumuluje się z oddziaływaniem przylegających głównych dróg). Szczególnie wrażliwe na oddziaływanie hałasu są tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, a także zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym (czasowym) pobytem dzieci i młodzieży oraz szpitali i domów pomocy społecznej. Konsekwencją wysokiego i nierównomiernego obciążenia dróg jest zróżnicowany poziom hałasu generowanego przez komunikację samochodową.

Rysunek 61. Tereny zagrożone hałasem drogowym w Rybniku.

**Mapa terenów zagrożonych hałasem drogowym
Wskaźnik L_{dwn}**

Źródło: Mapa terenów zagrożonych hałasem drogowym. Wskaźnik L_{dwn}. [w:] Mapa akustyczna Miasta Rybnika, MBMTcom Sp. z o.o. (2017).

Program POSPH wskazuje na następujące działania, które powinny okazać się skutecznym środkiem zaradczym w zakresie redukcji hałasu drogowego w Rybniku: ograniczenia prędkości, ograniczenia ruchu, strefy ograniczonego hałasu, tworzenie warunków rozwoju alternatywnych środków transportu miejskiego (budowa dróg rowerowych, rozbudowa sieci punktów wypożyczania rowerów), podniesienie atrakcyjności miejskiej komunikacji autobusowej, zwiększenie udziału kolei w przewozach dojazdowych i wewnątrzmijskich, budowa parkingów w systemie *Park&Ride*, a także uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego kwestii zagrożenia hałasem¹¹⁴.

¹¹⁴ POSPH, s. 57.

SFERA GOSPODARCZA

Miasto Rybnik jest jednym z ważniejszych ośrodków gospodarczych województwa śląskiego a jego znaczenie w gospodarce regionu porównywalne jest z Katowicami, Bielskiem-Białą i Częstochową.

Przedmiotem wielowymiarowej oceny aktywności gospodarczej w Rybniku jest analiza struktury i dynamiki rozwoju podmiotów gospodarczych, w tym nowotworzonych oraz rynku pracy - pracujących i bezrobotnych, w tym absolwentów. Zaprezentowane zostały również informacje dotyczące poziomu wynagrodzeń i wartości sprzedanej produkcji przemysłowej. Istotnym elementem jest także analiza wysokości wsparcia unijnego w zakresie wartości podpisanych umów oraz zakończonych projektów. W uzupełnieniu przedstawiono informacje na temat działalności podmiotów pozarządowych.

Sfera gospodarcza Rybnika została poddana analizie podmiotowej uwzględniając pozycję i rangę miasta w otoczeniu lokalnym i regionalnym w trzech ujęciach. Po pierwsze Rybnik prezentowany jest na tle całego województwa śląskiego, a także podregionu rybnickiego i powiatu rybnickiego. Po drugie analiza porównawcza odnosi się do pozostałych stolic subregionów województwa śląskiego, a po trzecie ukazuje Rybnik na tle dwóch miast sąsiednich – Jastrzębia-Zdroju oraz Żor. Zakres czasowy obejmuje lata 2010-2015.

Poniższa tabela przedstawia strukturę podmiotów wpisanych do rejestru REGON w okresie 2010-2015 w odniesieniu do ogółu ludności, jak również w stosunku do mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Tabela 27. Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON w latach 2010-2015.

		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności	ŚLĄSKIE	97	96	98	100	101	102
	PODREGION RYBNICKI	76	75	77	78	78	79
	Powiat rybnicki	67	67	68	68	69	69
	Rybnik	95	93	95	97	97	98
	Jastrzębie-Zdrój	64	64	65	65	65	66
	Żory	84	84	86	86	87	89
	Bielsko-Biała	143	141	144	147	148	150
	Częstochowa	113	111	114	115	116	117
	Katowice	137	138	143	148	151	155
Podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym	ŚLĄSKIE	150	148	153	157	159	163
	PODREGION RYBNICKI	116	116	119	122	123	125
	Powiat rybnicki	103	103	105	107	108	109
	Rybnik	143	142	146	150	152	156
	Jastrzębie-Zdrój	100	101	104	106	106	108
	Żory	122	124	128	132	135	140
	Bielsko-Biała	222	222	230	237	242	249
	Częstochowa	173	172	178	183	186	191
	Katowice	213	214	225	235	242	251

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Dla Rybnika, podobnie jak dla pozostałych porównywanych jednostek szczególnie od roku 2011, można zauważyć tendencję rosnącą zarówno w odniesieniu do zarejestrowanych podmiotów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jak i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Wielkości te są korzystniejsze w porównaniu z otoczeniem lokalnym w postaci podregionu i powiatu rybnickiego oraz Żor i Jastrzębia-Zdroju. Jednakże z drugiej strony wielkości te dla miasta plasują się poniżej danych dla pozostałych stolic subregionalnych czy też całego województwa śląskiego.

Odrębną grupą danych przedstawiającą obraz aktywności ekonomicznej mieszkańców, szczególnie w zakresie małej i mikro przedsiębiorczości, jest analiza danych o osobach fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Poniższa tabela przedstawia te dane na tle otoczenia zarówno w przeliczeniu na 1000 ludności jak i na 100 osób w wieku produkcyjnym. Dokładnie w taki sam sposób jak w powyższym zestawieniu miasto plasuje się w środku stawki za Bielskiem-Białą, Katowicami, Częstochową oraz całym województwie śląskim. Dane te charakteryzują się także znacznie wyższym poziomem stabilności w okresie 2010-2013 wskazując na bardzo niewielką tendencję wzrostową.

Tabela 28. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w latach 2010-2015.

		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	ŚLĄSKIE	74	72	73	74	73	73
	PODREGION RYBNICKI	59	58	59	59	59	59
	Powiat rybnicki	55	55	56	56	56	56
	Rybnik	72	71	72	72	72	72
	Jastrzębie-Zdrój	50	49	49	49	48	48
	Żory	66	66	66	66	66	67
	Bielsko-Biała	105	102	103	104	103	103
	Częstochowa	87	85	86	86	86	85
	Katowice	90	88	90	91	91	91
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	ŚLĄSKIE	11,4	11,1	11,3	11,5	11,6	11,7
	PODREGION RYBNICKI	9,0	8,9	9,1	9,2	9,3	9,4
	Powiat rybnicki	8,5	8,5	8,6	8,7	8,7	8,8
	Rybnik	10,9	10,8	11,0	11,2	11,2	11,4
	Jastrzębie-Zdrój	7,7	7,8	7,8	7,9	7,8	7,8
	Żory	9,6	9,7	9,9	10,1	10,3	10,6
	Bielsko-Biała	16,4	16,1	16,4	16,7	16,9	17,1
	Częstochowa	13,4	13,1	13,5	13,7	13,8	13,9
	Katowice	14,0	13,7	14,1	14,5	14,6	14,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Co ciekawe także w odniesieniu do kolejnych trzech tabel obejmujących dane dotyczące:

- podmiotów nowo zarejestrowanych na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym,

- fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców,
- podmiotów wg klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym ogółem,

można zaobserwować taką samą pozycję Rybnika względem jego otoczenia. Wyższy poziom wskaźników notowany jest w stosunku do powiatu rybnickiego i podregionu rybnickiego oraz Żor i Jastrzębia-Zdroju. W niewielkim stopniu miasto plasuje się poniżej wskaźników dla całego województwa śląskiego. Natomiast największy dystans dzieli Rybnik od Częstochowy, Bielska-Białej i Katowic. Analizowane wielkości dla stolicy województwa wskazują na około 50% przewagę jej potencjału w stosunku do Rybnika.

Tabela 29. Podmioty gospodarcze nowozarejestrowane w latach 2010-2015.

	Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ŚLĄSKIE	154	123	129	127	127	127
PODREGION RYBNICKI	125	99	96	96	101	98
Powiat rybnicki	110	90	86	87	93	88
Rybnik	157	110	107	113	114	117
Jastrzębie-Zdrój	115	98	95	90	100	98
Żory	131	112	105	115	116	116
Bielsko-Biała	208	178	196	188	180	187
Częstochowa	188	160	165	165	165	164
Katowice	196	164	187	185	178	194

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Należy także zwrócić uwagę na fakt, że w wielu przypadkach zdiagnozowana tendencja wzrostowa odnosi się do łatwiej porównywalnych wielkości względnych – np. w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców. Natomiast przyczyną tej tendencji poza tworzeniem się lub funkcjonowaniem większej liczby podmiotów może być także spadek liczby mieszkańców. W związku z tym nawet przy niezmięnionej liczbie analizowanych podmiotów (firm, fundacji itp.), a przy malejącej liczbie ludności, mamy do czynienia ze wzrostem wartości wskaźnika.

Podobne wnioski należy mieć także na uwadze w odwrotnej sytuacji. Wzrost populacji osób w wieku produkcyjnym uwzględnianej w poniższych tabelach jako odnośnik do względnych wartości o lepszych walorach porównawczych może, przy jednoczesnym, wysokim, bezwzględny przyroście ilości podmiotów, skutkować niższą dynamiką wzrostu, „łagodzoną” właśnie przez zwiększenie w jednostce badawczej populacji grupy referencyjnej, czyli w tym przypadku osób w wieku produkcyjnym. Innymi słowy dynamika wzrostu bezwzględnej ilości podmiotów jest wyższa, niż dynamika przyrostu w wartościach względnych zobrazowanych m.in. na poniższych tabelach.

Tabela 30. Organizacje pozarządowe na 10 tys. mieszkańców w latach 2010-2015.

	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ŚLĄSKIE	20	21	22	23	24	26
PODREGION RYBNICKI	17	18	19	20	21	22
Powiat rybnicki	15	15	16	17	17	18
Rybnik	18	19	19	21	23	24
Jastrzębie-Zdrój	17	17	19	20	22	23
Żory	17	18	19	20	21	23
Bielsko-Biała	30	31	33	35	37	38
Częstochowa	28	30	32	33	36	38
Katowice	37	39	41	44	46	49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Tabela 31. Podmioty gospodarcze na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2010-2015.

	Podmioty gospodarcze na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ŚLĄSKIE	1495	1479	1527	1569	1594	1629
PODREGION RYBNICKI	1157	1158	1188	1217	1233	1253
Powiat rybnicki	1030	1030	1051	1066	1077	1090
Rybnik	1435	1423	1457	1501	1522	1556
Jastrzębie-Zdrój	1002	1013	1037	1058	1057	1076
Żory	1216	1239	1281	1319	1355	1403
Bielsko-Biała	2221	2219	2297	2370	2422	2490
Częstochowa	1730	1723	1784	1834	1864	1914
Katowice	2126	2141	2247	2345	2416	2516

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zarówno struktura gospodarcza regionu, porównywanych jednostek w otoczeniu jak i samego miasta wskazuje jednoznacznie na dominujący udział mikro i małych firm.

Tabela 32. Podmioty gospodarcze wg klas wielkości (liczby zatrudnionych) na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2010-2015.

Wielkość podmiotu		2010	2011	2012	2013	2014	2015
0 – 9 pracowników	ŚLĄSKIE	1409	1393	1448	1489	1513	1547
	PODREGION RYBNICKI	1080	1083	1122	1151	1166	1187
	Powiat rybnicki	973	972	1003	1020	1030	1042
	Rybnik	1334	1334	1375	1418	1437	1472
	Jastrzębie-Zdrój	935	945	970	996	993	1014
	Żory	1139	1161	1212	1250	1284	1329
	Bielsko-Biała	2097	2095	2177	2245	2293	2360
	Częstochowa	1634	1625	1692	1741	1768	1817
	Katowice	1983	1997	2104	2199	2264	2360
10 – 49 pracowników	ŚLĄSKIE	72	72	65	65	67	67
	PODREGION RYBNICKI	66	64	55	53	54	55
	Powiat rybnicki	50	51	41	39	39	41
	Rybnik	85	75	68	68	70	70
	Jastrzębie-Zdrój	53	54	52	48	49	47
	Żory	67	67	57	56	57	60
	Bielsko-Biała	98	97	95	99	102	104
	Częstochowa	79	80	74	75	78	79
	Katowice	117	118	115	118	122	126
50 – 249 pracowników	ŚLĄSKIE	12	12	13	13	13	13
	PODREGION RYBNICKI	10	10	10	11	11	11
	Powiat rybnicki	6	7	7	7	7	7
	Rybnik	14	12	12	13	13	13
	Jastrzębie-Zdrój	11	11	13	13	12	12
	Żory	9	10	11	12	13	13
	Bielsko-Biała	21	21	21	22	22	22
	Częstochowa	15	15	15	15	15	16
	Katowice	21	21	22	23	23	24
250 i więcej pracowników	ŚLĄSKIE	2,0	2,0	1,9	2,0	2,0	1,9
	PODREGION RYBNICKI	1,2	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2
	Powiat rybnicki	0,6	0,8	0,6	0,6	0,8	1,0
	Rybnik	1,8	1,9	1,7	1,7	1,6	1,5
	Jastrzębie-Zdrój	2,2	2,4	2,3	2,3	2,7	2,5
	Żory	0,9	0,9	1,0	1,2	1,0	1,0
	Bielsko-Biała	4,8	4,8	4,5	4,4	4,4	4,0
	Częstochowa	2,8	2,8	2,7	2,8	2,7	2,8
	Katowice	5,4	5,5	5,5	5,6	5,6	5,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Skala działalności gospodarczej określona jest także poprzez wartości bezwzględne dotyczące liczby osób fizycznych, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej

prowadzących działalność gospodarczą. W Rybniku w 2015 roku ponad 10 tysięcy osób fizycznych prowadziło działalność gospodarczą, co z jednej strony stanowi ponad 18 pkt. proc. więcej niż łącznie w Żorach i Jastrzębiu-Zdroju, natomiast z drugiej strony stanowi to niespełna 37% tego potencjału w Katowicach. Dla grup osób prawnych skala działalności w mieście wyniosła prawie 3 700 podmiotów, co stanowi niemal 24 pkt proc. więcej niż łącznie w Żorach i Jastrzębiu-Zdroju oraz również niespełna 20% potencjału Katowic – patrz tabela poniżej.

Tabela 33. Osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej prowadzące działalność gospodarczą ogółem w 2015 roku.

	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą ogółem w roku 2015		Osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej ogółem w roku 2015	
	[osoby]	[%]	[osoby]	[%]
ŚLĄSKIE	334 531	71,8%	131 248	28,2%
PODREGION RYBNICKI	37 535	74,6%	12 773	25,4%
Powiat rybnicki	4 336	80,7%	1 040	19,3%
Rybnik	10 054	73,2%	3 681	26,8%
Jastrzębie-Zdrój	4 325	72,9%	1 609	27,1%
Żory	4 130	75,3%	1 357	24,7%
Bielsko-Biała	17 830	68,8%	8 072	31,2%
Częstochowa	19 480	72,8%	7 264	27,2%
Katowice	27 339	58,7%	19 208	41,3%

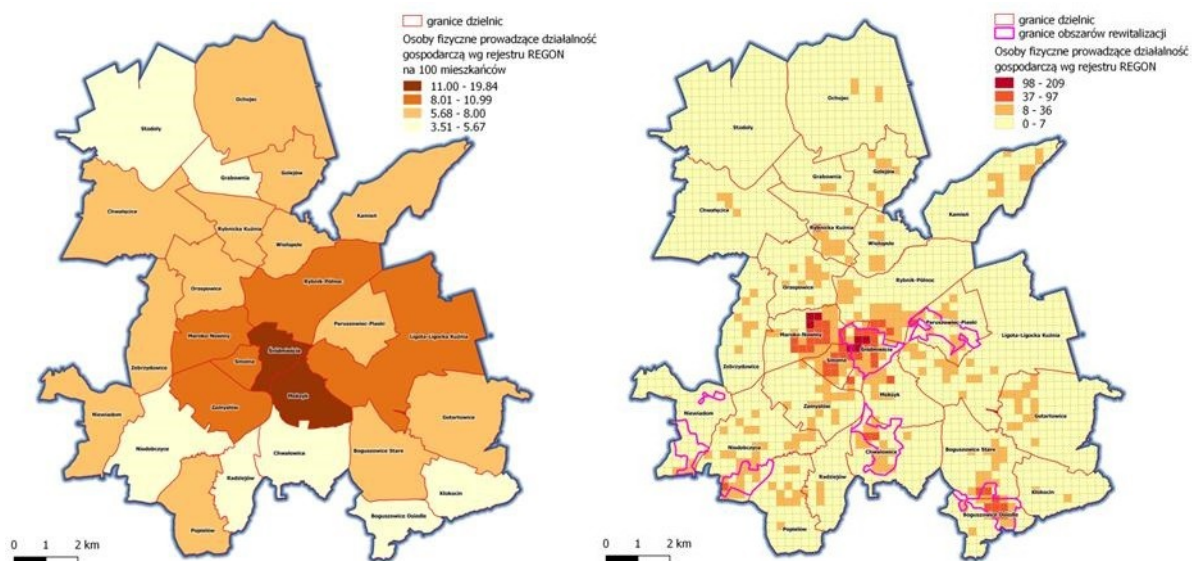
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Liczba funkcjonujących podmiotów wskazuje na potencjał gospodarczy danego miasta i całej aglomeracji. Należy pamiętać, że Katowice cechuje pewna nadreprezentacja liczby większych podmiotów gospodarczych ze względu na ulokowanie tam wielu siedzib dużych firm¹¹⁵.

Analiza rozmieszczenia działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne¹¹⁶ w przeliczeniu na 100 mieszkańców wykazuje, że najniższe wskaźniki natężenia dotyczą dzielnic zlokalizowanych na obrzeżach Rybnika, a w szczególności: Kłokocina (3,5 osób fizycznych na 100 mieszkańców), Grabowni (4,2), Stodół (4,4), Boguszowic Osiedla (4,6), Radziejowa (4,7), Chwałowic (5,2) oraz Niedobczyc (5,3). Najwyższy poziom przedsiębiorczości koncentruje się w centralnych dzielnicach Rybnika tj. Śródmieściu oraz Meksyku.

¹¹⁵ Oddziały tych firm ulokowane w innych miastach nie są przypisywane do tych miast, lecz tylko do miasta będącego siedzibą główną podmiotu.

¹¹⁶ Dane GUS (REGON), w oparciu o dane CEIDG, według głównego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej.

Rysunek 62. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z rejestru REGON (GUS).

Dane w ujęciu tabelarycznym w podziale na dzielnice Rybnika:

Tabela 34. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika.

DZIELNICA	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg rejestru REGON na 100 mieszkańców
Boguszowice Osiedle	4,6
Boguszowice Stare	5,8
Chwałęcice	6,1
Chwałowice	5,2
Golejów	7,3
Gotartowice	7,0
Grabownia	4,2
Kamień	6,3
Kłokocin	3,5
Ligota-Ligocka Kuźnia	10,0
Maroko-Nowiny	7,8
Meksyk	9,9
Niedobczyce	5,3
Niewiadom	5,5
Ochojec	5,7
Orzepowice	7,5
Paruszowiec-Piaski	7,4
Popielów	6,6
Radziejów	4,7
Rybnicka Kuźnia	7,6
Rybnik-Północ	9,9
Smolna	9,9
Stodoły	4,4
Śródmieście	21,3
Wielopole	7,2
Zamysłów	9,4
Zebrzydowice	6,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z rejestru REGON (GUS).

Liczba prowadzonych podmiotów gospodarczych w Śródmieściu wyraźnie przewyższa wartości dla innych dzielnic. Lecz należy zaznaczyć, iż taka silna koncentracja aktywności gospodarczej w Śródmieściu jest zjawiskiem typowym dla obszarów centralnych wszystkich miast. Niemniej jednak na terenie tym widać zróżnicowanie kondycji poszczególnych podmiotów gospodarczych, szczególnie w obszarze usług. Liczne są przykłady pustostanów i zdegradowanych nieużytkowanych budynków (również komunalnych).

Rysunek 63. Opuszczone budynki, pustostany i zdegradowane przestrzenie na terenie Śródmieścia.

Źródło: Opracowanie własne.

Obecne są również obszary, które utraciły swoje pierwotne funkcje użytkowe: społeczne (np. zespół dawnego Szpitala Miejskiego nr 1), produkcyjne (tereny przemysłowe d. *Ryfamy* przy ul. Bolesława Chrobrego), jak i mieszkalno-usługowe (tereny użytkowane tymczasowo jako parkingi miejskie przy ul. Gen. J. Hallera oraz przy ul. 3 Maja/Miejskiej). Obiekty te w skali miasta są najbardziej wyeksponowane właśnie na obszarze Śródmieścia¹¹⁷. Niekorzystnie na wizerunek Śródmieścia wpływa również relatywnie duże nagromadzenie usług typowych dla obszarów zdegradowanych typu pożyczki „chwilówki”, lombardy, lumpeksy, zakłady bukmacherskie¹¹⁸ (dokumentacja fotograficzna: Rysunek 18). Sytuacje te wskazują pośrednio na niższą atrakcyjność obszaru dla działalności biznesowej.

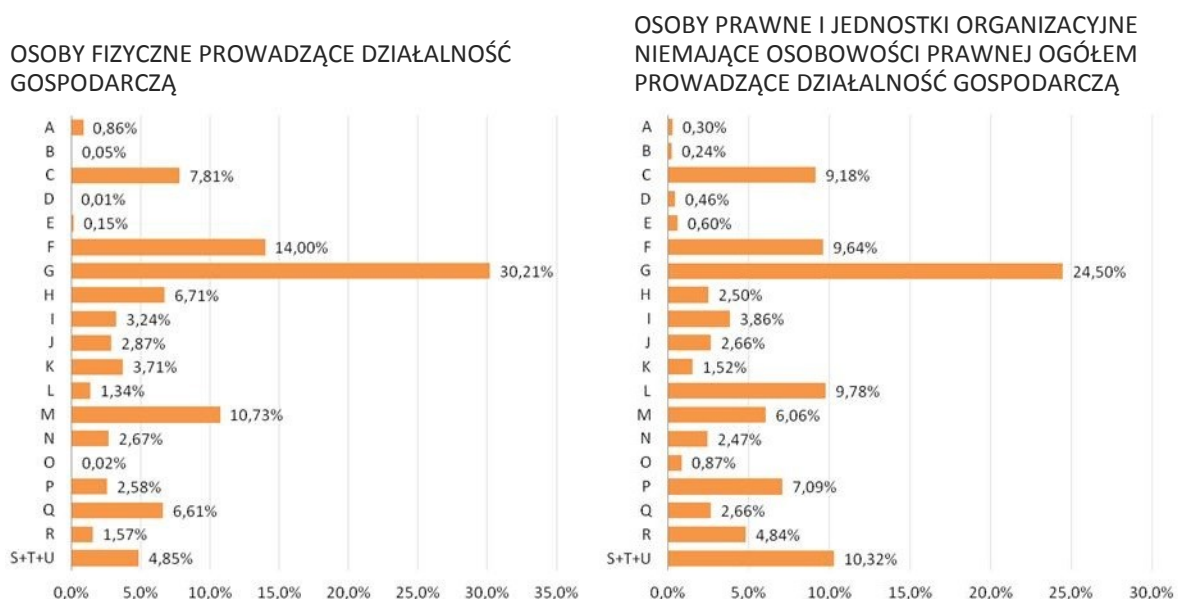
Dane GUS pozwalają także na analizę podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w zakresie ich głównej branży (wg sekcji PKD 2007). Ich strukturę prezentują dwa poniższe rysunki¹¹⁹:

¹¹⁷ Sytuacja jest na tyle wyrazista i długotrwała, że powoduje zainteresowanie lokalnych mediów, por. „Dlaczego lokale w centrum pustoszeją” [<https://www.rybnik.com.pl/wiadomosci,rynek-do-wynajecia-dlaczego-lokale-w-centrum-pustoszeja,wia5-3273-33154.html> – dostęp 04.04.2017 r.].

¹¹⁸ Por. Kołacz P., Wielgus P., 2015, *Przepis na rewitalizację*. Bydgoszcz, Fundacja dla Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, s. 23.

¹¹⁹ Klasyfikacja PKD 2007: Sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, Sekcja B – górnictwo i wydobywanie, Sekcja C – przetwórstwo przemysłowe, Sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, Sekcja E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją, Sekcja F – budownictwo, Sekcja G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, Sekcja H –

Rysunek 64. Osoby fizyczne oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej prowadzące działalność gospodarczą w Rybniku wg sekcji PKD 2007 w 2015 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Niemal jedna trzecia ogółu osób fizycznych prowadzi działalność związaną przede wszystkim z handlem hurtowym i detalicznym (G), natomiast 14% zajmuje się działalnością budowlaną (F). Kolejne miejsca zajmują: działalność profesjonalna, naukowa i badawcza (M) – ponad 10% oraz działalności związane z przetwórstwem przemysłowym (C) – prawie 8%.

Natomiast wśród osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej również dominującą działalnością jest handel hurtowy i detaliczny (G), lecz stanowi on już niespełna jedną czwartą ogółu. Drugą pozycję zajmują działalności usługowe (S) oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby (T) wraz z organizacjami i zespołami eksterytorialnymi (U). Z kolei trzy rodzaje działalności: obsługa rynku nieruchomości, budownictwo oraz przetwórstwo przemysłowe plasują się wspólnie na trzecim miejscu, każda stanowiąc ponad 9% ogółu działalności.

Kolejnym wymiarem analizy dotyczącym rodzajów prowadzonej działalności według grup sekcji PKD są wielkości podmiotów nowozakładanych. Pierwsza podgrupa obejmuje sekcję A tj. – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, druga podgrupa dotycząca przemysłu i budownictwa zawiera

transport i gospodarka magazynowa, Sekcja J – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, Sekcja I – informacja i komunikacja, Sekcja K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa, Sekcja L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości, Sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, Sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, Sekcja O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne, Sekcja P – edukacja, Sekcja Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna, Sekcja R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, Sekcja S – pozostała działalność usługowa, Sekcja T – gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, Sekcja U – organizacje i zespoły eksterytorialne.

w sobie sekcje B, C, D, E oraz F, natomiast działalność pozostała dotyczy sekcji G-U. Szczegółowe dane w tym zakresie w latach 2010-2015 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 35. Podmioty nowo zarejestrowane wg grup sekcji PKD 2007 w latach 2010-2015.

		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Liczba podmiotów ogółem	ŚLĄSKIE	46390	36998	38320	37183	36859	36 213
	PODREGION RYBNICKI	5226	4139	3986	3920	4112	3 924
	Powiat rybnicki	542	446	426	430	459	432
	Rybnik	1466	1020	979	1027	1025	1 036
	Jastrzębie-Zdrój	680	569	545	509	557	538
	Żory	564	474	434	468	462	453
	Bielsko-Biała	2339	1973	2149	2022	1907	1 948
	Częstochowa	2909	2434	2459	2410	2354	2 287
	Katowice	3942	3251	3670	3555	3356	3 596
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (udział %)	ŚLĄSKIE	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7
	PODREGION RYBNICKI	1,0	0,9	1,4	1,0	1,1	0,7
	Powiat rybnicki	1,1	1,8	1,6	1,6	1,5	1,2
	Rybnik	0,8	0,5	0,9	0,3	0,6	0,8
	Jastrzębie-Zdrój	0,1	0,2	0,2	0,4	0,7	0,2
	Żory	0,5	0,0	0,5	0,6	0,2	0,0
	Bielsko-Biała	0,3	0,2	0,1	0,2	0,5	0,3
	Częstochowa	0,2	0,4	0,6	0,5	0,6	0,6
	Katowice	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Przemysł i budownictwo (udział %)	ŚLĄSKIE	22,3	21,7	19,9	19,6	21,4	22,1
	PODREGION RYBNICKI	22,8	22,0	20,7	19,4	22,6	21,5
	Powiat rybnicki	24,2	27,6	22,1	19,5	23,3	25,9
	Rybnik	22,6	22,3	19,6	20,4	20,7	18,7
	Jastrzębie-Zdrój	18,8	18,3	18,0	14,7	18,0	18,6
	Żory	19,9	19,2	21,9	20,3	20,6	19,6
	Bielsko-Biała	19,2	20,0	19,8	18,1	18,8	21,5
	Częstochowa	23,5	19,7	18,3	18,4	20,1	19,7
	Katowice	16,0	16,2	13,4	12,7	14,5	17,1
Pozostała działalność (udział %)	ŚLĄSKIE	76,9	77,5	79,2	79,6	77,8	77,2
	PODREGION RYBNICKI	76,1	77,1	78,0	79,6	76,2	77,7
	Powiat rybnicki	74,7	70,6	76,3	78,8	75,2	72,9
	Rybnik	76,6	77,3	79,5	79,4	78,7	80,5
	Jastrzębie-Zdrój	81,0	81,5	81,8	84,9	81,3	81,2
	Żory	79,6	80,8	77,6	79,1	79,2	80,4
	Bielsko-Biała	80,5	79,8	80,1	81,7	80,7	78,2
	Częstochowa	76,2	79,9	81,1	81,1	79,4	79,8
	Katowice	83,9	83,5	86,4	87,0	85,4	82,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W Rybniku od 2011 roku liczba nowozakładanych podmiotów utrzymuje się na względnie zrównoważonym poziomie około 1000 podmiotów¹²⁰. Warto zwrócić uwagę, że potencjał Rybnika w analizowanym okresie stanowi 25% potencjału całego podregionu rybnickiego. Natomiast analizując poszczególne grupy sekcji PKD 2007 w całym badanym okresie zauważa się w Rybniku dość stabilny poziom struktury, gdzie około 20% stanowi przemysł i budownictwo, niemal 80% pozostała działalność, jednocześnie przy marginalnym udziale rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa i łowiectwa poniżej 1%.

W tym miejscu warto odnieść się do jeszcze jednej cechy – przeżywalności nowych przedsiębiorstw. Według analiz GUS pierwszy rok działalności przeżywają trzy na cztery firmy w Polsce. W kolejnych latach przeżywalność ta wyraźnie spada – do 54% w drugim i 32% w piątym roku działalności¹²¹.

Informacje na temat nowozakładanych podmiotów uzupełnia ich struktura według sektorów własnościowych. Należy pamiętać, że poniższa tabela przedstawia jedynie najbardziej popularne formy prawne i ponieważ nie są prezentowane wszystkie formy prawne podmiotów dlatego dane liczbowe nie zawsze sumują się na sektor ogółem.

Tabela 36. Podmioty nowo zarejestrowane wg sektorów własnościowych w latach 2010-2015.

	Podmioty gospodarki narodowej ogółem						Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego ogółem					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ŚLĄSKIE	46390	36998	38320	37183	36859	36213	302	270	298	287	284	276
Podregion rybnicki	5226	4139	3986	3920	4112	3924	20	23	19	22	19	30
Powiat rybnicki	542	446	426	430	459	432	1	3	1	0	0	3
Rybnik	1466	1020	979	1027	1025	1036	8	6	6	7	8	5
Jastrzębie-Zdrój	680	569	545	509	557	538	0	0	2	1	3	7
Żory	564	474	434	468	462	453	3	3	3	2	3	2
Bielsko-Biała	2339	1973	2149	2022	1907	1948	20	30	32	34	26	5
Częstochowa	2909	2434	2459	2410	2354	2287	14	12	25	10	15	4
Katowice	3942	3251	3670	3555	3356	3596	57	62	64	86	93	25
	Sektor publiczny ogółem						Sektor prywatny ogółem					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ŚLĄSKIE	565	391	360	272	187	214	45825	36607	37960	36911	36628	31 942
Podregion rybnicki	179	33	26	32	21	18	5047	4106	3960	3888	4090	3 590
Powiat rybnicki	3	7	1	0	5	2	539	439	425	430	454	412

¹²⁰ Negatywny wpływ spowolnienia gospodarczego w latach 2009-2010 był widoczny w roku 2011, kiedy to nastąpił istotny spadek liczby nowo powstałych firm (spadek o 12,5% w skali kraju w porównaniu z 2010 rokiem). W tym też roku liczba przedsiębiorstw zlikwidowanych była wyższa od firm nowo powstałych. Jedną z przyczyn zmiany liczby firm mogła być też weryfikacja bazy REGON dokonana przez GUS. GUS dokonał w 2011 roku aktualizacji rejestru REGON w oparciu o informacje uzyskane z rejestru PESEL oraz Krajowego Rejestru Sądowego. Źródło: Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2011-2012, PARP, Warszawa, 2013, s. 22.

¹²¹ Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2011-2012, PARP, Warszawa, 2013, s. 24.

Rybnik	152	6	11	15	4	4	1314	1014	968	1012	1021	931
Jastrzębie-Zdrój	3	3	0	3	0	1	677	566	545	506	556	488
Żory	10	3	2	4	6	1	554	471	432	464	456	411
Bielsko-Biała	6	7	5	7	1	7	2333	1966	2144	2015	1903	1 641
Częstochowa	8	11	16	6	21	12	2901	2423	2443	2404	2330	1 968
Katowice	21	31	20	14	7	29	3921	3220	3650	3541	3342	2 683

	Sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą						Sektor prywatny - spółki handlowe					
ŚLĄSKIE	40681	31843	30758	31082	30403	29 524	2287	2309	2954	3469	3298	679
Podregion rybnicki	4533	3707	3324	3353	3484	3 348	181	189	220	268	269	41
Powiat rybnicki	494	416	378	390	393	391	11	8	19	17	17	3
Rybnik	1170	883	767	827	844	854	77	76	82	108	100	18
Jastrzębie-Zdrój	631	523	445	436	489	462	15	18	15	16	22	3
Żory	499	415	374	406	379	381	19	26	23	21	44	3
Bielsko-Biała	2042	1633	1615	1540	1513	1 496	145	176	247	286	227	37
Częstochowa	2646	2095	1967	2045	1938	1 818	126	156	209	196	227	37
Katowice	3102	2395	2378	2417	2301	2 311	550	541	716	858	751	174

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W całym województwie śląskim, jak i we wszystkich porównywanych jednostkach, można zauważyć zbieżną strukturę – znaczącej dominacji sektora prywatnego. Ponadto ostatnie dwa lata to niemal we wszystkich jednostkach wzrost udziału spółek handlowych w strukturze sektora prywatnego.

Analiza sfery gospodarczej miasta nie może być przeprowadzona w oderwaniu od rynku pracy. Choć część informacji w tym zakresie zostało już zaprezentowanych przy okazji prezentacji sfery społecznej – również silnie związanej z rynkiem pracy to poniższe dane stanowią ich rozwinięcie lub uzupełnienie.

Analiza rynku pracy nie ogranicza się tylko do wskaźników bezrobocia. Istotne jest także wskazanie struktury osób pracujących. Dane te w ujęciu grup sekcji PKD 2007 według stanu na rok 2015 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 37. Pracujący wg grup sekcji PKD 2007 w 2015 roku.

		ogółem	rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	przemysł i budownictwo	handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	pozostałe usługi
Liczba osób pracujących	ŚLĄSKIE	1 289 888	100 968	492 359	259 013	46 666	390 882
	PODREGION RYBNICKI	154 316	13 302	68 118	27 983	4 678	40 235
	Powiat rybnicki	11 217	2 651	3 897	1 881	289	2 499
	Rybnik	40 327	656	17 865	9 478	1 130	11 198
	Jastrzębie-Zdrój	29 909	1 738	17 332	3 561	1 370	5 908
	Żory	12 467	733	4 839	2 908	514	3 473
	Bielsko-Biała	75 957	726	32 258	16 213	1 799	24 961
	Częstochowa	73 802	1 872	27 348	16 893	2 283	25 406
	Katowice	163 729	598	34 752	42 534	15 207	70 638
Struktura pracujących wg sektorów	ŚLĄSKIE	100%	7,8%	38,2%	20,1%	3,6%	30,3%
	PODREGION RYBNICKI	100%	8,6%	44,1%	18,1%	3,0%	26,1%
	Powiat rybnicki	100%	23,6%	34,7%	16,8%	2,6%	22,3%
	Rybnik	100%	1,6%	44,3%	23,5%	2,8%	27,8%
	Jastrzębie-Zdrój	100%	5,8%	57,9%	11,9%	4,6%	19,8%
	Żory	100%	5,9%	38,8%	23,3%	4,1%	27,9%
	Bielsko-Biała	100%	1,0%	42,5%	21,3%	2,4%	32,9%
	Częstochowa	100%	2,5%	37,1%	22,9%	3,1%	34,4%
	Katowice	100%	0,4%	21,2%	26,0%	9,3%	43,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Warto zaznaczyć, że najwięcej osób pracujących w Rybniku związanych jest z usługami, w których pracuje 54% rybniczian. Zestawiając to z wcześniej prezentowaną strukturą podmiotową należy wskazać, że 21% ogółu podmiotów gospodarczych w mieście, jaki stanowią firmy budowlane i przemysłowe daje blisko 44% ogółu zatrudnienia, co znajduje wyraz w ponad 17,7 tys. pracujących. Ten udział pracujących jest też o ponad 6 pkt proc. wyższy od wskaźników dla całego województwa śląskiego, a w stosunku do Katowic jest on ponad dwukrotnie wyższy.

Kolejnym ważnym wskaźnikiem charakteryzującym strefę gospodarczą w Rybniku jest poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto według danych za 2015 rok. Należy jednakże zaznaczyć, że dostępna poniżej statystyka nie uwzględnia podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, a z wcześniejszych analiz wiadomo, że mikrofirmy stanowią największy udział w ogólnej strukturze podmiotów na rynku pracy.

Tabela 38. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2015 roku według sekcji PKD – Rybnik na tle regionu.

	Ogółem ¹²²		Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Sekcje G, H, I, J	Sekcje K, L oraz pozostałe usługi
	[zł]	(Polska=100%)	[zł]	[zł]	[zł]	[zł]
ŚLĄSKIE	4 221,45	101,7% ↘	5 183,83	4 622,57	3 488,95	4 016,14
PODREGION RYBNICKI	4 491,17	108,2% ↘	4 783,77	5 283,17	2 825,74	3 841,71
Powiat rybnicki	3 624,92	87,3% ↘	2 222,85	3 784,67	2 915,03	3 841,29
Rybnik	3 762,40	90,6% ↔	# ¹²³	3 873,49	3 185,94	3 896,24
Jastrzębie-Zdrój	6 182,71	148,9% ↘	#	#	2 929,70	4 078,21
Żory	3 613,55	87,1% ↔	bd.	3 762,85	2 895,52	3 714,70
Bielsko-Biała	4 071,65	98,1% ↗	5 708,69	4 444,78	3 341,01	3 904,31
Częstochowa	3 644,53	87,8% ↔	2 676,19	3 606,64	3 025,69	3 947,02
Katowice	5 262,02	126,8% ↘	#	6 068,34	4 394,43	4 706,90

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Powyższe dane plasują Rybnik w środku stawki, w której zdecydowanym liderem jest miasto Jastrzębie-Zdrój. Związane jest przede wszystkim z lokalizacją w tym mieście siedziby Jastrzębskiej Spółki Węglowej. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie jest tam o ponad 900 zł wyższe niż w stolicy województwa. Wynagrodzenie w Rybniku jest natomiast o prawie 10 pkt proc. niższe w relacji do średniej krajowej.

W tym miejscu należy również odnotować znaczne zróżnicowanie wysokości wynagrodzeń pomiędzy poszczególnymi sektorami, jak i w poszczególnych sektorach pomiędzy miastami (regionami).

PODMIOTY EKONOMII SPOŁECZNEJ

W kontekście rewitalizacji szczególnym rodzajem aktywności gospodarczej jest działalność podmiotów ekonomii społecznej, gdzie narzędzia ekonomiczne wykorzystywane są do realizacji celów społecznych. Te szczególne zainteresowanie ekonomią społeczną wynika przede wszystkim z faktu iż „poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy ona: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu.”¹²⁴. W literaturze przedmiotu, oraz ze strony ekspertów, znajdziemy wręcz wskazania, że ze względu na potencjał ekonomii społecznej do przedsięwzięć w zakresie reintegracji „Programy rewitalizacji powinny stać się laboratorium ekonomii społecznej.”¹²⁵. A co ważniejsze, jak podkreśla

¹²² W odniesieniu do przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej ukazano trend jaki cechuje zmienność tego wskaźnika w okresie 2013-2015: ↘ - spadek wartości, ↗ - wzrost wartości i ↔ – utrzymywanie się wartości na zbliżonym poziomie (możliwe niewielkie wahania).

¹²³ # - tajemnica statystyczna.

¹²⁴ Definicja Ekonomii Społecznej (w:) Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES), przyjęty uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. (M.P. poz. 811), s. 15.

¹²⁵ Herbst Krzysztof, 2008, Społeczny sens rewitalizacji, seria: *Ekonomia społeczna. Teksty*, nr 3/2008, s. 27.

K. Herbst, „*ekonomia społeczna stymuluje aktywność ludzi i społeczności. Tworzy też warunki, w których pomoc nie odbiera samodzielności ani godności.*”¹²⁶. Pomimo że podmioty ekonomii społecznej od lat funkcjonują w przestrzeni naszego miasta, można odnieść wrażenie że ich rola w działaniach na rzecz spójności społecznej nie jest doceniana.

W świetle badania przeprowadzonego przez Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych¹²⁷ w Subregionie Zachodnim województwa śląskiego w 2015 roku istniało około 1700 podmiotów zaliczanych do sektora ekonomii społecznej¹²⁸. Do grupy tej zaliczono w szczególności organizacje

¹²⁶ *Ibidem*.

¹²⁷ *Działalność Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego w 2015 roku [ms]*, Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS, Rybnik, 2016 [źródło: <http://www.cris.org.pl/images/files/2016/Sprawozdanie%20z%20dzia%C5%82alno%C5%9Bci%20OWES%202015.doc>]

¹²⁸ Zgodnie z definicją ekonomii społecznej podaną w KPRES w sferze ekonomii społecznej działają podmioty ekonomii społecznej, należące do czterech głównych grup:

- przedsiębiorstwa społeczne, będące fundamentem ekonomii społecznej;
- podmioty reintegracyjne, służące reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluceniem społecznym, tj. Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ), Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ), Centra Integracji Społecznej (CIS), Kluby Integracji Społecznej (KIS); formy te nie będą w żadnym przypadku przedsiębiorstwami społecznymi, ale mogą przygotowywać do prowadzenia lub pracy w przedsiębiorstwie społecznym lub być prowadzone jako usługa na rzecz społeczności lokalnej przez przedsiębiorstwa społeczne;
- podmioty działające w sferze pożytku publicznego, które prowadzą działalność ekonomiczną i zatrudniają pracowników, choć ich aktywność nie jest oparta na ryzyku ekonomicznym. Są to organizacje pozarządowe prowadzące działalność odpłatną i nieodpłatną pożytku publicznego; podmioty te mogą stać się przedsiębiorstwami społecznymi, o ile podejmą działalność gospodarczą w pewnym zakresie, podejmując również zobowiązania statutowe odnośnie do dystrybucji zysku;
- podmioty sfery gospodarczej, które tworzone były jednak w związku z realizacją celu społecznego bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Są to podmioty, które nie posiadają wszystkich cech przedsiębiorstwa społecznego. Grupę tę można podzielić na cztery podgrupy: (i) organizacje pozarządowe prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych; (ii) Zakłady Aktywności Zawodowej; (iii) spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie; (iv) pozostałe spółdzielnie o charakterze konsumenckim i wzajemnościowym.

Osobną, piątą grupą w obszarze ekonomii społecznej, są pojawiające się coraz częściej inicjatywy o charakterze nieformalnym. Należą do nich m.in. rodzący się ruch kooperatyw spożywców, inne przedsięwzięcia działające w sferze wzajemnościowej, „ekonomii współdzielonej” oraz różnorakie ruchy miejskie, lokatorskie i sąsiedzkie (KPRES, ss. 15-16).

W podobny sposób katalog podmiotów ekonomii społecznej definiują *Wytyczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020* (Wytyczne Ministra Infrastruktury i Rozwoju, z dnia 28 maja 2015 r., MliR/H 2014-2020/18(01)/05/2015). Wskazują one, iż przez podmiot ekonomii społecznej należy rozumieć (Rozdział 3 pkt 15 Wytycznych):

- a) przedsiębiorstwo społeczne, w tym spółdzielnia socjalna, o której mowa w ustawie z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651, ze zmianami);
- b) podmiot reintegracyjny, realizujący usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluceniem społecznym:
 - i) CIS i KIS;
 - ii) ZAZ i WTZ, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;

pozarządowe zgodnie z ustawą z dnia 23 kwietnia 2004 r. o *działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (tj. Dz.U. 2016 r., poz. 239 ze zmianami), a także spółdzielnie socjalne i podmioty o charakterze reintegracyjnym, czyli kluby integracji społecznej, centra integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej i zakłady aktywności zawodowej. Szacuje się, że około połowa podmiotów jest aktywnych.

Na terenie Rybnika w 2015 roku funkcjonowały cztery spółdzielnie socjalne: Spółdzielnia Socjalna "Szkrańkowo" (rejestracja: 20.03.2014 r.), "ERUDITUM" Spółdzielnia Socjalna (rejestracja: 15.11.2007 r.), CODA Spółdzielnia Socjalna [w likwidacji] (data rejestracji: 13.06.2014), Rybnicka Spółdzielnia Socjalna „4+1” (rejestracja: 07.03.2013 r.; spółdzielnia w 2015 roku rozpoczęła procedurę likwidacji). Na początku 2017 roku na terenie Rybnika zarejestrowane w KRS były tylko 3 spółdzielnie socjalne. Były to: Spółdzielnia Socjalna "Szkrańkowo", "ERUDITUM" Spółdzielnia Socjalna, oraz Spółdzielnia Socjalna "RÓWNOWAŻNI" (rejestracja 21.09.2016 r.).

W 2015 roku na terenie Rybnika, jak i Subregionu nie funkcjonowało żadne Centrum Integracji Społecznej. W omawianym okresie czasu nie powstał też żaden nowy podmiot tego rodzaju.

Na terenie Rybnika funkcjonuje jeden Klub Integracji Społecznej prowadzony przez Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Rybnika Boguszowic „17-tka” (działający od 21.05.2013 r.) w dzielnicy Boguszowice Osiedle.

Wśród innych podmiotów ekonomii społecznej w zakresie reintegracji społecznej należy wymienić warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) oraz zakłady aktywności zawodowej (ZAZ). W 2015 roku funkcjonowały dwa warsztaty terapii zajęciowej w Rybniku¹²⁹ (WTZ nr 1 prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną koło w Rybniku, a WTZ nr 2 przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rybniku) i po jednym w Żorach, Raciborzu, Jastrzębiu-Zdroju, Wodzisławiu Śląskim oraz w powiecie rybnickim. W tym

c) organizacja pozarządowa lub podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tj. Dz.U. 2016 r., poz. 239 ze zmianami);

d) podmiot sfery gospodarczej utworzony w związku z realizacją celu społecznego bądź dla którego leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Grupę tę można podzielić na następujące podgrupy:

- i) organizacje pozarządowe, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie prowadzące działalność gospodarczą, z której zyski wspierają realizację celów statutowych;
- ii) spółdzielnie, których celem jest zatrudnienie tj. spółdzielnie pracy, inwalidów i niewidomych, działające w oparciu o ustawę z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2013 r. poz. 1443, ze zmianami);
- iii) spółki non-profit, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, o ile udział sektora publicznego w spółce wynosi nie więcej niż 50%.

¹²⁹ W Rybniku Warsztaty Terapii Zajęciowej są prowadzone dla 84 uczestników.

okresie w Rybniku nie funkcjonował żaden Zakład Aktywności Zawodowej. Funkcjonowały natomiast trzy zakłady w sąsiednich miastach: w Żorach, Wodzisławiu Śląskim i Jastrzębiu-Zdroju.

Ponadto należy jeszcze odnotować informację o Fundacji Zawodowo Pomagamy (rejestracja 24.01.2017 r.), która wspiera aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych intelektualnie i prowadzi firmę "Manufaktura Smakowitości" w dzielnicy Boguszowice Osiedle.

Ważnym elementem działań w obszarze ekonomii wzajemnościowej jest „Bank Drugiej Ręki” prowadzony przez Stowarzyszenie „17-tka”, a zapoczątkowany w 2013 roku wraz ze Stowarzyszeniem Zastępczego Rodzicielstwa „My Dzieciom” (Rybnik).

Powyższa analiza pokazuje, że sytuacja w Rybniku, w obszarze przedsiębiorczości społecznej jest na zróżnicowanym poziomie: brak Zakładu Aktywności Zawodowej¹³⁰, niewielka przeżywalność spółdzielni socjalnych, brak lokalnego potencjału do powstawania nowych podmiotów wśród grup problemowych. Z drugiej strony funkcjonują nieliczne inicjatywy i działania (patrz powyżej) skierowane do mieszkańców Rybnika będące niewątpliwie innowacjami społecznymi. Odpowiadają na realne potrzeby, są oddolne, tworzą nowe możliwości i nowe relacje. Są to zarówno rozwiązania unikalne, jak i rozwiązania już znane nie istniejące w lokalnej przestrzeni lub w nowym kontekście. Przy czym warto odnotować, iż realizowane są one właściwie bez wsparcia ze strony samorządu lokalnego, a zatem wymagają one od organizacji niezbędnego potencjału instytucjonalnego. Wsparcie realizowane jest wyłącznie ze strony innych organizacji pozarządowych, także w formie Inkubatora Ekonomii Społecznej, prowadzonego przez Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych w Rybniku.

Rewitalizacja często postrzegana jest (w wymiarze społecznym) jako tworzenie warunków osobom bezrobotnym do podjęcia pracy. Jednakże barierą, która w istotny sposób utrudnia podjęcie pracy lub podejmowanie działalności gospodarczej są ograniczone kompetencje zawodowe, jak i społeczne osób, które zamieszkują na obszarach zdegradowanych. W tym właśnie aspekcie ekonomia społeczna najlepiej sprzyja wzmocnieniu miejskiej wspólnoty. Co więcej, jeśli przedsiębiorczość społeczna miałaby się pojawiać jako instrument polityki miejskiej, to właśnie rewitalizacja jest do tego najwłaściwszym obszarem¹³¹.

W tworzeniu nowych podmiotów ES istotne jest z jednej strony wybór odpowiedniej formy prawnej, jak i wybór odpowiedniej branży. Wybór i analiza branży musi uwzględniać zarówno kwalifikacje osób wykluczonych jak i brak dominacji silnych branżowych podmiotów komercyjnych na lokalnym rynku.

¹³⁰ Por. *Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+*: Program C.3.2: Rybnickie Centrum na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, ss. 145-146.

¹³¹ Por. Joanna Erbel, „*Miejskie ożywienie*” [Dostęp: <http://nowastrategiasektora.ngo.pl/wiadomosc/188768.htm>].

Warto tutaj przytoczyć opinię części ekspertów, iż od zakładania spółdzielni przez osoby wykluczone społecznie lepszym rozwiązaniem jest powołanie jej przez osoby prawne, na przykład organizacje pozarządowe. Wynika to z faktu, iż osoby zagrożone marginalizacją społeczną nie charakteryzuje duch przedsiębiorczości, a równocześnie doświadczenia ogólnopolskie wskazują na niską przeżywalność takich podmiotów działających bez wsparcia podmiotów dysponujących ugruntowaną wiedzą bądź doświadczeniem instytucjonalnym. Dlatego gdy rozwój przedsiębiorczości społecznej jest uwzględniany jako jeden z instrumentów lokalnej polityki rozwoju, powinien on podlegać wsparciu eksperckiemu na etapie inkubacji, jak i w fazie operacyjnej (patrz: Program A.2.3: Ekonomia społeczna – ważna część rybnickiego rynku pracy [w:] *Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+*).

W świetle powyższych danych jak i potencjału leżącego w podmiotach ekonomii społecznej wydaje się zasadne wspieranie tego sektora w ramach działań rewitalizacyjnych jako instrumentu wzmacniającego integrację społeczną i zawodową.

W zestawie metod ekonomii społecznej znajduje się jeszcze jeden instrument, którego celem jest wzmocnienie lokalnego rynku pracy, w tym również osób zagrożonych marginalizacją. Mowa o stosowaniu klauzul społecznych w ramach zamówień publicznych. Dążąc do pełniejszej integracji społecznej i zawodowej mieszkańców obszarów zdegradowanych zaleca się zatem umiejętne stosowanie klauzul społecznych w ramach zamówień publicznych i ich upowszechnianie. Sytuacja ta dotyczy w szczególności samorządu miasta Rybnika, który jest ważnym lokalnym pracodawcą i poprzez swoje działania wpływa na standardy na lokalnym rynku pracy (por. Program A.2.2: Korzystne społecznie zamówienia publiczne [w:] *Polityka Społeczna Miasta Rybnika 2023+*).

4. WYZNACZENIE OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Metodologia wyznaczania obszarów zdegradowanych obejmowała dwa etapy. Pierwszy oparty był o kryteria społeczne natomiast drugi o kryteria gospodarcze i przestrzenno-infrastrukturalne. W pierwszym etapie zebrano dostępne wskaźniki na poziomie dzielnic z zakresu pomocy społecznej, rynku pracy oraz aktywności społecznej¹³², a następnie poddano je unitaryzacji (normalizacja zmierzająca do sprowadzenia wszystkich zmiennych do wartości z przedziału 0-1). Następnie dla każdej dzielnicy obliczono średnią dla wskazanych wartości znormalizowanych.

Drugi etap analizy polegał na nałożeniu na wyniki pierwszego etapu wskaźników z zakresu wyposażenia budynków, obecności terenów górniczych, zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego oraz poziomu przedsiębiorczości¹³³. W tym przypadku, jeśli na przynajmniej 7 na 9 zebranych wskaźników dla danej dzielnicy kształtowało się poniżej mediany to dana dzielnica była kwalifikowana jako obszar zdegradowany.

DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO

W rozdziale 2 dokumentu przedstawiono dokładną analizę miasta Rybnika z uwzględnieniem zróżnicowania dzielnicowego. Na tej podstawie wybrano 20 wskaźników w części społecznej. Ich wartości poddane unitaryzacji zostały przedstawione w tabeli. Podsumowanie tabeli stanowi średnia ze zstandaryzowanych wartości, która plasuje poszczególne dzielnice liniowo od największych do najniższych wartości. Im niższa wartość wskaźnika tym słabsza pozycja dzielnicy w rankingu.

W kolejnej tabeli przedstawiono wskaźniki gospodarcze i przestrzenno-infrastrukturalne. Wartość 1 w tabeli oznacza, że wartość wskaźnika dla danej dzielnicy plasuje się powyżej mediany dla całego Rybnika (w przypadku osób prowadzących działalność poniżej mediany).

¹³² Bezrobotni ogółem na 100 mieszkańców, bezrobotne kobiety na 100 mieszkańców, długotrwale bezrobotni na 100 mieszkańców, długotrwale bezrobotne kobiety na 100 mieszkańców, bezrobotni absolwenci na 100 mieszkańców, bezrobotni niepełnosprawni na 100 mieszkańców, fundusz alimentacyjny na 100 mieszkańców, dodatki mieszkaniowe na 100 mieszkańców, prowadzone procedury Niebieskiej Karty na 100 mieszkańców, wskaźnik obciążenia demograficznego – mężczyźni, wskaźnik obciążenia demograficznego – kobiety, alkoholizm na 100 mieszkańców, [wskaźniki obrazujące powód udzielenia wsparcia ze strony OPS] bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – rodzina wielodzietna na 100 mieszkańców, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – rodzina niepełna na 100 mieszkańców, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszkańców, długotrwała choroba na 100 mieszkańców, niepełnosprawność na 100 mieszkańców, ubóstwo na 100 mieszkańców, bezrobocie na 100 mieszkańców (OPS), frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.

¹³³ Liczba budynków bez wc (powyżej 20% mieszkań w budynku), liczba budynków bez łazienek (powyżej 20% mieszkań w budynku), liczba budynków z ogrzewaniem piecowym, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg rejestru REGON na 100 mieszkańców, odsetek terenów górniczych w dzielnicach, Przekroczenie poziomu dopuszczalnego stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5}, PM₁₀, lub B(a)P w pyłe zawieszonym, liczba lokali socjalnych na 100 mieszkańców.

Tabela 39. Delimitacja obszaru zdegradowanego – wskaźniki sfery społecznej poddane unitaryzacji.

	Boguszowice Osiedle	Boguszowice Stare	Chwałęcice	Chwałowice	Golejów	Gotartowice	Grabownia	Kamień	Kłokocin	Ligota-Ligocka Kuźnia	Maroko-Nowiny	Meksyk	Niedobczyce	Niewiadom	Ochojec	Orzepowice	Paruszowiec-Piaski	Popielów	Radziejów	Rybnicka Kuźnia	Rybnik-Północ	Smolna	Stodół	Śródmieście	Wielopole	Zamysłów	Zebrzydowice	RYBNIK
Bezrobotni ogółem na 100 mieszk.	0,24	0,87	0,74	0,64	0,81	0,94	1,00	0,85	0,69	0,78	0,67	0,76	0,54	0,33	0,92	0,81	0,00	0,74	0,74	0,83	0,76	0,75	0,65	0,54	0,88	0,84	0,85	0,65
Bezrobotne kobiety na 100 mieszk.	0,19	0,94	0,63	0,58	0,74	1,00	1,00	0,82	0,69	0,77	0,69	0,71	0,54	0,32	0,76	0,72	0,00	0,72	0,82	0,86	0,85	0,77	0,62	0,65	0,95	0,77	0,89	0,65
Długotrwale bezrobotni na 100 mieszk.	0,25	0,92	0,87	0,66	0,85	1,00	0,88	0,88	0,86	0,83	0,75	0,68	0,59	0,39	0,97	0,92	0,00	0,73	0,84	0,90	0,80	0,82	0,58	0,68	0,92	0,89	0,93	0,70
Długotrwale bezrobotne kobiety na 100 mieszk.	0,13	0,93	0,90	0,62	0,82	1,00	0,76	0,85	0,82	0,84	0,74	0,63	0,57	0,39	0,82	0,90	0,00	0,68	0,88	0,88	0,81	0,82	0,52	0,75	0,96	0,84	0,90	0,68
Bezrobotni absolwenci na 100 mieszk.	0,26	0,55	0,55	0,47	0,55	0,39	1,00	0,68	0,50	0,32	0,68	0,39	0,42	0,00	0,61	0,63	0,13	0,42	0,58	0,71	0,68	0,53	0,55	0,34	0,87	0,68	0,42	0,49
Bezrobotni niepełnosprawni na 100 mieszk.	0,44	0,84	0,51	0,80	0,84	0,76	0,84	0,87	0,44	0,84	0,64	0,78	0,78	0,80	0,80	0,62	0,02	0,80	0,78	0,82	0,58	0,60	0,00	0,49	0,91	1,00	0,71	0,67
Świadczenia z Funduszu alimentacyjnego na 100 mieszk.	0,00	0,80	0,84	0,43	0,93	0,89	1,00	0,83	0,69	0,91	0,62	0,76	0,55	0,49	0,78	0,71	0,01	0,74	0,75	0,77	0,75	0,74	1,00	0,50	0,77	0,90	0,77	0,61
Dodatki mieszkaniowe na 100 mieszk.	0,00	0,94	1,00	0,60	1,00	1,00	1,00	0,98	0,78	0,99	0,58	0,87	0,63	0,56	1,00	0,97	0,27	0,92	0,98	0,92	0,77	0,79	1,00	0,58	0,97	1,00	1,00	0,70
Niebieskie Karty na 100 mieszk.	0,00	0,67	0,60	0,72	0,73	0,85	0,60	1,00	0,52	0,74	0,79	1,00	0,78	0,76	0,85	0,94	0,53	1,00	1,00	0,97	0,85	0,95	0,82	0,77	1,00	1,00	0,94	0,75
Wskaźnik obciążenia demograficznego - mężczyźni	1,00	0,73	0,56	0,46	0,48	0,36	0,27	0,59	0,93	0,31	0,58	0,40	0,85	0,42	0,52	0,50	0,52	0,33	0,38	0,70	0,00	0,75	0,91	0,32	0,38	0,63	0,46	0,58
Wskaźnik obciążenia demograficznego - kobiety	0,89	0,98	1,00	0,56	0,87	0,65	0,89	0,75	0,90	0,50	0,34	0,69	0,84	0,55	0,64	0,94	0,55	0,65	0,69	0,71	0,18	0,76	0,99	0,00	0,46	0,57	0,82	0,63
Alkoholizm na 100 mieszk. [Wsparcie z OPS]	0,58	0,99	1,00	0,81	0,81	0,79	0,71	0,97	0,92	0,97	0,94	0,87	0,71	0,68	0,94	0,99	0,00	0,87	0,98	0,82	0,79	0,96	1,00	0,87	0,94	0,99	0,99	0,59
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina wielodzietna na 100 mieszk. [Wsparcie z OPS]	0,40	0,91	0,75	0,67	0,66	0,84	1,00	0,86	0,84	0,91	0,83	0,88	0,74	0,44	0,89	0,80	0,00	0,95	0,85	0,91	0,87	0,97	0,62	0,82	0,73	0,97	0,89	0,82

	Boguszowice Osiedle	Boguszowice Stare	Chwałęcice	Chwałowice	Golejów	Gotartowice	Grabownia	Kamień	Kłokocin	Ligota-Ligocka Kuznia	Maroko-Nowiny	Meksyk	Niedobczyce	Niewiadom	Ochojec	Orzepowice	Paruszowice-Piaski	Popielów	Radziejów	Rybnicka Kuźnia	Rybnik-Północ	Smolna	Stodół	Śródmieście	Wielopole	Zamysłów	Zebrzydowice	RYBNIK
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina niepełna na 100 mieszk. [Wsparcie z OPS]	0,00	0,89	0,93	0,45	0,96	1,00	0,80	0,87	0,87	0,94	0,74	0,88	0,65	0,52	0,74	0,81	0,07	0,84	0,93	0,87	0,87	0,77	1,00	0,58	0,97	0,88	0,95	0,76
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 100 mieszk. [Wsparcie z OPS]	0,62	0,93	0,99	0,84	0,76	0,88	0,78	0,80	1,00	1,00	0,90	0,96	0,92	0,13	0,78	0,95	0,00	1,00	1,00	0,87	0,86	0,91	1,00	0,77	0,91	0,96	0,92	0,69
Niepełnosprawność na 100 mieszk. [Wsparcie z OPS]	0,24	1,00	0,88	0,67	0,84	0,95	0,74	0,90	0,89	0,97	0,82	0,94	0,76	0,63	0,97	0,70	0,00	0,81	0,98	0,93	0,72	0,95	0,77	0,69	0,88	0,84	0,97	0,36
Ubóstwo na 100 mieszk. [Wsparcie z OPS]	0,37	0,97	0,96	0,71	0,85	0,97	0,88	0,94	0,92	0,93	0,89	0,96	0,73	0,49	0,92	0,89	0,00	0,79	0,93	0,94	0,82	0,92	1,00	0,76	0,92	0,91	0,96	0,78
Bezrobocie na 100 mieszk. [Wsparcie z OPS]	0,36	0,96	1,00	0,70	0,88	0,99	0,93	0,98	0,89	0,94	0,88	0,99	0,79	0,57	0,92	0,94	0,00	0,81	0,91	0,96	0,88	0,95	1,00	0,78	0,91	0,93	1,00	0,92
Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 r.	0,00	0,55	1,00	0,25	0,95	0,72	0,71	0,59	0,35	0,58	0,35	0,70	0,20	0,23	0,79	0,66	0,27	0,65	0,56	0,43	0,72	0,55	0,39	0,47	0,78	0,96	0,65	0,45
Zmiana liczby mieszkańców dzielnicy 2015/2005	0,12	0,51	0,75	0,21	0,74	0,66	0,69	0,71	0,62	0,73	0,18	0,50	0,32	0,35	0,95	0,77	0,42	0,61	0,50	0,17	0,33	0,17	0,44	0,00	0,53	1,00	0,75	0,35
ŚREDNIA	0,30	0,85	0,83	0,59	0,81	0,84	0,83	0,84	0,76	0,80	0,69	0,78	0,65	0,45	0,83	0,81	0,13	0,76	0,81	0,81	0,70	0,78	0,75	0,58	0,84	0,88	0,84	0,66

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 40. Delimitacja obszaru zdegradowanego – wskaźniki gospodarczo-funkcjonalne.

WSKAŹNIK	Boguszowice Osiedle	Boguszowice Stare	Chwałęcice	Chwałowice	Golejów	Gotartowice	Grabownia	Kamień	Kłokocin	Ligota-Ligocka Kuźnia	Maroko-Nowiny	Meksyk	Niedobczyce	Niewiadom	Ochojec	Orzepowice	Paruszowiec-Piaski	Popielów	Radziejów	Rybnicka Kuźnia	Rybnik-Północ	Smolna	Stodoły	Śródmieście	Wielopole	Zamysłów	Zebrzydowice
Budynki bez wc (powyżej 20% mieszkań w budynku)	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	1	0	1	1	0	0	1	0	1	1	0	0	0
Budynki bez łazienek (powyżej 20% mieszkań w budynku)	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	0	1	0	1	1	0	0	0
Budynki z ogrzewaniem piecowym	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg REGON na 100 mieszk.	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0	0	0	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1
Procent powierzchni dzielnicy objętej obszarem górniczym	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0	1	1	1	0	0	0	0	1	0	1	1
Lokale socjalne na 100 mieszk.	1	0	0	1	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0
Przekroczenie poziomu dopuszczalnego stężenia pyłu zawieszonego PM _{2,5} , PM ₁₀ , lub B(a)P w pyłe zawieszonym	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Obecność obszarów wymagających rehabilitacji, przekształceń lub rekultywacji (wg ustaleń Studium UikZP)	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	1	0	0
Obecność zabytków wymagających prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Liczba wskaźników powyżej mediany	8	4	2	8	1	1	2	2	3	7	5	8	9	9	4	1	8	6	6	1	5	1	4	8	2	2	3

Źródło: Opracowanie własne.

Dane zgromadzone w powyższych tabelach ukazują sytuację poszczególnych dzielnic. Jedynie dane dotyczące jakości środowiska (podrozdział Sfera środowiskowa), w szczególności dane w zakresie jakości powietrza, wskazują, że cały obszar miasta cechuje się znacznym przekroczeniem standardów jakości powietrza, dotyczy to zwłaszcza norm emisji benzo(α)pirenu i pyłu zawieszonego PM_{2,5}. Stan ten występuje na terenie wszystkich dzielnic Rybnika i stwarza zagrożenie dla zdrowia wszystkich mieszkańców miasta.

W kontekście wspomnianego powyżej kryterium delimitacji obszarów zdegradowanych, należy ocenić, iż spełniony został warunek współwystępowania negatywnych zjawisk w sferze środowiskowej na terenie całego miasta.

Lokalny Program Rewitalizacji do 2020 roku stanowi kontynuację Lokalnego Programu Rewitalizacji 2007-2013, którym objęto dzielnice: Boguszowice Osiedle, Chwałowice, Maroko-Nowiny, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski, Śródmieście i Smolna. Po badaniach przeprowadzonych w celu aktualizacji niniejszego Programu Rewitalizacji obszary te uległy zmianie. Wieloaspektowa analiza danych liczbowych dotyczących zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzenno-infrastrukturalnych oraz środowiskowych wskazała, że sytuacja kryzysowa (kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i innych) występuje na następujących obszarach:

- Boguszowice Osiedle,
- Chwałowice,
- Niedobczyce,
- Niewiadom,
- Paruszowiec-Piaski,
- Śródmieście.

Suma najgorszych wyników z etapu pierwszej analizy oraz warunkowości drugiego etapu wyłoniła 6 podobszarów, które zostały scharakteryzowane jako obszary zdegradowane (problemowe). W dzielnicach tych zidentyfikowano na podstawie analizy danych ilościowych koncentrację niekorzystnych zjawisk społecznych oraz co najmniej 4 na 5 analizowanych współistniejących problemów w sferze gospodarczej, środowiskowej lub przestrzenno-funkcjonalnej.

POGŁĘBIONA ANALIZA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH

Pogłębiona analiza obszarów zdegradowanych dotyczy wyznaczonych obszarów o istotnym natężeniu problemów społecznych, gospodarczych czy przestrzennych. Podczas procesu przygotowania LPR przeprowadzone zostały badania dotyczące oceny sytuacji i problemów w warstwie społecznej obszarów zdegradowanych w Rybniku. Badania¹³⁴ prowadzone zostały podczas spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami dzielnic w których zidentyfikowane zostały istotne problemy rewitalizacyjne, opierając się zarówno na badaniach zjawisk społecznych gospodarczych i przestrzennych w mieście, jak również uwzględniając dotychczasowe obszary problemowe objęte Lokalnym Programem Rewitalizacji na lata 2007-2013. Badania przeprowadzono w dzielnicach: Boguszowice Osiedle (wraz z fragmentem dzielnicy Boguszowice Stare), Chwałowice, Maroko-Nowiny, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski, Smolna oraz Śródmieście.

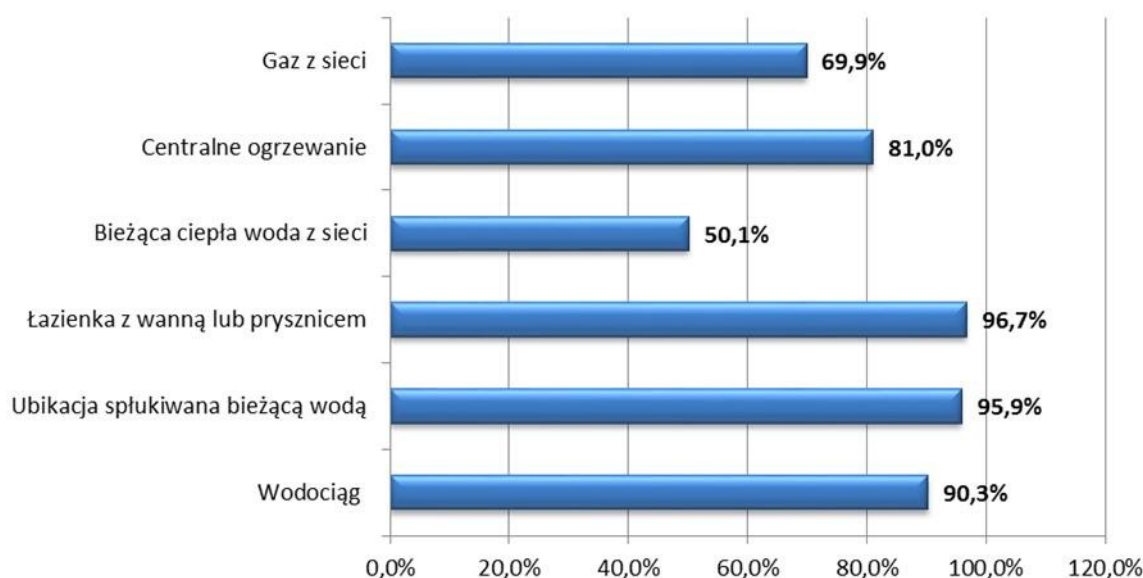
Ww. obszary zdegradowane poddano głębszej analizie w celu wyłonienia obszarów rewitalizacji. Do badań włączono czynnik jakościowy poprzez przeprowadzenie warsztatów z mieszkańcami, dzięki czemu uzyskano pełniejszy obraz problemów.

Większość problemów nakreślonych w diagnozie miasta pojawia się w relacjach samych mieszkańców, jednak część z nich została rozpoznana dopiero podczas warsztatów z mieszkańcami wskazanych obszarów. Dzięki warsztatom, dane ilościowe mogły zostać skonfrontowane z opiniami samych zainteresowanych, co pozwoliło wyłonić obszary rewitalizacji.

Wśród mieszkańców diagnozowanych dzielnic 10% nie posiada podłączenia do sieci wodociągowej. Wyposażenie w ubikację splukiwaną bieżącą wodą posiadają mieszkania 96% respondentów. Tyle samo badanych (97%) posiada w mieszkaniu łazienkę z wanną lub prysznicem. Połowa mieszkań (50%) zaopatrywana jest w ciepłą wodę z sieci. Centralne ogrzewanie w swoich mieszkaniach posiada 81% badanych, a dostęp do gazu z sieci ma 70% mieszkańców.

¹³⁴ Badanie przeprowadzone przez Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS na potrzeby opracowania LPR. Łącznie wśród mieszkańców dzielnic rozprawdzono 2500 kwestionariuszy, Spośród wszystkich zebranych kwestionariuszy wylosowano 1201 egzemplarzy odpowiadających rozkładowi badanych ze względu na dzielnicę, płeć i wiek.

Tabela 41. Ankieta: wyposażenie mieszkań na obszarze zdegradowanym.

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Dane w podziale na dzielnicę zamieszkiwania respondenta:

Tabela 42. Ankieta: wyposażenie mieszkań w poszczególnych dzielnicach Rybnika.

	Boguszowice Osiedle	Chwałowice	Maroko- Nowiny	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec- Piaski	Smolna	Śródmieście
Wodociąg	86,9	92,1	90,4	89,1	93,3	89,7	91,3	92,3
Ubikacja spłukiwana bieżącą wodą	94,9	96,8	95,8	95,5	96,0	95,6	99,1	94,6
Łazienka z wanną lub prysznicem	94,9	98,4	97,1	96,0	96,0	96,6	99,1	96,2
Bieżąca ciepła woda z sieci	45,7	52,4	56,7	48,3	37,3	42,6	58,3	44,6
Centralne ogrzewanie	51,4	82,5	92,0	86,6	82,7	76,5	93,0	75,4
Gaz z sieci	82,9	80,2	90,7	23,9	9,3	60,3	93,0	83,1

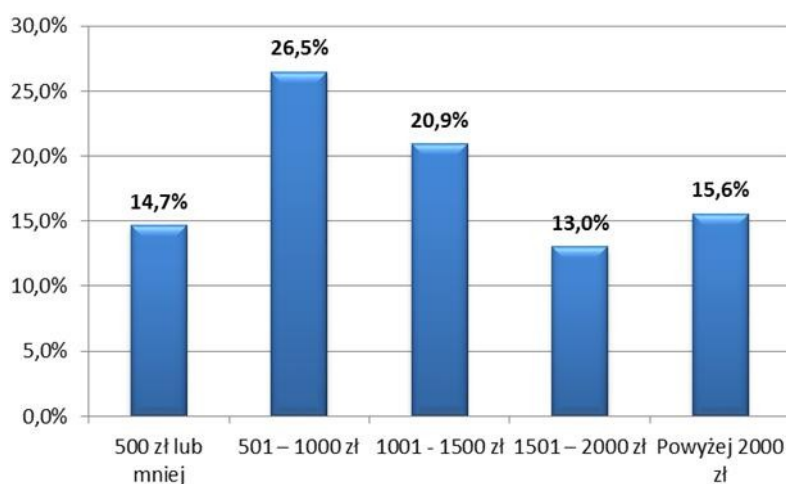
Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Analizując wyposażenie mieszkań w poszczególnych dzielnic należy stwierdzić, że nie występują istotne różnice dotyczące wyposażenia w wodociąg, ubikację spłukiwaną bieżącą wodą oraz łazienkę z wanną lub prysznicem. Różnice zaobserwowano natomiast w trzech kolejnych aspektach. Dostęp do ciepłej wody z sieci zadeklarowało zaledwie 37,3% mieszkańców Niewiadomia i aż 58,3% mieszkańców Śródmieścia, 57% mieszkańców dzielnicy Maroko-Nowiny oraz 52% mieszkańców Chwałowic. Zaledwie połowa (51%) respondentów z dzielnicy Boguszowice Osiedle ma w mieszkaniu centralne ogrzewanie. We wszystkich pozostałych dzielnicach co najmniej 75% respondentów zadeklarowało, że ten rodzaj wyposażenia występuje w ich mieszkaniu. Duże różnice stwierdzono

także w zakresie dostępu do gazu z sieci. Na wyposażenie takie wskazało tylko 9% badanych z Niewiadomia i 24% z Niedobczyc. W pozostałych dzielnicach dostęp do gazu z sieci jest o wiele większy (Smolna: 93%, Maroko-Nowiny: 91%).

Ponad 1/4 badanych posiada kwotę od 501 zł do 1000 zł miesięcznie. Kolejną grupę (15%) stanowią osoby, które rozporządzają kwotą do 500 zł miesięcznie. Respondenci, którzy w przeliczeniu na jednego członka gospodarstwa domowego mają do dyspozycji kwotę od 1001 zł do 1500 zł stanowili 21% badanych. Dochodem w kwocie od 1501 do 2000 zł dysponuje 13% respondentów. Kwotą powyżej 2000 zł w przeliczeniu na jednego członka rodziny dysponuje 16% ankietowanych mieszkańców badanych dzielnic.

Rysunek 65. Ankieta: miesięczna kwota jaką dysponuje gospodarstwo domowe w przeliczeniu na 1 osobę w badanej grupie.

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Mieszkańcy dzielnic, w których wskazano obszary do rewitalizacji w zróżnicowany sposób oceniają swoje dzielnice. Najlepiej o zamieszkiwanej przez siebie dzielnicy wypowiadali się badani mieszkańcy Śródmieścia – 45% z nich stwierdziło, że cieszy się ona lepszą opinią niż większość pozostałych dzielnic. Podobną opinię wyraziła 1/3 badanych mieszkańców dzielnicy Smolna.

Tabela 43. Ankieta: opinia o zamieszkiwanej dzielnicy.

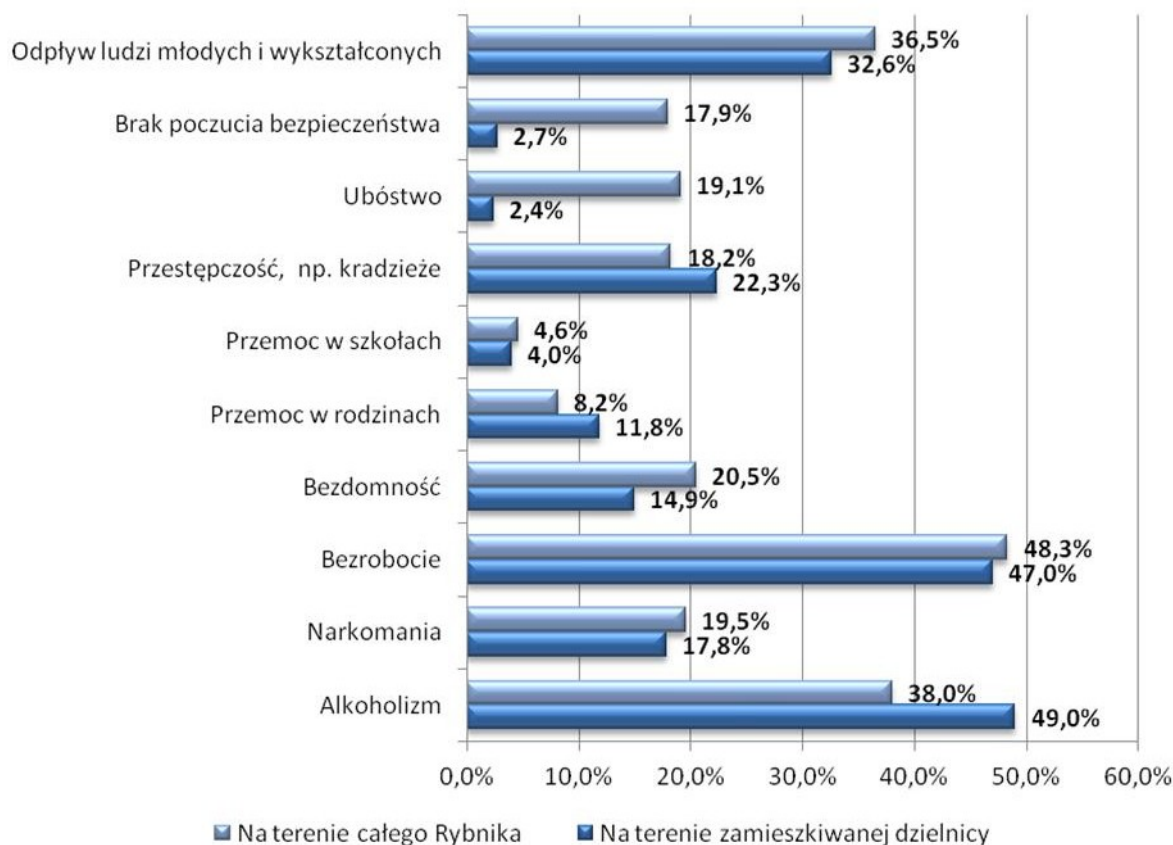
Ankieta: Jaką opinią wśród mieszkańców Rybnika cieszy się dzielnica, w której Pan/Pani zamieszkuje? (%)	Boguszowice Osiedle	Chwałowice	Maroko-Nowiny	Niedobczyce	Niewiadomia	Paruszowiec-Piaski	Smolna	Śródmieście
Lepszą niż większość innych dzielnic	1,1	19,8	17,9	9,6	1,3	4,5	33,3	44,9
Porównywalną do innych dzielnic	36,2	75,2	70,1	61,6	50,7	52,2	64,9	52,8
Gorszą niż większość innych dzielnic	62,6	5,0	12,0	28,8	48,0	43,3	1,8	2,4

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Na przeciwnym biegunie znaleźli się mieszkańcy dzielnic: Paruszowiec-Piaski (4% pozytywnych wskazań), Niewiadomia i Boguszowice Osiedla (po 1%). Równocześnie największa część badanych mieszkańców tych trzech dzielnic wyrażała pogląd, że zamieszkiwana przez nich dzielnica cieszy się gorszą niż większość pozostałych opinią: takie zdanie wyraziło 63% respondentów zamieszkujących Boguszowice Osiedle, 48% – Niewiadomia i 43% Paruszowiec-Piaski. Do grupy tej można dodać także mieszkańców Niedobczyc, z których niemal 29% było przekonanych o posiadaniu przez tę dzielnicę gorszej niż większość innych, opinii.

Do najdotkliwszych problemów w problemowych obszarach zaliczono: alkoholizm (49% wskazań) oraz bezrobocie (47%). Kolejnym, wskazanym przez blisko 1/3 badanych, negatywnym zjawiskiem okazała się migracja młodych ludzi. Niemal 1/4 ankietowanych zasygnalizowała także kwestię przestępczości.

Rysunek 66. Ankieta: najdotkliwsze problemy społeczne.

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS

Trzy najczęściej wymieniane w odniesieniu do poszczególnych dzielnic kwestie problemowe (bezrobocie, alkoholizm i odpływ młodych ludzi) były także najczęściej sygnalizowane przez badanych jako występujące na terenie całego miasta (odpowiednio: 48%, 38% i 36% wskazań). Odnotowano jednakże różnice we wskazywanym przez respondentów poziomie natężenia poszczególnych zjawisk na terenie poszczególnych dzielnic w stosunku do całego miasta.

Największą rozbieżność w skali zjawiska występującego na terenie dzielnic w odniesieniu do całego miasta zaobserwowano w przypadku alkoholizmu (o 11 pkt. proc. więcej wskazań w odniesieniu do dzielnic niż całego miasta). Zdaniem respondentów, na terenie poszczególnych dzielnic częściej dochodzi także do aktów przestępczych oraz przemocy w rodzinach (o 4 pkt. proc. wskazań więcej). Natomiast w skali całego miasta częściej zauważalny przez badanych był problem ubóstwa (o 17 pkt. proc. wskazań więcej), niskiego poczucia bezpieczeństwa (o 16 pkt. proc. więcej) oraz bezdomności (o 6 pkt. proc. więcej).

Tabela 44. Ankieta: najdotkliwsze problemy społeczne na terenie zamieszkiwanej dzielnicy.

Jakie są Pana/Pani zdaniem najdotkliwsze problemy społeczne na terenie zamieszkiwanej przez Pana/Panią dzielnicy? [%]	Boguszowice Osiedle	Chwałowice	Maroko-Nowiny	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec-Piaski	Smolna	Śródmieście
Alkoholizm	70,3	60,3	41,0	53,2	54,7	73,5	20,9	30,8
Narkomania	28,6	7,1	18,6	10,0	6,7	13,2	6,1	15,4
Bezrobocie	44,0	38,1	33,3	51,2	50,7	61,8	27,8	20,0
Bezdomność	17,1	10,3	13,5	7,0	8,0	4,4	8,7	23,8
Przemoc w rodzinach	18,9	14,3	6,7	8,5	12,0	19,1	3,5	2,3
Przemoc w szkołach	6,3	1,6	1,6	3,0	2,7	4,4	5,2	3,8
Przestępczość	26,3	16,7	20,5	13,4	20,0	17,6	13,9	16,9
Ubóstwo	29,1	21,4	14,1	26,9	29,3	32,4	9,6	7,7
Brak poczucia bezpieczeństwa	27,4	18,3	21,2	21,9	32,0	33,8	13,0	17,7
Odptyw ludzi młodych i wykształconych	17,7	25,4	33,7	22,9	29,3	20,6	40,0	23,1

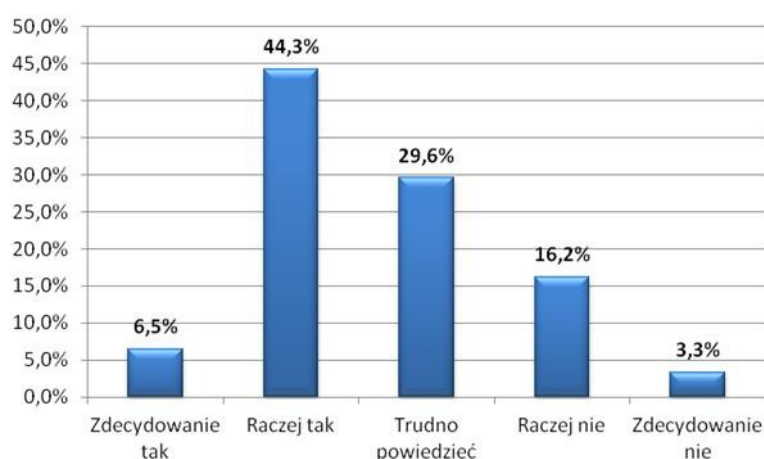
Źródło: badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS

Największą koncentrację badanych zjawisk problemowych wskazali mieszkańcy dzielnicy Boguszowice Osiedle (była to jedna z trzech dzielnic o najwyższym wskaźniku występowania danego problemu w przypadku 8 z 10 badanych kwestii). Następne w kolejności były dzielnice: Paruszowiec-Piaski (jedne z najwyższych wskaźników w przypadku 7 badanych kwestii), Niewiadom (6) oraz Maroko-Nowiny (4).

Poczucie bezpieczeństwa

Ponad połowa ankietowanych mieszkańców Rybnika czuje się bezpiecznie w zamieszkiwanej przez siebie dzielnicy. Biorąc pod uwagę, że badaniu ankietowemu poddanych pozostało osiem dzielnic postrzeganych m.in. jako mniej bezpieczne od innych wynik wydaje się dość pozytywny. Tylko co piąty mieszkaniec obszaru objętego badaniami uważa, że dzielnica, w której zamieszkuje nie jest bezpieczna.

Rysunek 67. Ankieta: Czy czuje się Pan/Pani bezpiecznie w zamieszkiwanej przez siebie dzielnicy?

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Zdecydowanie za najbardziej bezpieczną dzielnicę mieszkańcy uznali dzielnicę Smolna – tak uważa 75% badanych mieszkańców tej dzielnicy. Za najmniej bezpieczną w opinii samych mieszkańców można uznać Boguszwice Osiedle – tylko niespełna 30% ankietowanych mieszkańców dzielnicy czuje się na jej terenie bezpiecznie w zamieszkiwanej przez siebie dzielnicy.

Specyficzną dzielnicą, która została poddana badaniu, jest dzielnica Śródmieście ze względu na duże nagromadzenie czynów o charakterze zabronionym (przestępstw, rozbojów, itp.) – co ciekawe jednak – mieszkańcy uznają dzielnicę Śródmieście za dość bezpieczne miejsce do mieszkania – nie wyróżniające się pod względem bezpieczeństwa od innych poddanych badaniu obszarów miasta. Najmniej bezpiecznie czują się mieszkańcy Boguszwic Osiedla oraz dzielnicy Paruszowiec-Piaski – ponad 40% mieszkańców obu tych dzielnic odpowiedziało, że raczej nie czują się bezpiecznie w swojej dzielnicy lub zdecydowanie nie czują się w niej bezpiecznie. Dodatkowo, w przypadku dzielnicy Paruszowiec-Piaski występuje najwyższa wartość skrajnie negatywnej odpowiedzi – odpowiedzi „zdecydowanie nie” udzielił co dziesiąty badany.

Do najczęściej występujących zjawisk negatywnych mieszkańcy zaliczyli osoby pijane w miejscach publicznych (pod sklepem, na przystanku, na drodze) – to zjawisko dostrzegło w swoim otoczeniu 2/3 respondentów. Dość częste jest również zjawisko żebractwa oraz zbierania złomu (54% wskazań), a niemal połowa badanych mieszkańców zwróciła uwagę na hałasujące grupki młodzieży. Najrzadziej wskazywano występowanie czynów o charakterze przestępczym, tj. napadów – co dwudziesty badany, uważa, że napady zdarzają w okolicy jego miejsca zamieszkania. Częściej zdaniem badanych występują kradzieże – niemal co piąty z nich odpowiedział, że kradzieże zdarzają się w okolicy jego domu. Ankietowani jako inne sytuacje zagrażające ich bezpieczeństwu wskazywali m.in.: podpalenia domów i mieszkań, kradzieże samochodów, psy biegające bez smyczy, duże natężenie ruchu

drogowego, samochody parkujące na chodnikach, osoby przeszukujące śmieci – wszystkie z powyższych zostały jednokrotnie wskazane.

Tabela 45. Ankieta: ocena bezpieczeństwa w okolicy.

Ankieta: Proszę się odnieść do poniższych stwierdzeń opisujących różne sytuacje dotyczące bezpieczeństwa w okolicy (%)

W okolicy mojego domu....

	Boguszowice Osiedle	Chwałowice	Maroko – Nowiny	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec- Piaski	Smolna	Śródmieście
zdarzają się kradzieże	14,3	15,1	20,2	19,4	18,7	30,9	20,0	13,8
zdarzają się napady	5,7	2,4	4,5	5,5	5,3	10,3	4,3	3,8
zdarzają się włamania	5,7	6,3	17,0	8,00	22,7	11,8	18,3	10,0
w nocy hałasują grupki młodzieży	68,0	38,1	46,2	39,8	33,3	57,4	44,3	61,5
w miejscach publicznych można spotkać osoby pijane	80,0	69,0	64,1	60,2	74,7	73,5	58,3	63,1
kierowcy jeżdżą niebezpiecznie	29,7	54,8	30,8	53,2	44,0	51,5	37,4	45,4
można spotkać grupy osób bezdomnych	30,9	11,9	26,0	7,5	9,3	1,5	18,3	33,1
można spotkać osoby zajmujące się zbieraniem złomu lub żebraniem	45,7	61,9	62,8	57,2	46,7	45,6	51,3	46,2
zdarzają się inne sytuacje	1,7	2,4	2,9	0,5	0,0	1,5	3,5	0,8

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Największe nagromadzenie zjawisk o charakterze przestępczym w opinii mieszkańców występuje w dzielnicach Paruszowiec-Piaski oraz Niewiadom. Co trzeci mieszkaniec Paruszowca-Piasków stwierdził, że w okolicach jego domu zdarzają się kradzieże, a co dziesiąty, że zdarzają się napady. 23% mieszkańców Niewiadomia twierdzi, że w okolicach ich domów dochodzi do włamań. Znacznie częściej jednak mieszkańcy narzekają na hałasy w nocy. Zakłócenia ciszy nocnej przez grupki hałasującej młodzieży dotyczą aż 2/3 mieszkańców dzielnicy Boguszowice Osiedle, a czterech na pięciu mieszkańców dzielnicy spotyka w miejscach publicznych na jej terenie osoby pod wpływem alkoholu. Pod względem ilości opinii o występowaniu zjawisk o charakterze przestępczym, dominują dzielnice Paruszowiec-Piaski oraz Niewiadom. Pod względem zjawisk związanych z niższym komfortem życia (zakłócenia ciszy nocnej, obecności osób pod wpływem alkoholu w przestrzeni publicznej, żebractwa, zbieractwa) dominują dzielnice Boguszowice Osiedle, Maroko-Nowiny, Paruszowiec-Piaski i Chwałowice. Tylko co czwarty badany mieszkaniec badanego obszaru stwierdził, że na terenie jego dzielnicy znajdują się miejsca, które można uznać za szczególnie niebezpieczne. Co piąty uznał, że nie ma takich miejsc, a aż 54% respondentów nie miało jasno sprecyzowanego zdania w tym zakresie (odpowiedzi „Trudno powiedzieć”).

Tabela 46. Ankieta: występowanie miejsc szczególnie niebezpieczne w dzielnicy.

Ankieta: Czy na terenie zamieszkiwanej przez P. dzielnicy znajdują się miejsca, które można uznać za szczególnie niebezpieczne? (%)	Boguszowice Osiedle	Chwałowice	Maroko-Nowiny	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec-Piaski	Smolna	Śródmieście
Tak	41,5	30,4	17,4	31,8	31,1	29,2	9,8	25,8
Nie	8,8	19,2	18,4	18,5	17,6	12,3	37,5	25,0
Trudno powiedzieć	49,7	50,4	64,1	49,7	51,4	58,5	52,7	49,2

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Miejsca niebezpieczne na terenie swojej dzielnicy najczęściej byli w stanie wskazać mieszkańcy Boguszowic Osiedla (42% respondentów wskazało takie miejsca). Były to dość konkretne wskazania dotyczące m.in. okolic dawnej restauracji „Foka”, okolic osiedlowej pętli autobusowej, okolic baru „Kormoran”, okolic domu kultury, budynku sklepu „Biedronka” przy ul. Patriotów, okolic kładki nad torami. Zarówno w przypadku Boguszowic Osiedla, jak i innych dzielnic, za najbardziej niebezpieczne miejsca respondenci uznali w szczególności: parki, skwery dzielnicowe, szczególnie po zapadnięciu zmroku; okolice sklepów nocnych (przede wszystkim ze względu na obecności osób pod wpływem alkoholu); przejścia dla pieszych bez sygnalizacji świetlnej ze względu na niebezpieczną jazdę kierowców.

Przestrzeń publiczna w dzielnicach

Powszechnym problemem w badanych dzielnicach jest dewastacja przestrzeni wspólnej. Tylko co dziesiąty badany mieszkaniec uważa, że przestrzeń publiczna na terenie jego dzielnicy nie jest degradowana. Biorąc pod uwagę podział na dzielnice, zjawiska dewastacji przestrzeni wspólnej zdecydowanie najczęściej występują na terenie Boguszowic Osiedla. Na terenie tej dzielnicy najczęściej dochodzi do niszczenia małej architektury (aż 84% wskazań), także największa liczba mieszkańców tej dzielnicy wskazała na dewastację poprzez napisy na murach (aż 87% wskazań), a 45% ankietowanych stwierdziło, że zniszczeniu ulegają także samochody czy szyby w oknach mieszkań. Kradzieże elementów metalowych najczęściej występują na terenie Niewiadomia (47% opinii mieszkańców dzielnicy), a na niszczenie zieleni w przestrzeni publicznej zwróciło uwagę 40% mieszkańców dzielnicy Paruszowiec-Piaski. Za najbardziej „zadbaną” dzielnicę ankietowani uznali dzielnicę Smolna.

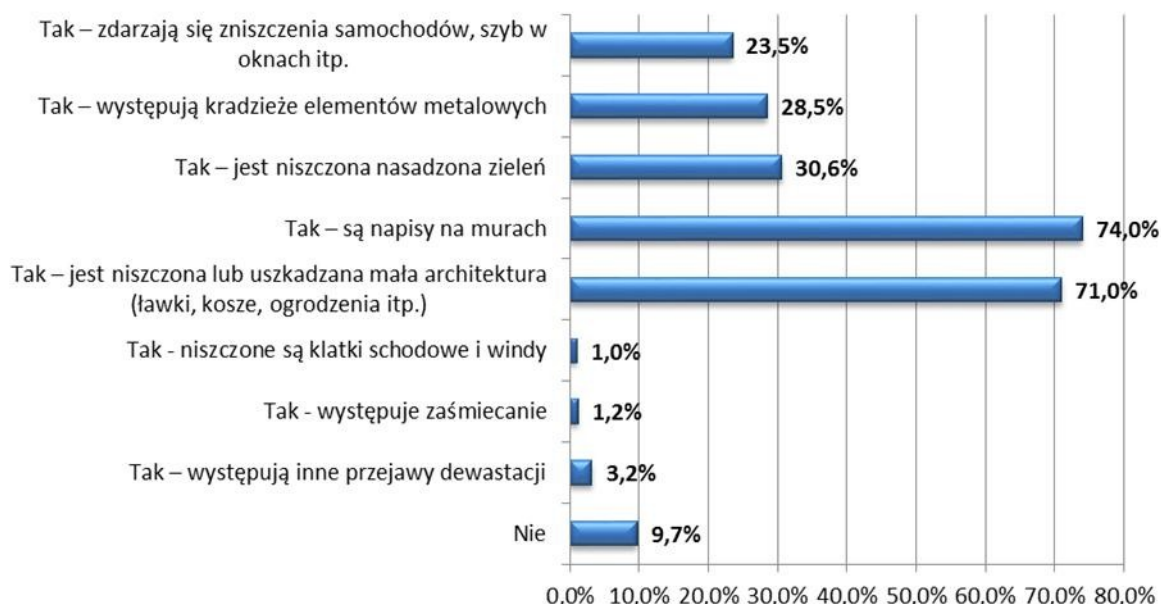
Środowiska o charakterze subkulturowym

Prawie połowa mieszkańców (42%) obszaru problemowego w badanych dzielnicach wskazała, że na terenie ich dzielnic nie występują grupy subkulturowe, powodujące zmniejszenie poczucia bezpieczeństwa. Istnienie takich grup zauważa 8% badanych. W odniesieniu do poszczególnych

dzielnic wskazanie dotyczące występowania grup subkulturowych najczęściej występowało w Niewiadomiu (31%). Istnienie grup subkulturowych w podobnym stopniu zauważali mieszkańcy pozostałych badanych dzielnic (Boguszowice Osiedle: 4%, Chwałowice: 6%, Maroko-Nowiny: 6%, Niedobczyce: 8%, Paruszowiec-Piaski: 5%, Smolna: 2%, Śródmieście: 9%). Respondenci zauważający funkcjonowanie grup subkulturowych najczęściej wskazywali na pseudokibiców (96%). Pozostali ankietowani stwierdzili, że grupami powodującymi zmniejszenie poczucia bezpieczeństwa są osoby pozostające pod wpływem środków odurzających (alkoholu, narkotyków) oraz tzw. dresiarze.

Aż 71% osób dostrzegających funkcjonowanie grup subkulturowych na terenie ich dzielnic twierdziło, że grupy te powodują jakieś problemy dla mieszkańców. Najczęściej wskazywali oni, że grupy subkulturowe powodują hałas, zakłócają ciszę nocną, dewastują przestrzeń publiczną, powodują bójkę, zaczepiają mieszkańców.

Rysunek 68. Ankieta: opinia dotycząca dewastacji przestrzeni publicznej w dzielnicach.

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Mieszkańcom poddanych badaniu dzielnic szczególnie doskwierają napisy na murach – na tę kwestię zwróciło uwagę 3/4 respondentów. Niemal w tym samym stopniu dewastacji ulega – w opinii mieszkańców – mała architektura w dzielnicach (ławki, kosze, ogrodzenia, itp.). Stwierdziło tak 71% badanych. 30% ankietowanych dostrzega zjawiska związane z niszczeniem zieleni w przestrzeni dzielnicy, a średnio co czwarty stwierdził, że zdarzają się kradzieże elementów metalowych, zniszczenia samochodów lub szyb w oknach. Jako inne przejawy dewastacji przestrzeni wspólnej najczęściej wskazywano na niszczenie klatek schodowych i wind w budynkach wielorodzinnych oraz zaśmianie miejsc publicznych.

Występowanie mniejszości narodowych i etnicznych

Zaledwie 6% ankietowanych odnotowało fakt, iż na terenie zamieszkiwanej przez nich dzielnicy zamieszkują również osoby reprezentujące mniejszości etniczne lub narodowe. Przy czym równie ważne jest, że 69% respondentów nie wskazała ich obecności.

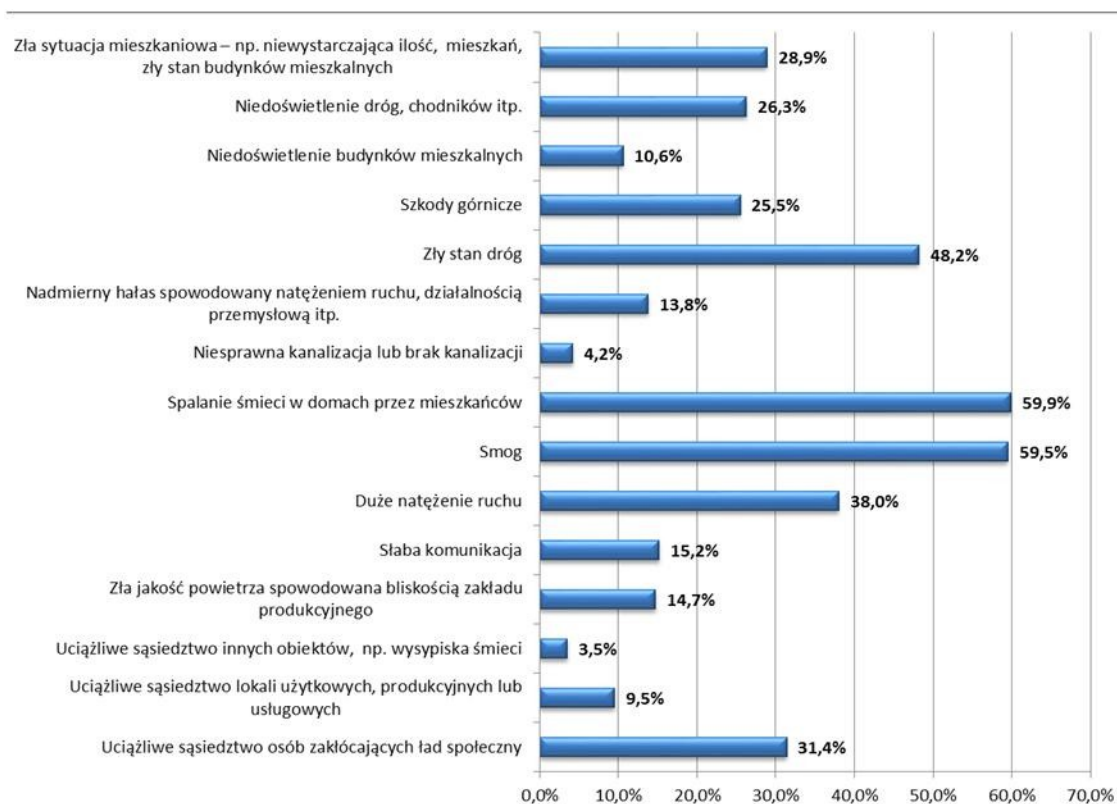
W odniesieniu do poszczególnych dzielnic wskazanie dotyczące występowania mniejszości narodowych lub kulturowych najczęściej występowało w dzielnicy Paruszowiec-Piaski (50% respondentów z dzielnicy) oraz Śródmieście (29% respondentów z dzielnicy). Respondenci najczęściej twierdzili, że grupami mniejszości narodowych są Romowie.

Należy także odnotować, że 16% badanych, którzy wskazali występowanie mniejszości narodowych lub etnicznych, twierdziło, że grupy te powodują jakieś problemy dla mieszkańców. W ich ocenie najczęściej wskazywano na żebractwo, kradzieże i dewastacje.

Ocena jakości życia

Najczęściej jako zjawiska mające negatywny wpływ na jakość życia w dzielnicach Rybnika wskazywano kwestię smogu oraz spalania śmieci w domach przez mieszkańców (po 60% wskazań).

Rysunek 69. Ankieta: Jakie czynniki wpływające na jakość życia mieszkańców, występują na terenie zamieszkiwanej przez Pana/Panią dzielnicy?

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS

Następne w kolejności czynniki to zły stan dróg (48% wskazań) oraz duże natężenie ruchu (38%). Niemal 1/3 respondentów wskazała na uciążliwe sąsiedztwo osób zakłócających ład społeczny, a 29% na złą sytuację mieszkaniową – niewystarczającą ilość mieszkań, zły stan budynków mieszkalnych itp. Co czwarty ankietowany zasygnalizował kwestię niedoświetlenia dróg i ulic oraz szkód górniczych.

Uciążliwość większości badanych czynników została oceniona przez mieszkańców poszczególnych dzielnic na zróżnicowanym poziomie.

Tabela 47. Ankieta: czynniki wpływające na jakość życia mieszkańców w poszczególnych dzielnicach.

Ankieta: Jakie czynniki wpływające na jakość życia mieszkańców, występują na terenie zamieszkiwanej przez Pana/Panią dzielnicy? (%)	Boguszowice Osiedle	Chwałowice	Maroko – Nowiny	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec-Piaski	Smolna	Śródmieście
Uciążliwe sąsiedztwo osób zakłócających ład społeczny	52,0	19,8	28,8	26,9	30,7	60,3	18,3	25,4
Uciążliwe sąsiedztwo lokali użytkowych, produkcyjnych lub usługowych	6,9	10,3	10,9	4,0	5,3	7,4	11,3	19,2
Uciążliwe sąsiedztwo innych obiektów, np. wysypiska śmieci	2,9	7,9	2,6	5,0	2,7	1,5	3,5	1,5
Zła jakość powietrza spowodowana bliskością zakładu produkcyjnego	14,3	40,5	11,9	16,4	5,3	7,4	12,2	6,2
Słaba komunikacja	12,0	12,7	10,3	21,4	46,7	22,1	14,8	3,1
Duże natężenie ruchu	12,6	65,9	38,1	29,4	10,7	33,8	47,0	68,5
Smog	50,9	50,8	66,7	47,3	28,0	64,7	75,7	82,3
Spalanie śmieci w domach przez mieszkańców	71,4	57,9	54,5	51,2	49,3	72,1	73,9	60,0
Niesprawną kanalizacją lub brak kanalizacji	4,6	0,8	3,5	4,5	8,0	5,9	3,5	6,2
Nadmierny hałas spowodowany natężeniem ruchu, działalnością przemysłową itp.	4,0	23,0	7,4	8,0	9,3	14,7	22,6	36,9
Zły stan dróg	56,0	34,9	60,9	52,7	60,0	29,4	40,0	23,1
Szkody górnicze	13,1	35,7	7,1	71,6	73,3	4,4	7,0	4,6
Niedoświetlenie budynków mieszkalnych	23,4	5,6	8,7	10,0	12,0	10,3	11,3	3,1
Niedoświetlenie dróg, chodników itp.	33,7	14,3	26,3	31,3	44,0	22,1	27,0	11,5
Zła sytuacja mieszkaniowa np. niewystarczająca liczba mieszkań, zły stan budynków mieszkalnych	61,7	27,0	26,3	22,9	25,3	26,5	11,3	20,8

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Na czynniki o charakterze społecznym (uciążliwe sąsiedztwo osób zakłócających ład społeczny) wskazywali najczęściej mieszkańcy dzielnicy Paruszowiec-Piaski (60% wskazań respondentów z tej dzielnicy) oraz Boguszowice Osiedle (52%). W przypadku pozostałych dzielnic, zjawiska te wskazało nie więcej niż 1/3 pochodzących z nich badanych. Na uciążliwe sąsiedztwo lokali użytkowych,

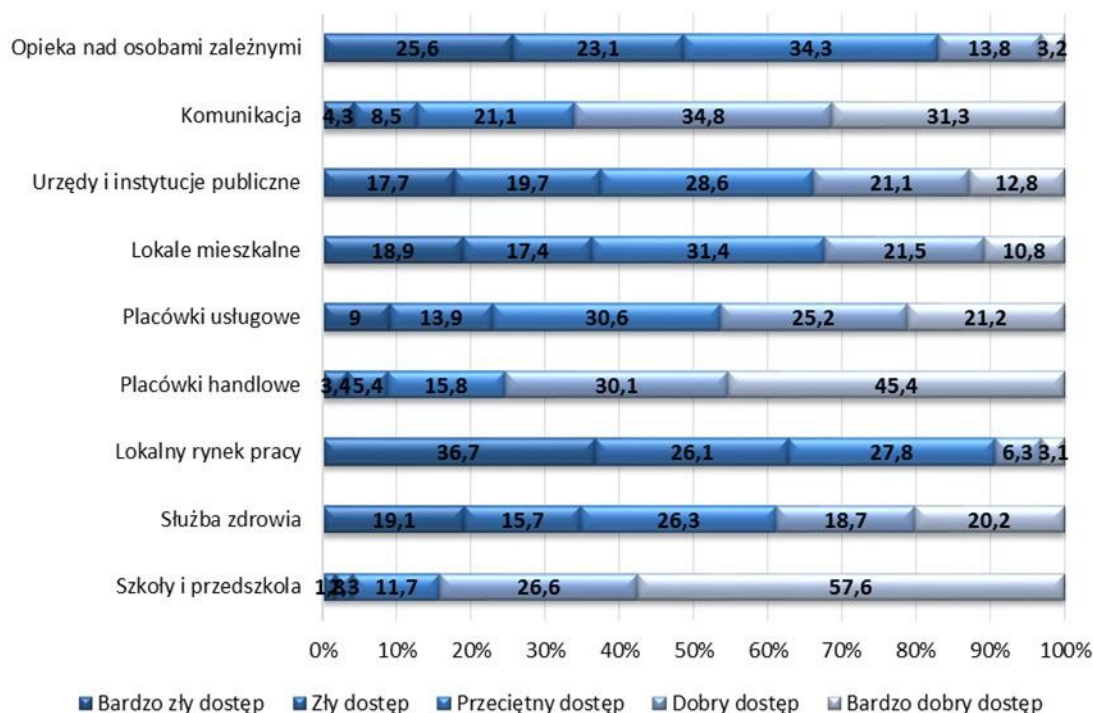
produkcyjnych lub usługowych wskazywali z kolei najczęściej mieszkańcy Śródmieścia (19%); w pozostałych dzielnicach zanotowano do 11% wskazań. Uciążliwe sąsiedztwo innych obiektów było sygnalizowane najczęściej przez respondentów pochodzących z Chwałowic (8%) oraz Niedobczyc (5%).

Zła jakość powietrza spowodowana bliskością zakładu produkcyjnego była kwestią wskazywaną przez największą ilość badanych z terenu Chwałowic (40%), przy liczbie wskazań z pozostałych dzielnic nieprzekraczających 17%.

Spalanie śmieci w domach przez mieszkańców najczęściej wskazywali badani mieszkańcy dzielnic: Smolna, Paruszowiec-Piaski oraz Boguszowice Osiedle (odpowiednio 74%, 72% i 71% wskazań). Problemy związane z brakiem lub niesprawną kanalizacją sygnalizowali w największym stopniu respondenci zamieszkujący Niewiadom (8%), Śródmieście oraz dzielnicy Paruszowiec-Piaski (po 6% wskazań). Nadmierny hałas spowodowany natężeniem ruchu, działalnością przemysłową itp. okazał się w największym stopniu problematyczny dla badanych mieszkańców dzielnicy Śródmieście (37% wskazań), a także Smolna i Chwałowice (po 23% wskazań).

Zły stan dróg to zdaniem respondentów domena dzielnic: Maroko-Nowiny oraz Niewiadom (po 60% wskazań), wskazała go także ponad połowa badanych mieszkańców Niedobczyc oraz Boguszowice Osiedla. Duże natężenie ruchu było sygnalizowane najczęściej przez mieszkańców Śródmieścia i Chwałowic (odpowiednio 68% i 67% wskazań). Problemy z komunikacją wskazywali w przeważającej mierze badani mieszkańcy Niewiadomia (47%). Wskazania z pozostałych dzielnic nie przekraczały 22%. Szkody górnicze wskazało ponad 70% badanych mieszkańców Niedobczyc i Niewiadomia. Zła sytuacja mieszkaniowa (np. niewystarczająca ilość mieszkań, zły stan budynków mieszkalnych) występowała najczęściej w odpowiedziach badanych mieszkańców Boguszowice Osiedla (62% wskazań).

W zakresie dostępu do usług publicznych ankietowani najlepiej ocenili dostęp do edukacji – niemal 85% z nich stwierdziło, że jest on dobry lub bardzo dobry. Na złą lub bardzo złą dostępność szkół i przedszkoli wskazało jedynie 4% badanych. Także stosunkowo dobrze oceniono kwestię handlu i usług – dobrze lub bardzo dobrze dostęp do placówek handlowych oceniło 75% ankietowanych, a usługowych – 46%. Stosunkowo dobrze oceniono także komunikację – ocenę dobrą lub bardzo dobrą w tym zakresie zaznaczyło 66% respondentów. Dostęp do służby zdrowia, urzędów i instytucji publicznych oraz lokali mieszkalnych, największa część respondentów oceniła jako przeciętny, a zbliżona liczba wypowiedzi dotyczyła wartości granicznych (dobrego i złego dostępu). Najgorzej przez respondentów oceniony został lokalny rynek pracy (63% wskazań – zły lub bardzo zły dostęp). Dobrze oceniło go niewiele ponad 9% badanych. Ankietowani stosunkowo słabo ocenili także kwestię opieki nad osobami zależnymi – niemal połowa z nich (49%) oceniła ją źle lub bardzo źle.

Rysunek 70. Ankieta: dostęp do usług i infrastruktury na terenie zamieszkiwanej dzielnicy.

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Respondenci proszeni byli także o ocenę dostępności na terenie zamieszkiwanych przez nich dzielnic różnego rodzaju form spędzania czasu wolnego. Najwyżej oceniona przez nich została możliwość uprawiania sportu – połowa ankietowanych wskazała, że ich zdaniem dostęp do różnych form aktywności sportowej jest dobry bądź bardzo dobry. Przeciwnie zdanie miała 1/4 badanych.

Tabela 48. Ankieta: dostęp do kultury na terenie dzielnic.

Ankieta: Jak Pan/Pani ocenia dostęp do kultury na terenie zamieszkiwanej przez Pana/Panią dzielnicy? (%)	Boguszowice Osiedle	Chwałowice	Maroko – Nowiny	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec-Piaski	Smolna	Śródmieście
Bardzo zły dostęp	8,8	6,4	20,5	18,2	32,8	60,7	21,8	2,9
Zły dostęp	20,0	6,4	20,9	18,8	24,6	17,9	15,8	4,8
Przeciętny dostęp	28,8	24,5	28,9	31,8	23,0	7,1	25,7	10,6
Dobry dostęp	23,8	29,1	17,9	19,4	11,5	12,5	24,8	27,9
Bardzo dobry dostęp	18,8	33,6	11,8	11,8	8,2	1,8	11,9	53,8

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

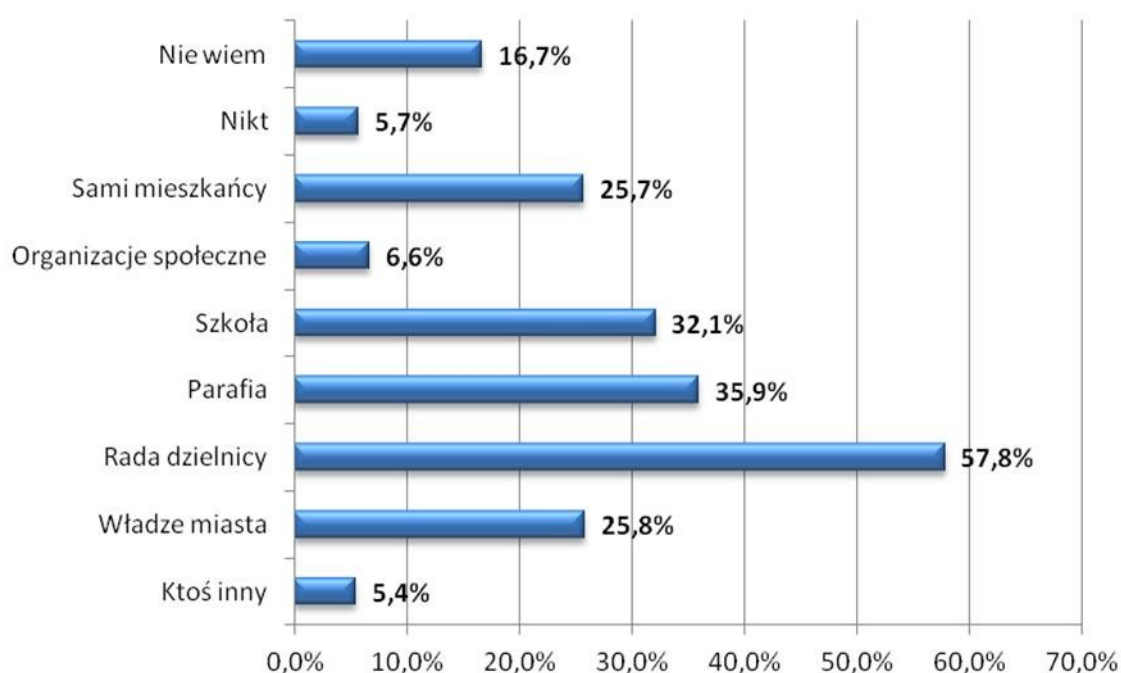
Możliwości korzystania z kultury najwyżej ocenili mieszkańcy Śródmieścia (82% odpowiedzi: dobry lub bardzo dobry), Chwałowic (63%) oraz Boguszowic Osiedla (44%). Przeciwną opinię wyraziła

największa liczba ankietowanych wywodząca się z dzielnic Paruszowiec-Piaski (79%), Niewiadom (57%) oraz Maroko-Nowiny (41%).

Podobny rozkład odpowiedzi zanotowano w pytaniu o dostęp do rozrywki – dobrą dostępność wskazała tutaj przeważająca liczba badanych z terenu Śródmieścia (79%) oraz co drugi ankietowany z terenu Chwałowic.

Najgorzej w zakresie dostępu do instytucji lub organizacji społecznych działających na rzecz mieszkańców ich dzielnic przedstawia się sytuacja w dzielnicy Paruszowiec-Piaski (72% wskazań: „zły” lub „bardzo zły dostęp”), jak również w dzielnicach Niewiadom oraz Niedobczyce (odpowiednio: 59% i 58% wskazań negatywnych). Także najmniejsza część respondentów z ww. dzielnic wskazała na dobry lub bardzo dobrą ich dostępność. Pozytywnie w tym zakresie wyróżniała się dzielnica Śródmieście, której 40% badanych mieszkańców wyraziło pozytywną opinię w tym zakresie.

Rysunek 71. Ankieta: Jakie osoby/instytucje na terenie zamieszkiwanej przez Pana/Panią dzielnicy realizują działania na rzecz mieszkańców?

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Tabela 49. Ankieta: osoby i instytucje realizujące działania na rzecz mieszkańców dzielnicy.

Ankieta: Jakie osoby/instytucje na terenie zamieszkiwanej przez Pana/Panią dzielnicy realizują działania na rzecz mieszkańców? (%)	Boguszowice Osiedle	Chwałowice	Maroko – Nowiny	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec-Piaski	Smolna	Śródmieście
Władze miasta	20,6	30,2	23,4	20,9	22,7	23,5	25,2	45,4
Rada dzielnicy	49,7	72,2	60,9	54,2	48,0	83,8	63,5	40,0
Parafia	32,6	42,9	25,6	50,7	41,3	42,6	42,6	23,1
Szkoła	29,7	42,1	16,7	42,3	37,3	33,8	53,9	23,8
Organizacje społeczne	22,3	2,4	7,4	3,0	1,3	1,5	0,9	3,8
Samy mieszkańcy	27,4	22,2	28,2	19,9	12,0	35,3	30,4	28,5
Ktoś inny	7,4	4,0	6,4	3,5	5,3	10,3	4,3	3,1
Nikt	5,7	5,6	6,7	3,5	5,3	4,4	8,7	5,4
Nie wiem	20,6	10,3	20,8	17,9	17,3	7,4	8,7	17,7

Źródło: Badanie własne - Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Działania podejmowane na rzecz mieszkańców poszczególnych dzielnic przez władze miasta były wskazywane najczęściej przez respondentów wywodzących się ze Śródmieścia (45% wskazań badanych wywodzących się z tej dzielnicy), Chwałowic (30%) oraz Smolnej (25%). Widoczność inicjatyw rad dzielnic sygnalizowali najczęściej badani z Paruszowca-Piasków (84%), Chwałowic (72%), Smolnej (63%) oraz Maroka-Nowin (61%). Aktywność parafii sygnalizowało najwięcej badanych mieszkańców Niedobczyc (51%) oraz ponad 40% wywodzących się z Chwałowic, Paruszowca-Piasków, Smolnej oraz Niewiadomia. Szkoły jako organizator działań dla mieszkańców zostały wytypowane przez ponad połowę badanych z dzielnicy Smolna (54%), jak również ponad 40% z Niedobczyc i Chwałowic. Organizacje pozarządowe zanotowały znaczącą liczbę wskazań jedynie wśród ankietowanych z Boguszowic Osiedla (22%). Na aktywność samych mieszkańców wskazało ponad 1/3 respondentów z dzielnicy Paruszowiec-Piaski. Zbliżoną liczbę wskazań odnotowano wśród mieszkańców Smolnej (30%).

Brak wiedzy na temat aktywnych na rzecz mieszkańców instytucji lub osób sygnalizowali najczęściej mieszkańcy Boguszowic Osiedla i Maroka-Nowin (20% wskazań).

WARSZTATY Z MIESZKAŃCAMI

Dopełnieniem szeroko zakrojonych badań ankietowych było przeprowadzenie cyklu spotkań z mieszkańcami (warsztatów) w wybranych dzielnicach w kwietniu i maju 2015 roku poświęconych diagnozie problemów i potrzeb mieszkańców dzielnicy na potrzeby opracowania niniejszego Programu Rewitalizacji.

W celu umożliwienia jak najszerszej grupie osób wzięcie udziału w warsztatach, zostały one zaplanowane na godziny popołudniowe i zorganizowane w łatwo rozpoznawalnych i dostępnych jak miejscowe szkoły czy domy kultury. Informacje o spotkaniach były rozpowszechniane za pomocą plakatów rozwieszanych w budynkach spółdzielni mieszkaniowych, na tablicach ogłoszeń w parafiach, słupach ogłoszeniowych, w sklepach, domach kultury czy innych popularnych wśród mieszkańców miejscach. Ponadto o spotkaniach były informowane Rady Dzielnic, lokalne organizacje pozarządowe, szkoły i przedszkola. Szczegółowy harmonogram spotkań był także zamieszczony na stronach internetowych lokalnego portalu informacyjnego www.rybnik.com.pl oraz na profilach społecznościowych dzielnic (Facebook).

Spotkania przebiegały w formie interaktywnych warsztatów z wykorzystaniem elementów metody *Planning for Real* – szczegółowe mapy dzielnicy oraz kart problemów/sugestii. Każdy z uczestników miał możliwość wypowiedzenia swojego zdania na temat dzielnicy w czterech obszarach:

- obszary zdegradowane,
- bezpieczeństwo,
- zdrowie, praca i edukacja,
- społeczność lokalna.

Rysunek 72. Warsztaty poświęcone diagnozie problemów i potrzeb w zakresie rewitalizacji w Niedobczycach i Niewiadomiu w dniach 03-04.05.2015 r.

Źródła zdjęć: [1] Raport ze spotkań warsztatowych w dzielnicach Rybnika. Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS (2015), [2,3] UM Rybnik.

Przy każdym stoliku tematycznych do dyspozycji uczestników był zewnętrzny moderator (prowadzący dyskusje, notujący uwagi), mapa dzielnicy z oznaczonymi ulicami, budynkami oraz zestaw kart z podpowiedziami – tzw. karty problemów i sugestii. Uczestnicy spotkania samodzielnie lub grupowo oznaczali na mapie konkretne miejsca (ulica, budynek, przestrzeń) gdzie zauważyli problem, opisywali jego przyczynę lub oznaczali miejsca niezagospodarowane, które mogłyby stanowić oś działań rewitalizacyjnych i wspierać proces przemian społeczno-gospodarczych i przestrzennych.

Tabela 50. Kluczowe problemy zidentyfikowane w trakcie warsztatów z udziałem mieszkańców dzielnic (kwiecień-maj 2015).

Miejsce warsztatów	Termin	Kluczowe problemy zidentyfikowane w trakcie spotkań
Dzielnica Niewiadom	04.05.2015	<ul style="list-style-type: none"> – Niska jakość i zaśmiecenie przestrzeni publicznych, – Brak miejsc rekreacji mieszkańców – Niedostosowana do oczekiwań mieszkańców oferta kulturalno-edukacyjna – Niedostateczna liczba miejsc w żłobkach, przedszkolach czy innych punktach opieki nad dziećmi – Niski poziom integracji mieszkańców – Niski poziom aktywności społecznej mieszkańców – Niski poziom bezpieczeństwa na drogach – Niski poziom bezpieczeństwa publicznego - wandalizm, patologie społeczne – Zaniebane i zdewastowane budynki
Dzielnica Niedobczyce	29.04 2015 /03.05.2015	<ul style="list-style-type: none"> – Liczne zdewastowane obiekty, w tym obiekty pokopalniane – Duże natężenie ruchu i powstające korki na drogach – Uciążliwość związana ze spalarniami – Niski poziom bezpieczeństwa na drogach – Niski poziom bezpieczeństwa publicznego - patologie społeczne, problemy uzależnień od alkoholu i narkotyków, Wysoki poziom przestępczości i aktów przemocy – Duże skupiska mieszkań socjalnych o niskim standardzie – Brak oferty kulturalno-rekreacyjnej dla dzieci i młodzieży w wieku 13-20 – Niski poziom aktywności społecznej - znikoma liczba organizacji pozarządowych działających na terenie dzielnicy
Dzielnica Maroko-Nowiny	27.04.2015	<ul style="list-style-type: none"> – Niski poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego – Brak miejsc spotkań społeczności lokalnej – Brak miejsc rekreacji i aktywności dzieci i młodzieży – Niska aktywność i stopień integracji mieszkańców – Niezagospodarowane budynki – Zaniebane i zaśmieczone przestrzenie
Dzielnica Boguszowice Osiedle	26.04.2015	<ul style="list-style-type: none"> – Znaczny stopień dewastacji i zaniedbania przestrzeni i budynków – Brak miejsc rekreacji mieszkańców w tym dzieci i młodzieży – Niski poziom bezpieczeństwa publicznego – wandalizm, patologie społeczne, uzależnienia od alkoholu i narkotyków – Największe w Rybniku skupisko mieszkań socjalnych i komunalnych – Wysoki poziom bezrobocia zwłaszcza wśród osób młodych – Wysoki poziom anonimowości wśród mieszkańców - brak integracji mieszkańców dzielnicy – Niski poziom aktywności społecznej i inicjatyw oddolnych
Dzielnica Chwałowice	24.04.2015	<ul style="list-style-type: none"> – Brak miejsc spotkań i integracji mieszkańców – Brak miejsc rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców, zwłaszcza dla młodzieży – Niski poziom bezpieczeństwa drogowego - wąskie, zakorkowane ulice blisko zabudowy – Brak bezpiecznych ścieżek rowerowych umożliwiających dojazd do centrum miasta – Niezagospodarowane hałdy i niewykorzystane potencjały rekreacyjny tego miejsca – Brak działań integracyjno-animacyjnych dla mieszkańców dzielnicy
Dzielnica	30.04 2015	<ul style="list-style-type: none"> – Zły stan techniczny budynków, niski standard części mieszkań socjalnych

Miejsce warsztatów	Termin	Kluczowe problemy zidentyfikowane w trakcie spotkań
Paruszowiec-Piaski		<ul style="list-style-type: none"> – Niski poziom bezpieczeństwa publicznego - wysoki poziom przestępczości, patologie społeczne, problem uzależnień od alkoholu i narkotyków – Bardzo wysoki poziom bezrobocia wśród lokatorów mieszkań socjalnych – Wysoki poziom tzw. zjawiska dziedzicznego ubóstwa – Brak bezpiecznego miejsca spotkań dla ludzi w różnym wieku, zarówno dzieci jak i seniorów – Zła jakość powietrza – dokuczliwa niska emisja – Niska estetyka przestrzeni publicznych: zaśmiecanie, nielegalna zabudowa, opuszczone zdewastowane budynki, niezagospodarowane budynki – Niski poziom aktywności społecznej: znikoma liczba organizacji pozarządowych, brak oddolnych inicjatyw – Brak jakiegokolwiek instytucji kultury czy rekreacji – Wyraźny konflikt, podział wśród mieszkańców dzielnicy - brak integracji – Niewykorzystany potencjał rekreacyjny terenu rybnickich Błoni

Źródło: Raport z prac warsztatowych metodą Planning for Real przeprowadzonych przez Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS.

Rysunek 73. Strefy koncentracji zjawisk kryzysowych wskazane do uszczegółowienia w procesie konsultacji.

Źródło: Opracowanie własne.

OBSZAR REWITALIZACJI – DELIMITACJA, DIAGNOZA POGŁĘBIONA

Obszar rewitalizacji został wyznaczony w oparciu o wskazany obszar zdegradowany – tj. ten, na którym zdiagnozowano sytuację kryzysową. Z uwagi na fakt, że obszar rewitalizacji może stanowić tylko 20% powierzchni gminy i obejmować nie więcej niż 30% mieszkańców gminy stanowi on tylko część obszaru zdegradowanego. Obszar rewitalizacji cechuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji jest podzielony na podobszary, w tym nieposiadające wspólnych granic.

Dla potrzeb wykonania delimitacji obszaru rewitalizacji wykonano cykl analiz w oparciu o dane Urzędu Miasta Rybnika oraz współpracujące w procesie gromadzenia danych do projektu jednostki. Stopień szczegółowości wynika ze sposobu gromadzenia danych przez jednostki administracji samorządowej i rządowej.

Ostatecznie na podstawie wielowymiarowej analizy miasta Rybnika (analizę danych przestrzennych w oparciu o sieć *grid* ujętą w rozdziale 2 dokumentu) oraz szerokim konsultacjom społecznym mającym zapewnić partycypację społeczną o wyborze obszarów rewitalizacji zdecydował fakt, iż to właśnie tam zidentyfikowano szczególną kumulację wielu problemów społecznych, gospodarczych oraz infrastrukturalno-przestrzennych. Na podstawie analiz i konsultacji oraz uwzględniając warunki brzegowe wyznaczone w *Wytycznych Ministra Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, jako podobszary rewitalizacji w Rybniku uznano:

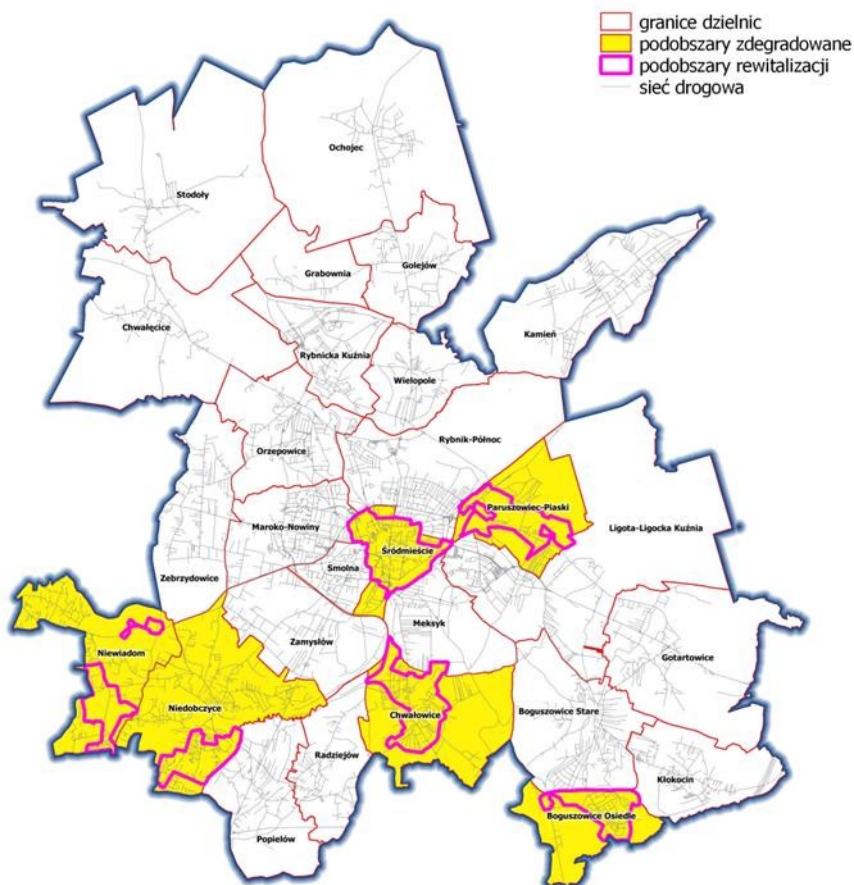
- Boguszowice (fragment dzielnicy Boguszowice Osiedle),
- Chwałowice (fragment dzielnicy Chwałowice),
- Niedobczyce (fragment dzielnicy Niedobczyce),
- Niewiadom (dwa fragmenty dzielnicy Niewiadom),
- Paruszowiec-Piaski (fragment dzielnicy Paruszowiec-Piaski),
- Śródmieście (fragment dzielnicy Śródmieście).

Łącznie proponowany obszar rewitalizacji stanowi 4,98% powierzchni miasta i zamieszkuje go 25,04% mieszkańców miasta.

Największymi podobszarami rewitalizacji pod względem powierzchni są wydzielone tereny dzielnic Śródmieście (1,15% powierzchni miasta) oraz Chwałowice (1,05% powierzchni miasta). Zamieszkuje je odpowiednio 6,6 tys. osób i 6,4 tys. osób. Pod względem liczby ludności, największym podobszarem rewitalizacji są Boguszowice Osiedle (10,4 tys. osób, 0,65% powierzchni miasta). Pozostałe podobszary zamieszkuje: 5,1 tys. osób (Niedobczyce), 2,1 tys. osób (Niewiadom) oraz

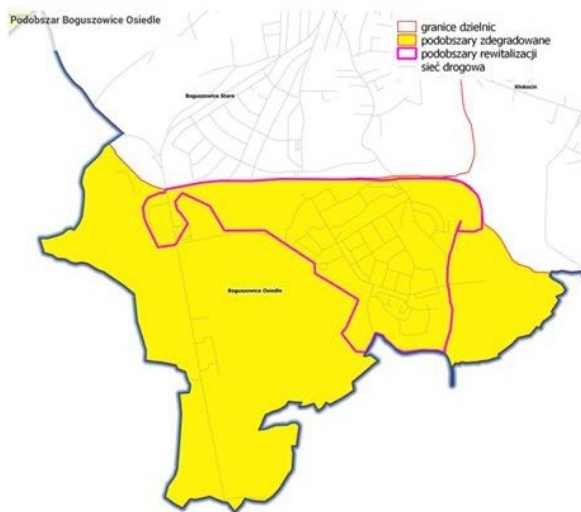
2,5 tys. osób (Paruszowiec). Obszary te zajmują odpowiednio powierzchnię miasta: 0,65%, 0,64% oraz 0,84%.

Rysunek 74. Obszary problemowe – obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji Rybnika zdiagnozowane na podstawie analiz.

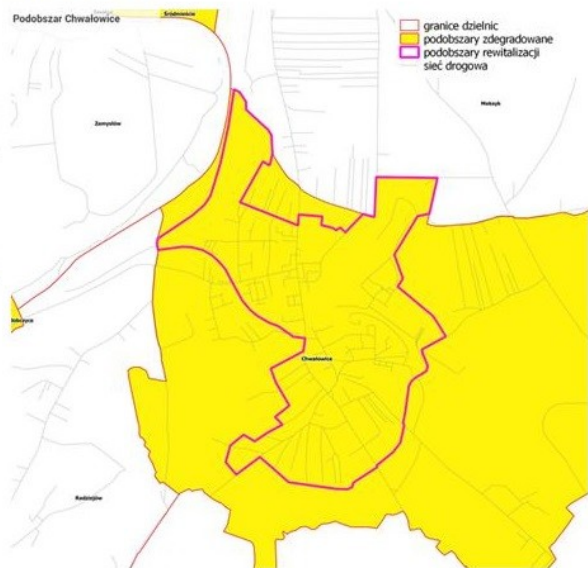

Źródło: Opracowanie własne.

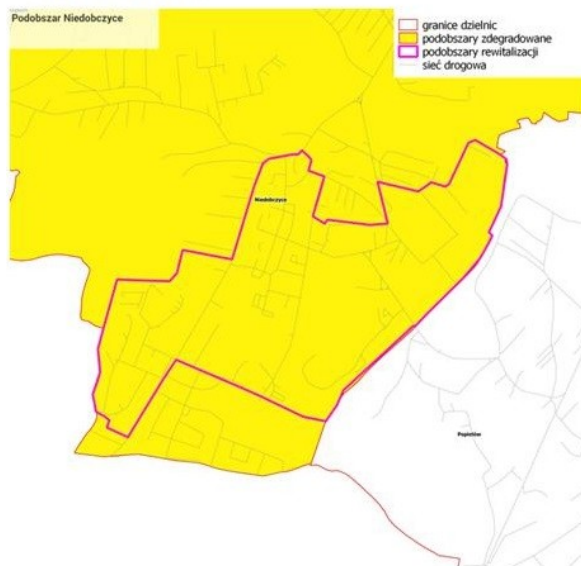
Boguszowice Osiedle

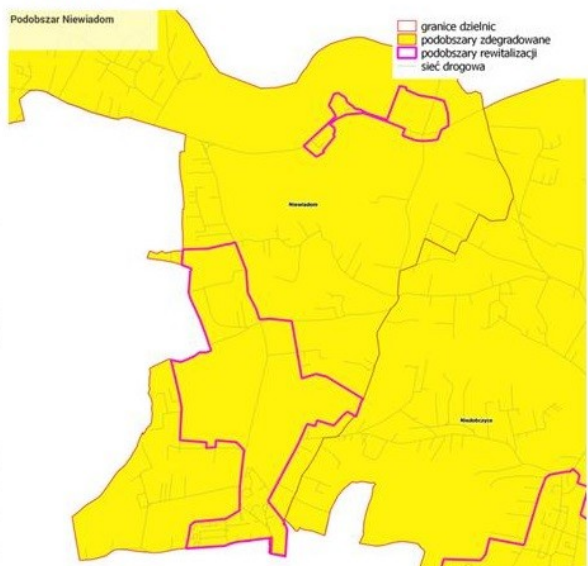
Chwałowice

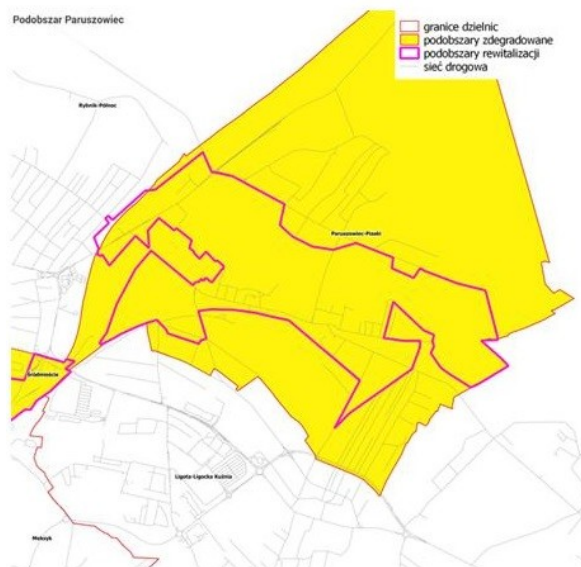
Niedobczyce

Niewiadom

Paruszowiec-Piaski

Śródmieście

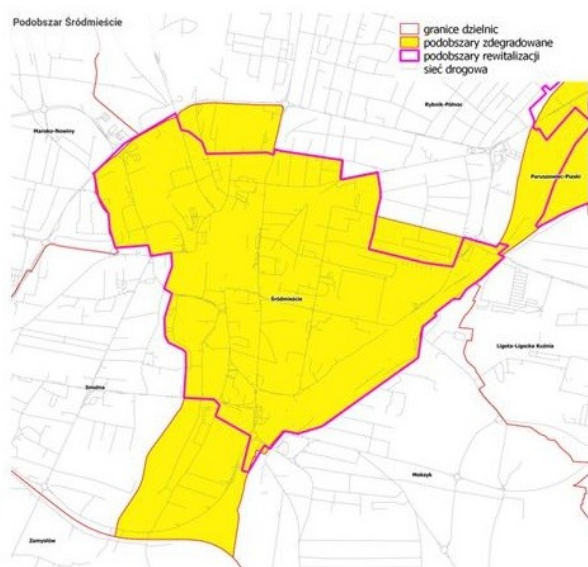

Tabela 51. Charakterystyka obszaru/podobszarów rewitalizacji¹³⁵.

Wskaźnik		Boguszowice	Chwałowice	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec-Piaski	Śródmieście	RYBNIK
Liczba mieszkańców		10438	6363	5119	2148	2529	6570	132450
Procent mieszkańców całej gminy		7,88	4,80	3,86	1,62	1,91	4,96	
Powierzchnia obszaru rewitalizacji (m2)		968190	1553167	958599	943504	1235637	1706445	148360000
Procent powierzchni obszaru rewitalizacji do powierzchni gminy		0,65	1,05	0,65	0,64	0,84	1,15	
Przyczyny korzystania z pomocy społecznej (wskaźnik liczby osób w przeliczeniu na 100 mieszkańców)	Alkoholizm	1,59	0,42	1,15	0,88	2,83	0,39	0,41
	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina wielodzietna	3,42	1,21	1,03	1,95	4,40	0,85	0,86
	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych - rodzina niepełna	6,45	2,14	2,30	1,64	4,39	1,94	1,25
	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	4,32	1,27	0,80	6,07	8,45	2,01	1,32
	Bezrobocie	11,80	3,57	4,18	5,37	13,40	3,53	3,18
	Długotrwała choroba	5,95	2,22	2,87	2,63	4,87	2,49	2,81
	Niepełnosprawność	7,00	1,93	2,18	2,40	7,13	2,28	1,48
	Ubóstwo	12,50	3,74	5,18	6,91	14,75	4,03	1,64
Liczba lokali socjalnych na 100 mieszkańców		0,57	0,02	1,66	0,09	5,10	0,09	0,10
Liczba rodzin otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego w 2015 r. na 100 mieszkańców		1,71	0,96	1,13	0,79	2,14	1,03	0,69
Liczba rodzin otrzymujących Dodatki mieszkaniowe na 100 mieszkańców		8,62	3,61	5,03	4,83	8,07	4,18	2,71
Niebieskie Karty na 100 mieszkańców		0,94	0,27	0,27	0,19	0,59	0,21	0,25
Bezrobotni ogółem na 100 mieszkańców		4,57	2,71	3,71	4,01	6,58	3,41	2,90
Niepełnosprawni bezrobotni na 100 mieszkańców		0,31	0,16	0,20	0,15	0,57	0,27	0,21

¹³⁵ Na czerwono oznaczono wartości powyżej średniej dla miasta (w przypadku liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą poniżej średniej).

Wskaźnik	Boguszowice	Chwałowice	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec-Piaski	Śródmieście	RYBNIK
Absolwenci bezrobotni na 100 mieszkańców	0,26	0,21	0,13	0,28	0,31	0,24	0,19
Długotrwale bezrobotni na 100 mieszkańców	2,40	1,34	1,98	2,19	3,67	1,55	1,39
Kobiety bezrobotne na 100 mieszkańców	2,83	1,78	2,22	2,35	3,94	1,87	1,79
Kobiety długotrwale bezrobotne na 100 mieszkańców	1,73	0,91	1,25	1,33	2,40	0,92	0,92
Wskaźnik obciążenia demograficznego - mężczyźni	40,02	49,11	37,59	51,73	44,48	52,56	47,30
Wskaźnik obciążenia demograficznego - kobiety	69,22	83,64	67,11	85,57	87,20	101,77	78,95
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg rejestru REGON na 100 mieszkańców	4,35	4,73	3,48	0,23	6,05	21,72	7,69
Odsetek powierzchni obszaru zajętego przez tereny górnicze (%)	36,51	100,00	99,94	98,60	100,00	80,70	-
Stężenie pyłu zawieszonego PM _{2,5} w powietrzu atmosferycznym	Przekroczenie poziomu dopuszczalnego						b. wysokie, wysokie
Stężenie pyłu zawieszonego PM ₁₀ w powietrzu atmosferycznym	Przekroczenie poziomu dopuszczalnego						b. wysokie, wysokie
Stężenie benzo(α)pirenu w pyłe zawieszonym	Przekroczenie poziomu dopuszczalnego						b. wysokie

Źródło: Opracowanie własne.

Wśród analizowanych podobszarów rewitalizacji najłabsze wskaźniki dotyczą wydzielonego fragmentu dzielnicy **Paruszowiec-Piaski**. Jest to teren o bardzo dużym natężeniu negatywnych zjawisk społecznych. Pojawia się tutaj najwięcej osób (w przeliczeniu na 100 mieszkańców), które korzystają z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina wielodzietna, prowadzenie gospodarstwa domowego), bezrobocia, niepełnosprawności i ubóstwa. Szczególnie widoczne jest tzw. dziedziczenie ubóstwa. Ponadto zlokalizowanych jest tutaj stosunkowo najwięcej lokali socjalnych oraz tworzony jest największy fundusz alimentacyjny w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Dużym problemem obszaru jest bezrobocie - we wszystkich analizowanych wskaźnikach rynku pracy obszar ten osiąga najwyższe wartości. Obszar charakteryzuje się nasyceniem zjawisk o charakterze przestępczym. Budynki charakteryzują się słabym standardem – bardzo niski odsetek wyposażony jest w centralne ogrzewanie. Jest to także obszar o dużym zanieczyszczeniu powietrza (niska emisja) oraz problemami z kanalizacją. Mieszkańcy dzielnicy nie są w żaden sposób zintegrowani.

Drugim w kolejności obszarem, który niewątpliwie zmagają się z wieloma problemami zwłaszcza natury społecznej to wydzielony podobszar dzielnicy **Boguszowice Osiedle**. Mieszkańcy tego obszaru najczęściej spośród wszystkich analizowanych terenów korzystają z pomocy społecznej z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (rodzina niepełna) oraz długotrwałej choroby. Pozostałe wskaźniki przyjmują również stosunkowo wysokie wartości. Dużym problemem jest tutaj przemoc w rodzinie (wydano tutaj najwięcej niebieskich kart w przeliczeniu na 100 mieszkańców), jak również bezrobocie (oprócz bezrobotnych absolwentów w pozostałych grupach bezrobotnych wskaźniki przyjmują jedne z wyższych wartości wśród analizowanych obszarów). Jest to dzielnica, w której mieszkańcy czują się najmniej bezpiecznie (w porównaniu z innymi obszarami miasta) głównie na skutek licznych dewastacji, patologii społecznych, uzależnień itp. Dużo funduszy przeznacza się na dodatki mieszkaniowe (w przeliczeniu na 100 mieszkańców najwyższa wartość wskaźnika). Budynki zlokalizowane w obszarze charakteryzuje znaczny stopień dewastacji oraz niskiego wyposażenia. Również przestrzeń publiczna jest zaniedbana, brak miejsc dla dzieci i młodzieży. Lokalna społeczność nie jest w żaden sposób zintegrowana, stąd niski poziom aktywności społecznej mieszkańców.

Obszarem o stosunkowo dużym natężeniu problemów społecznych oraz związanych z bezrobociem jest **Niewiadom**. Tutaj występuje jeden z najwyższych wskaźników osób korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, jak również stosunkowo wysokie wartości wskaźników z zakresu rynku pracy w szczególności zaś liczby bezrobotnych absolwentów. Z tym związany jest także fakt bardzo dużej ilości zjawisk o charakterze przestępczym oraz związany z tym niski poziom bezpieczeństwa.

Jednak jednym z największych problemów podobszaru rewitalizacji jest bardzo niski wskaźnik przedsiębiorczości (najniższa wartość liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców) oraz bardzo wysoki wskaźnik obciążenia demograficznego (zwłaszcza wśród mężczyzn). Jest to także obszar w prawie 99% pokryty terenami górniczymi, ponadto charakteryzujący się dużym zaniedbaniem (zaśmiecenie, brak miejsc rekreacji). Jest to teren niedoinwestowany infrastrukturalnie – w opinii mieszkańców w złym stanie są drogi, komunikacja jest słabo rozwinięta, pojawiają się problemy z kanalizacją, a dostęp do gazu z sieci posiada bardzo mały odsetek mieszkańców. Brakuje miejsc w żłobkach i przedszkolach, a także odpowiedniej oferty kulturalno-edukacyjnej. Na terenie dzielnicy zlokalizowane są obiekty zabytkowe wymagające prac remontowych i modernizacyjnych (zabudowa mieszkaniowa) oraz adaptacji do nowych funkcji (Zabytkowa Kopalnia „Ignacy”). Obok kopalni tereny hałd wymagające rekultywacji.

Problemy z bardzo niską przedsiębiorczością oraz wysokim odsetkiem obszarów pokrytych terenami górniczymi dotyczą także podobszaru wydzielonego z dzielnicy **Niedobczyce**. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 mieszkańców wynosi tutaj zaledwie 3,48 (w stosunku do średniej dla całego miasta 7,69), natomiast pokrycie terenami górniczymi wynosi prawie 100% (stąd wiele obiektów pokopalnianych). W analizowanym obszarze zlokalizowanych jest także stosunkowo dużo lokali socjalnych (1,66 na 100 mieszkańców) w większości o niskim standardzie. Ponadto większość wskaźników społecznych i rynku pracy plasuje się poniżej średniej dla miasta, co wiąże się także z niskim poziomem bezpieczeństwa publicznego. Obszar zmagają się z uciążliwościami sąsiedztwa (zwłaszcza duże natężenie ruchu i związane z tym korki, spaliny), a także ze złym stanem dróg. Na terenie dzielnicy zlokalizowane są obiekty zabytkowe wymagające prac remontowych i modernizacyjnych, w tym dawne kolonie robotnicze – os. Rymer.

Wydzielony obszar z dzielnicy **Śródmieście** wiąże się przede wszystkim z problemami demograficznymi. Wśród analizowanych terenów tutaj wskaźniki obciążenia demograficznego (zarówno dla mężczyzn jak i kobiet) przybierają najwyższe wartości. Pomimo bliskości szeregu usług, infrastruktury rekreacyjnej i komunikacyjnej obszar cechuje największy spadek liczby mieszkańców i najbardziej zaawansowany proces starzenia się mieszkańców. Oprócz wybranych wskaźników społecznych i rynku pracy wszystkie wskaźniki dotyczące Śródmieścia przybierają wartości poniżej średniej. Jako centrum miasta pojawia się tutaj także problem mniejszości narodowych i etnicznych. Jedynym pozytywnym elementem analizy jest duża przedsiębiorczość obszaru – występuje tutaj zdecydowanie najwyższy poziom wskaźnika liczby osób fizycznych w przeliczeniu na 100 mieszkańców (jednak kwestia ta nie rekompensuje pozostałych problemów obszaru). Wiąże się to jednak także z licznymi uciążliwościami związanymi z lokalizacją lokali użytkowych, usługowych i produkcyjnych oraz hałasem związanym z dużym natężeniem ruchu. Obszar o zróżnicowanej

strukturze własnościowej co utrudnia podejmowanie kompleksowych działań. Szereg obiektów zabytkowych wymagających interwencji (remontów, modernizacji lub nadania nowych funkcji), w tym Zespół dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 zwanego „Juliuszem”. Występują również przestrzenie i obiekty, które utraciły swoje pierwotne funkcje użytkowe, usługowe lub gospodarcze, w tym dwa tereny w bliskim sąsiedztwie Rynku (przy ul. Gen. Hallera i 3 Maja/Miejskiej) wykorzystywane tymczasowo jako parkingi,.

Ostatnim analizowanym podobszarem jest fragment dzielnicy **Chwałowice**. Głównym problemem tego obszaru to fakt pokrycia w całości przez tereny górnicze i związane z tym niezagospodarowane hałdy. Również umiejscowienie zakładów produkcyjnych powoduje uciążliwości związane ze złą jakością powietrza oraz dużym hałasem. Ponadto oprócz nasilenia problemów społecznych teren ten charakteryzuje się znacznymi problemami demograficznymi (bardzo wysokie wskaźniki obciążenia demograficznego) oraz bardzo niskim poziomem przedsiębiorczości. Brakuje tutaj miejsc spotkań i działań integracyjnych dla mieszkańców, a także przestrzeni rekreacyjnych i wypoczynku zwłaszcza dla młodzieży. Duży ruch na drogach (częstokroć bardzo wąskich) powoduje, że stają się one niebezpieczne. Brakuje natomiast alternatyw komunikacyjnych w postaci ścieżek rowerowych, którymi można by było dotrzeć do centrum.

5. ANALIZA CZYNNIKOWA OBSZARÓW REWITALIZACJI

Poniższe czynniki stanowią wynik syntezy analizy ilościowej oraz przestrzennej oraz wynik szerokiej partycypacji społecznej tj. warsztatów oraz spotkań konsultacyjnych. W związku z czym nie wszystkie czynniki znajdują odzwierciedlenie ponieważ stanowią wynik odczuć i opinii uczestników różnych form partycypacji społecznej.

Czynniki wpływające na rewitalizację	Boguszowice	Chwałowice	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec-Piaski	Śródmieście
ATUTY OBSZARU WSPIERAJĄCE REWITALIZACJĘ						
S1. duża ilość zakładów pracy, przedsiębiorcy działający w dzielnicy	X		X		X	X
S2. współpracujące środowisko przedsiębiorców						X
S3. rozwinięta sieć handlowo-usługowa						X
S4. duża skala dostępnych zasobów mieszkaniowych				X		
S5. duży zasób jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej		X	X	X	X	
S6. dogodne infrastrukturalne powiązania komunikacyjne dzielnicy			X		X	X
S7. dobre połączenia dzielnicy za pomocą transportu publicznego						X
S8. dostępność do infrastruktury ciepłowniczej	X	X	X	X		X
S9. tereny przemysłowe i poprzemysłowe z dostępem do infrastruktury technicznej		X	X	X		
S10. dostępność terenów inwestycyjnych	X					
S11. dostępność infrastruktury transportowej łączącej dzielnicę z miastem i otoczeniem			X			X
S12. historyczna zabudowa mieszkaniowa o wysokich walorach architektonicznych		X	X		X	X
S13. historyczne obiekty poprzemysłowe, w tym zabytkowa kopalnia „Ignacy” wpisana do Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego			X	X	X	
S14. obiekty o wartości religijnej		X	X			X
S15. tereny przyrodnicze o walorach rekreacyjnych		X			X	X
S16. ogródki działkowe	X	X				
S17. dostępność infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, przestrzeni wypoczynku, obiektów należących do instytucji zajmujących się sportem i rekreacją	X		X		X	X
S18. dostępność obiektów infrastruktury społecznej, w tym instytucje edukacyjne, opiekuńcze, kulturalne, opieki zdrowotnej	X	X	X		X	X
S19. napływ nowych mieszkańców do dzielnicy wzmacniający i urozmaicający lokalną strukturę społeczną					X	

Czynniki wpływające na rewitalizację	Boguszowice	Chwałowice	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec-Piaski	Śródmieście
S20. aktywność organizacji pozarządowych i parafii, obecność liderów społecznych, oddolne inicjatywy w dzielnicy	X	X	X			
S21. wysoki poziom aktywności społecznej „rdzennych” mieszkańców dzielnicy					X	
S22. dostępność mieszkań chronionych dla wychowanków domu dziecka					X	
DEFICYTY I BARIERY UTRUDNIAJĄCE REWITALIZACJĘ OBSZARU/PROBLEMY						
W1. rozproszenie własnościowe zasobów mieszkaniowych				X		X
W2. rozproszenie własnościowe terenów				X		X
W3. tereny przemysłowe o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej		X	X	X	X	
W4. brak terenów dla inwestycji		X				
W5. brak terenów pod budownictwo mieszkaniowe		X				
W6. zniszczona infrastruktura kolejowa			X	X	X	
W7. zły stan części zasobów mieszkaniowych	X		X		X	
W8. brak centrum dzielnicy			X		X	
W9. deficyt miejsc spotkań mieszkańców			X			
W10. zanieczyszczenia środowiska z terenów przemysłowych, w tym płonące hałdy			X			
W11. uciążliwości generowane przez niską emisję	X	X	X	X	X	X
W12. duże obciążenie ciężkim transportem samochodowym (zanieczyszczenia powietrza, hałas)		X				X
W13. rozproszenie budynków i utrudnienia w realizacji inwestycji w infrastrukturę ciepłowniczą na terenach zabudowy jednorodzinnej			X	X		
W14. utrudnienia w komunikacji publicznej z miejscami usług społecznych w mieście i bezpośrednim otoczeniu	X	X	X	X	X	
W15. deficyty w wewnętrznej infrastrukturze komunikacyjnej – niski komfort korzystania (np. ograniczona liczba miejsc parkingowych) oraz niski poziom bezpieczeństwa	X	X	X	X	X	X
W16. deficyt lub zły stan urządzeń infrastruktury technicznej dla rodzin, w tym placów zabaw	X	X	X	X	X	
W17. deficyty bądź zły stan tzw. małej architektury	X	X	X	X	X	X
W18. wymagająca poprawy dostępność atrakcyjnych miejsc wypoczynku i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej	X	X	X	X		
W19. zdegradowane tereny rekreacyjne	X	X	X	X	X	
W20. deficyt miejsc spędzania czasu wolnego przez młodzież	X	X	X	X	X	X
W21. niska dostępność atrakcyjnej oferty kulturalno-rozrywkowej			X		X	
W22. mała liczba firm lokalnych	X	X	X	X	X	

Czynniki wpływające na rewitalizację

	Boguszowice	Chwałowice	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec-Piaski	Śródmieście
W23. wysoki poziom bezrobocia	X			X	X	
W24. wymagający podwyższenia poziom kwalifikacji zawodowych części mieszkańców	X		X	X	X	
W25. trudna sytuacja ekonomiczna, ubóstwo i uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, rozwarstwienie społeczne	X	X	X	X	X	X
W26. koncentracja problemów i patologii społecznych	X	X	X	X	X	X
W27. kumulacja mieszkań socjalnych lub komunalnych – zamieszkiwanie przez grupy problemowe	X		X		X	
W28. niski poziom współpracy mieszkańców ze służbami porządkowymi (hermetyczne środowisko)	X				X	
W29. niski poziom różnorodności społecznej – dominacja postaw kulturowych z epoki przemysłowej		X			X	
W30. duża liczba osób starszych i pogarszająca się sytuacja demograficzna	X	X	X		X	X
W31. niski poziom świadomości obywatelskiej, niski poziom zaangażowania większości mieszkańców w życie wspólnoty lokalnej, niski poziom kapitału zaufania	X	X	X		X	X
W32. niski poziom aktywności fizycznej mieszkańców				X		X
W33. niski poziom integracji „rdzennych” i napływowych mieszkańców					X	
W34. zła opinia o dzielnicy, negatywny wizerunek dzielnicy wśród innych mieszkańców miasta	X	X	X	X	X	
W35. wysoki poziom zagrożenia przestępczością	X		X		X	X
W36. system linii autobusowych i rozkład jazdy nieintegrujący różnych dzielnic Rybnika, w tym niska liczba połączeń autobusowych godzinach nocnych	X			X	X	

Źródło: Opracowanie własne.

6. KLUCZOWE PROBLEMY OBSZARU (PODOBSZARÓW) REWITALIZACJI

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę danych ilościowych oraz uwzględniając wyniki zastosowania narzędzi partycypacyjnych określono kluczowe problemy podobszarów ich źródła oraz wskazano główne grupy problemowe.

Tabela 52. Problemy i ich źródła w podobszarach rewitalizacji.

KLUCZOWE PROBLEMY	ŹRÓDŁA PROBLEMÓW	GRUPY PROBLEMOWE
Boguszowice		
<ul style="list-style-type: none"> Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, przemoc w rodzinach, bezdomność, odpływ młodych i wykształconych mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> sytuacja ekonomiczna oraz utrwalenie negatywnych zachowań, 	<ul style="list-style-type: none"> grupy o niskich dochodach, bezrobotni, osoby młode, osoby stykające się ze środowiskami spatalizowanymi, osoby bez stałych źródeł utrzymania,
<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom pozytywnej integracji mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> wysoki poziom anonimowości wśród mieszkańców, niski poziom aktywności społecznej i inicjatyw oddolnych, 	<ul style="list-style-type: none"> wszyscy mieszkańcy,
<ul style="list-style-type: none"> Trudna sytuacja ekonomiczna mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> rozwarstwienie społeczno-ekonomiczne, uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, wysoki poziom zadłużenia czynszowego, szczególnie w budynkach komunalnych, 	<ul style="list-style-type: none"> wysoki poziom bezrobocia, deficyty wykształcenia utrudniające poprawę sytuacji ekonomicznej, powielanie negatywnych wzorców w rodzinach, największe w Rybniku skupisko mieszkań socjalnych i komunalnych, 	<ul style="list-style-type: none"> rodziny, osoby dotknięte bezrobociem długotrwałym, o ograniczonej aktywności ze względu na uzależnienie od pomocy społecznej, osoby starsze utrzymujące się ze świadczeń emerytalnych lub rentowych,
<ul style="list-style-type: none"> Bezrobocie mieszkańców, w tym szczególnie wśród osób młodych. 	<ul style="list-style-type: none"> wymagający podwyższenia poziom kwalifikacji zawodowych części mieszkańców, niska zaradność życiowa części mieszkańców, w tym w wymiarze ekonomicznym/zawodowym, 	<ul style="list-style-type: none"> młodzież, absolwenci, rodziny od wielu lat dotknięte bezrobociem i związanymi z nim patologiami,
<ul style="list-style-type: none"> Deficyty infrastrukturalne: <ul style="list-style-type: none"> braki w miejscach dla wypoczynku rodzin, niedostatek urządzeń rekreacyjnych oraz miejsc wypoczynku, słabe wyposażenie mieszkań w centralne ogrzewanie, zły stan dróg, niedoświetlenie dróg, chodników, budynków mieszkalnych, 	<ul style="list-style-type: none"> historyczne zaniedbania w zakresie wyposażenia dzielnicy, niedostatek inwestycji poprawiających sytuację w dzielnicy, 	<ul style="list-style-type: none"> wszyscy mieszkańcy, szczególnie rodziny, dzieci, młodzież, mieszkańcy budynków o niższym poziomie wyposażenia,

KLUCZOWE PROBLEMY	ŹRÓDŁA PROBLEMÓW	GRUPY PROBLEMOWE
<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom poczucia bezpieczeństwa; zła opinia o dzielnicy, negatywny wizerunek dzielnicy wśród innych mieszkańców miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> niski poziom współpracy mieszkańców ze służbami porządkowymi (hermetyczne środowisko), wandalizm, patologie społeczne, uzależnienia od alkoholu i narkotyków, przestępczość, hałasujące grupy młodzieży, widoczne w miejscach publicznych osoby pijane, niebezpieczne zachowania na drodze, niska estetyka, zaniedbanie przestrzeni, 	<ul style="list-style-type: none"> wszyscy mieszkańcy, szczególnie osoby młode i samotne,
<ul style="list-style-type: none"> Polaryzacja społeczności lokalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> rozwarstwienie ekonomiczne, rosnący odsetek seniorów, największe w Rybniku skupisko mieszkań socjalnych i komunalnych, osoby „wyrzucone” na margines – zbierające złom i inne odpady, bezdomni, uciążliwe sąsiedztwo zakłócające ład społeczny, 	<ul style="list-style-type: none"> seniorzy, osoby samotne, osoby w trudnej sytuacji ekonomicznej,
<ul style="list-style-type: none"> Deficyty w stanie i organizacji przestrzeni: <ul style="list-style-type: none"> deficyty w wewnętrznej infrastrukturze komunikacyjnej – niski komfort korzystania (np. ograniczona liczba miejsc parkingowych) oraz niski poziom bezpieczeństwa, znaczny stopień dewastacji i zaniedbania przestrzeni i budynków, 	<ul style="list-style-type: none"> zastany stan przestrzeni, zmiany potrzeb mieszkańców w stosunku do zagospodarowania przestrzennego, niski poziom zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz utrzymania porządku, dewastacja przestrzeni wspólnej, niszczenie małej architektury, napisy na murach, 	<ul style="list-style-type: none"> wszyscy mieszkańcy,
<ul style="list-style-type: none"> Niska atrakcyjność obszaru jako miejsca zamieszkania i wypoczynku – deficyty w infrastrukturze mieszkaniowej i rekreacyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> wymagające poprawy standardu zasoby mieszkaniowe, niska dostępność atrakcyjnych miejsc wypoczynku i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, w tym placów zabaw, urządzeń dla młodzieży, 	<ul style="list-style-type: none"> rodziny, seniorzy, dzieci i młodzież, mieszkańcy o aktywnym trybie życia,
<ul style="list-style-type: none"> Uciążliwości środowiskowe. 	<ul style="list-style-type: none"> spalanie śmieci w domach przez mieszkańców, smog, 	<ul style="list-style-type: none"> wszyscy mieszkańcy,
Chwałowice		
<ul style="list-style-type: none"> Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych 	<ul style="list-style-type: none"> sytuacja ekonomiczna oraz utrwalenie negatywnych zachowań, 	<ul style="list-style-type: none"> grupy o niskich dochodach, bezrobotni, osoby młode, osoby stykające się ze

KLUCZOWE PROBLEMY	ŹRÓDŁA PROBLEMÓW	GRUPY PROBLEMOWE
mieszkańców, przemoc w rodzinach.		środowiskami spatologizowanymi, – osoby bez stałych źródeł utrzymania – żebrzący, zbierający złom, – osoby bez stałych źródeł utrzymania,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niski poziom kapitału społecznego i kapitału zaufania: <ul style="list-style-type: none"> – niski poziom różnorodności społecznej, – niski poziom zaangażowania większości mieszkańców w życie wspólnoty lokalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – dominacja postaw kulturowych z epoki przemysłowej, – niski poziom świadomości obywatelskiej, – mała ilość działań integracyjno-animacyjnych dla mieszkańców dzielnicy, – brak miejsc spotkań i integracji mieszkańców, – niski poziom aktywności organizacji pozarządowych, 	<ul style="list-style-type: none"> – większość mieszkańców,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Trudności ekonomiczne części mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> – bezrobocie, – uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, – utrzymywanie się z żebrania i zbierania złomu, 	<ul style="list-style-type: none"> – osoby dotknięte bezrobociem, szczególnie długotrwale, – osoby bez stałych źródeł utrzymania, – bezdomni,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niska atrakcyjność obszaru jako miejsca zamieszkania i wypoczynku – deficyty w infrastrukturze mieszkaniowej i rekreacyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymagające poprawy standardu zasoby mieszkaniowe, – niska dostępność atrakcyjnych miejsc wypoczynku i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, w tym placów zabaw, urządzeń dla młodzieży, 	<ul style="list-style-type: none"> – rodziny, – seniorzy, – dzieci i młodzież, – mieszkańcy o aktywnym trybie życia,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przestrzenne bariery rozwoju obszaru: <ul style="list-style-type: none"> – brak terenów dla inwestycji, – brak terenów pod budownictwo mieszkaniowe, – niewykorzystany potencjał rekreacyjny obszaru. 	<ul style="list-style-type: none"> – poziom urbanizacji, – niezagospodarowane hałdy i niewykorzystane potencjały rekreacyjny tego miejsca, – szkody górnicze, – zły stan dróg, 	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy, – podmioty gospodarcze mogące wzbogacać strukturę ekonomiczną i rynek pracy obszaru,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ograniczona dostępność komunikacyjna obszaru. 	<ul style="list-style-type: none"> – utrudnienia w komunikacji publicznej z miejscami usług społecznych w mieście i bezpośrednim otoczeniu, – brak bezpiecznych ścieżek rowerowych umożliwiających dojazd do centrum miasta, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niska jakość środowiska przyrodniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> – uciążliwości generowane przez niską emisję, spalanie śmieci w domach przez mieszkańców, – duże obciążenie ciężkim transportem samochodowym (zanieczyszczenia powietrza, hałas), – zła jakość powietrza spowodowana bliskością zakładu produkcyjnego, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy,

KLUCZOWE PROBLEMY	ŹRÓDŁA PROBLEMÓW	GRUPY PROBLEMOWE
<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom bezpieczeństwa publicznego i drogowego. 	<ul style="list-style-type: none"> wąskie, zakorkowane ulice blisko zabudowy, niebezpiecznie jeżdżący kierowcy, hałaśliwe grupy młodzieży oraz osób pijanych, 	<ul style="list-style-type: none"> wszyscy mieszkańcy,
<ul style="list-style-type: none"> Duża liczba osób starszych i pogarszająca się sytuacja demograficzna, 	<ul style="list-style-type: none"> spadająca atrakcyjność obszaru, 	<ul style="list-style-type: none"> seniorzy,
Niedobczyce		
<ul style="list-style-type: none"> Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> sytuacja ekonomiczna oraz utrwalenie negatywnych zachowań, 	<ul style="list-style-type: none"> grupy o niskich dochodach, bezrobotni, osoby młode, osoby stykające się ze środowiskami spatalizowanymi, osoby bez stałych źródeł utrzymania
<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom aktywności społecznej: <ul style="list-style-type: none"> niski poziom zaangażowania większości mieszkańców w życie wspólnoty lokalnej, niski poziom kapitału zaufania, znikoma liczba organizacji pozarządowych działających na terenie dzielnicy, 	<ul style="list-style-type: none"> słaba tradycja formalizowania działalności, bierność i roszczeniowość mieszkańców, niski poziom świadomości obywatelskiej, niski poziom aktywności organizacji pozarządowych, 	<ul style="list-style-type: none"> wszyscy mieszkańcy, osoby aktywne ekonomicznie słabo związane z miejscem zamieszkania,
<ul style="list-style-type: none"> Trudna sytuacja ekonomiczna mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> trudna sytuacja ekonomiczna, ubóstwo i uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, rozwarstwienie społeczne, wysoki poziom zadłużenia czynszowego, szczególnie w budynkach komunalnych, osoby zmuszone do zbierania złomu i żebrania, 	<ul style="list-style-type: none"> problemy ze znalezieniem zadowalającej pracy, roszczeniowość, 	<ul style="list-style-type: none"> osoby i rodziny dotknięte bezrobociem, seniorzy, osoby z grupy prekariatu, osoby bez stałych źródeł utrzymania, grupy, które wypadły na stałe z rynku pracy,
<ul style="list-style-type: none"> Niedostosowanie przestrzeni do potrzeb mieszkańców, zaniedbanie przestrzeni: <ul style="list-style-type: none"> wymagająca poprawy dostępność atrakcyjnych miejsc wypoczynku i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, zdegradowane tereny rekreacyjne, deficyty bądź zły stan tzw. malej architektury, liczne zdewastowane obiekty, w tym obiekty pokopalniane, utrudnienia w komunikacji publicznej z miejscami usług społecznych w mieście i bezpośrednim otoczeniu, 	<ul style="list-style-type: none"> niski udział mieszkańców w staraniach o zachowanie ładu przestrzennego, trudności ekonomiczne podmiotów gospodarczych – powstanie nieużytków, dewastacje obiektów i terenów będące wynikiem działań pewnych grup mieszkańców, duża skala koniecznych wydatków na poprawę wartości przestrzeni, zły stan dróg, szkody górnicze, niedoświetlenie dróg i chodników, 	<ul style="list-style-type: none"> wszyscy mieszkańcy,

KLUCZOWE PROBLEMY	ŹRÓDŁA PROBLEMÓW	GRUPY PROBLEMOWE
<ul style="list-style-type: none"> Przestrzenie publiczne o niskich walorach dla integracji społecznej: <ul style="list-style-type: none"> – brak centrum dzielnicy, – deficyt miejsc spotkań mieszkańców, – deficyt lub zły stan urządzeń infrastruktury dla rodzin, w tym placów zabaw, 	<ul style="list-style-type: none"> – historyczne ukształtowanie układu urbanistycznego, – zaniedbania w rozwoju udogodnień w dzielnicy, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy, szczególnie rodziny, seniorzy,
<ul style="list-style-type: none"> Deficyty w infrastrukturze mieszkaniowej, niski standard substancji mieszkaniowej: <ul style="list-style-type: none"> – zły stan części zasobów mieszkaniowych, – duże skupiska mieszkań socjalnych o niskim standardzie, – niski odsetek mieszkań z dostępem do sieci gazowniczej, 	<ul style="list-style-type: none"> – wiek budynków, – zły stan budynków zabytkowych, – ekonomiczne ograniczenia mieszkańców utrudniające realizację remontów i działań na rzecz poprawy standardu mieszkań, 	<ul style="list-style-type: none"> – osoby zamieszkujące budynki stare i substandardowe, – osoby o niskich dochodach,
<ul style="list-style-type: none"> Niezadawalająca sytuacja środowiskowa: <ul style="list-style-type: none"> – zanieczyszczenia z terenów przemysłowych i poprzemysłowych, – uciążliwość związana ze spalinami, 	<ul style="list-style-type: none"> – zanieczyszczenia środowiska z terenów poprzemysłowych, w tym płonące hałdy, – spalanie śmieci w domach przez mieszkańców, – duże natężenie ruchu i powstające korki na drogach, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy, – młode pokolenia narażone na zachorowania,
<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom bezpieczeństwa: <ul style="list-style-type: none"> – niski poziom bezpieczeństwa na drogach – niski poziom bezpieczeństwa publicznego, wysoki poziom przestępczości i aktów przemocy, 	<ul style="list-style-type: none"> – intensywny ruch drogowy, niebezpieczne zachowania kierowców, – patologie społeczne, problemy uzależnień od alkoholu i narkotyków, – grupy hałaśliwej młodzieży oraz osób pijanych, – kradzieże, – sytuacja ekonomiczna, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy,
<ul style="list-style-type: none"> Deficyty oferty dla mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> – niska dostępność atrakcyjnej oferty kulturalno-rozrywkowej, – brak oferty kulturalno-rekreacyjnej dla dzieci i młodzieży w wieku 13-20, 	<ul style="list-style-type: none"> – deficyt oferty kreowanej przez instytucje kultury oraz sektor pozarządowy, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy, szczególnie dzieci i młodzież, – osoby o ograniczonych dochodach, których nie stać na korzystanie z oferty spędzania czasu wolnego poza miejscem zamieszkania,
<ul style="list-style-type: none"> Ograniczona atrakcyjność dzielnicy dla aktualnych i potencjalnych mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> – duża liczba osób starszych i pogarszająca się sytuacja demograficzna, – opinia o dzielnicy, negatywny wizerunek dzielnicy wśród innych mieszkańców miasta, – Niewykorzystany potencjał 	<ul style="list-style-type: none"> – nagromadzenie problemów, – deficyty mieszkaniowe i usługowe, – słaba komunikacja, – starzenie się lokalnej populacji, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy, – seniorzy pozbawieni wsparcia ze strony rodzin,

KLUCZOWE PROBLEMY	ŹRÓDŁA PROBLEMÓW	GRUPY PROBLEMOWE
transportu publicznego		
Niewiadom		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja ekonomiczna oraz utrwalenie negatywnych zachowań, – uciążliwe sąsiedztwo osób zakłócających ład społeczny, 	<ul style="list-style-type: none"> – grupy o niskich dochodach, bezrobotni, – osoby młode, – osoby stykające się ze środowiskami spatalizowanymi, – osoby bez stałych źródeł utrzymania,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Trudności w funkcjonowaniu rodziny oraz godzeniu funkcji wychowawczych i zawodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – niedostateczna liczba miejsc w żłobkach, przedszkolach czy innych punktach opieki nad dziećmi, 	<ul style="list-style-type: none"> – rodziny z małymi dziećmi,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niski poziom kapitału społecznego: <ul style="list-style-type: none"> – niski poziom integracji mieszkańców, – niski poziom aktywności społecznej mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozluźnienie więzi między mieszkańcami oraz związków z miejscem zamieszkania, w tym na skutek problemów ekonomicznych oraz zmian stylu życia, – istnienie grup subkulturowych, – niski poziom aktywności organizacji pozarządowych, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy, – młodzi mieszkańcy o wysokim poziomie mobilności,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Słaby standard mieszkań: <ul style="list-style-type: none"> – niski odsetek mieszkań z dostępem do ciepłej wody z sieci, – niski odsetek mieszkań z dostępem do sieci gazowniczej, 	<ul style="list-style-type: none"> – wiek zabudowy mieszkaniowej, – niedobory infrastruktury technicznej, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niski poziom bezpieczeństwa publicznego i drogowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – wandalizm, patologie społeczne, – przestępczość, – grupy hałaśliwej młodzieży oraz osób pijanych, – kradzieże, – włamania, – deficyty w standardzie infrastruktury drogowej, – niebezpiecznie jeżdżący kierowcy, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niska atrakcyjność przestrzeni i słaba ocena atrakcyjności dzielnicy: <ul style="list-style-type: none"> – zaśmiecenie przestrzeni publicznych, – brak miejsc rekreacji mieszkańców, – zaniedbane i zdewastowane budynki, w tym poprzemysłowe i zabytkowe – zły stan dróg, – utrudnienia w korzystaniu z przestrzeni, – trudności w dostępie do komunikacji publicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – historycznie ukształtowana przestrzeń, – zachowania mieszkańców przyczyniające się do utraty wartości i estetyki przestrzeni, – szkody górnicze, – potrzeby remontowe i modernizacyjne, – niedoświetlenie dróg i chodników, – zły stan budynków zabytkowych, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niedostosowana do oczekiwań mieszkańców oferta kulturalno-edukacyjna. 	<ul style="list-style-type: none"> – niedostateczna oferta spędzania czasu wolnego dostępna na miejscu, – ograniczenia ekonomiczne w 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy, szczególnie dzieci, młodzież, osoby starsze,

KLUCZOWE PROBLEMY	ŹRÓDŁA PROBLEMÓW	GRUPY PROBLEMOWE
	dostęp do oferty spędzania czasu wolnego, – słaba komunikacja utrudniająca dostępność przestrzenną oferty poza obszarem,	
▪ Uciążliwości środowiskowe.	– spalanie śmieci w domach przez mieszkańców,	– wszyscy mieszkańcy,
Paruszowiec-Piaski		
▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców.	– sytuacja ekonomiczna oraz utrwalenie negatywnych zachowań,	– grupy o niskich dochodach, bezrobotni, – osoby młode, – osoby stykające się ze środowiskami spatalizowanymi, – osoby bez stałych źródeł utrzymania,
▪ Niski poziom kapitału społecznego – bardzo słaba aktywność i integracja mieszkańców.	– niski poziom aktywności społecznej: znikoma liczba organizacji pozarządowych, brak oddolnych inicjatyw, – wyraźny konflikt, podział wśród mieszkańców dzielnicy - brak integracji, – brak jakiegokolwiek instytucji kultury czy rekreacji, – uciążliwe sąsiedztwo zakłócające ład społeczny,	– wszyscy mieszkańcy,
▪ Wielorakie przejawy ubóstwa: – bardzo wysoki poziom bezrobocia wśród lokatorów mieszkań socjalnych, – wysoki poziom tzw. zjawiska dziedzicznego ubóstwa,	– bezrobocie części mieszkańców, – zachowania utrwalające ubóstwo,	– osoby bezrobotne, – rodziny przekazujące złe wzorce, – osoby o niskich dochodach, w tym seniorzy oraz osoby o minimalnych zarobkach,
▪ Niski poziom poczucia bezpieczeństwa.	– patologie społeczne, – grupy hulaśliwej młodzieży oraz osób pijanych, – kradzieże, – włamania, – napady, – duże natężenie ruchu, niebezpiecznie jeżdżący kierowcy, – brak bezpiecznego miejsca spotkań dla ludzi w różnym wieku, zarówno dzieci jak i seniorów,	– wszyscy mieszkańcy, – rodziny, – osoby młode, – seniorzy,
▪ Niezadowolający stan przestrzeni: – niska estetyka przestrzeni publicznych: zaśmiecanie, nielegalna zabudowa, opuszczone zdewastowane budynki, niezagospodarowane budynki,	– niedostateczne działania chroniące przestrzeń, – dewastacje ze strony mieszkańców, – sytuacja ekonomiczna niesprzyjająca podejmowaniu inwestycji, – niszczenie zieleni w przestrzeni	– wszyscy mieszkańcy,

KLUCZOWE PROBLEMY	ŹRÓDŁA PROBLEMÓW	GRUPY PROBLEMOWE
<ul style="list-style-type: none"> – brak bezpiecznego miejsca spotkań dla ludzi w różnym wieku, zarówno dzieci jak i seniorów, – niewykorzystany potencjał rekreacyjny terenu rybnickich Błoni, – nieużytki poprzemysłowe, – zły stan dróg i utrudnienia komunikacyjne, 	<ul style="list-style-type: none"> publicznej, – zaprzestanie działalności gospodarczej, – zły stan budynków zabytkowych, – 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niska atrakcyjność mieszkaniowa dzielnicy 	<ul style="list-style-type: none"> – zły stan techniczny budynków, niski standard części mieszkań socjalnych, – trudności w dostępie do komunikacji publicznej – zły stan budynków mieszkalnych pod ochroną konserwatorską, 	<ul style="list-style-type: none"> – mieszkańcy zamieszkujący substandartowe zasoby mieszkaniowe, – osoby ubogie i bezrobotne,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zła jakość powietrza 	<ul style="list-style-type: none"> – dokuczliwa niska emisja, spalanie śmieci w domach przez mieszkańców, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy, – mieszkańcy o niskich możliwościach ekonomicznych, zamieszkujący budynki o niskich parametrach technicznych
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niedostosowana do oczekiwań mieszkańców oferta kulturalno-edukacyjna. 	<ul style="list-style-type: none"> – niedostateczna oferta spędzania czasu wolnego dostępna na miejscu, – ograniczenia ekonomiczne w dostępie do oferty spędzania czasu wolnego, – słaba komunikacja utrudniająca dostępność przestrzenną oferty poza obszarem, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy, szczególnie dzieci, młodzież, osoby starsze,
Śródmieście		
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezdomność, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja ekonomiczna oraz utrwalenie negatywnych zachowań, 	<ul style="list-style-type: none"> – grupy o niskich dochodach, bezrobotni, – osoby młode, – osoby stykające się ze środowiskami spatologizowanymi,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ograniczona aktywność społeczna. 	<ul style="list-style-type: none"> – niski poziom aktywności organizacji pozarządowych,, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niski poziom poczucia bezpieczeństwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – patologie społeczne, – grupy hałaśliwej młodzieży oraz osób pijanych, – kradzieże, – włamania, – niebezpiecznie jeżdżący kierowcy, 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uciążliwości środowiskowe. 	<ul style="list-style-type: none"> – spalanie śmieci w domach przez mieszkańców, – smog, – uciążliwe sąsiedztwo lokali użytkowych, produkcyjnych lub 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy,

KLUCZOWE PROBLEMY	ŹRÓDŁA PROBLEMÓW	GRUPY PROBLEMOWE
	usługowych,	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia: <ul style="list-style-type: none"> – niewykorzystywany potencjał integracyjny, – ograniczona rola gospodarcza i funkcje rynku pracy. – niewykorzystany potencjał transportu publicznego – obecność zdegradowanych obiektów zabytkowych 	<ul style="list-style-type: none"> – obciążenie ruchem drogowym, – niepełne wykorzystanie walorów przestrzeni Śródmieścia, – zdegradowane obiekty zabytkowe – niekorzystna struktura demograficzna, – ujemne saldo migracji, – brak rozwoju mieszkalnictwa, – obecność dużych niezagospodarowanych obszarów i nieużytkowanych obiektów 	<ul style="list-style-type: none"> – wszyscy mieszkańcy, – młodzi mieszkańcy o wysokiej mobilności, – podmioty gospodarcze, które mogłyby tworzyć miejsca pracy,

Źródło: Opracowanie własne.

7. WIZJA, CELE ORAZ KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH

PLANOWANY EFEKT REWITALIZACJI – WIZJA STANU OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU REWITALIZACJI

Rewitalizacja prowadzona w podobszarach rewitalizacji w mieście Rybnik doprowadzi do:

1. wzmocnienia pozycji społecznej, gospodarczej i kulturalnej rewitalizowanych obszarów w mieście oraz otoczeniu,
2. radykalnego ograniczenia skali problemów społecznych oraz usamodzielnienia mieszkańców, którzy nie wykorzystują swoich szans na rynku pracy,
3. głębszego zintegrowania społeczności lokalnych wokół tradycji i wartości kulturowych oraz wokół wspólnych aktywności na rzecz swojego miejsca zamieszkania,
4. zrównoważenia demograficznego dzielnic oraz harmonijnego funkcjonowania społeczności lokalnych w nowej sytuacji demograficznej,
5. upodmiotowienia mieszkańców, co przejawiać się będzie w szerszym ich udziale w podejmowaniu decyzji dotyczących miejsca zamieszkania i rozwoju dzielnicy,
6. poprawy warunków środowiskowych, ograniczenia antropopresji na środowisko przyrodnicze ze strony mieszkalnictwa, gospodarki, transportu,
7. przywrócenia wartości terenów rekreacyjnych oraz stworzenia nowych miejsc wypoczynku wykorzystujących unikatowe walory przyrodnicze dzielnic,
8. poprawy ładu przestrzennego osiedli mieszkaniowych, wzbogacenia infrastruktury ułatwiającej codzienne funkcjonowanie mieszkańców, poprawy estetyki przestrzeni na skutek zwiększenia odpowiedzialności mieszkańców za dobro wspólne,
9. wzmacniania i urozmaicania funkcji kulturalnych, których rozwój opierać się będzie na dziedzictwie kulturowym dzielnic, potencjale instytucji kulturalnych i edukacyjnych, a przede wszystkim na aktywności i pomysłowości organizacji pozarządowych, liderów lokalnych oraz wszystkich mieszkańców, i tworzeniu warunków do powstawania przestrzeni spotkań,
10. poprawy bezpieczeństwa w wyniku wzrostu odpowiedzialności mieszkańców za swoich sąsiadów oraz podwyższenia skuteczności działań służb utrzymujących porządek publiczny,
11. poprawy powiązań komunikacyjnych między dzielnicami a centrum zarówno w wymiarze infrastrukturalnym, jak również w zakresie połączeń komunikacji publicznej,
12. zdwywersyfikowania połączeń komunikacyjnych poprzez rozwój alternatywnych form transportu w postaci dróg rowerowych i pasaży dla pieszych,
13. rozwoju przedsiębiorczości lokalnej wykorzystującej energię młodych mieszkańców oraz doświadczenia wyniesione z pracy zawodowej,

14. podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej, głównie na skutek wykorzystania potencjału terenów przemysłowych,
15. ograniczenia zjawiska bezrobocia dzięki podniesieniu atrakcyjności lokalnego rynku pracy oraz rozwijaniu kompetencji mieszkańców w zakresie kształtowania swoich karier zawodowych,
16. ochrony elementów tworzących dziedzictwo kulturowe Rybnika, w tym historycznie ukształtowanego krajobrazu kulturowego,
17. poprawy współdziałania pomiędzy różnymi instytucjami, organizacjami i grupami nieformalnymi działającymi na rzecz osób wykluczonych społecznie,
18. przeciwdziałania problemom bezdomności i włączenia społecznego osób bezdomnych.

Z uwagi na zbieżność potrzeb podobszarów wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu działań rewitalizacyjnych dotyczy całego obszaru rewitalizacji. Podział na poszczególne podobszary rewitalizacji wynika głównie z utrwalonej w czasie lokalnej tożsamości i odrębności przestrzennej dzielnic¹³⁶. Przyjęto również, iż rozróżnienie oczekiwanych efekt

CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH W PODOBSZARACH

W oparciu o przeprowadzoną analizę Rybnika oraz analizę zidentyfikowanych podobszarów o szczególnym natężeniu problemów i wyznaczonej wizji rewitalizacji wyznaczono cele i kierunki działań rewitalizacyjnych dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji miasta.

Tabela 53. Cele i kierunki działań wyznaczone dla podobszarów rewitalizacji.

CELE REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	KLUCZOWE ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY na podstawie analiz ilościowych oraz partycypacji społecznej
PODOBSZAR BOGUSZOWICE		
CB1. Przestrzenie publiczne w dzielnicy umożliwiające aktywne spędzanie czasu wolnego oraz integrację mieszkańców.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podejmowanie inwestycji na rzecz podniesienia estetyki i uaktywnienia przestrzeni publicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Deficyty w stanie i organizacji przestrzeni: <ul style="list-style-type: none"> – deficyty w wewnętrznej infrastrukturze komunikacyjnej – niski komfort korzystania (np. ograniczona liczba miejsc parkingowych) oraz niski poziom bezpieczeństwa, – znaczny stopień dewastacji i zaniedbania przestrzeni i budynków.
CB2. Podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i ograniczenie zanieczyszczeń w	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie zagrożeń generowanych przez niską emisję. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uciążliwości środowiskowe. <ul style="list-style-type: none"> – Deficyty infrastrukturalne - słabe wyposażenie mieszkań w centralne ogrzewanie.

¹³⁶ Do lat 70-tych XX wieku poszczególne dzielnice funkcjonowały jako osobne gminy i miejscowości. Do dnia dzisiejszego brak zachowanej ciągłości w zabudowie pomiędzy większością z nich.

CELE REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	KLUCZOWE ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY na podstawie analiz ilościowych oraz partycypacji społecznej
dzielnicy.		
CB3. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Usuwanie barier utrudniających korzystanie z przestrzeni dzielnicy. ▪ Wprowadzanie nowych rozwiązań umożliwiających przedsiębiorcze ożywienie dzielnicy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Deficyty infrastrukturalne: <ul style="list-style-type: none"> – braki w miejscach dla wypoczynku rodzin, – niedostatek urządzeń rekreacyjnych oraz miejsc wypoczynku, – słabe wyposażenie mieszkań w centralne ogrzewanie, – zły stan dróg, – niedoświetlenie dróg, chodników, budynków mieszkalnych. ▪ Niski poziom poczucia bezpieczeństwa; zła opinia o dzielnicy, negatywny wizerunek dzielnicy wśród innych mieszkańców miasta.
CB4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wspieranie mieszkańców w poruszaniu się na współczesnym rynku pracy. ▪ Tworzenie warunków do angażowania się mieszkańców w działania społeczne. ▪ Dostarczanie możliwości twórczego rozwoju mieszkańców. ▪ Wprowadzanie rozwiązań organizacyjnych, instytucjonalnych, finansowych na rzecz integrowania grup zagrożonych wykluczeniem. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, przemoc w rodzinach, bezdomność, odpływ młodych i wykształconych mieszkańców. ▪ Niski poziom pozytywnej integracji mieszkańców. ▪ Polaryzacja społeczności lokalnej. ▪ Bezrobocie mieszkańców, w tym szczególnie wśród osób młodych. ▪ Trudna sytuacja ekonomiczna mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> – rozwarstwienie społeczno-ekonomiczne, – uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, – wysoki poziom zadłużenia czynszowego, szczególnie w budynkach komunalnych.
PODOBSZAR CHWAŁOWICE		
CCh1. Uporządkowane, dobrze wyposażone, dostosowane do zmieniających się oczekiwań i potrzeb mieszkańców przestrzenie publiczne w dzielnicy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wspieranie działań ożywiających przestrzeń działaniami mieszkańców, w tym przy wykorzystaniu tradycji i tożsamości dzielnicy. ▪ Podejmowanie działań dostosowujących funkcjonalność przestrzeni do potrzeb mieszkańców. ▪ Podnoszenie bezpieczeństwa w przestrzeniach i obiektach publicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przestrzenne bariery rozwoju podobszaru: <ul style="list-style-type: none"> – brak terenów dla inwestycji, – brak terenów pod budownictwo mieszkaniowe, – niewykorzystany potencjał rekreacyjny podobszaru. ▪ Niska atrakcyjność podobszaru jako miejsca wypoczynku – deficyty w infrastrukturze mieszkaniowej i rekreacyjnej. ▪ Ograniczona dostępność komunikacyjna podobszaru.

CELE REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	KLUCZOWE ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY na podstawie analiz ilościowych oraz partycypacji społecznej
CCh2. Zmodernizowana historyczna zabudowa mieszkaniowa, cechująca się wysoką funkcjonalnością oraz stanowiąca pozytywny wyróżnik dzielnicy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Infrastrukturalne doposażenie oraz podniesienie jakości tradycyjnej substancji mieszkaniowej. ▪ Wykorzystanie unikatowości przestrzeni dla kreowania atrakcyjności mieszkaniowej dzielnicy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niski poziom bezpieczeństwa publicznego i drogowego. ▪ Niska atrakcyjność podobszaru jako miejsca zamieszkania i wypoczynku – deficyty w infrastrukturze mieszkaniowej i rekreacyjnej.
CCh3. Nowoczesna infrastruktura rekreacyjno-sportowa umożliwiająca urozmaicone spędzanie czasu wolnego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Infrastrukturalne i ofertowe poszerzanie możliwości aktywnego spędzania czasu wolnego przy wykorzystaniu walorów dzielnicy. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niska atrakcyjność podobszaru jako miejsca zamieszkania i wypoczynku. ▪ Ograniczona dostępność komunikacyjna podobszaru.
CCh4. Poprawa warunków środowiskowych w dzielnicy, w szczególności ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wdrażanie rozwiązań technicznych umożliwiających redukcję niskiej emisji. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niska jakość środowiska przyrodniczego. ▪ Ograniczona dostępność komunikacyjna podobszaru.
CCh 5. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wdrażanie nowych rozwiązań podnoszących skuteczność działań wspierających i profilaktycznych. ▪ Podejmowanie działań umożliwiających integrowanie i aktywizowanie mieszkańców dzielnicy oraz rozwój ich kompetencji – szczególnie w grupach zagrożonych wykluczeniem. ▪ Nawiązywanie współpracy międzysektorowej na rzecz integracji i reintegracji zawodowej mieszkańców. ▪ Tworzenie warunków dla wyzwalań potencjału przedsiębiorczego mieszkańców. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców, przemoc w rodzinach. ▪ Niski poziom kapitału społecznego i kapitału zaufania: <ul style="list-style-type: none"> – niski poziom różnorodności społecznej, – niski poziom zaangażowania większości mieszkańców w życie wspólnoty lokalnej. ▪ Duża liczba osób starszych i pogarszająca się sytuacja demograficzna. ▪ Ograniczona dostępność komunikacyjna podobszaru. ▪ Niski poziom bezpieczeństwa publicznego i drogowego. ▪ Trudności ekonomiczne części mieszkańców.
PODOBSZAR NIEDOBCZYCE		
CNd1. Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału dzielnicy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podejmowanie działań na rzecz stworzenia warunków infrastrukturalnych i środowiskowych do rekreacji, rozwoju osobowego mieszkańców, integracji grup społecznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Deficyty oferty dla mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> – niska dostępność atrakcyjnej oferty kulturalno-rozrywkowej, – brak oferty kulturalno-rekreacyjnej dla dzieci i młodzieży w wieku 13-20. ▪ Przestrzenie publiczne o niskich walorach dla integracji społecznej:

CELE REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	KLUCZOWE ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY na podstawie analiz ilościowych oraz partycypacji społecznej
CNd2. Rozwój innowacyjnych usług opiekuńczych, terapeutycznych, integracyjnych skierowanych do grup defaworyzowanych/problemy w mieście.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podejmowanie działań na rzecz dostosowania dostępnych usług do zmieniającej się struktury demograficznej. ▪ Wspomaganie integracji osób niepełnosprawnych i starszych w ich środowisku/rodzinie. 	<ul style="list-style-type: none"> — brak centrum dzielnicy, — deficyt miejsc spotkań mieszkańców, — deficyt lub zły stan urządzeń infrastruktury dla rodzin, w tym placów zabaw. ▪ Niedostosowanie przestrzeni do potrzeb mieszkańców, zaniedbanie przestrzeni: <ul style="list-style-type: none"> — wymagająca poprawy dostępność atrakcyjnych miejsc wypoczynku i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, — zdegradowane tereny rekreacyjne.
CNd3. Powiązanie procesu kształcenia w placówkach szkolnych w dzielnicy z potrzebami lokalnego i regionalnego rynku pracy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nawiązywanie współpracy międzysektorowej na rzecz lepszego przygotowania kapitału ludzkiego oraz integracji i reintegracji zawodowej mieszkańców. ▪ Wsparcie młodych mieszkańców w zakładaniu własnego biznesu. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Trudna sytuacja ekonomiczna mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> — trudna sytuacja ekonomiczna, ubóstwo i uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, rozwarstwienie społeczne, — wysoki poziom zadłużenia czynszowego, szczególnie w budynkach komunalnych, — osoby zmuszone do zbierania złomu i żebrania.
CNd4. Zachowanie i wykorzystanie na nowe funkcje lokalne i ponadlokalne historycznej zabudowy dzielnicy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podejmowanie inicjatyw promujących historię i tradycje dzielnicy wśród mieszkańców podobszaru i miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Przestrzeń publiczną o niskich walorach dla integracji społecznej: <ul style="list-style-type: none"> — brak centrum dzielnicy, — deficyt miejsc spotkań mieszkańców, — deficyt lub zły stan urządzeń infrastruktury dla rodzin, w tym placów zabaw. ▪ Deficyty w infrastrukturze mieszkaniowej, niski standard substancji mieszkaniowej: <ul style="list-style-type: none"> — zły stan części zasobów mieszkaniowych, — duże skupiska mieszkań socjalnych o niskim standardzie. ▪ Niedostosowanie przestrzeni do potrzeb mieszkańców, zaniedbanie przestrzeni: <ul style="list-style-type: none"> — deficyty bądź zły stan tzw. malej architektury, — liczne zdewastowane obiekty, w tym

CELE REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	KLUCZOWE ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY na podstawie analiz ilościowych oraz partycypacji społecznej
CNd5. Poprawa wizerunku dzielnicy w oczach mieszkańców Rybnika.	<ul style="list-style-type: none"> Wspieranie działań ożywiających przestrzeń działaniami mieszkańców, w tym przy wykorzystaniu tradycji i tożsamości dzielnicy. Podjęcie działań dostosowujących funkcjonalność przestrzeni do potrzeb mieszkańców. Wprowadzenie rozwiązań podnoszących poczucie bezpieczeństwa w dzielnicy. 	<p>obiekty pokopalniane,</p> <ul style="list-style-type: none"> utrudnienia w komunikacji publicznej z miejscami usług społecznych w mieście i bezpośrednim otoczeniu, <ul style="list-style-type: none"> Niski poziom bezpieczeństwa: <ul style="list-style-type: none"> niski poziom bezpieczeństwa na drogach niski poziom bezpieczeństwa publicznego, wysoki poziom przestępczości i aktów przemocy. <hr/> <ul style="list-style-type: none"> Ograniczona atrakcyjność dzielnicy dla aktualnych i potencjalnych mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> duża liczba osób starszych i pogarszająca się sytuacja demograficzna, opinia o dzielnicy, negatywny wizerunek dzielnicy wśród innych mieszkańców miasta. Niski poziom bezpieczeństwa: <ul style="list-style-type: none"> niski poziom bezpieczeństwa na drogach niski poziom bezpieczeństwa publicznego, wysoki poziom przestępczości i aktów przemocy.
CNd6. Podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i ograniczenie zanieczyszczeń w dzielnicy.	<ul style="list-style-type: none"> Infrastrukturalne wsparcie dla ograniczania niskiej emisji. 	<ul style="list-style-type: none"> Niezadowalająca sytuacja środowiskowa: <ul style="list-style-type: none"> zanieczyszczenia z terenów przemysłowych i poprzemysłowych, uciążliwość związana ze spalinami. Deficyty w infrastrukturze mieszkaniowej, niski standard substancji mieszkaniowej: <ul style="list-style-type: none"> niski odsetek mieszkań z dostępem do sieci gazowniczej,
CNd7. Dogodne połączenia komunikacyjne integrujące dzielnicę z miastem i otoczeniem oraz ułatwiające mieszkańcom dostęp do usług publicznych i rynkowych poza dzielnicą.	<ul style="list-style-type: none"> Realizacja rozwiązań infrastrukturalnych i organizacyjnych poprawiających łączalność komunikacyjną dzielnicy. 	<ul style="list-style-type: none"> Niedostosowanie przestrzeni do potrzeb mieszkańców, zaniedbanie przestrzeni: <ul style="list-style-type: none"> utrudnienia w komunikacji publicznej z miejscami usług społecznych w mieście i bezpośrednim otoczeniu.
CNd8. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.	<ul style="list-style-type: none"> Instytucjonalne wsparcie dla integracji i aktywizacji mieszkańców. Podjęcie działań służących wyrównywaniu szans rozwoju dzieci i młodzieży. Wprowadzanie udogodnień w 	<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom aktywności społecznej: <ul style="list-style-type: none"> niski poziom zaangażowania większości mieszkańców w życie wspólnoty lokalnej, niski poziom kapitału zaufania, znikoma liczba organizacji pozarządowych działających na terenie dzielnicy,

CELE REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	KLUCZOWE ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY na podstawie analiz ilościowych oraz partycypacji społecznej
	<p>dostępie osób starszych do odpowiednio przystosowanych mieszkań.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wprowadzanie rozwiązań umożliwiających samodzielną poprawę sytuacji grup problemowych. Promowanie postaw przedsiębiorczych – wsparcie organizacyjne i tworzenie dobrych wzorców. 	
PODOBSZAR NIEWIADOM		
CNi1. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy.	<ul style="list-style-type: none"> Podejmowanie działań przywracających wartość funkcjonalną obiektów i przestrzeni o wartości historyczno-kulturowej. 	<ul style="list-style-type: none"> Niska atrakcyjność przestrzeni i słaba ocena atrakcyjności dzielnicy: <ul style="list-style-type: none"> zaniedbane i zdewastowane budynki.
CNi2. Rozwój nowych funkcji rekreacyjnych i gospodarczych na zrehabilitowanych terenach poprzemysłowych, w szczególności na hałdach	<ul style="list-style-type: none"> Podejmowanie działań wprowadzających funkcje czasu wolnego w zdegradowanych obiektach i przestrzeniach. Podejmowanie działań na rzecz udostępnienia terenów poprzemysłowych gospodarce. 	<ul style="list-style-type: none"> Niedostosowana do oczekiwań mieszkańców oferta kulturalno-edukacyjna. Niska atrakcyjność przestrzeni i słaba ocena atrakcyjności dzielnicy: <ul style="list-style-type: none"> brak miejsc rekreacji mieszkańców, utrudnienia w korzystaniu z przestrzeni.
CNi3. Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego dzielnicy oraz przestrzeni publicznych na osiedlach mieszkaniowych.	<ul style="list-style-type: none"> Podejmowanie działań porządkujących przestrzeń i podnoszących jej wartość przy wykorzystaniu pomysłów i energii mieszkańców. Wzmacnianie odpowiedzialności mieszkańców za dzielnicę. Wprowadzenie rozwiązań podnoszących poczucie bezpieczeństwa w dzielnicy. 	<ul style="list-style-type: none"> Słaby standard mieszkań: <ul style="list-style-type: none"> niski odsetek mieszkań z dostępem do ciepłej wody z sieci, niski odsetek mieszkań z dostępem do sieci gazowniczej. Niska atrakcyjność przestrzeni i słaba ocena atrakcyjności dzielnicy: <ul style="list-style-type: none"> zaśmiecenie przestrzeni publicznych, brak miejsc rekreacji mieszkańców, zaniedbane i zdewastowane budynki, zły stan dróg, utrudnienia w korzystaniu z przestrzeni. trudności w dostępie do komunikacji publicznej
CNi4. Poprawa warunków środowiskowych w dzielnicy, w szczególności ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję.	<ul style="list-style-type: none"> Infrastrukturalne wsparcie dla ograniczania niskiej emisji. 	<ul style="list-style-type: none"> Uciążliwości środowiskowe.
CNi5. Dostępność na terenie dzielnicy oferty aktywizującej i umożliwiającej rozwój	<ul style="list-style-type: none"> Wprowadzenie rozwiązań organizacyjnych wspierających aktywizację i 	<ul style="list-style-type: none"> Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, bezrobocie i ubóstwo,

CELE REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	KLUCZOWE ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY na podstawie analiz ilościowych oraz partycypacji społecznej
mieszkańców w różnych grupach wiekowych i włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.	integrację mieszkańców. ▪ Podejmowanie działań zorientowanych na aktywizację społeczną i zawodową młodych mieszkańców z grup problemowych. ▪ Wprowadzanie rozwiązań umożliwiających samodzielną poprawę sytuacji grup problemowych. ▪ Podejmowanie działań na rzecz dostosowania dostępnych usług do zmieniającej się struktury demograficznej.	odpływ młodych, wykształconych mieszkańców.. ▪ Trudności w funkcjonowaniu rodziny oraz godzeniu funkcji wychowawczych i zawodowych. ▪ Niski poziom kapitału społecznego: <ul style="list-style-type: none"> – niski poziom integracji mieszkańców – niski poziom aktywności społecznej mieszkańców.
CNi6. Dogodne połączenia komunikacyjne integrujące dzielnicę z miastem i otoczeniem oraz ułatwiające mieszkańcom dostęp do usług publicznych i rynkowych poza dzielnicą.	▪ Realizacja rozwiązań infrastrukturalnych i organizacyjnych poprawiających łączalność komunikacyjną dzielnicy.	▪ Niska atrakcyjność przestrzeni i słaba ocena atrakcyjności dzielnicy: <ul style="list-style-type: none"> – utrudnienia w korzystaniu z przestrzeni.
CNi7. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla ludzi młodych.	▪ Podejmowanie działań – infrastrukturalnych, organizacyjnych – na rzecz zwiększania dostępności osób młodych do mieszkań położonych w atrakcyjnym otoczeniu. ▪ Podejmowanie działań kreujących dzielnicę jako miejsce działalności biznesowej mieszkańców.	▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. ▪ Niski poziom bezpieczeństwa publicznego i drogowego.
PODOBSZAR PARUSZOWIEC-PIASKI		
CP1. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.	▪ Podejmowanie działań przeciwdziałających skutkom i przyczynom wykluczenia. ▪ Integrowanie mieszkańców z miejscem zamieszkania oraz wspólnotą lokalną.	▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców, ▪ Niski poziom kapitału społecznego – bardzo słaba aktywność i integracja mieszkańców. ▪ Wielorakie przejawy ubóstwa: <ul style="list-style-type: none"> – bardzo wysoki poziom bezrobocia wśród lokatorów mieszkań socjalnych, – wysoki poziom tzw. zjawiska dziedzicznego ubóstwa,
CP2. Stworzenie warunków do startu życiowego osób z grup marginalizowanych (kariery	▪ Wspieranie aktywności zawodowej i podnoszenie kompetencji osób z grup	▪ Wielorakie przejawy ubóstwa: <ul style="list-style-type: none"> – bardzo wysoki poziom bezrobocia wśród lokatorów mieszkań

CELE REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	KLUCZOWE ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY na podstawie analiz ilościowych oraz partycypacji społecznej
zawodowe, rozwój osobowości i rozwój rodziny).	zagrożonych lub dotkniętych bezrobociem. ▪ Wspieranie aktywności zawodowej i przedsiębiorczej rodzin i osób na progu kariery zawodowej.	socjalnych, – wysoki poziom tzw. zjawiska dziedzicznego ubóstwa. ▪ Niedostosowana do oczekiwań mieszkańców oferta kulturalno-edukacyjna.
CP3. Zmodernizowana historyczna zabudowa mieszkaniowa i kolejowa, cechująca się wysoką funkcjonalnością oraz stanowiąca pozytywny wyróżnik dzielnicy.	▪ Wykorzystywanie walorów tradycyjnej zabudowy mieszkaniowej.	▪ Niezadowalający stan przestrzeni: – niska estetyka przestrzeni publicznych: zaśmiecanie, nielegalna zabudowa, opuszczone zdewastowane budynki, niezagospodarowane budynki, – brak bezpiecznego miejsca spotkań dla ludzi w różnym wieku, zarówno dzieci jak i seniorów, – niewykorzystany potencjał rekreacyjny terenu rybnickich Błoni, – zły stan dróg. ▪ Niska atrakcyjność mieszkaniowa dzielnicy.
CP4. Wykształcenie nowych stref gospodarczych na zrekultywowanych terenach przemysłowych w dzielnicy.	▪ Podejmowanie działań na rzecz udostępnienia terenów przemysłowych gospodarce.	▪ Niezadowalający stan przestrzeni: – nieużytki przemysłowe, – zły stan dróg.
CP5. Urozmaicona infrastruktura rekreacyjno-sportowa i przestrzenie publiczne umożliwiające aktywne spędzanie czasu wolnego	▪ Włączenie mieszkańców do zagospodarowania przestrzeni i wykorzystywania walorów dzielnicy. ▪ Poszerzanie możliwości rekreacji w dobrych warunkach przyrodniczych.	▪ Niezadowalający stan przestrzeni: – brak bezpiecznego miejsca spotkań dla ludzi w różnym wieku, zarówno dzieci jak i seniorów, – niewykorzystany potencjał rekreacyjny terenu rybnickich Błoni.
CP6. Poprawa warunków środowiskowych w dzielnicy, w szczególności ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję.	▪ Infrastrukturalne wsparcie dla ograniczania niskiej emisji.	▪ Zła jakość powietrza.
CP7. Podniesienie poczucia bezpieczeństwa w dzielnicy.	▪ Włączanie mieszkańców w działania na rzecz bezpieczeństwa w dzielnicy.	▪ Niski poziom poczucia bezpieczeństwa.
CP8. Dogodne połączenia komunikacyjne integrujące dzielnicę z miastem i otoczeniem oraz ułatwiające mieszkańcom dostęp do usług publicznych i rynkowych poza dzielnicą.	▪ Realizacja rozwiązań infrastrukturalnych i organizacyjnych poprawiających łączalność komunikacyjną dzielnicy i komfort podróżowania.	▪ Niezadowalający stan przestrzeni: – zły stan dróg i utrudnienia komunikacyjne.
PODOBSZAR ŚRÓDMIEŚCIE		
CŚ1. Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy	▪ Podejmowanie działań wzmacniających funkcje Śródmieścia z	▪ Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia ▪ Niski poziom poczucia bezpieczeństwa

CELE REWITALIZACJI	KIERUNKI DZIAŁAŃ REWITALIZACYJNYCH	KLUCZOWE ZIDENTYFIKOWANE PROBLEMY na podstawie analiz ilościowych oraz partycypacji społecznej
wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.	zaangażowaniem mieszkańców i innych podmiotów. ▪ Podejmowanie działań poprawiających dostępność Śródmieścia.	
CŚ2. Wzrost atrakcyjności Śródmieścia dla mikro i małych przedsiębiorstw.	▪ Tworzenie przestrzeni dla mikro firm i osób planujących założenie firmy,	▪ Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia: <ul style="list-style-type: none"> – niewykorzystywany potencjał integracyjny, – ograniczona rola gospodarcza i funkcje rynku pracy, – niewykorzystany potencjał rekreacyjny.
CŚ3. Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału dzielnicy.	▪ Wykorzystanie walorów przestrzeni i obiektów dla tworzenia oferty spędzania czasu wolnego.	▪ Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia: <ul style="list-style-type: none"> – niewykorzystywany potencjał integracyjny, – ograniczona rola gospodarcza i funkcje rynku pracy, – niewykorzystany potencjał rekreacyjny.
CŚ4. Wykreowanie w Śródmieściu usług opiekuńczych o znaczeniu ogólnomiejskim i ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.	▪ Wdrażanie rozwiązań wspierających aktywizację i integrację mieszkańców. ▪ Wdrażanie rozwiązań wspierających funkcjonowanie osób z grup dotkniętych lub zagrożonych wykluczeniem.	▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezdomność, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. ▪ Ograniczona aktywność społeczna
CŚ5. Podniesienie komunikacyjnej dostępności Śródmieścia dla mieszkańców miasta i odwiedzających.	▪ Realizacja rozwiązań infrastrukturalnych i organizacyjnych poprawiających łączalność komunikacyjną dzielnicy.	▪ Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia: <ul style="list-style-type: none"> – niewykorzystywany potencjał integracyjny, – ograniczona rola gospodarcza i funkcje rynku pracy, – niewykorzystany potencjał rekreacyjny.
CŚ6. Podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i ograniczenie zanieczyszczeń w dzielnicy.	▪ Infrastrukturalne wsparcie dla ograniczania niskiej emisji.	▪ Uciążliwości środowiskowe.

CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA OBSZARU REWITALIZACJI

Z uwagi na zbieżność potrzeb podobszarów, cele i kierunki działań dla podobszarów, stanowiły punkt wyjścia do sformułowania wspólnych celów dla obszaru rewitalizacji jako całości. Zostały one przedstawione w poniższej tabeli. Wśród celów strategicznych został wyodrębniony cel 11 przypisany podobszarowi Śródmieście ze względu na pełnione przez ten obszar funkcje ponadlokalne inne niż w pozostałych podobszarach.

Tabela 54. Cele i kierunki działań określone dla obszaru rewitalizacji.

CELE STRATEGICZNE	KIERUNKI DZIAŁAŃ
1. Poprawa warunków środowiskowych, w szczególności poprzez podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję.	<p>A) Poprawa efektywności energetycznej budynków.</p> <p>B) Wdrażanie rozwiązań technicznych umożliwiających redukcję niskiej emisji.</p> <p>C) Podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie zagrożeń generowanych przez niską emisję.</p>
2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta	<p>A) Podejmowanie działań przywracających wartość funkcjonalną obiektów i przestrzeni o wartości historyczno-kulturowej.</p> <p>B) Odnowa zabudowy zabytkowej oraz obiektów świadczących o dziedzictwie kulturowym obszaru rewitalizacji i miasta,</p> <p>C) Nadanie nowych funkcji, społecznych, kulturalnych lub gospodarczych obiektom, które utraciły swoje pierwotne funkcje gospodarcze i usługowe</p> <p>D) Podejmowanie inicjatyw promujących historię i tradycje dzielnicy wśród mieszkańców podobszaru i miasta.</p> <p>E) wzmacnianie tożsamości lokalnej dzieci i młodzieży</p>
3. Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału obszaru.	<p>A) Wykorzystanie walorów przestrzeni i obiektów dla tworzenia warunków do rozwoju osobowego mieszkańców, integracji grup społecznych, oraz rozwoju oferty spędzania czasu wolnego,</p> <p>B) Włączenie mieszkańców do zagospodarowania przestrzeni i wykorzystywania walorów dzielnicy.</p> <p>C) Poszerzanie możliwości rekreacji w dobrych warunkach przyrodniczych.</p>
4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.	<p>A) Rozwój infrastruktury usług społecznych na rzecz osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej</p> <p>B) Podejmowanie działań służących wyrównywaniu szans rozwoju dzieci i młodzieży.</p> <p>C) wzmacnianie potencjału społecznego, zawodowego i gospodarczego mieszkańców obszarów rewitalizowanych</p> <p>D) rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz integracji i reintegracji społecznej i zawodowej mieszkańców.</p> <p>E) Integracja i aktywizacja społeczno-zawodową osób, rodzin, grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym</p> <p>F) Wsparcie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym</p> <p>G) Podniesienia jakości i dostępności usług wsparcia rodziny</p>

5. Dogodne połączenia komunikacyjne integrujące dzielnicę z miastem i otoczeniem oraz ułatwiające mieszkańcom dostęp do usług publicznych i rynkowych poza dzielnicą	<p>A) Realizacja rozwiązań infrastrukturalnych i organizacyjnych poprawiających łączalność komunikacyjną dzielnicy i komfort podróżowania.</p> <p>B) Wdrażanie rozwiązań polityki zrównoważonej mobilności miejskiej</p>
6. Uporządkowane, dobrze wyposażone, dostosowane do zmieniających się oczekiwań i potrzeb mieszkańców przestrzenie publiczne.	<p>A) Podejmowanie inwestycji na rzecz podniesienia estetyki i uaktywnienia przestrzeni publicznych.</p> <p>B) Podejmowanie działań dostosowujących funkcjonalność przestrzeni do potrzeb mieszkańców, oraz podnoszących jej wartość przy wykorzystaniu pomysłów i energii mieszkańców.</p> <p>C) Włączenie mieszkańców do zagospodarowania przestrzeni i wykorzystywania walorów dzielnicy.</p> <p>D) Wzmacnianie odpowiedzialności mieszkańców za dzielnicę.</p>
7. Rozwój nowych funkcji rekreacyjnych i gospodarczych na zrehabilitowanych terenach przemysłowych	<p>A) Podejmowanie działań wprowadzających funkcje czasu wolnego w zdegradowanych obiektach i przestrzeniach.</p> <p>B) Podejmowanie działań na rzecz udostępnienia terenów przemysłowych gospodarce.</p>
8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.	<p>A) Wspieranie działań ożywiających przestrzeń działaniami mieszkańców, w tym przy wykorzystaniu tradycji i tożsamości dzielnicy.</p> <p>B) Podejmowanie działań dostosowujących funkcjonalność przestrzeni do potrzeb mieszkańców.</p> <p>C) Wprowadzanie rozwiązań podnoszących poczucie bezpieczeństwa w dzielnicy.</p> <p>D) Wprowadzanie nowych rozwiązań umożliwiających przedsiębiorcze ożywienie dzielnicy.</p> <p>E) Tworzenie warunków do angażowania się mieszkańców w działania społeczne.</p>
9. Wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców oraz rozwój warunków do prowadzenia działalności gospodarczej	<p>A) Nawiązywanie współpracy międzysektorowej na rzecz lepszego przygotowania kapitału ludzkiego oraz integracji i reintegracji zawodowej mieszkańców.</p> <p>B) Tworzenie przestrzeni dla mikro firm i wsparcie osób planujących założenie firmy,</p> <p>C) Wspieranie aktywności zawodowej i przedsiębiorczej rodzin i osób na progu kariery zawodowej.</p> <p>D) Wspieranie aktywności zawodowej i podnoszenie kompetencji osób z grup zagrożonych lub dotkniętych bezrobociem.</p>
10. Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji	<p>A) Poprawa stanu technicznego budynków i mieszkań,</p> <p>B) Budowa nowych mieszkań na obszarze centralnym miasta</p> <p>C) Odnowa zasobu komunalnego, w tym likwidacja nieekologicznych źródeł ciepła,</p> <p>D) Likwidacja barier architektonicznych,</p> <p>E) Działania służące rozproszeniu lokalizacji lokali socjalnych</p> <p>F) Realizacja programów pomocowych służących restrukturyzacji zadłużenia czynszowego</p>

11. Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.

- A) Podejmowanie działań wzmacniających funkcje Śródmieścia z zaangażowaniem mieszkańców i innych podmiotów.
- B) Podejmowanie działań poprawiających dostępność Śródmieścia.
- C) Rozwój funkcji ponadlokalnych przy wykorzystaniu historycznych obiektów położonych w Śródmieściu
- D) Renowacje i modernizacje obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie Śródmieścia
- E) Działania służące poprawie estetyki przestrzeni publicznych w Śródmieściu
-

8. IDENTYFIKACJA DZIAŁAŃ ROZWIĄZUJĄCYCH PROBLEMY

Na podstawie warsztatów oraz konsultacji społecznych prowadzonych w podobszarach wyznaczono grupy przedsięwzięć/projektów służących osiągnięciu zamierzonych celów dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji. Projektu podzielono na podstawowe – zaplanowane do realizacji w najbliższej perspektywie czasowej i uzupełniające.

PODSTAWOWE PRZEDSIĘWZIĘCIA I PROJEKTY REWITALIZACYJNE

Nazwa projektu	Rewitalizacja budynku byłej sprężarkowni na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności		
Podmiot realizujący	Miasto Rybnik – Urząd Miasta Rybnika		
Okres realizacji rzeczowej	2018–2019		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
6 000 000,00	900 000,00	0,00	5 100 000,00
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta 7. Rozwój nowych funkcji rekreacyjnych i gospodarczych na zrekultywowanych terenach poprzemysłowych		Niewiadom	
Ogólny zakres projektu	<p>Projekt obejmuje realizację prac budowlanych w budynku byłej sprężarkowni Zabytkowej Kopalni „Ignacy”. Obiekt ten jest w bardzo złym stanie technicznym, nie jest wykorzystywany, aktualnie jest pustostanem. W przeszłości wykorzystywany był na potrzeby prowadzonej działalności przemysłowej przez zakład górniczy.</p> <p>Planowana modernizacja obiektu ma kompleksowy charakter obejmujący prace budowlane, instalacyjne i adaptację istniejących pomieszczeń na cele związane z rozwiązaniem problemów społecznych mieszkańców.</p> <p>Realizacja zadania wynika ze zdiagnozowanych potrzeb lokalnej społeczności i jest konsekwencją działań wdrażanych w projekcie nieinwestycyjnym mającym na celu aktywną integrację i wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach zdegradowanych.</p>		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<p>Uzyskanym produktem będzie kompleksowo zmodernizowany budynek. Planowane rezultaty związane będą z prowadzoną na tym terenie działalnością na rzecz lokalnej społeczności i dotyczyć będą:</p> <ul style="list-style-type: none">– liczby podmiotów działających w zmodernizowanym budynku,– liczby osób korzystających z nowej infrastruktury. <p>Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.</p>		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none">– Modernizacja budynków nadszybia i maszynowni szybu „Kościeszko” na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku,– Zagospodarowanie otoczenia Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności– Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji <p>Komplementarność z następującymi projektami współfinansowanymi ze środków unijnych w perspektywie 2007-2013:</p> <ul style="list-style-type: none">– Rozwój infrastruktury okołoturystycznej na terenie zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku		

Nazwa projektu	Modernizacja budynków nadszybia i maszynowni szybu „Kościuszko” na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik – Urząd Miasta Rybnika		
Okres realizacji rzeczowej	2018 - 2019		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
10 557 792,83	5 102 548,57	0,00	5 455 244,26
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta 7. Rozwój nowych funkcji rekreacyjnych i gospodarczych na zrekultywowanych terenach przemysłowych		Niewiadom	
Ogólny zakres projektu	<p>Zabytkowa Kopalnia „Ignacy” jest obiektem na Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego. Przedmiotem projektu będzie przeprowadzenie prac budowlanych w zabytkowych budynkach nadszybia i maszynowni szybu „Kościuszko”. Budynki te są w złym stanie technicznym, nie są wykorzystywane, aktualnie to pustostany. W przeszłości były użytkowane na potrzeby prowadzonej przez zakład górniczy działalności przemysłowej.</p> <p>Planowana modernizacja obiektów ma kompleksowy charakter obejmujący prace budowlane, instalacyjne i adaptację istniejących pomieszczeń na cele związane z prowadzeniem działalności kulturalnej i jednocześnie mające na celu udostępnienie istniejącej infrastruktury dla potencjalnych turystów.</p> <p>Działania te wspomagać będą proces rewitalizacji w dzielnicy Niewiadom, będą uzupełnieniem podjętych działań mających na celu aktywną integrację i wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach zdegradowanych.</p>		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<p>Uzyskanym produktem będą kompleksowo zmodernizowane dwa budynki.</p> <p>Planowane rezultaty:</p> <ul style="list-style-type: none">– liczba zrealizowanych imprez kulturalnych,– liczba osób korzystających z nowej infrastruktury/ liczba turystów odwiedzających obiekty. <p>Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.</p>		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none">– Rewitalizacja budynku byłej sprężarkowni na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności,– Zagospodarowanie otoczenia Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności,– Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji <p>Komplementarność z następującymi projektami współfinansowanymi ze środków unijnych w perspektywie 2007-2013:</p> <ul style="list-style-type: none">– Rozwój infrastruktury okołoturystycznej na terenie zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku		

Nazwa projektu	Zagospodarowanie otoczenia Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik Industrialne Centrum Kultury w Rybniku-Niewiadomiu, Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, Stowarzyszenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” (Rybnik)		
Okres realizacji rzeczowej	2018 - 2019		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
5 000 000	750 000	0	4 250 000
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta 7. Rozwój nowych funkcji rekreacyjnych i gospodarczych na zrehabilitowanych terenach przemysłowych		Niewiadom	
Ogólny zakres projektu	Projekt obejmuje zagospodarowanie najbliższego otoczenia Zabytkowej Kopalni „Ignacy”. Aktualnie obszar ten jest nieuporządkowany i w związku z tym jest niewykorzystywany. W przeszłości wykorzystywany był na potrzeby prowadzonej działalności przemysłowej przez zakład górniczy. Planowane działania obejmują zagospodarowanie tego terenu dla nowych funkcji wynikających z potrzeb lokalnego środowiska, które jest marginalizowane i znajduje się w sytuacji kryzysowej. Realizacja zadania wynika ze zdiagnozowanych potrzeb lokalnej społeczności i jest konsekwencją działań wdrażanych w projekcie nieinwestycyjnym mającym na celu aktywną integrację i wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach zdegradowanych.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Uzyskanym produktem będzie kompleksowo zagospodarowany teren położony w otoczeniu Zabytkowej Kopalni „Ignacy”. Planowane rezultaty związane będą z prowadzoną na tym terenie działalnością na rzecz lokalnej społeczności i dotyczyć będą: <ul style="list-style-type: none">– liczby podmiotów działających na zmodernizowanym terenie,– liczba osób korzystających z nowej infrastruktury. Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami: <ul style="list-style-type: none">– Rewitalizacja miasta –Nowa energia rybnickiej tradycji 2020– Nowa energia rybnickiej tradycji 2020– ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu– Program wzmocnienia potencjału społecznego społeczności z terenu osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu– Zagospodarowanie przestrzeni wspólnych na terenie osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu		

Nazwa projektu	Zagospodarowanie przestrzeni wspólnych na terenie osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik - Zakład Gospodarki Mieszkaniowej, Spółdzielnia Mieszkaniowa Orłowiec, Rybnicka Spółdzielnia Mieszkaniowa		
Okres realizacji rzeczowej	2018 - 2020		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
5 000 000	750 000	0	4 250 000
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców. 10. Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji		Niewiadom	
Ogólny zakres projektu	<p>Projekt obejmuje zagospodarowanie terenów wspólnych na osiedlu Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu, położonego na podobszarze rewitalizacji, zamieszkiwanego przez osoby zagrożone procesami marginalizacji społecznej.</p> <p>W ramach przedsięwzięcia uporządkowana i zmodernizowana zostanie przestrzeń pomiędzy budynkami mieszkaniowymi, w szczególności działania te dotyczyć będą małej architektury, zieleni, alejek, chodników, miejsc do parkowania oraz rekreacji. Obecnie infrastruktura ta znajduje się w złym stanie technicznym, jest zdewastowana lub jej w ogóle nie ma. Wpływa to na negatywne postrzeganie tego obszaru oraz pogłębianie się problemów społecznych. Stworzenie nowej infrastruktury w miejscu zamieszkania przez grupy zmarginalizowane pozwoli na przezwyciężenie podstawowych problemów społecznych, lepsze postrzeganie najbliższego otoczenia oraz stworzenia warunków do integracji lokalnego środowiska.</p> <p>Realizacja zadania wynika ze zdiagnozowanych potrzeb lokalnej społeczności i jest konsekwencją działań wdrażanych w projekcie nieinwestycyjnym mającym na celu aktywną integrację i wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach zdegradowanych.</p>		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<p>Uzyskanym produktem będzie kompleksowo zagospodarowany teren na osiedlu Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu.</p> <p>Planowane rezultaty związane będą z prowadzoną na tym terenie działalnością na rzecz lokalnej społeczności i dotyczyć będą:</p> <ul style="list-style-type: none">– liczby osób korzystających z nowej infrastruktury,– liczby działań realizowanych na zmodernizowanym terenie. <p>Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.</p>		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none">– Rewitalizacja miasta –Nowa energia rybnickiej tradycji 2020– Nowa energia rybnickiej tradycji 2020– ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu– Program wzmocnienia potencjału społecznego społeczności z terenu osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu– Zagospodarowanie przestrzeni wspólnych na terenie osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu		

Nazwa projektu	Program wzmocnienia potencjału społecznego społeczności z terenu osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku		
Okres realizacji rzeczowej	2018 – 2021		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
3 000 000	500 000	2 500 000	0
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.		Niewiadom	
Ogólny zakres projektu	<p>Proponowany projekt jest kompleksowym programem na rzecz zmarginalizowanych grup społecznych, które znajdują się w sytuacji kryzysowej. W wyniku przeprowadzonych badań i analiz, osiedle Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu zamieszkane jest przez osoby zagrożonymi procesami marginalizacji społecznej lub wręcz przynależą do zbiorowości/grup społecznych wykluczonych społecznie. Wśród nich są m.in. osoby bezrobotne, bezdomne, rodziny dotknięte problemami społecznymi, korzystający z pomocy społecznej, a także osoby popadające w konflikt z prawem.</p> <p>Program obejmuje szeroki zakres działań, które mają wyprowadzić poszczególne grupy społeczne z obecnej, negatywnej sytuacji społecznej.</p> <p>Program ten ma wzmocnić potencjał społeczny i zawodowy omawianej grupy społecznej i będzie uwzględniał następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none">a) działania samopomocowe i wolontariackie,b) środowiskowe,c) prozatrudnieniowe,d) edukacyjne. <p>Również podejmowane będą działania o charakterze kulturalnym i sportowym. Wszystkie wyżej wymienione działania realizowane będą na terenie zamieszkałym przez osoby zmarginalizowane. Działania, które z uwagi na brak możliwości lokalowych nie mogą być przeprowadzone w miejscu zamieszkania, będą realizowane w najbliższym otoczeniu.</p> <p>Działania programowe będą realizowane na obszarze osiedla Gustawa Morcinka oraz na terenie przylegającej do osiedla Zabytkowej Kopalni „Ignacy”.</p>		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<p>Planowane produkty i rezultaty związane będą z prowadzoną na tym terenie działalnością na rzecz lokalnej społeczności i dotyczyć będą:</p> <ul style="list-style-type: none">– liczby osób objętych programem,– liczby zrealizowanych działań. <p>Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie opracowanego raportu z wdrażania projektu.</p>		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none">– Rewitalizacja miasta –Nowa energia rybnickiej tradycji 2020– Nowa energia rybnickiej tradycji 2020– ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu– Zagospodarowanie przestrzeni wspólnych na terenie osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu		

Nazwa projektu	Przedsiębiorstwo Społeczne na „Ignacu” – działalność Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w subregionie zachodnim województwa śląskiego		
Podmiot realizujący/partnerzy	Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS (Rybnik) wspierające rybnickie organizacje pozarządowe i Industrialne Centrum Kultury		
Okres realizacji rzeczowej	2018-2020		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	Budżet Państwa
250 000	12 500	225 000	12 500
Cel rewitalizacji		Obszar rewitalizacji/lokalizacja	
4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 9. Wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców oraz rozwój warunków do prowadzenia działalności gospodarczej		Niewiadom	
Ogólny zakres projektu	<p>Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej będzie wspierał merytorycznie i finansowo lokalne NGO i Industrialne Centrum Kultury (ICK) w zakresie wyinkubowania przedsiębiorstwa społecznego na terenie Zabytkowej Kopalni Ignacy. Będzie prowadzony szereg działań służących promowaniu przedsiębiorczości społecznej i reintegracji zawodowej osób wykluczonych w tych podmiotach.</p> <p>Rodzaje działań:</p> <ul style="list-style-type: none">– Usługi animacyjne oraz rozwoju ekonomii społecznej. Działania szczegółowe:<ul style="list-style-type: none">▪ Animacja lokalna: budowanie partnerstw na rzecz wspierania i rozwoju ekonomii społecznej, w tym diagnoza potencjału, wyszukiwanie potencjalnych przedsiębiorców społecznych. Budowanie przyjaznego środowiska dla rozwoju ES jako narzędzia walki z wykluczeniem społeczno-ekonomicznym, sposobem na tworzenie miejsc pracy dostosowanych dla osób z mniejszymi szansami, wzmacnianie lokalnego rynku pracy.▪ Bieżące doradztwo podstawowe i specjalistyczne dla osób zainteresowanych założeniem/prowadzeniem podmiotu ekonomii społecznej.▪ Organizacja szkoleń zapewniających kompleksową wiedzę i umiejętności do zakładania/prowadzenia podmiotów ekonomii społecznej.▪ Upowszechnianie wiedzy na temat idei ekonomii społecznej.– Usługi wsparcia powstawania przedsiębiorstw społecznych i funkcjonowania istniejących PS. Działania szczegółowe:<ul style="list-style-type: none">▪ Działania przygotowawcze do zakładania, rozwijania przedsiębiorstw społecznych, w tym: szkolenia, doradztwo, przygotowanie biznesplanów, szkolenia branżowe podnoszące kwalifikacje zawodowe itp.▪ Udzielenie dotacji na stworzenie nowych miejsc pracy w podmiotach ekonomii społecznej.▪ Działania nakierowane na poszukiwanie i wdrażanie zidentyfikowanych długookresowych źródeł finansowania PES, inicjatyw rozwijających przedsiębiorczość społeczną oraz uzupełniająco. <p>Na terenie dzielnicy Niewiadom, w szczególności na obszarze przewidzianym do prowadzenia działań rewitalizacyjnych będą prowadzone wszystkie rodzaje działań OWES ze szczególnym uwzględnieniem działań animacyjnych – czyli wyłonienia podmiotów zainteresowanych stworzeniem podmiotu ekonomii społecznej, zaplanowanie działalności tego podmiotu w odpowiedzi na potrzeby społeczności lokalnej, biorąc pod uwagę nowe funkcje obszaru jakie udało się zaproponować w czasie tworzenia diagnozy do LPR.</p> <p>Na obecnym etapie zakłada się stworzenie lokalu gastronomicznego prowadzącego dodatkowo usługi w obszarze turystyki i edukacji (warsztaty tematyczne dla dzieci i młodzieży, organizacja gier terenowych, wycieczek</p>		

	<p>szkolnych itp.).</p> <p>Oczywiście będą także prowadzone szkolenia zawodowe dla potencjalnych pracowników przedsiębiorstwa społecznego, bieżące doradztwo merytoryczne i specjalistyczne, w tym biznesowe. Jednym z podstawowych działań będzie także złożenie wniosku na dotacje na utworzenie miejsc pracy w podmiocie ekonomii społecznej, zatrudnienie co najmniej 5 osób borykających się z wykluczeniem społecznym oraz przekazywanie dotacji pomostowej po uruchomieniu działalności podmiotu.</p>
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<p>Planowane Rezultaty:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. stworzenie przedsiębiorstwa społecznego na terenie Niewiadomia uzupełniającego ofertę Industrialnego Centrum Kultury; 2. wzrost motywacji do podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych oraz do podjęcia zatrudnienia wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; 3. wzrost poczucia przynależności do społeczności lokalnej; 4. ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych; 5. poszerzenie oferty turystycznej ICK. <p>Proponowane wskaźniki:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba powstałych podmiotów ekonomii społecznej (przedsiębiorstw społecznych) na terenie dzielnicy Niewiadom: 1 2. Liczba utworzonych miejsc pracy dla osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie w podmiotach ekonomii społecznej (podmiotach reintegracji społeczno-zawodowej): minimum 5 3. Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem merytorycznym i finansowym w zakresie prowadzenia przedsiębiorstwa społecznego: 1 4. Liczba osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, które podniosły swoje kompetencje społeczne i zawodowe: minimum 5 5. Wzrost liczby odwiedzających obiekt Zabytkowej Kopalni „Ignacy”: o 10% w stosunku do roku sprzed działania przedsiębiorstwa społecznego.
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, – Rewitalizacja budynku byłej sprężarkowni na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności, – Zagospodarowanie otoczenia Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności, – Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji

Nazwa projektu	Adaptacja zabytkowego pawilonu Oddziału dermatologii dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku na potrzeby Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik – Urząd Miasta Rybnika		
Okres realizacji rzeczowej	2017 - 2018		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
3 671 019,69	550 652,96	0,00	3 120 366,73
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta 4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 11. Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.		Śródmieście	
Ogólny zakres projektu	<p>Przedmiotem projektu jest kompleksowa modernizacja byłego szpitalnego budynku, w którym kiedyś mieścił się oddział dermatologii. Jest to jeden z obiektów zabytkowego kompleksu dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku.</p> <p>Obiekt znajduje się w złym stanie technicznym, nie jest użytkowany, aktualnie to pustostan. Planowana modernizacja ma kompleksowy charakter obejmujący prace budowlane, instalacyjne i adaptację istniejących pomieszczeń na cele związane z prowadzeniem działalności na rzecz wsparcia rodziny. Usługi realizowane w ramach Centrum wynikają z zapotrzebowania lokalnej społeczności na takie działania. Do tej pory nie było takiego ośrodka w Rybniku, który kompleksowo oferowałby usługi na rzecz rodzin.</p> <p>Realizacja zadania wynika ze zdiagnozowanych potrzeb lokalnej społeczności i jest konsekwencją działań wdrażanych w projekcie nieinwestycyjnym. W wyremontowanym budynku będzie działać Ośrodek Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Rybniku oraz Wojewódzki Ośrodek Adopcyjny Filia w Rybniku. Ponadto w ramach placówki działania będą prowadzić organizacje pozarządowe w zakresie pomocy psychologicznej, psychoterapeutycznej, a także prowadzone będą zajęcia kulturalne i artystyczne, zarówno dla dzieci jak i dorosłych.</p> <p>Działania te wspomagać będą proces rewitalizacji na terenie Rybnika. Będą uzupełnieniem podjętych działań mających na celu aktywną integrację i wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach zdegradowanych.</p>		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<p>Uzyskanym produktem będzie kompleksowo zmodernizowany budynek.</p> <p>Planowane rezultaty:</p> <ul style="list-style-type: none">– liczba osób wspartych przez podmioty działające w obiekcie,– liczba podmiotów działających w budynku. <p>Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.</p>		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none">– Modernizacja zabytkowego pawilonu „Juliusz” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku,– Modernizacja zabytkowego pawilonu „Rafał” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku,– Modernizacja zabytkowego budynku byłej kaplicy przyszpitalnej dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku,– Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny w Rybniku,– Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji		

Nazwa projektu	Modernizacja zabytkowego pawilonu „Juliusz” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik – Urząd Miasta Rybnika		
Okres realizacji rzeczowej	2018 - 2019		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
21 701 925,60	6 902 319,92	0,00	14 799 605,68
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta. 11. Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.		Śródmieście	
Ogólny zakres projektu	<p>Przedmiotem projektu jest kompleksowa modernizacja byłego szpitalnego budynku, w którym kiedyś mieścił się m.in. oddział onkologii, chorób wewnętrznych. Jest to jeden z obiektów zabytkowego kompleksu dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku. Obiekt ten jest największym budynkiem w całym kompleksie, jest on w fatalnym stanie technicznym, nie jest użytkowany, aktualnie to pustostan.</p> <p>Planowana modernizacja ma kompleksowy charakter obejmujący prace budowlane, instalacyjne i adaptację istniejących pomieszczeń na cele związane z dziedzictwem kultury. Zmodernizowany budynek zostanie przeznaczony na cele kulturalne, które będą również mieć wpływ na rozwój sektora turystycznego – w jego wnętrzu ma zostać zainstalowana atrakcyjna wystawa stała oparta o motywy postaci pomysłodawcy powstania budynku doktora Juliusza Rogera. Prowadzone będą działania o charakterze muzealnym z elementami doświadczalnymi, edukacyjnymi (tzw. edukatorium). Przewiduje się również stworzenie przestrzeni na wystawy czasowe. Obiekt będzie miał oddziaływanie ponadregionalne. Działania te wspomagać będą proces rewitalizacji w dzielnicy Śródmieście, będą uzupełnieniem podjętych działań mających na celu aktywną integrację i wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach zdegradowanych.</p>		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<p>Uzyskany produkt będzie kompleksowo zmodernizowany budynek.</p> <p>Planowane rezultaty:</p> <ul style="list-style-type: none">– liczba zrealizowanych działań o charakterze muzealnym, edukacyjnym,– liczba osób korzystających z nowej infrastruktury. <p>Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.</p>		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none">– Adaptacja zabytkowego pawilonu Oddziału dermatologii dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku na potrzeby Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny,– Modernizacja zabytkowego pawilonu „Rafał” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku,– Modernizacja zabytkowego budynku byłej kaplicy przyszpitalnej dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku,– Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny w Rybniku,– Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji		

Nazwa projektu	Modernizacja zabytkowego pawilonu „Rafał” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik – Urząd Miasta Rybnika		
Okres realizacji rzeczowej	2018 - 2019		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
14 138 023,08	7 372 928,29	0,00	6 765 094,79
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta 11. Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.		Śródmieście	
Ogólny zakres projektu	Przedmiotem projektu jest kompleksowa modernizacja byłego szpitalnego budynku, w którym kiedyś mieścił się m.in. oddział onkologii, chorób wewnętrznych. Jest to jeden z obiektów zabytkowego kompleksu dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku. Obiekt ten jest w złym stanie technicznym, nie jest użytkowany, aktualnie to pustostan. Planowana modernizacja ma kompleksowy charakter obejmujący prace budowlane, instalacyjne i adaptację istniejących pomieszczeń na cele związane z rozwojem lokalnym. Wyremontowany budynek zostanie przeznaczony na cele kulturalne, które będą również mieć wpływ na rozwój sektora turystycznego – w jego wnętrzu ma zostać zainstalowana atrakcyjna wystawa stała poświęcona historii medycyny i farmacji. Działania te wspomagać będą proces rewitalizacji w dzielnicy Śródmieście, będą uzupełnieniem podjętych działań mających na celu aktywną integrację i wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach zdegradowanych.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Uzyskany produkt będzie kompleksowo zmodernizowany budynek. Planowane rezultaty: <ul style="list-style-type: none">– liczba podmiotów działających w zmodernizowanym obiekcie,– liczba osób korzystających z nowej infrastruktury. Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami: <ul style="list-style-type: none">– Adaptacja zabytkowego pawilonu Oddziału dermatologii dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku na potrzeby Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny,– Modernizacja zabytkowego pawilonu „Juliusz” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku,– Modernizacja zabytkowego budynku byłej kaplicy przyszpitalnej dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku,– Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny w Rybniku, Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji		

Nazwa projektu	Modernizacja zabytkowego budynku byłej kaplicy przyszpitalnej dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku		
Podmiot realizujący/partnerzy	Stowarzyszenie „Rybnik Nasze Miasto”,		
Okres realizacji rzeczowej	2018 - 2019		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
2 000 000	300 000	0	1 700 000
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta 11. Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.		Śródmieście	
Ogólny zakres projektu	Przedmiotem projektu jest kompleksowa modernizacja byłej kaplicy przyszpitalnej dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku. Obiekt ten jest w fatalnym stanie technicznym, nie jest użytkowany, aktualnie to pustostan. Planowana modernizacja ma kompleksowy charakter obejmujący prace budowlane, instalacyjne i adaptację istniejących pomieszczeń na cele związane z dziedzictwem kultury. Działania te wspomagać będą proces rewitalizacji w dzielnicy Śródmieście, będą uzupełnieniem podjętych działań mających na celu aktywną integrację i wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach zdegradowanych.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Uzyskanym produktem będzie kompleksowo zmodernizowany budynek. Planowane rezultaty: <ul style="list-style-type: none">– liczba zrealizowanych działań o charakterze muzealnym, edukacyjnym,– liczba osób korzystających z nowej infrastruktury. Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami: <ul style="list-style-type: none">– Adaptacja zabytkowego pawilonu Oddziału dermatologii dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku na potrzeby Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny,– Modernizacja zabytkowego pawilonu „Juliusz” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku,– Modernizacja zabytkowego pawilonu „Rafał” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku,– Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny w Rybniku,– Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji		

Nazwa projektu	Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny w Rybniku		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik - Ośrodek Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Rybniku, Wojewódzki Ośrodek Adopcyjny Filia w Rybniku, Stowarzyszenia działające na rzecz wsparcia rodziny		
Okres realizacji rzeczowej	2019 - 2021		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
3 200 000	500 000	2 700 000	0
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 11. Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.		Śródmieście	
Ogólny zakres projektu	W ramach projektu podejmowane będą działania mające na celu podniesienie jakości i dostępności usług wsparcia rodziny wspierające proces deinstytucjonalizacji, w szczególności wsparcie będzie polegało na tworzeniu nowej placówki oferującej wsparcie dzienne dla dzieci i młodzieży, rozwijanie środowiskowych form opieki nad dziećmi i młodzieżą, programy terapeutyczne, psychologiczne, które będą uzupełnione o działania kulturalne, artystyczne i sportowe. W ramach Centrum będzie działać Ośrodek Rodzinnej Pieczy Zastępczej, który aktualnie funkcjonuje poza centrum Miasta, jest trudno dostępny i nie dysponuje wystarczającą powierzchnią użytkową odpowiadającą powierzonym zadaniom. W efekcie swoje funkcje pełni w ograniczony sposób. Dlatego też w projekcie będą rozwijane rodzinne formy pieczy zastępczej oraz podniesiona zostanie jakość usług realizowanych w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej, w tym kształcenie kandydatów na rodziny zastępcze i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego, doskonalenie kompetencji osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą. Projekt przewiduje wsparcie i rozwój form pracy z rodziną, asystentury rodzinnej, instytucji rodzin wspierających, pomocowych jako wspierających rodzinę w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Centrum poprzez działające tam instytucje będzie stwarzało możliwość wsparcia rodzin na wstępnym etapie sytuacji kryzysowej. W Centrum działać będą organizacje pozarządowe na rzecz wsparcia rozwoju rodzin oraz Ośrodek Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Rybniku oraz Wojewódzki Ośrodek Adopcyjny-Filia w Rybniku. Działania te wspomagać będą proces rewitalizacji w dzielnicy Śródmieście, będą uzupełnieniem podjętych działań mających na celu aktywną integrację i wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach zdegradowanych.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Planowane rezultaty: – liczba osób wspartych przez podmioty działające w obiekcie, – liczba podmiotów działających w budynku. Ocena rezultatów następować będzie na podstawie raportów z wdrażania projektu.		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami: – Adaptacja zabytkowego pawilonu Oddziału dermatologii dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku na potrzeby Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny, – Modernizacja zabytkowego pawilonu „Juliusz” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku, – Modernizacja zabytkowego pawilonu „Rafał” dawnego Szpitala Miejskiego		

	<p>nr 1 w Rybniku,</p> <ul style="list-style-type: none"> – Modernizacja zabytkowego budynku byłej kaplicy przyszpitalnej dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku, – Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny w Rybniku, – Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji
--	--

Nazwa projektu	Ośrodek wsparcia terapeutycznego i psychiatrycznego dla dzieci i młodzieży (oddział dzienny terapeutyczny) oraz leczenia uzależnień od substancji psychoaktywnych i alkoholu dla młodzieży w Rybniku		
Podmiot realizujący/partnerzy	Stowarzyszenie INTEGRUM		
Planowane	produkty		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	Budżet Państwa
150 000 (średnio na rok)	150 000,00	0	0
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.		Lokalizacja: Śródmieście Zasięg: wszystkie podobszary rewitalizacji.	
Ogólny zakres projektu	<p>Uruchomienie ośrodka wsparcia terapeutycznego i psychiatrycznego w centrum miasta Rybnika wynika z ogromnego zapotrzebowania, zwłaszcza wśród osób młodych na łatwy dostęp tego rodzaju placówek, w których mogliby się czuć bezpiecznie i anonimowo.</p> <p>Kwestia zaburzeń psychicznych oraz walki z uzależnieniem lub współuzależnieniem jest tematem trudnym i stygmatyzującym osoby borykające się z tymi problemami w swoim środowisku lokalnym. Stąd propozycja utworzenie ośrodka wsparcia w centrum miasta, które jest łatwo dostępne poprzez komunikację publiczną z każdej rewitalizowanej dzielnicy, a jednocześnie pozwoli to zapewnić swego rodzaju anonimowość i swobodę korzystającym.</p> <p>Ośrodek będzie zapewniał kompleksowe wsparcie psychologiczne, terapeutyczne i psychiatryczne w szczególności osobom młodym dotkniętym zaburzeniami psychicznymi, oraz osobom które wychowując się w środowiskach patologicznych, mają kontakt ze środkami psychoaktywnymi i alkoholem. Z oferty ośrodka będą mogły korzystać osoby niepełnoletnie dotknięte zaburzeniami psychicznymi (zaburzenia depresyjne, zaburzenia emocjonalne, zaburzenia lękowe itp.) oraz osoby, które są szczególnie narażone na wpadnięcie w uzależnienie od substancji psychoaktywnych.</p> <p>Oferta ośrodka skierowana jest do młodych osób potrzebujących pomocy i terapii, które z różnych przyczyn nie mogą lub nie chcą podjąć leczenia stacjonarnego.</p> <p>Główne założenia funkcjonowania Ośrodka to wzmacnianie motywacji do zmiany dotychczasowego stylu życia, zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz stygmatyzacji osób z zaburzeniami psychicznymi.</p> <p>Pacjenci kierowani są do Ośrodka po konsultacji z terapeutą lub lekarzem psychiatrą.</p> <p>Podstawowy program terapii obejmuje 12 tygodniowy cykl terapii (z możliwością przedłużenia) obejmujący kompleksową opiekę w postaci: psychoterapii indywidualnej oraz grupowej, zajęcia terapeutyczne, terapię zajęciową, arteterapię, konsultacje rodzinne i opiekę psychiatryczną.</p> <p>Zajęcia terapeutyczne odbywają się 5 dni w tygodniu od poniedziałku do piątku.</p> <p>Po ukończeniu pełnego cyklu terapeutycznego w Ośrodku pacjenci mogą kontynuować terapię indywidualną i grupową.</p> <p>Ośrodek będzie również zapewniał dodatkowe wsparcie dla członków rodzin w zależności od potrzeb i zaleceń lekarzy bądź terapeutów.</p>		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich	<p>Planowane rezultaty:</p> <ul style="list-style-type: none">– ułatwienie dostępu do profesjonalnej pomocy psychologicznej i psychiatrycznej osobom młodym z zaburzeniami psychicznymi oraz		

<p>oceny</p>	<p>trudnościami wynikającymi z wychowania w rodzinie patologicznej, nadużywania substancji psychotropowych, alkoholu itp.),</p> <ul style="list-style-type: none"> – zmniejszenie liczby osób młodych trafiających do ośrodków zamkniętych z powodu zaburzeń psychicznych lub uzależnień od substancji psychoaktywnych i alkoholu, – podniesienie świadomości mieszkańców Rybnika, zwłaszcza osób młodych i pochodzących ze środowiska zagrożonego wykluczeniem społecznym na temat konsekwencji z zażywania substancji psychoaktywnych i nadmiernych ilości alkoholu, – rozwinięcie usług terapeutycznych w zakresie walki z uzależnieniem i współuzależnieniem od substancji psychoaktywnych i alkoholu dla mieszkańców Rybnika, – ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. <p>Proponowane wskaźniki:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba świadczonych usług terapeutycznych, 2. Liczba osób objętych pomocą terapeutyczną, psychiatryczną i psychologiczną, 3. Liczba instytucji świadczących kompleksowe wsparcie w zakresie walki z uzależnieniem i współuzależnieniem, przede wszystkim wśród młodzieży, 4. Liczba rodzin dotkniętych problemem uzależnień objętych profesjonalnym wsparciem terapeutycznym.
<p>Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami</p>	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny w Rybniku, – Centrum Usług Społecznych przy ul. Przemysłowej w Rybniku, – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,

Nazwa projektu	Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik		
Okres realizacji rzeczowej	2016-2018		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		Fundusz Spójności	Budżet Państwa
3 446 000	344 600	2 636 190	465 210
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta 4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 7. Rozwój nowych funkcji rekreacyjnych i gospodarczych na zrekultywowanych terenach przemysłowych 8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców. 10. Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji 11. Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.		Chwałowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski, Śródmieście	
Ogólny zakres projektu	Przedmiotem projektu jest rewitalizacja podobszarów zdegradowanych tworzących krajobraz kulturowy Rybnika: fragmenty dzielnic Niewiadom, Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski i Chwałowice (podkreślające industrialne dziedzictwo Rybnika) oraz Śródmieście (historycznie ukształtowane centrum miasta). Na działania objęte projektem składają się: 1) analizy problemów społeczno-gospodarczych na podobszarach rewitalizacji, w tym z zakresu mieszkalnictwa, analizy dokumentów strategicznych, 2) działania animacyjne na podobszarach rewitalizowanych, obejmujące m.in. wprowadzenie animatorów społecznych oraz uruchomienie systemu wsparcia inicjatyw społeczności lokalnej podobszarów rewitalizacji w postaci mikrograntów, 3) konkurs architektoniczny z częścią partycypacyjną na zagospodarowanie przestrzeni wspólnych jednego z dawnych osiedli patronackich (przy ul. Przemysłowej) oraz opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznych części wspólnych (wybranych) terenów mieszkaniowych w formule warsztatowej dla 6 podobszarów, ekspertyzy techniczne i inwentaryzacja wybranych budynków na podobszarach poddawanych rewitalizacji, 4) przygotowanie materiałów dydaktycznych dla programu edukacji regionalnej. Działanie skierowane do uczniów szkół podstawowych Rybnika obejmować będzie m.in. opracowanie i wykonanie materiałów dydaktycznych, druk publikacji dot. edukacji regionalnej z elementami rewitalizacji oraz organizację wizyt studyjnych w obiektach dziedzictwa kulturowego na podobszarach rewitalizacji, 5) działania upowszechniające rezultaty i efekty projektu. Tematyka ochrony i wykorzystania potencjałów dziedzictwa kulturowego połączona zostanie z zagadnieniami partycypacji społecznej, mieszkalnictwa, kształtowania przestrzeni miejskiej oraz edukacji.		

<p>Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny</p>	<p>Planowane produkty i rezultaty:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zestandaryzowane opisy przedmiotu zamówienia dla wyłonienia wykonawców usług do realizacji w procesie rewitalizacji, – analizy opracowane na potrzeby przygotowania i realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji, – dokumentacja techniczna i projektowa na potrzeby inwestycji na podobszarach rewitalizowanych, – 20% mieszkańców podobszarów rewitalizacji weźmie udział w działaniach animacyjno-partycypacyjnych, – liczba inicjatyw na podobszarach rewitalizacji wspartych w ramach mikrograntów <p>Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru usług oraz sprawozdań z realizacji projektu.</p>
<p>Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami</p>	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Adaptacja zabytkowego pawilonu Oddziału dermatologii dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku na potrzeby Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny, – Modernizacja zabytkowego pawilonu „Juliusz” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku, – Modernizacja zabytkowego pawilonu „Rafał” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku, – Modernizacja zabytkowego budynku byłej kaplicy przyszpitalnej dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku, – Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny w Rybniku, – Nowa energia rybnickiej tradycji 2020 – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu

Nazwa projektu	Nowa energia rybnickiej tradycji 2020		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik organizacje pozarządowe		
Okres realizacji rzeczowej	2019 - 2020		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
1 000 000	150000	850 000	0
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.		Boguszowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski	
Ogólny zakres projektu	Nowa energia rybnickiej tradycji 2020 będzie kontynuacją projektu realizowanego w ramach programu Modelowa Rewitalizacja Miast finansowanego z Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014 – 2020. Projekt przewiduje realizację kompleksowych działań na rzecz lokalnej społeczności, która znajduje się w sytuacji kryzysowej. Zakłada on wprowadzenie animatorów społecznych oraz uruchomienie systemu wsparcia inicjatyw społeczności lokalnej postaci mikrograntów. Projekt jest skoncentrowany na działaniach środowiskowych i pracy w bezpośrednim kontakcie z mieszkańcami obszarów problemowych. Przewiduje się w nim działania związane z samopomocą, działaniami prozatrudnieniowymi, środowiskowymi i edukacyjnymi.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Planowane produkty i rezultaty: <ul style="list-style-type: none">– liczba inicjatyw na podobszarach rewitalizacji wspartych w ramach mikrograntów– liczba osób objętych działaniami projektowymi– liczba podmiotów realizujących działania aktywizacyjne na terenach problemowych Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie sprawozdań z realizacji projektu.		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami: <ul style="list-style-type: none">– Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji– Program Aktywności Społecznej w Boguszowicach– ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu– Centrum Usług Społecznych przy ul. Przemysłowej w Rybniku,		

Nazwa projektu	ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, Stowarzyszenie 17-tka (Rybnik)		
Okres realizacji rzeczowej	2015 – 2017		
Całkowita szacunkowa wartość na lata 2015-2017	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
1 702 410,00	255 361,50	1 447 048,50	0,00
Cel rewitalizacji	Podobszar rewitalizacji/lokalizacja		
3. Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału obszaru. 4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 9. Wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców oraz rozwój warunków do prowadzenia działalności gospodarczej	Boguszowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski		
Ogólny zakres projektu	<p>Zakres działań w ramach projektu dotyczy osób, rodzin i środowisk, które narażone są na zjawisko wykluczenia społecznego: m.in. kobiet bezdomnych z dziećmi, osób z III profilem w PUP, osób zamieszkujących tereny zdegradowane i przeznaczone do rewitalizacji, osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze nieposiadające odpowiednich umiejętności społeczno-zawodowych, niepełnosprawnych w tym korzystających z pomocy OPS tzn. osób zagrożonych wykluczeniem społecznym wieloobszarowo, które nie są w stanie swoim staraniem wyjść z kręgu wykluczenia.</p> <p>W ramach projektu udzielane jest kompleksowe wsparcie na podstawie programów skierowanych do konkretnych grup docelowych: Programu Aktywności Lokalnej, Programu Integracji Społeczno-Zawodowej Osób Niepełnosprawnych, Programu Aktywizacja Integracja, Programu Usamodzielnienia i Wychodzenia z Bezdomności. Działania nakierowane są, zgodnie z celem, na wykorzystanie instrumentów na rzecz aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, zwiększenie szans na zatrudnienie poprzez świadczenie kompleksowych, zindywidualizowanych instrumentów aktywnej integracji przy współpracy wielosektorowej (stowarzyszenia, agencje pracy, urząd pracy).</p> <p>W ramach projektu podejmowane są działania zmierzające do objęcia dalszym wsparciem poza projektowo lub wielo projektowo oraz działania skierowane do bezpośredniego środowiska osoby wykluczonej społecznie. Takie kompleksowe podejście i długofalowe działania zwiększają zasoby osób i grup społecznych zagrożonych wykluczeniem, pozwalają na reintegrację zawodową, lepsze społeczne funkcjonowanie i stwarza dostęp do dóbr i usług o charakterze społecznym i zawodowym dla osób najbardziej wykluczonych. Zwalczenie indywidualnych barier pozwoli na umożliwienie powrotu osób wykluczonych społecznie na rynek pracy.</p> <p>Wsparciem obejmowani są wszyscy mieszkańcy Rybnika, ze szczególnym naciskiem na Dzielnice Niewiadom, Paruszowiec-Piaski, Niedobczyce, gdzie realizowany jest Program Aktywności Lokalnej dla Miasta Rybnika na lata 2015-2023. Projekt ten ma wzmocnić potencjał społeczny i zawodowy omawianych grup społecznych i będzie uwzględniał następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none">a. prozatrudnieniowe,b. działania samopomocowe i wolontariackie,c. skierowane do środowiska lokalnego,d. edukacyjne,e. kulturalnef. integracyjne.		

Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Planowane produkty i rezultaty dotyczyć będą: <ul style="list-style-type: none"> – liczba osób objętych programem, – liczba zrealizowanych działań. Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie sprawozdania z wdrażania projektu.
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami: <ul style="list-style-type: none"> – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2018-2023), – Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji – Nowa energia rybnickiej tradycji 2020 – Utworzenie Centrum Usług Społecznych wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej w Rybniku, – Centrum Usług Społecznych przy ul. Przemysłowej w Rybniku

Nazwa projektu	ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku, Stowarzyszenie 17-tka (Rybnik) Stowarzyszenie Na Rzecz Wspomagania Osób Z Niepełnosprawnością i Ich Otoczenia "Razem" (Rybnik) Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS (Rybnik)		
Okres realizacji rzeczowej	2018 – 2020 (kontynuacja programu do 2023)		
Całkowita szacunkowa wartość na lata 2018-2020	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
2 344 678,24 zł	351 701,74	1 992 976,50	0,00
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
3. Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału obszaru. 4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 9. Wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców oraz rozwój warunków do prowadzenia działalności gospodarczej		Boguszowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski, Boguszowice	
Ogólny zakres projektu	Zakres działań w ramach projektu dotyczy osób, rodzin i środowisk, które narażone są na zjawisko wykluczenia społecznego: m.in. kobiet bezdomnych z dziećmi, osób z III profilem w PUP, osób zamieszkujących tereny zdegradowane i przeznaczone do rewitalizacji, osób opuszczających placówki opiekuńczo-wychowawcze nieposiadające odpowiednich umiejętności społeczno-zawodowych, niepełnosprawnych w tym korzystających z pomocy OPS tzn. osób zagrożonych wykluczeniem społecznym wieloobszarowo, które nie są w stanie swoim staraniem wyjść z kręgu wykluczenia. W ramach projektu udzielane jest kompleksowe wsparcie na podstawie programów skierowanych do konkretnych grup docelowych: Programu Aktywności Lokalnej, Programu Integracji Społeczno-Zawodowej Osób Niepełnosprawnych, Klubu Integracji Społecznej, Programu Usamodzielnienia i Wychodzenia z Bezdomności. Działania nakierowane są, zgodnie z celem, na wykorzystanie instrumentów na rzecz aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, zwiększenie szans na zatrudnienie poprzez świadczenie kompleksowych, zindywidualizowanych instrumentów aktywnej integracji przy współpracy wielosektorowej (stowarzyszenia, agencje pracy, urząd pracy). W ramach projektu podejmowane są działania zmierzające do objęcia dalszym wsparciem poza projektowo lub wielo projektowo oraz działania skierowane do bezpośredniego środowiska osoby wykluczonej społecznie. Takie kompleksowe podejście i długofalowe działania zwiększają zasoby osób i grup społecznych zagrożonych wykluczeniem, pozwalają na reintegrację zawodową, lepsze społeczne funkcjonowanie i stwarza dostęp do dóbr i usług o charakterze społecznym i zawodowym dla osób najbardziej wykluczonych. Zwalczenie indywidualnych barier pozwoli na umożliwienie powrotu osób wykluczonych społecznie na rynek pracy. Wsparciem obejmowani są wszyscy mieszkańcy Rybnika, ze szczególnym naciskiem na Dzielnice Niewiadom, Paruszowiec-Piaski, Niedobczyce, Boguszowice, Chwałowice. Projekt ten ma wzmocnić potencjał społeczny i zawodowy omawianych grup społecznych i będzie uwzględniał następujące działania: a. prozatrudnieniowe, b. działania samopomocowe i wolontariackie, c. skierowane do środowiska lokalnego,		

	d. edukacyjne, e. kulturalne f. integracyjne.
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Planowane produkty i rezultaty dotyczyć będą: – liczba osób objętych programem, – liczba zrealizowanych działań. Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie sprawozdania z wdrażania projektu.
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami: – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2015-2017), – Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji – Nowa energia rybnickiej tradycji 2020 – Utworzenie Centrum Usług Społecznych wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej w Rybniku, – Centrum Usług Społecznych przy ul. Przemysłowej w Rybniku

Nazwa projektu	Ośrodek Społecznej Aktywności		
Podmiot realizujący/partnerzy	Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS (Rybnik) w partnerstwie z rybnickimi organizacjami pozarządowymi		
Okres realizacji rzeczowej	2018-2020		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFŚ	Budżet Państwa
2 000 000	200 000	1 800 000	0
Cel rewitalizacji	Podobszar rewitalizacji/lokalizacja		
3. Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału obszaru. 4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 9. Wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców oraz rozwój warunków do prowadzenia działalności gospodarczej	Boguszowice, Chwałowice, Niewiadom, Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski, Śródmieście		
Ogólny zakres projektu	<p>W ramach projektu powstanie Ośrodek Społecznej Aktywności (OSA) prowadzący działania w zakresie integracji i aktywizacji lokalnego środowiska (mieszkańców, lokalnych liderów, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym).</p> <p>Bieżące działania OSA będą odpowiedzią na lokalne zapotrzebowanie lub realizacją działań inicjowanych przez mieszkańców.</p> <p>W każdej dzielnicy planujemy realizację trzech głównych programów aktywizacji społeczno-edukacyjnej, lecz będą one uzupełniane dodatkowymi inicjatywami, w zależności od specyficznych potrzeb oraz możliwości lokalnych społeczności:</p> <p><u>1. Study circle - Aktywizacja społeczna i zawodowa osób wykluczonych dzięki edukacji pozaformalnej, skoncentrowanej na wzajemnym dzieleniu się wiedzą i doświadczeniem.</u></p> <p>Edukacja osób dorosłych z wykorzystaniem nowatorskich i niedrogich metod kształcenia pozaformalnego, ustawicznego, skoncentrowanego na pozyskiwaniu w niedługim czasie praktycznych umiejętnościach.</p> <p>(Do zastosowania we wszystkich dzielnicach w pracy z grupami wykluczonymi, zwłaszcza z kobietami wykluczonymi, samotnie wychowującymi dzieci, długotrwale bezrobotnymi, chcących powrócić na rynek pracy).</p> <p>Zadania:</p> <ul style="list-style-type: none">– nabory do grup samokształceniowych, średnio 4 na rok (optymalna wielkości grupy to od 10 do 12 osób)– cykl spotkań w grupie samokształceniowej prowadzonych przez facylitatora (jeden cykl kształceniowy: 2 razy w tygodniu po 3 godziny przez około 2 miesiące) służący podnoszeniu wiedzy i kompetencji społeczno-zawodowych (dokładny zakres tematyczny zgodnie z metodą pracy zajęć zostaje określony przez uczestników/czki grupy). Tematyka ma dotyczyć zdobywania kompetencji i wiedzy, która ułatwi znalezienie się na rynku pracy, podniesie kompetencje społeczne, np. współpracę w grupie, poprawną komunikację z dziećmi, zarządzanie budżetem domowym itp.);– opcjonalnie: indywidualne lub grupowe spotkania z doradcą zawodowym. <p><u>2. Budżet równych szans - Aktywizacja lokalnych społeczności w oparciu o mikrogranty.</u></p> <p>Działania skierowane są do grup szczególnie wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym mieszkających na podobszarach rewitalizowanych, w bliskim sąsiedztwie. Głównym celem działań animacyjnych prowadzonych metodą budżetu równych szans jest podniesienie poczucia własnej wartości wśród uczestników działań, przekonanie ich, że mogą mieć realny wpływ na otoczenie w którym żyją, niwelowanie postawy biernej i roszczeniowej, niwelowanie aktów wandalizmu, budowanie więzi sąsiedzkich, poczucia</p>		

	<p>przynależności do wspólnoty lokalnej, budowanie poczucia bezpieczeństwa. Uczestnicy mogą nabyć nowe kompetencje społeczne (praca w grupie, komunikacja, rozwiązywanie konfliktów itp.), ale i kwalifikacje mogące przydać się w pracy zawodowej, takie jak: myślenie projektowe (analiza potrzeb społeczności, przygotowywanie harmonogramu działań, szacowanie niezbędnych do realizacji zasobów – ludzkich i finansowych, konstruowanie budżetu, koordynacja i wdrażanie działań, akcja promocyjna, rozliczenie), branie odpowiedzialności za własne czyny, regularność działań, dochowywanie zobowiązań.</p> <p>Zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rekrutacja grupy około 15-osobowej, – cykl spotkań z animatorem (około 2 na miesiąc przez kilka miesięcy) służących nabyciu kompetencji miękkich oraz wypracowaniu pomysłów na inicjatywy lokalne, – równoległe do spotkań z animatorem możliwe są zajęcia dodatkowe (spotkania z psychologiem, doradcą zawodowym, kursy zawodowe), – promocja akcji w społeczności lokalnej, przeprowadzenie głosowania na najlepsze i najbardziej oczekiwane pomysły, – realizacja zwycięskich projektów. <p>Budżet równych szans jest elastyczną inicjatywą, która może zostać wdrożona również w projektach dotyczących dziedzictwa kulturowego, aktywności społecznej, ekologii, w grupach młodzieży, seniorów osób nieaktywnych zawodowo itp.</p> <p><u>3. Bajki obywatelskie - Aktywizacja obywatelska dzieci i młodzieży</u></p> <p>Zadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rekrutacja grupy uczniów ze szkół gimnazjalnych i/lub podstawowych – Przeprowadzenie cyklu warsztatów o tematyce obywatelskiej - uczestnicy projektu nabędą wiedzę - z jednej strony nt. bajek, zasad ich tworzenia oraz roli, jaką mogą pełnić w procesie aktywizacji społecznej, a z drugiej – nt. działalności obywatelskiej; – Wizyty studyjne – uczestnicy odwiedzą miejsca, w których praktycznie realizuje się zasady demokracji, partycypacji i aktywności obywatelskiej – w szczególności przy udziale i na rzecz młodych ludzi (np. młodzieżowa rada miasta, młodzieżowa org. pozarządowa); – Tworzenie bajek – w oparciu o zdobytą wcześniej wiedzę uczestnicy w grupach kilkusobowych przystąpią do tworzenia szkicu własnych bajek. Pod okiem grafika przygotowywane są ilustracje do bajek. W następnej kolejności wybranych zostanie co najmniej 5 znanych lokalnie przedstawicieli kultury, NGO, edukacji, polityki, biznesu, którzy użyczą swojego głosu podczas nagrania bajek na CD. Wydana zostanie publikacja zawierająca wszystkie stworzone bajki, dodatkowo zilustrowane przez uczestników. Zostanie ona rozdysponowana wśród dzieci biorących udział w bajkowych spotkaniach, wśród lokalnych przedszkoli, punktów opieki nad dzieckiem itp.; – Happeningi obywatelskie – mające na celu zwrócenie lokalnym społecznościom uwagi na istotne kwestie (np. przestrzeń miejska, ekologia) oraz pokazanie, że można wpływać na otaczającą rzeczywistość i zmieniać ją. Zostaną one wymyślone i przygotowane przy udziale uczestniczących w projekcie gimnazjalistów, jak również zainteresowanych osób z danej miejscowości, na terenie której dany happening będzie realizowany; – Bajkowe spotkania – spotkania promujące bajki obywatelskie dla dzieci w przedziale wiekowym 3-6 lat w przedszkolach oraz świetlicach, domach kultury, bibliotekach itp.
--	---

<p>Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny</p>	<p>Planowane rezultaty funkcjonowania Ośrodka Aktywności Społecznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wzrost motywacji do podnoszenia kompetencji i kwalifikacji zawodowych oraz do podjęcia zatrudnienia wśród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; – nabywanie i rozwój kompetencji społecznych i zawodowych mieszkańców Rybnika uczestniczących w działaniach OSA, – pobudzenie mieszkańców do podjęcia działań i/lub współdziałania z JST w sprawach dotyczących najbliższego otoczenia, – wzrost integracji, zacieśnianie więzi społecznych wśród mieszkańców, – nauka współdziałania, pracy zespołowej, – wzrost poczucia odpowiedzialności za przestrzeń wspólną wśród uczestników działań; – wzrost poczucia przynależności do społeczności lokalnej; – zwiększenie zainteresowania sprawami swojego otoczenia, społeczności lokalnej; – wzrost zaangażowania społecznego osób biorących udział w działaniach OSA; – zwiększenie poczucia sprawczości i celowości działań obywatelskich (w tym wolontariatu); – ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. <p>Proponowane wskaźniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> – liczba wdrożonych na terenie rewitalizowanym nowatorskich metod edukacji pozaformalnej; – liczba osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym uczestniczących w grupach samokształceniowych; – liczba osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym uczestniczących w działaniach animacyjnych; – liczba osób zaangażowanych w realizację przedsięwzięć prowadzonych w ramach działań animacyjnych; – liczba osób zainteresowanych uczestnictwem w działaniach projektu, – liczba osób deklarujących chęć działań na rzecz swojej społeczności lokalnej.
<p>Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami</p>	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji, – Nowa energia rybnickiej tradycji 2020, – Program Aktywności Społecznej w Boguszowicach, – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,

Nazwa projektu	Modernizacja budynków mieszkalnych przy ul. Przemysłowej w Rybniku		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik – Urząd Miasta Rybnika		
Okres realizacji rzeczowej	2019-2021		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Całkowita szacunkowa wartość	
		EFS	EFRR
16 500 000	8 300 000	0	8 200 000
Cel rewitalizacji		Obszar rewitalizacji/lokalizacja	
1. Poprawa warunków środowiskowych, w szczególności poprzez podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję. 2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta 10. Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji		Paruszowiec- Piaski	
Ogólny zakres projektu	Projekt obejmuje modernizację 11 komunalnych budynków mieszkaniowych wielorodzinnych przy ul. Przemysłowej. Budynki te są wpisane do gminnej ewidencji zabytków i stanowią poindustrialne dziedzictwo kulturowe miasta. Planowana modernizacja obiektów ma charakter kompleksowy obejmujący prace budowlane, instalacyjne poprawiające standard mieszkań, które są w bardzo złym stanie technicznym. Obiekty te mieszczą się w dzielnicy Paruszowiec-Piaski, która uchodzi za jedną z najbardziej problemowych dzielnic Rybnika. Projekt ten jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy: kumulację problemów społecznych, brak odpowiednich jakościowo mieszkań socjalnych na terenie dzielnicy. Projekt jest komplementarny z projektem "Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji" w ramach, którego zostaną przeprowadzone ekspertyzy techniczne i dokumentacja projektowa 11 budynków mieszkalnych.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Uzyskanym produktem będzie kompleksowe modernizacje budynków. Planowane rezultaty: <ul style="list-style-type: none">– 11 zmodernizowanych budynków– liczba nowych mieszkań socjalnych,– liczba rodzin (osób) korzystających z nowej infrastruktury. Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportu z wdrażania projektu.		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami: <ul style="list-style-type: none">– Utworzenie Centrum Usług Społecznych wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej w Rybniku,– Centrum Usług Społecznych przy ul. Przemysłowej w Rybniku,– Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji– Nowa energia rybnickiej tradycji 2020		

Nazwa projektu	Utworzenie Centrum Usług Społecznych wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik		
Okres realizacji rzeczowej	2018 - 2020		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
3 660 000	1 098 000	0	2 562 000
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
1. Poprawa warunków środowiskowych, w szczególności poprzez podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję. 2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta 4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców. 10. Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji		Paruszowiec-Piaski, ul. Przemysłowa 23	
Ogólny zakres projektu	Realizacja projektu polega na utworzeniu Centrum Usług Społecznych (CUS) wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej 23. W tym celu nastąpi adaptacja jednego z budynków komunalnych na terenie dawnego osiedla patronackiego Huty Silesia przy ul. Przemysłowej – jednego z tzw. familoków. Budynek wybudowany w latach 1890–1910 r. charakteryzuje się bardzo złym stanem technicznym i wymaga modernizacji. Jest ujęty w Gminnej ewidencji zabytków. Obiekt ten mieści się w dzielnicy Paruszowiec-Piaski, która uchodzi za jedną z najbardziej problemowych dzielnic Rybnika. Projekt ten jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy: kumulację problemów społecznych, brak odpowiednich jakościowo mieszkań socjalnych i chronionych, brak miejsc spotkań mieszkańców i miejsc do rozwoju osobowości i rodziny. Wprowadzenie do budynku funkcji społecznych odpowiada na zdiagnozowane poczucie braku bezpieczeństwa na tym obszarze rewitalizacji.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Uzyskanym produktem będzie poddany kompleksowej modernizacji budynek przystosowany do nowej funkcji społecznej. Planowane rezultaty: <ul style="list-style-type: none">– liczba nowych mieszkań socjalnych i chronionych,– ilość podmiotów działających w wyremontowanym obiekcie, Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami: <ul style="list-style-type: none">– Utworzenie Centrum Usług Społecznych wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej w Rybniku,– Centrum Usług Społecznych przy ul. Przemysłowej w Rybniku,– Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji		

Nazwa projektu	Centrum Usług Społecznych przy ul. Przemysłowej w Rybniku		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik		
Okres realizacji rzeczowej	2019 - 2021		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
1 000 000	150 000	850 000	0
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta 4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców. 10. Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji		Paruszowiec-Piaski, ul. Przemysłowa 23	
Ogólny zakres projektu	Realizacja projektu polega na prowadzeniu Centrum Usług Społecznych (CUS) w budynku przy ul. Przemysłowej 23. CUS będzie prowadzony w dzielnicy Paruszowiec-Piaski, która uchodzi za jedną z najbardziej problemowych dzielnic Rybnika. Projekt ten jest odpowiedzią na zdiagnozowane problemy: kumulację problemów społecznych, brak miejsc spotkań mieszkańców i miejsc do rozwoju osobowości i rodziny oraz poczucie braku bezpieczeństwa.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Uzyskanym produktem będzie poddany kompleksowej modernizacji budynek wraz z przystosowaniem do nowej funkcji. Planowane rezultaty: – liczba rodzin (osób) korzystających z nowej infrastruktury. Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie raportów z wdrażania projektu.		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami: – Utworzenie Centrum Usług Społecznych wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej w Rybniku, – Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji – Nowa energia rybnickiej tradycji 2020 – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu – Rybnicki Bank Drugiej Ręki		

Nazwa projektu	„Czyste ciepło” – Termomodernizacja oraz przyłączenie budynków mieszkalnych wielorodzinnych do sieci ciepłowniczych lub gazowych oraz rozwój infrastruktury umożliwiającej likwidację niskiej emisji		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik - Zakład Gospodarki Mieszkaniowej		
Okres realizacji rzeczowej	2018 - 2021		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
12 000 000	7 000 000	0	5 000 000
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
1. Poprawa warunków środowiskowych, w szczególności poprzez podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję. 10. Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji		Boguszowice	
Ogólny zakres projektu	Przedmiotem projektu jest termomodernizacja i podłączenie do sieci ciepłowniczych lub gazowych budynków mieszkaniowych wielorodzinnych. Przedsięwzięcie dotyczy budynków należących do Miasta Rybnik, którymi zarządza Zakład Gospodarki Mieszkaniowej. Projekt realizowany będzie na terenie dzielnicy Boguszowice Osiedle – podobszaru Boguszowice. Docelowo programem objętych zostanie ponad 20 budynków przy ulicach: Plac Żołnierza, Plac Pokoju, Żurawia, Bogusławskiego, Grażyńskiego, Elsnera, Patriotów, Lompy, Śniadeckiego, Kuboszka, Astronautów, Wazów, Czwartaków. Działania te będą uzupełnieniem podjętych działań mających na celu aktywną integrację i wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach zdegradowanych.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Uzyskanym produktem będą poddane kompleksowej termomodernizacji i podłączone do sieci budynki. Planowane rezultaty: <ul style="list-style-type: none">– zmniejszenie emisji CO2,– zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą. Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	<ul style="list-style-type: none">– Komplementarność (przestrzenna) z następującymi projektami:– ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,– Program Aktywności Społecznej w Boguszowicach– Rybnicki Bank Drugiej Ręki– Klub Integracji Społecznej „SR”,– Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji		

Nazwa projektu	Program Aktywności Społecznej w Boguszowicach		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik Ośrodek Pomocy Społecznej w Rybniku partnerzy społeczni		
Okres realizacji rzeczowej	2018-2021		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
1 050 000,00	50 000,00	1 000 000,00	0
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.		Boguszowice	
Ogólny zakres projektu	<p>Projekt na celu wzmocnienie potencjału społecznego i zawodowego lokalnych społeczności uwzględniające specyfikę terytorium i zamieszkujących je społeczności poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none">– samopomoc i wolontariat,– działania środowiskowe,– działania prozatrudnieniowe,– działania edukacyjne,– działania kulturalne. <p>Projekt realizowany jest w oparciu o ścieżkę reintegracji, stworzoną dla każdej społeczności, uwzględniając diagnozę sytuacji problemowej, jej zasobów, potencjału, predyspozycji, potrzeb w oparciu o usługi aktywnej integracji.</p> <p>Działania skierowane są do 40 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz otoczenia tych osób (w zakresie niezbędnym do wsparcia osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym), w szczególności do osób o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, z niepełnosprawnością sprzężoną, osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym doświadczających wielokrotnego wykluczenia społecznego oraz osób lub rodzin korzystających z PO PŻ.</p> <p>Dla uczestników stworzona zostanie indywidualna ścieżka wsparcia na podstawie której udzielane jest kompleksowe wsparcie (udział w grupach wsparcia, poradnictwo specjalistyczne, asystent, trener pracy, szkolenia, kursy). Połączenie usług aktywnej integracji o charakterze społecznym (animator lokalny, asystent, wolontariat, poradnictwo psychologiczne, trening umiejętności społecznych) z działaniami środowiskowymi o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym czy turystycznym doprowadzi na zniwelowania barier w społecznym i zawodowym funkcjonowaniu jednostki.</p>		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<p>Oczekiwany rezultatem jest wzmocnienie aktywności i partycypacji społecznej osób zamieszkujących obszary zdegradowane oraz wzmocnienie zdolności do podejmowania aktywności zawodowej nieaktywnych członków tych społeczności.</p> <p>Planowane produkty i rezultaty dotyczyć będą:</p> <ul style="list-style-type: none">– liczba środowisk objętych programem aktywności lokalnej– liczba zrealizowanych działań,– liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących po opuszczeniu programu,– liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie, <p>Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie sprawozdania z projektu.</p>		
Powiązanie z innymi projektami i	<p>Komplementarność z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none">– Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji,		

przedsięwzięciami	<ul style="list-style-type: none"> – Nowa energia rybnickiej tradycji 2020, – Ośrodek Społecznej Aktywności, – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,
--------------------------	---

Nazwa projektu	Klub Integracji Społecznej „SR”		
Podmiot realizujący/partnerzy	Stowarzyszenie „17-tka”		
Okres realizacji rzeczowej	2017 –2018		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
1 173 555,60 zł	58 677,78 zł	1 114 877,82 zł	0
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych. 8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.		Lokalizacja: Boguszowice Obszar oddziaływania: Boguszowice, Niewiadom, Niedobczyce, Paruszowiec- Piaski, Chwałowice, Śródmieście	
Ogólny zakres projektu	Zajęcia Klubu Integracji Społecznej:		
	1. Grupy samopomocowe i grupy wsparcia. Codzienna pomoc i samopomoc w rozwiązywaniu problemów życiowych uczestników programu realizowana przez liderów, doradcę zawodowego, psychologa, terapeutę uzależnień, prawnika i samych uczestników programu. Wsparcie w opiece nad dziećmi uczestniczek programu.		
	2. Zajęcia klubu integracji społecznej. Codzienna pomoc i możliwość skorzystania z wsparcia zatrudnionych liderów KIS, a także możliwość skorzystania z infrastruktury pomieszczeń, w których realizowany jest program (sala komputerowa, bilard, siłownia, kuchnia, prysznic, pralnia, suszarnia).		
	3. Organizacja sekcji zainteresowań (komputerowej, fotograficzno- filmowej, kulinarnej). Spotkania sekcji realizowane są nie rzadziej niż raz w tygodniu.		
	4. Aktywizacja społeczna i kulturalna: wyjścia do instytucji kultury, udział w prelekcjach i wykładach, projekcje filmowe połączone z dyskusjami uczestników programu, wspólne dyskusje nad bieżącą problematyką polityczną, społeczną itp.		
	5. Asystentura osobista (mentoring). Liderzy KIS w ramach powierzonego zadania udzielają indywidualnego wsparcia uczestnikom w dążeniach do przywrócenia równowagi w ich życiu. Wsparcie realizowane jest poza pomieszczeniami KIS.		
	Warsztaty grupowe i poradnictwo specjalistyczne:		
	1.Grupowy trening zawodowy . Zajęcia prowadzone przez doradcę zawodowego,		
	2.Indywidualne spotkania z doradcą zawodowym, psychologiem, terapeutą uzależnień.		
	3.Organizacja szkoleń i kursów zawodowych dla uczestników połączona z pomocą w znalezieniu zatrudnienia.		
	4. Poradnictwo prawne dla uczestników projektu.		

<p>Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podniesienie umiejętności społecznych i zawodowych uczestników programu (30 osób); - ankiety („wejście- wyjście”) 2. Minimalizowanie destrukcyjnego wpływu na życie uczestników programu środków psychotropowych i alkoholu oraz kierowanie na leczenie w ośrodkach specjalistycznych uczestników pozostających w silnym uzależnieniu; - dokumentacja indywidualna uczestników 3. Podniesienie jakości pracy i udzielanej pomocy (terapeutycznej, psychologicznej, prawnej) dla 30 uczestników programu; - dokumentacja projektowa 4. Podniesienie samooceny uczestników, uzupełnienie ich wykształcenia, zdobycie bądź podniesienie ich kwalifikacji zawodowych (min. 80% uczestników); - ankiety 5. Poprawa sytuacji socjalnej i bytowej uczestników programu (min. 80% uczestników); wsparcie RBDR – ewidencja udzielonego wsparcia 6. Podnoszenie i utrwalanie poziomu bezpieczeństwa w dzielnicy; współpraca z Komisariatem Policji, udział w działaniach i spotkaniach Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przemocy 7. Udostępnianie dóbr kultury, poszerzanie wiedzy o świecie, ułatwianie dostępu do nowych technologii; ilość zorganizowanych wyjść, konkursy wiedzy wśród uczestników programu związane uczestnictwem w wyjściach, szkoleniach, zajęciach grupowych 8. Integracja społeczna uczestników poprzez prowadzenie wielorakich form aktywizacji. - ankiety
<p>Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami</p>	<p>Komplementarność z następującymi projektami/przedsięwzięciami:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, – Utworzenie Centrum Usług Społecznych wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej w Rybniku, – Program Aktywności Społecznej w Boguszowicach – Rybnicki Bank Drugiej Ręki – Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji

Nazwa projektu	Rybnicki Bank Drugiej Ręki		
Podmiot realizujący/partnerzy	Stowarzyszenie „17-tka”		
Okres realizacji rzeczowej	2017-2021 (projekt roczny)		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	Dotacja UM
40 840,00 zł	20 840,00	0	20 000,00
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.		Lokalizacja: Boguszowice Obszar oddziaływania: Boguszowice, Niewiadom, Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski, Chwałowice, Śródmieście	
Ogólny zakres projektu	Bezpośrednie działa prowadzone przez RBDR: Przyjmowanie przez koordynatora, wolontariuszy darów otrzymanych. Ewidencjonowanie otrzymywanych darów, konsultacje z instytucjami pomocowymi w celu ustalenia osób najbardziej potrzebujących. Wolontariusze wspólnie z pracownikiem rozwożą otrzymane przedmioty do potrzebujących.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	Głównym rezultatem jest udzielone bezpośrednie wsparcie rzeczowe osobom i rodzinom znajdującym się w sytuacji trudnej bądź kryzysowej – rocznie ilość osób objętych wsparciem waha się między 500 a 700 osób. Dodatkowym rezultatem podejmowanych działań jest wzrost świadomości związany z możliwością pomocy drugiemu człowiekowi, a także rozwój idei wolontariatu i pomocy na rzecz potrzebujących. - Ewidencjonowanie uzyskanego wsparcia rzeczowego oraz prowadzenie ewidencji odbiorców wsparcia.		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	Komplementarność z następującymi projektami/przedsięwzięciami: – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, – Program Aktywności Społecznej w Boguszowicach – Klub Integracji Społecznej „SR”, – Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji		

Nazwa projektu	Budowa zintegrowanych centrów przesiadkowych w Rybniku		
Podmiot realizujący/partnerzy	Miasto Rybnik PKP – Polskie Linie Kolejowe		
Okres realizacji rzeczowej	2017 – 2019		
Całkowita szacunkowa wartość	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	EFRR
22 000 000	7 500 000	0	14 500 000
Cel rewitalizacji	Podobszar rewitalizacji/lokalizacja		
5. Dogodne połączenia komunikacyjne integrujące dzielnicę z miastem i otoczeniem oraz ułatwiające mieszkańcom dostęp do usług publicznych i rynkowych poza dzielnicą	Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski, Śródmieście		
Ogólny zakres projektu	<p>Projekt obejmuje realizację przedsięwzięć infrastrukturalnych w zakresie transportu publicznego. Zadania te dotyczyć będą budowy zintegrowanych centrów przesiadkowych w dzielnicach Rybnika: Paruszowiec-Piaski i Śródmieście. W dzielnicy Paruszowiec-Piaski wykonany zostanie tunel/przecisk pieszo-rowerowy przy dworcu kolejowym Rybnik-Paruszowiec, przebudowane zostaną tereny otaczające na potrzeby parkingów wielofunkcyjnych (Park&Ride, Bike&Ride), zmieniona zostanie organizacja ruchu oraz powstaną drogi rowerowe doprowadzające ruch do centrum przesiadkowego.</p> <p>Kolejne działanie obejmuje przebudowę dworca komunikacji miejskiej przy ul. Budowlanych, w ramach którego powstanie parking Park&Ride i Bike&Ride, zmieniona zostanie organizacja ruchu oraz rozbudowane zostaną drogi rowerowe doprowadzające ruch do centrum przesiadkowego.</p> <p>Trzecim zadaniem będzie przebudowa otoczenia dworca głównego PKP w Rybniku, celem budowy parkingu Bike&Ride, budowy dróg rowerowych oraz nowej organizacji ruchu poprawiającej funkcjonowanie centrum przesiadkowego. Realizacja zadania wynika ze zdiagnozowanych potrzeb lokalnej społeczności i jest związana z problemami komunikacyjnymi z jakimi borykają się mieszkańcy dzielnic objętych programem rewitalizacji. Projekt pośrednio przyczyni się do wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego grup marginalizowanych na obszarach problemowych.</p>		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<p>Uzyskanym produktem będzie powstanie trzech centrów przesiadkowych. Planowane rezultaty dotyczyć będą:</p> <ul style="list-style-type: none"> – liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź”. <p>Ocena produktów i rezultatów następować będzie na podstawie protokołu odbioru robót budowlanych oraz raportów z wdrażania projektu.</p>		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	<p>Komplementarność przestrzenna z następującymi projektami:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Utworzenie Centrum Usług Społecznych wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej w Rybniku, – Centrum Usług Społecznych przy ul. Przemysłowej w Rybniku, – Rewitalizacja miasta – Nowa energia rybnickiej tradycji, – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu 		

Nazwa przedsięwzięcia	Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji		
Podmiot realizujący/partnerzy	Organizacje pozarządowe		
Okres realizacji rzeczowej	2017–2022 (projekty roczne)		
Całkowita szacunkowa wartość (roczna)	Wkład własny	Środki zewnętrzne	
		EFS	Dotacja UM
1 750 000	50 000	0	1 700 000
Cel rewitalizacji		Podobszar rewitalizacji/lokalizacja	
4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.		Boguszowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski, Śródmieście	
Ogólny zakres projektu	Działania profilaktyczne, wychowawcze i animacyjne na podobszarach rewitalizacji w formie placówek wsparcia dziennego, m.in. w postaci klubu młodzieżowego i pracy pedagogów ulicy.		
Oczekiwane produkty i prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny	<div>1. Tworzenie bezpiecznego pozbawionego przemocy i alkoholu środowiska wychowawczego dla dzieci młodzieży z Dzielnicy,</div> <div>2. Minimalizowanie wykluczenia społecznego i negatywnego wpływu na życie wychowanków środowiskowych czynników ryzyka</div> <div>3. Podniesienie jakości pracy i udzielanej pomocy (wychowawczej, terapeutycznej, psychologicznej, dydaktycznej) uczestnikom zajęć</div> <div>4. Podniesienie samooceny wychowanków, poprawa ich sytuacji rodzinnej i szkolnej, podniesienie ich poziomu wykształcenia i kwalifikacji</div> <div>5. Podnoszenie i utrwalanie poziomu bezpieczeństwa w dzielnicach miasta;</div> <div>6. Wyrównanie szans edukacyjnych, dostępu do dóbr kultury, poszerzanie wiedzy o świecie współczesnym, ułatwienie dostępu do nowych technologii</div> <div>7. Rozwój pasji życiowych i zainteresowań wychowanków poprzez prowadzenie wielorakich form aktywizacji;</div> <div>8. Integracja społeczna wychowanków</div>		
Powiązanie z innymi projektami i przedsięwzięciami	<div>Komplementarność z następującymi projektami:</div> <div><div>– ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu,</div><div>– Program Aktywności Społecznej w Boguszowicach</div><div>– Klub Integracji Społecznej „SR”,</div><div>– Rybnicki Bank Drugiej Ręki</div></div>		

CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Obok projektów podstawowych zidentyfikowano również inne rodzaje przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań rewitalizacyjnych¹³⁷. Mają one na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową.

Zostały one wyznaczone na podstawie warsztatów i konsultacji społecznych z mieszkańcami, liderami lokalnymi, lub też wynikają z innych dokumentów strategicznych. Ich zakres i siła oddziaływania jest różna, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji. Zakłada się, że większa część tych działań będzie realizowana przez partnerów społecznych i innych interesariuszy. Mogą one przybierać zarówno charakter projektów, jak i przedsięwzięć i działań nieinwestycyjnych (np. zmiany w zakresie połączeń komunikacji publicznej, programy pomocy w wychodzeniu z długów czynszowych). Zadania będą mogły być realizowane zarówno ze środków publicznych, jak i prywatnych.

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne zostały przedstawione w układzie celów strategicznych rewitalizacji. Mogą być one realizowane na terenie wszystkich podobszarów rewitalizacji. Jedynie przedsięwzięcia nr 18 i 19 są dedykowane podobszarowi Śródmieściu.

W ramach celu strategicznego 1. *Poprawa warunków środowiskowych, w szczególności poprzez podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję:*

1. Przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska obejmujące m.in.:

- termomodernizację budynków, przyłączenie budynków do sieci ciepłowniczych lub gazowych oraz rozwój infrastruktury umożliwiającej likwidację niskiej emisji,
- programy wspierające działania termomodernizacyjne budynków mieszkalnych, przyłączenie budynków do sieci ciepłowniczych lub gazowych oraz rozwój innej infrastruktury przyczyniającej się do likwidacji niskiej emisji,
- działania informacyjne i edukacyjne na rzecz wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców.

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 8. *Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.*

Cel strategiczny 10. *Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji.*

W ramach celu strategicznego 2. *Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta:*

2. Przedsięwzięcia służące ochronie i wyeksponowaniu elementów tworzących dziedzictwo kulturowe miasta obejmują m.in.:

- zachowanie i ochronę historycznej struktury miasta oraz obiektów zabytkowych istotnych dla krajobrazu kulturowego miasta, w tym dziedzictwa kultury przemysłowej,
- programy wspierające prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach,

¹³⁷ Uzupełniające rodzaje przedsięwzięć rewitalizacyjnych o których mowa w pkt 1 lit. g) Załącznika do Wytycznych w zakresie rewitalizacji.

- tworzenie i rozwój szlaków tematycznych związanych z lokalną kulturą, historią i rozwojem przemysłu oraz innymi dziedzinami,
- budowanie atrakcyjności obszaru rewitalizacji w oparciu o lokalne dziedzictwo i historię.

3. Przedsięwzięcia wzmacniające lokalną tożsamość obejmujące m.in.:

- inicjatywy służące wzmacnianiu i ochronie lokalnej tożsamości, oraz promowaniu lokalnej kultury i historii,
- wdrażanie programów edukacji regionalnej skierowanych do dzieci i młodzieży.

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 8. *Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.*

Cel strategiczny 10. *Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji.*

W ramach celu strategicznego 3. *Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału obszaru:*

4. Przedsięwzięcia służące rozwojowi infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i oferty usług czasu wolnego obejmujące m.in.:

- rozwój infrastruktury rekreacyjno-sportowej, zachęcającej do systematycznej aktywności fizycznej różnych grup wiekowych, zgodnie z potrzebami mieszkańców,
- zagospodarowanie lub adaptację terenów zielonych wzdłuż rzeki Nacyny na potrzeby infrastruktury rekreacyjnej oraz miejsc wypoczynku i różnych form spędzania czasu wolnego,
- rozwój przestrzeni i infrastruktury czasu wolnego w dzielnicy Paruszowiec na terenach zielonych wzdłuż rzeki Rudy,
- rozwój i modernizacja infrastruktury rekreacyjno-sportowej i czasu wolnego na osiedlach i terenach zielonych, w tym m.in. placów zabaw oraz siłowni plenerowych.

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 7. *Rozwój nowych funkcji rekreacyjnych i gospodarczych na zrekultywowanych terenach poprzemysłowych.*

Cel strategiczny 8. *Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.*

W ramach celu strategicznego 4. *Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych:*

5. Przedsięwzięcia przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu i przyczyniające się do włączenia społecznego grup defaworyzowanych obejmujące m.in.:

- działania pomocowe, reintegracyjne, naprawcze, aktywizujące i społeczno-animacyjne nastawione na przełamanie kryzysu społecznego w podobszarach rewitalizacji z aktywnym udziałem organizacji pozarządowych i mieszkańców¹³⁸,
- rozwój innowacyjnych usług opiekuńczych, terapeutycznych, integracyjnych skierowanych do grup defaworyzowanych i problemowych,
- dostosowanie dostępnych usług do zmieniającej się struktury demograficznej,
- funkcje dziennego domu wsparcia dla osób starszych, kluby seniora,
- działania wspomagające integrację osób niepełnosprawnych i starszych w ich środowisku,

¹³⁸ Por. Pole strategiczne B. Rybnickie enklawy ożywienia społecznego – cele B.1-B.5 *Polityki społecznej miasta Rybnika 2023+*.

- intensyfikacja działań na rzecz młodzieży i młodych dorosłych z grup defaworyzowanych społecznie, m.in. poprzez działania streetworkerów i animatorów społecznych, doradztwo dla młodych, którzy chcą założyć rodzinę, system interwencji kryzysowej dla młodzieży, i in.,
- uruchomienie punktów konsultacyjnych lub punktów dostępu do pomocy psychologicznej i terapeutycznej osób uzależnionych np. od alkoholu lub narkotyków, w tym w szczególności osób młodych i młodzieży,
- grupy terapeutyczne dla osób uzależnionych i wykluczonych, oraz grupy wsparcia dla rodzin,
- działania służące włączeniu społecznemu osób bezdomnych,
- programy aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem,
- stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych,
- badania i analizy poświęcone diagnozie różnych aspektów problemów społecznych i gospodarczych występujących na obszarze.

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.

Cel strategiczny 9. Wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców oraz rozwój warunków do prowadzenia działalności gospodarczej.

W ramach celu strategicznego 5. *Dogodne połączenia komunikacyjne integrujące dzielnicę z miastem i otoczeniem oraz ułatwiające mieszkańcom dostęp do usług publicznych i rynkowych poza dzielnicą:*

6. Przedsięwzięcia z zakresu rozwoju infrastruktury transportowej oraz wdrażania polityki zrównoważonej mobilności miejskiej obejmujące m.in.:

- budowę dróg i ścieżek rowerowych wraz z niezbędną infrastrukturą rowerową (m.in. systemem parkingowym dla rowerów),
- inwestycje oraz działania organizacyjne integrujące różne formy transportu, w tym m.in. parkingi typu *Park&Ride*, *Bike&Ride*,
- poprawę efektywności funkcjonowania komunikacji miejskiej poprzez zmianę i integrację taryfy przewozowej,
- poprawę powiązań komunikacyjnych obszarów rewitalizowanych oraz zwiększenie dostępności Śródmieścia z pozostałych dzielnic,
- wprowadzanie stref uspokojonego ruchu w Śródmieściu,
- modernizację infrastruktury transportowej, w tym m.in. poprawę stanu technicznego nawierzchni jezdni i chodników, modernizację przystanków autobusowych oraz przystanków i stacji kolejowych.

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 1. Poprawa warunków środowiskowych, w szczególności poprzez podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję.

Cel strategiczny 6 Uporządkowane, dobrze wyposażone, dostosowane do zmieniających się oczekiwań i potrzeb mieszkańców przestrzenie publiczne.

Cel strategiczny 8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.

Cel strategiczny 11. Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.

W ramach celu strategicznego 6. *Uporządkowane, dobrze wyposażone, dostosowane do zmieniających się oczekiwań i potrzeb mieszkańców przestrzenie publiczne:*

7. Przedsięwzięcia przyczyniające się do poprawy estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych obejmujące m.in.:

- tworzenie przyjaznych i wielofunkcyjnych przestrzeni miejskich (publicznych) przy aktywnym udziale mieszkańców oraz innych interesariuszy, stwarzających możliwości do interakcji społecznych, oraz rozwoju różnych grup społecznych,
- poprawę jakości małej architektury, m.in. przy wykorzystaniu katalogu mebli miejskich,
- likwidację barier architektonicznych dla osób z ograniczoną mobilnością,
- poprawę jakości i rozwój terenów zielonych, w tym parków osiedlowych,
- działania służące wzmocnieniu odpowiedzialności mieszkańców za dzielnicę i najbliższe otoczenie,
- preferencja transportu zbiorowego, rowerowego i pieszego w kształtowaniu przyjaznej przestrzeni miejskiej.

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 8. *Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.*

Cel strategiczny 11. *Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.*

W ramach celu strategicznego 7. *Rozwój nowych funkcji rekreacyjnych i gospodarczych na zrekultywowanych terenach przemysłowych:*

8. Przedsięwzięcia służące rozwojowi infrastruktury sportowo-rekreacyjnej i czasu wolnego na obszarach przemysłowych obejmujące zagospodarowanie obszarów i obiektów przemysłowych na potrzeby infrastruktury rekreacyjnej i sportowej oraz różnych form spędzania czasu wolnego.

9. Przedsięwzięcia służące przywróceniu funkcji użytkowych obiektom i obszarom przemysłowym obejmujące w szczególności:

- przygotowanie terenów dla działalności gospodarczej na terenach zrekultywowanych i przemysłowych,
- rekultywację biologiczną i techniczną obszarów zdegradowanych.

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 1. *Poprawa warunków środowiskowych, w szczególności poprzez podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję.*

Cel strategiczny 3. *Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału obszaru.*

Cel strategiczny 8. *Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.*

W ramach celu strategicznego 8. *Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców:*

10. Przedsięwzięcia na rzecz dzieci i młodzieży przyczyniające się do wyrównywania szans edukacyjnych oraz przełamywania zjawiska dziedziczenia obniżonych szans obejmujące m.in.:

- działania edukacyjne i kulturalne wyrównujące szanse startu dzieci i młodzieży z rodzin dotkniętych problemami społecznymi i ekonomicznymi,
- działania animacyjno-kulturalne i edukacyjno-artystyczne skierowane do dzieci i młodzieży oparte o model żywego uczestnictwa mieszkańców w kulturze,
- rozszerzenie oferty wsparcia w placówkach wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży na rzecz ich rozwoju,
- realizację dodatkowych zajęć dydaktycznych i pozalekcyjnych służących niwelowaniu dysproporcji edukacyjnych,
- przedsięwzięcia edukacyjne na rzecz budowy poczucia tożsamości lokalnej, w tym poprzez elementy edukacji regionalnej,
- działania poszerzające ofertę czasu wolnego aktywizująca młodzież, w tym m.in. kluby młodzieżowe, oferta instytucji kultury dla młodzieży,
- edukację młodzieży w zakresie planowania karier zawodowych i kształtowania postaw przedsiębiorczych,
- edukację pozaformalną i ustawiczną dzieci i młodzieży,
- działania aktywizujące dzieci i młodzież oraz ograniczające ryzyko patologii społecznych w tej grupie mieszkańców,
- działania animacyjno-sportowe i animacyjno-rekreacyjne skierowane do dzieci i młodzieży oparte o model powszechnego uczestnictwa w kulturze fizycznej,

11. Przedsięwzięcia służące integracji mieszkańców oraz podnoszenia atrakcyjności obszaru dla mieszkańców obejmujące m.in.:

- angażowanie społeczności w tworzenie i projektowanie nowego wizerunku obszaru na którym mieszkają,
- działania animacyjno-kulturalne i edukacyjno-artystyczne oparte o model żywego uczestnictwa mieszkańców w kulturze, w tym animacje bezpośrednio w środowiskach zamieszkania,
- projekty artystyczne (działania artystyczne, animacyjne i edukacyjno-kulturalne) podejmujące dialog z historyczną lub współczesną tożsamością Rybnika¹³⁹,
- rozwój amatorskiej aktywności sportowej mieszkańców poprzez działania animacyjno-sportowe i animacyjno-rekreacyjne oparte o model powszechnego uczestnictwa w kulturze fizycznej,
- działania służące integracji międzypokoleniowej mieszkańców,
- rozwój funkcji i oferty domów kultury przy udziale organizacji pozarządowych i mieszkańców,
- wzmacnianie oraz pobudzanie postaw obywatelskich oraz aktywności liderów lokalnych i animatorów społecznych,
- działania zmierzające do integracji wspólnot sąsiedzkich, organizacja i prowadzenie miejsc aktywności lokalnej,
- wydarzenia społeczne, kulturalne, sportowe w przestrzeniach publicznych aktywizujące mieszkańców i przyciągające odwiedzających,
- tworzenie warunków do angażowania się mieszkańców w działania społeczne,
- intensyfikację działań promocyjnych w związku z organizacją przedsięwzięć dla mieszkańców,
- identyfikacja barier utrudniających korzystanie z przestrzeni obszaru/dzielnicy.

¹³⁹ Program A.3.2 *Polityki Społecznej Miasta Rybnika 2023+*.

12. Przedsięwzięcia na rzecz poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego obejmujące m.in.:

- rozwój sieci monitoringu wizyjnego,
- montaż dodatkowego oświetlenia,
- działania informacyjne i edukacyjne na rzecz bezpieczeństwa skierowane do różnych grup wiekowych: seniorów, dorosłych, młodzieży i dzieci,
- realizację programów profilaktycznych ukierunkowanych na różne środowiska oraz obszary zagrożeń (np. uzależnień, przemocy w rodzinie i in.).

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 3. *Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału obszaru.*

Cel strategiczny 6. *Uporządkowane, dobrze wyposażone, dostosowane do zmieniających się oczekiwań i potrzeb mieszkańców przestrzenie publiczne.*

W ramach celu strategicznego 9. *Wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców oraz rozwój warunków do prowadzenia działalności gospodarczej:*

13. Przedsięwzięcia przeciwdziałające bezrobociu oraz zwiększające mobilność zawodową mieszkańców obejmujące m.in.:

- doradztwo zawodowe, kursy, szkolenia, warsztaty podwyższające kwalifikacje oraz promocja aktywności zawodowej osób, w tym osób długotrwale bezrobotnych,
- usuwanie barier dla osób sprawujących funkcje opiekuńcze w dostępie do rynku pracy i usług czasu wolnego,
- edukację zawodową osób w wieku 15-25 lat kształtującą postawy na rynku pracy,
- inicjatywy kojarzące pracowników i pracodawców, w tym targi pracy i wykorzystanie nowych mediów, oraz inne służące zwiększeniu dostępu do informacji o ofertach pracy,
- monitoring sytuacji i problemów osób bezrobotnych, w tym znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy,
- opracowywanie i realizacja programów i projektów aktywizacji bezrobotnych,
- organizację prac społecznie użytecznych związanych z rewitalizacją,
- korelację procesów kształcenia z potrzebami rynku pracy,
- realizację programów kształcenia zawodowego i ustawicznego dostosowanego do potrzeb lokalnego rynku pracy,
- poprawę dostępności komunikacyjnej do rynków pracy poza dzielnicą,

14. Przedsięwzięcia wspierające rozwój przedsiębiorczości obejmujące m.in.:

- wsparcie firm tworzących miejsca pracy, w tym nowe projekty kształtowania kwalifikacji i kompetencji kapitału ludzkiego dzielnicy na potrzeby firm,
- wspieranie podejmowania działalności gospodarczej przez osoby fizyczne, poprzez działania informacyjne, szkoleniowe i doradcze oraz udzielanie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej,
- wspieranie przedsiębiorczości społecznej, w tym spółdzielni socjalnych oraz innych działań łączących ideę spółdzielczości socjalnej, działań NGO i przedsiębiorstw działających na zasadach komercyjnych,
- tworzenie miejsc i przestrzeni coworkingowej adresowanej przede wszystkim do młodych ludzi rozpoczynających własną działalność gospodarczą.

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 4. *Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.*

Cel strategiczny 8. Podniesienie *atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.*

W ramach celu strategicznego 10. *Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji:*

15. Przedsięwzięcia poprawiające stan techniczny budynków mieszkalnych wraz z zagospodarowaniem przestrzeni wspólnych obejmujące m.in.:

- remonty i modernizacje budynków mieszkalnych wraz z likwidacją nieekologicznych źródeł ciepła,
- likwidację barier architektonicznych na terenie osiedli,
- działania służące integracji mieszkańców i poprawie jakości przestrzeni wspólnych osiedli i otoczenia budynków mieszkalnych poprzez poprawę wyposażenia w małą architekturę, partycypacyjną aranżację przestrzeni i podwórek, oraz wykorzystywanie atutów unikatowej architektury (zabytkowej),
- reorganizację przestrzeni parkingowej na terenie osiedli mieszkaniowych w otoczeniu budynków,

16. Przedsięwzięcia na rzecz zmniejszenia zadłużeń czynszowych obejmujące w szczególności:

- programy na rzecz ułatwiania zamiany mieszkań,
- programy na rzecz odpracowania zadłużenia czynszowego,
- programu pomocy w wychodzeniu z zadłużenia czynszowego.

17. Przedsięwzięcia służące zwiększeniu zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji obejmujące m.in.:

- stworzenie zasobu lokali mieszkalnych o przeznaczeniach specjalnych: mieszkań chronionych, treningowych, readaptacyjnych i wspomaganych,
- rozwój zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej w Śródmieściu,
- działania na rzecz zwiększania dostępności osób młodych do mieszkań,
- działania służące dekoncentracji lokali socjalnych.

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 4. *Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.*

Cel strategiczny 8. Podniesienie *atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.*

Cel strategiczny 11. *Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.*

W ramach celu strategicznego 11. *Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu:*

18. Przedsięwzięcia służące rozwojowi ponadlokalnych funkcji usługowych i gospodarczych Śródmieścia obejmujące m.in.:

- cykl wydarzeń organizowanych przez instytucje kultury, NGO i szkoły w przestrzeniach publicznych śródmieścia z promocją w dzielnicach,
- kreowanie przestrzeni publicznych jako miejsc spotkań i miejsc organizacji wyróżniających się wydarzeń,
- działania służące wzmocnieniu konkurencyjności i atrakcyjności podmiotów funkcjonujących w centrum miasta,
- nadawanie nowych funkcji społecznych i gospodarczych zdegradowanym obszarom, w tym funkcji ponadlokalnych, oraz zagospodarowanie nieużytkowanych budynków i pustostanów,

19. Przedsięwzięcia służące poprawie jakości i estetyki przestrzeni publicznych w Śródmieściu obejmujące m.in.:

- poprawę estetyki przestrzeni publicznych poprzez ustanowienie parku kulturowego, przyjęcie ujednoliconych zasad systemu identyfikacji wizualnej, stosowanie standardów dotyczących reklam oraz ekspozycji towarów poza budynkami,
- zwiększenie ilości i poprawę jakości terenów zieleni,
- prace konserwatorskie, restauratorskie oraz remontowe przy obiektach zabytkowych,
- kształtowanie przyjaznej przestrzeni dla pieszych, m.in. poprzez ograniczanie i likwidację stosowania barierek wzdłuż chodników, modernizację i przebudowę chodników wraz z preferencją dla ruchu pieszego i rowerowego,
- realizacja zrównoważonej polityki parkingowej w strefie śródmiejskiej, uwzględniającej m.in. budowę parkingu wielopoziomowego przy ul. Gen. Hallera,
- projektowanie urbanistyczne przestrzeni publicznych przy wykorzystaniu konkursów urbanistycznych i architektonicznych.

Przedsięwzięcia przyczyniają się również do osiągnięcia następujących celów strategicznych:

Cel strategiczny 3. *Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału obszaru.*

Cel strategiczny 6. *Uporządkowane, dobrze wyposażone, dostosowane do zmieniających się oczekiwań i potrzeb mieszkańców przestrzenie publiczne.*

Cel strategiczny 8. *Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.*

Cel strategiczny 10. *Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji.*

9. SYSTEM WDRAŻANIA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

MODEL ZARZĄDZANIA PROGRAMEM

System wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rybnika ukierunkowany jest na zapewnienie najwyższej efektywności i skuteczności podejmowanych przez instytucje publiczne wdrażające LPR przy maksymalizacji efektów działań rewitalizacyjnych związanych z poprawą jakości w warstwie społecznej, ekonomicznej i przestrzennej.

Zaprojektowany system wdrażania oparto o zasadę wykorzystania istniejącego potencjału i zasobów instytucjonalnych samorządu Miasta Rybnika, jak również partnerów i innych interesariuszy, w szczególności mieszkańców i organizacji pozarządowych działających w podobszarach rewitalizacji.

Z tego też względu implementacja Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie opierała się na strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta jako Instytucji Zarządzającej LPR oraz jednostek organizacyjnych Miasta Rybnika.

Rysunek 75. System wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rybnika.

Proces wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji opierał się będzie na respektowaniu uniwersalnych i specyficznych zasad prowadzenia polityki rozwoju i rewitalizacji. Do tych podstawowych zasad zaliczyć należy zasadę: zrównoważonego rozwoju, partnerstwa, monitorowania i okresowej ewaluacji, wysokiej efektywności i skuteczności, celowości oraz zasadę ciągłości i kontynuacji.

Rysunek 76. Zasady prowadzenia polityki rozwoju i rewitalizacji.

Zasada zrównoważonego roz	prorowadzenie działań i realizacja inwestycji w taki sposób, by działania w sferze gospodarczej, społecznej i infrastrukturalnej odbywały się z poszanowaniem i z zachowaniem równowagi środowiskowej oraz przy zachowaniu możliwości rozwojowych dla przyszłych pokoleń
Zasada partnerstwa	wdrażanie Programu Rewitalizacji w oparciu o współpracę i zaangażowanie partnerów społecznych, w tym działających na obszarze zdegradowanym organizacji pozarządowych, instytucji publicznych w sferze pomocy społecznej, zdrowia, kultury, przedsiębiorców oraz samych mieszkańców kreujących i realizujących projekty przyczyniające się rewitalizacji obszaru, zarówno w wymiarze społecznym, gospodarczym, jak i przestrzennym
Zasada monitorowania i okresowej ewaluacji	prorowadzenie systematycznych działań analitycznych i monitoringowych pozwala na podjęcie działań korygujących w procesie wdrażania i realizacji zaplanowanych działań i inwestycji, a analiza zmian zachodzących w społeczności i przestrzeni obszaru rewitalizowanego pozwala na lepsze ukierunkowanie i zogniskowanie działań na grupy i obszary problemowe
Zasada koncentracji i celowości	działania władz publicznych i partnerów ukierunkowane powinny być na osiągnięcie celów rewitalizacji we wskazanych obszarach rewitalizacji i koncentrować się powinny na rozwiązaniu faktycznych problemów obszaru i społeczności
Zasada efektywności i skuteczności	działania ukierunkowane na maksymalizację korzyści dla mieszkańców polegających na podnoszeniu jakości życia w mieście, prowadzenia działalności w Mieście, przy jednoczesnej racjonalizacji wydatków publicznych w odniesieniu do spodziewanych efektów
Zasada ciągłości i kontynuacji	działania rewitalizacyjne powinny wynikać ze spójnej koncepcji rewitalizacyjnej danego obszaru i stanowić spójną ścieżkę powiązanych ze sobą projektów wpisujących się w koncepcję rozwoju Miasta

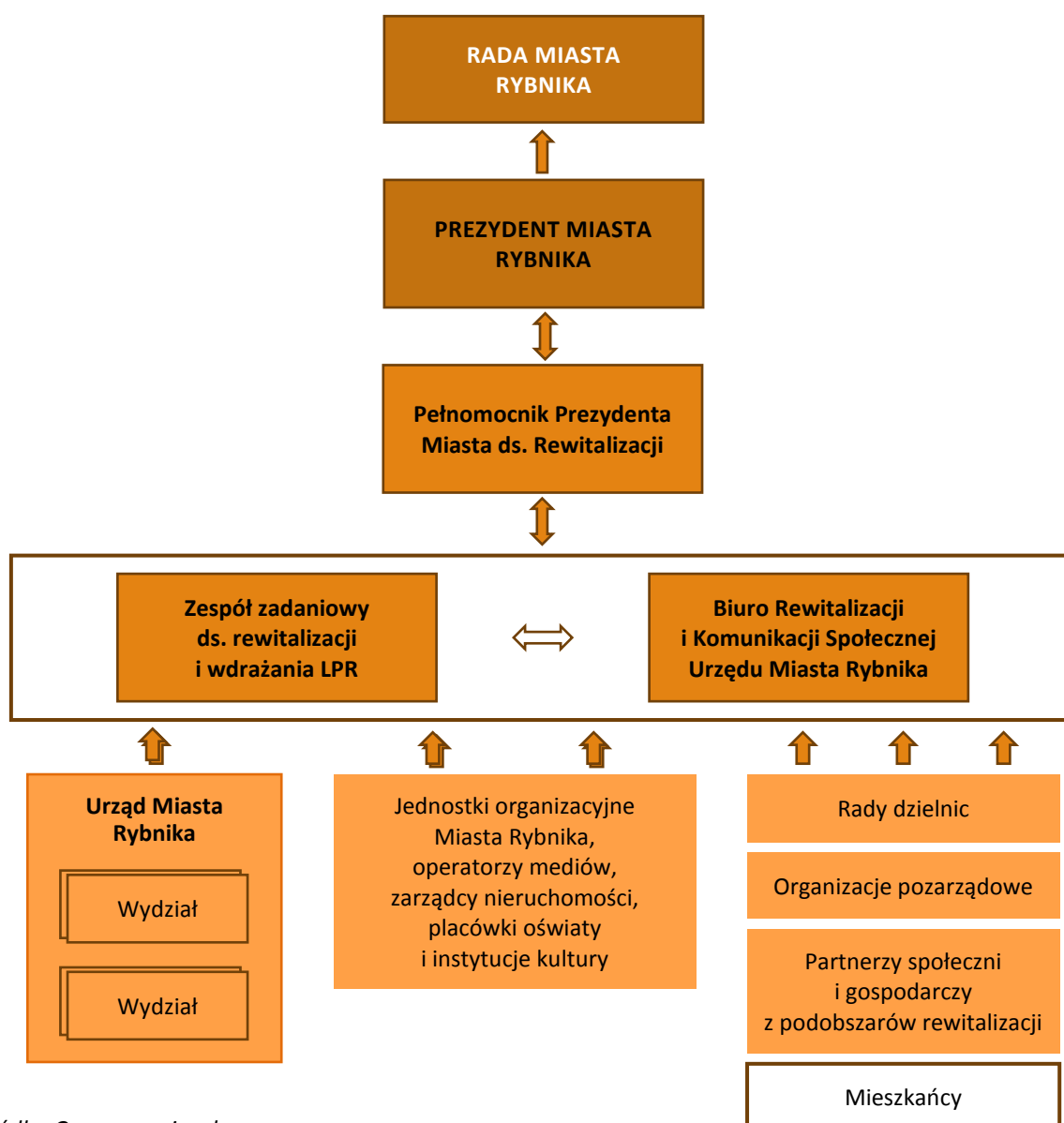
WDRAŻANIE PROGRAMU REWITALIZACJI

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika jest dokumentem ściśle powiązany z *Strategią Rozwoju Miasta* oraz *Polityką Społeczną Miasta Rybnika 2023+* i stanowi on jeden z instrumentów wdrażania lokalnej polityki zrównoważonego rozwoju, której rewitalizacja jest jednym z istotnych elementów. Zarządzanie procesem rewitalizacji oraz wdrażanie Programu Rewitalizacji zgodnie z właściwością gminy prowadzone będzie w oparciu o istniejące struktury organizacyjne Miasta, poprzez Urząd Miasta Rybnika, który posiada olbrzymie doświadczenie w zakresie przygotowania i wdrażania projektów i przedsięwzięć o charakterze rewitalizacyjnym i prorozwojowym, zarówno w sferze infrastrukturalnej, jak i społecznej. Struktura podmiotowa systemu wdrażania opierać się będzie na już istniejących komórkach organizacyjnych Urzędu Miasta i jednostek podległych, a przede wszystkim Biurze Rewitalizacji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta.

Urząd Miasta Rybnika jako pełniący funkcję instytucji zarządzającej i koordynującej wdrażanie LPR odpowiedzialny będzie w głównej mierze za:

- przygotowanie merytoryczne oraz składanie wniosków o dofinansowanie dla projektów rewitalizacyjnych wynikających z LPR, realizowanych wyłącznie przez UM Rybnika, oraz przygotowanie nowych projektów i inwestycji służących wielowymiarowej rewitalizacji,
- zapewnienie zgodności realizacji LPR ze strategią rozwoju Miasta oraz innymi dokumentami przyjętymi przez Radę Miasta i Prezydenta Miasta,
- prowadzenie monitoringu oraz ewaluacji wdrażania Programu oraz projektów wynikających z LPR oraz bieżących działań władz i jednostek miejskich,
- wspieranie działań i współpracę z podmiotami zewnętrznymi (np. wspólnotami mieszkaniowymi, NGO) realizującymi inwestycje i działania rewitalizacyjne,
- prowadzenie ciągłych działań informacyjnych i promocyjnych.

Rysunek 77. Struktura funkcjonalno-organizacyjna procesu wdrażania LPR.

Źródło: Opracowanie własne.

Głównym organem odpowiedzialnym za wdrażanie Lokalnego Planu Rewitalizacji będzie Prezydent Miasta Rybnika oraz Pełnomocnik Prezydenta Miasta ds. Rewitalizacji. Prezydent dla koordynacji zadań rewitalizacyjnych powoła Zespół zadaniowy ds. rewitalizacji i wdrażania *Lokalnego Programu Rewitalizacji*. W skład zespołu wejdą przedstawiciele wydziałów merytorycznych Urzędu Miasta oraz jednostek miejskich właściwych ds. rozwoju, kwestii społecznych, kultury, edukacji, infrastruktury, oraz gospodarki mieszkaniowej. Zasady działania *Zespołu zadaniowego ds. rewitalizacji i wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji* zostaną określone w odrębnym Zarządzeniu Prezydenta Miasta. Zakres działań Zespołu powinien uwzględniać następujące zadania:

- przygotowanie informacji i danych do sporządzenia raportu monitoringowego z realizacji LPR,
- identyfikacja problemów i zagrożeń w procesie wdrażania Programu,
- opiniowanie wniosku w zakresie aktualizacji LPR,
- wypracowanie nowych projektów,
- gromadzenie, analiza i ocena projektów zgłaszanych przez podmioty zewnętrzne,
- nawiązywanie kontaktów z partnerami procesu wdrażania LPR.

Prace Zespołu organizować oraz koordynować będzie Pełnomocnik Prezydenta Miasta ds. Rewitalizacji, który w zakresie zadań związanych z wdrożeniem Programu Rewitalizacji będzie również koordynował działania Urzędu Miasta w zakresie rewitalizacji.

Biuro Rewitalizacji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Rybnika, na podstawie informacji przygotowanych przez Zespół zadaniowy, będzie prowadziło monitoring i sporządzało okresowe wnioski do Prezydenta Miasta w zakresie aktualizacji Programu Rewitalizacji.

Dla zapewnienia skutecznej i sprawnej komunikacji Zespół zadaniowy będzie współpracował z interesariuszami działań rewitalizacyjnych. Do głównych płaszczyzn tej współpracy zaliczyć należy:

- konsultowanie kluczowych decyzji w zakresie zmian LPR,
- wypracowywanie propozycji nowych projektów rewitalizacyjnych,
- budowanie partnerstwa na potrzeby wdrażania LPR i projektów rewitalizacyjnych.

Otwarty wykaz działań partycypacyjnych zawierających mechanizmy włączenia interesariuszy w proces wdrażania Programu Rewitalizacji został przedstawiony w podrozdziale pn. „Sposób współpracy z partnerami i interesariuszami”.

Wydziały Urzędu Miasta oraz jednostki miejskie uczestniczące w procesie wdrażania LPR, przed rozpoczęciem realizacji projektu oraz roku budżetowego zobowiązane będą do przygotowania i przekazania do Biura Rewitalizacji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta, kart projektów i karty realizacji projektu w danym roku jako podstawowych narzędzi umożliwiających monitorowanie skuteczności realizacji Programu.

Tabela 55. Ramowy układ karty projektu LPR.

Nazwa projektu	Krótką charakterystyka projektu
	Typ projektu: inwestycyjny/nieinwestycyjny
	Projekt roczny/wieloletni/działanie ciągłe
	Cel LPR realizowany przez projekt
Okres realizacji	Data rozpoczęcia
	Planowana data zakończenia
Układ podmiotowy	Podmiot realizujący projekt
	Partnerzy realizacji projektu
Finansowanie projektu	Planowane całkowite nakłady finansowe na projekt, w tym % własnych, % zewnętrznych
Wskaźniki monitorowania	Zakładana wartość wskaźnika produktu
	Wskaźnik rezultatu na który wpływa projekt

Źródło: Opracowanie własne.

Istotną kwestią dla efektywnego wdrożenia i prowadzenia procesu rewitalizacji będą działania służące wzmocnieniu zdolności instytucjonalnych Miasta Rybnika do prowadzenia działań rewitalizacyjnych. W proces rewitalizacji angażowane są różne podmioty dysponujące z jednej strony różną wiedzą w zakresie poszczególnych aspektów rewitalizacji, a z drugiej zróżnicowanym poziomem doświadczenia we współdziałaniu. Rewitalizacja ze swej natury łączy aspekty, które w praktyce zarządzania na poziomie lokalnym nie zawsze opierają się na współdziałaniu. Wzmocnieniu potencjału będą służyć szkolenia poświęcone różnym wymiarom rewitalizacji oraz udział w wizytach studyjnych w innych miastach w Polsce, analiza dobrych praktyk oraz praca w sieciach tematycznych. Szczególne zainteresowanie poświęcone zostanie komunikacji społecznej i promocji działań rewitalizacyjnych.

DZIAŁANIA SZCZEGÓŁOWE – PRZYKŁAD. Szczególnym zestawem działań służących wzmocnieniu instytucjonalnemu są działania podejmowane w ramach projektu *"Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji"*. Zaplanowano tutaj zarówno wizyty studyjne w polskich miastach wdrażających działania rewitalizacyjne (w listopadzie 2016 r. pierwsza wizyta obejmowała miasta charakteryzujące się industrialnym dziedzictwem oraz doświadczeniem w zakresie modernizacji przestrzeni śródmiejskich: Łódź oraz Żyrardów), szkolenia dla pracowników Zespołu zadaniowego, szkolenia dla interesariuszy działań rewitalizacyjnych z obszarów na których wdrażany jest projekt,

konferencje, jak również przygotowanie materiałów informacyjnych. Bardzo ważne jest również wsparcie eksperckie ze strony Instytutu Rozwoju Miast, Ministerstwa Rozwoju, jak i wymiana doświadczeń z pozostałymi 19 miastami uczestniczącymi w konkursie „Modelowa Rewitalizacja Miast”.

SPOSÓB WSPÓŁPRACY Z PARTNERAMI I INTERESARIUSZAMI

Lokalny Program Rewitalizacji jest dokumentem elastycznym i otwartym. Przygotowanie Programu oparto na szerokiej partycypacji społecznej, respektując założoną zasadę partnerstwa w takim samym trybie następować będzie proces wdrażania LPR.

Urząd Miasta Rybnika, poprzez Biuro Rewitalizacji i Komunikacji Społecznej oraz Zespół zadaniowy ds. rewitalizacji i wdrażania LPR, będzie stale współpracował z partnerami społeczno-gospodarczymi, prowadził działania oraz kampanie informacyjne i promocyjne mające na celu przedstawienie rzetelnych informacji o realizacji Programu oraz możliwościach uzyskania wsparcia inicjatyw przyczyniających się do rewitalizacji wyznaczonych obszarów zdegradowanych. Działania te obejmować powinny:

- akcje informacyjno-promocyjne z wykorzystaniem strony internetowej serwisu miejskiego www.rybnik.eu, przygotowanie publikacji w prasie lokalnej i współpracę z mediami,
- organizację cyklicznych spotkań z mieszkańcami w ramach rad dzielnic – podobszarów objętych projektami rewitalizacyjnymi,
- prowadzenie ankiet internetowych pozwalających na ocenę efektywności i skuteczności,
- stworzenie platformy kojarzenia partnerów na rzecz realizacji projektów rewitalizacyjnych i umożliwiającą podejmowanie nowych działań rewitalizacyjnych.

Wdrażanie Programu Rewitalizacji powinno opierać się na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy¹⁴⁰ na wszystkich etapach realizacji, w tym szczególnie ze społecznością zamieszkującą podobszary rewitalizacji, grupami problemowymi wyszczególnionymi w tabeli 52, innymi ich użytkownikami, radami dzielnic, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi. Wśród

¹⁴⁰ *Ustawa o rewitalizacji* w art. 2 ust. 2 wskazuje precyzyjnie, iż Interesariuszami rewitalizacji są w szczególności:

- 1) mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe,
- 2) mieszkańcy gminy inni niż wymienieni w pkt 1;
- 3) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- 4) podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- 5) jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- 6) organy władzy publicznej;
- 7) podmioty, inne niż wymienione w pkt 6, realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

interesariuszy działań są również właściciele, użytkownicy wieczystości nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe.

W trakcie fazy wdrażania stosowane będą różne formy partycypacji społecznej angażującej interesariuszy. W szczególności będą to:

- informowanie o inicjowanych i realizowanych przedsięwzięciach rewitalizacyjnych przy wykorzystaniu różnych kanałów komunikacyjnych, począwszy od strony internetowej serwisu miejskiego, poprzez portale społecznościowe, prasę, spotkania na terenie podobszarów, jak również liderów lokalnych,
- organizację cyklicznych spotkań z grupami beneficjentów i mieszkańców obszarów objętych działaniami rewitalizacyjnymi,
- prowadzenie badań i analiz potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz istniejących (lub prognozowanych) barier rozwojowych identyfikowanych przez mieszkańców i innych interesariuszy,
- inspirowanie i kreowanie liderów środowisk lokalnych oraz ich wsparcie przy wdrażaniu projektów aktywizujących lokalne społeczności,
- wsparcie informacyjne i doradcze (ekspertskie) dla organizacji III sektora, grup nieformalnych i innych interesariuszy w zakresie możliwości działania na obszarach rewitalizacji i włączenia się w proces rewitalizacji,
- konsultowanie zamierzeń inwestycyjnych, zakresu rzeczowego zadań jak i dokumentacji projektowej projektów infrastrukturalnych, m.in. poprzez wykorzystanie instrumentu prototypowania i testowania rozwiązań w przestrzeni publicznej¹⁴¹, mikroplanowania miejskiego, lub innych metod planowania partycypacyjnego¹⁴²,
- prowadzenie stałego punktu informacyjnego w Biurze Rewitalizacji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Rybnika,

¹⁴¹ Instrument prototypowania przestrzeni publicznych (lub prototypowania miejskiego), ang. *urban prototyping*. Por.: Paweł Jaworski „Miejskie prototypowanie” [w:] Magazyn Miasta #14. Konflikty przestrzenne, nr 2(14)/2016. Por. *Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Miasta Rybnika* – Projekt nr P.1. Działania edukacyjne w zakresie poprawy świadomości funkcjonowania systemu transportowego wśród mieszkańców.

¹⁴² Katalog stosowanych instrumentów jest otwarty i uwarunkowany zarówno skalą przedsięwzięcia, rodzajem użytkowników, jak i docelowym charakterem miejsca. W kontekście działań rewitalizacyjnych, a przede wszystkim ich kompleksowości i całościowego podejścia oraz utrwalania efektów, szczególnie w działaniach o charakterze przestrzennym, powinno być stosowane podejście uwzględniające cały obszar interwencji, a nie tylko pojedynczy projekt – porównaj zasada „Tworzysz miejsce, nie projekt” stosowana w metodzie *placemaking* używanej przy planowaniu i tworzeniu przestrzeni publicznych (Por. Jeleński T., Kosiński W., 2009, *Jak przetworzyć Miejsce. Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych*; Fundacja Partnerstwa dla Środowiska).

- zbieranie bieżących opinii, komentarzy i uwag mieszkańców obszarów rewitalizacji, innych interesariuszy oraz ekspertów, dotyczących przebiegu procesu rewitalizacji,
- udział mieszkańców oraz innych interesariuszy w ocenie postępów wdrażania Programu Rewitalizacji w trakcie monitoringu i ewaluacji,
- możliwość zgłaszania propozycji nowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zarówno projektów podstawowych jak i tych ujętych w charakterystyce pozostałych przedsięwzięć rewitalizacyjnych¹⁴³,
- zlecanie (powierzanie/wspieranie wykonywania) zadań publicznych podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego, również przy zastosowaniu formy regrantingu,
- udział przedstawicieli interesariuszy w pracach nad aktualizacją Programu.

Powyższego katalogu działań nie należy uważać za zamkniętego. Należy jednocześnie podkreślić, iż działania w obszarze partycypacji są zgodne z zasadami współpracy przyjętymi przez samorząd rybnicki:

- *Wieloletni program współpracy Miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2016 – 2020*. Współpraca odbywa się na zasadach: pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności. *Roczne programy współpracy* określają formy i sposób realizacji współpracy, zarówno w wymiarze finansowym, jak i niefinansowym, w obszarze jakiego dotyczy Program współpracy z organizacjami pożytku publicznego.
- *Zasady i tryb przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Miasta Rybnika w przypadkach przewidzianych ustawami oraz w innych sprawach ważnych dla Miasta* (przyjęte uchwałą nr 791/XLVII/2006 Rady Miasta Rybnika z dnia 28 czerwca 2006 r. w sprawie ustalenia zasad i trybu przeprowadzania konsultacji z mieszkańcami Miasta Rybnika)¹⁴⁴.

Dodatkowo w kontekście współdziałania powinno postrzegać się również instrumenty finansowe będące dopełnieniem opisanych powyżej mechanizmów. Poszczególne instrumenty zostały opisane w rozdziale następnym.

¹⁴³ Należy tutaj rozumieć, zarówno możliwość zgłaszania propozycji zadań (potrzeb) do realizacji przez samorząd, zgłaszania realizacji zadań finansowanych ze źródeł własnych beneficjenta, jak i współfinansowanych przez Miasto Rybnik a realizowanych przez podmioty niepubliczne (patrz opis finansowania zadań ujętych w Programie Rewitalizacji – Rozdział 10).

¹⁴⁴ W chwili obecnej prowadzone są prace nad modyfikacją zasad w kierunku zwiększenia wachlarza stosowanych form partycypacji.

Partycypację społeczną należy postrzegać jako elementarne prawo mieszkańców. Proces rewitalizacji nie powinien dopuścić do utraty poczucia tożsamości i przywiązania do miejsca zamieszkania, do swojej „małej Ojczyzny”. Zaproponowany wielowymiarowy proces partycypacji pozwoli nie tylko uzyskać przyzwolenie społeczne na prowadzone działania, ale także wzmocni świadomość mieszkańców o odpowiedzialności za swoje najbliższe otoczenie i okolicę. W tym kontekście niezwykle ważne jest stopniowe osvajanie mieszkańców z zachodzącymi zmianami i wzmacnianie poczucia współdecydowania, unikając izolacji i marginalizacji poszczególnych grup społecznych i ekonomicznych. Niezwykle ważne jest nie tylko zapewnienie możliwości „zabrania głosu”, lecz dążenie ze strony samorządu (lub innych podmiotów prowadzących ww. działania) do faktycznego uczestnictwa mieszkańców w procesie partycypacji.

Działania partycypacyjne niosą za sobą wiele korzyści, które są nieodzowne i pożądane w procesie rewitalizacji. Wśród najważniejszych można wymienić:

- 1) możliwość zrozumienia przyczyn i celów rewitalizacji przez interesariuszy,
- 2) umożliwienie uczestnictwa w procesie decyzyjnym,
- 3) pobudzenie kreatywności postawy obywatelskiej, aktywizowanie społeczności lokalnej, odkrywanie ukrytych talentów,
- 4) aktywne promowanie programu rewitalizacji,
- 5) zacieśnianie więzi społecznych.

DZIAŁANIA SZCZEGÓŁOWE – PRZYKŁAD. Szczególnym przykład mechanizmów włączających interesariuszy we wdrażanie Programu Rewitalizacji są działania podejmowane w ramach projektu „Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji”. Projekt zakłada m.in. wdrożenie instrumentów i działań dotychczas niestosowanych w praktyce rybnickiego samorządu. W tym znaczeniu projekt ma charakter pilotażowy (innowacji społecznej) i ocena skuteczności nowych instrumentów będzie podstawą dalszego ich stosowania na innych obszarach miasta.

Inicjując projekt założono, iż w stosunku do mieszkańców i innych interesariuszy nie należy ograniczać się jedynie do informowania czy konsultacji działań, ale warto sięgnąć po bardziej zaawansowane metody partycypacji, takie jak współdecydowanie i współdziałanie. Pilotaż obejmuje następujące mechanizmy włączające interesariuszy w proces rewitalizacji:

- 1) aktywne włączenie społeczności obszarów w proces kształtowania przestrzeni:
 - a) przetestowanie dwóch narzędzi partycypacyjnych tj. konkursu architektonicznego z częścią partycypacyjną na zagospodarowanie przestrzeni wspólnych osiedla patronackiego oraz opracowanie koncepcji architektoniczno-urbanistycznych części wspólnych terenów

- mieszkaniowych (w szczególności tych stanowiących krajobraz kulturowy miasta) w formule warsztatowej (partycypacyjnej),
- b) na jednym z podobszarów rewitalizacji (ul. Przemysłowa) zrealizowana zostanie inwestycja, której zakres wynikać będzie z przeprowadzonych działań partycypacyjnych,
- 2) zastosowanie systemu *mikrograntów* jako systemu wsparcia inicjatyw społeczności lokalnej obszarów rewitalizacji,
- 3) realizacja *programu animacyjno-partycypacyjnego*, którego
- a) zakres merytoryczny programu będzie efektem współpracy realizatora programu z mieszkańcami obszaru rewitalizacji (potencjalnymi interesariuszami), przy wykorzystaniu animatorów społecznych (streetworkerów),
- b) program realizowany jest przez podmiot wyłoniony w ramach przeprowadzonego otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych i innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na stworzenie i wdrożenie *Programu animacyjno-partycypacyjnego na obszarze rewitalizacji*,
- c) regulamin konkursu ofert został skonsultowany ze środowiskiem organizacji pozarządowych, uwzględniając zgłoszone uwagi i nie ograniczając dostępu dla mniejszych podmiotów (przy założeniu złożenia oferty w konsorcjum kilku podmiotów),
- 4) przeprowadzenie analizy problemów społeczno-gospodarczych oraz potrzeb mieszkaniowych identyfikowanych m.in. przez mieszkańców i innych interesariuszy przy wykorzystaniu ankiet, wywiadów i badań fokusowych,
- 5) opracowanie programu edukacyjnego obejmującego wykonanie materiałów dydaktycznych dotyczących edukacji regionalnej z aspektami rewitalizacji oraz uwzględniającego organizację wizyt studyjnych w obiektach dziedzictwa kulturowego na obszarach rewitalizacji – program będzie uwzględniał elementy planowania partycypacyjnego, współpracę z lokalnymi instytucjami (m.in. w trakcie wizyt studyjnych) oraz spotkania dzieci z lokalnymi artystami,
- 6) organizacja spotkań informacyjnych i konsultacyjnych z mieszkańcami obszarów objętych działaniami rewitalizacyjnymi w projekcie.

10. FINANSOWANIE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Wdrożenie Lokalnego Programu Rewitalizacji jest uwarunkowane możliwościami finansowymi głównego podmiotu wdrażającego, czyli od możliwości Miasta Rybnika, ale również od możliwości pozyskania środków finansowych, głównie ze źródeł publicznych oraz z funduszy strukturalnych. Ograniczoność publicznych środków służących rewitalizacji wymagać będzie podejmowania przez władze samorządowe współpracy z innymi partnerami publicznymi i prywatnymi w celu stworzenia odpowiedniego montażu finansowego do realizacji poszczególnych zadań.

Bardzo ważnym elementem jest zaangażowanie inwestorów prywatnych m.in. spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych. Należy jednocześnie spodziewać się, iż w pewnych obszarach działania władz samorządowych zostaną uzupełnione lub „domknięte” działaniami podmiotów prywatnych, szczególnie tam gdzie skutkiem działań rewitalizacyjnych będzie wzrost atrakcyjności komercyjnej obszaru¹⁴⁵. Taka sytuacja dotyczy głównie Śródmieścia Rybnika. Szczególną grupą przedsiębiorców/inwestorów są gestorzy sieci (przede wszystkim ciepłych i gazowych), których inwestycje warunkują możliwość wdrożenia działań służących ograniczeniu „niskiej emisji”. Możliwe jest również wykorzystanie bardziej złożonych instrumentów prawnych łączących interes publiczny i prywatny, np. w postaci partnerstwa publiczno-prywatnego.

Nieodzownym elementem działań rewitalizacyjnych jest włączenie sektora pozarządowego oraz innych organizacji społecznych i grup nieformalnych. Niewątpliwie jednak podmioty te mają mniejszy potencjał do samofinansowania działań lub pozyskiwania środków zewnętrznych (szczególnie gdy dotyczy to dotacji innych niż z budżetu miasta Rybnika) od sektora publicznego i prywatnego. Niemniej jednak skuteczność oddziaływania na mieszkańców i wybranych grup społecznych jest często wyższa.

¹⁴⁵ Przykładem efektu dźwigni jest projekt inwestycyjny modernizacji i przebudowy przestrzeni publicznych na obszarze pomiędzy kościołem pw. Matki Boskiej Bolesnej, Bazyliką Mniejszą pw. Św. Antoniego Padewskiego i Rynkiem, wraz z przebudową układu drogowego wokół Bazyliki, modernizacją Zieleńca POW, oraz budową parkingu przy ul. T. Kościuszki, zrealizowany w latach 2013-2014. Realizacja projektu wpłynęła na ożywienie działalności usługowej w tej części Śródmieścia. Nowa jakość przestrzeni publicznych wraz z wydzielaniem strefy dla pieszych przyczyniło się do znacznego zwiększenia liczby użytkowników tej przestrzeni (pieszych, z różnych grup wiekowych). Wyraźnie przyczyniło się to m.in. do zwiększenia atrakcyjności tej przestrzeni (w tym lokali użytkowych) dla komercyjnej działalności usługowej i w konsekwencji do wzrostu liczby lokali gastronomicznych, korzystających również z sezonowych „ogródków”.

Drugim przykładem wartym odnotowania jest uchwała nr 516/XXXVIII/2009 Rady Miasta Rybnika z dnia 18 marca 2009 r. w sprawie *zwolnienia od podatku od nieruchomości budynków wybudowanych przed 1945 r., położonych wzdłuż pierzei ulic znajdujących się na terenie historycznego układu miejskiego Miasta Rybnika, w których dokonano remontu fasady*, która miała charakter mechanizmu motywacyjnego zachęcającego właścicieli nieruchomości do dobrowolnego wykonywania robót remontowo-budowlanych na terenie zabytkowego Śródmieścia Rybnika. W efekcie poprawił się stan ponad 30 zabytkowych kamienic.

Reasumując, integrowanie działań podmiotów reprezentujących działania różnych sektorów, tj. instytucji publicznych, podmiotów prywatnych i organizacji III sektora, zakłada łączenie prywatnych i publicznych źródeł finansowania.

Generalnie zakłada się, że Miasto Rybnik do ujętych w Programie projektów zabezpieczy wkład w wysokości około 15% szacunkowych kosztów projektów, wyłącznie dla projektów realizowanych przez Miasto Rybnik, wtedy gdy takie zabezpieczenie będzie wymagane, natomiast pozostałą wartość stanowią będą środki zewnętrzne, w tym głównie pochodzące z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020. W przypadku projektów nierealizowanych przez Miasto Rybnik ich finansowanie należeć będzie do tych podmiotów zewnętrznych ponieważ Miasto Rybnik nie posiada delegacji do współfinansowania projektów realizowanych przez inne podmioty. Konkludując, ujęcie projektu na liście przedsięwzięć Programu Rewitalizacji nie skutkuje udzieleniem dofinansowania przez Miasto Rybnik.

Zasada współpracy oraz pomocniczości zobowiązuje samorząd do wdrażania takich metod i instrumentów, które najlepiej odpowiadają na pojawiające się wyzwania. Niewątpliwie organizacje pozarządowe, inne organizacje społeczne, mieszkańcy i lokalni przedsiębiorcy mają mniejszy potencjał finansowy (i czasem organizacyjny) do podejmowania szeroko rozumianych działań rewitalizacyjnych, od społecznych, poprzez kulturalne, środowiskowe, aż po typowo remontowo-modernizacyjne. Miasto Rybnik stosuje szereg instrumentów prorozwojowych, w tym także finansowych, które umożliwiają włączenie się różnym grupom interesariuszy w rozwój miasta. W tym kontekście instrumenty finansowe należy postrzegać również jako działania partycypacyjne komplementarne wobec instrumentów partycypacyjnych ujętych w rozdziale poprzednim. Ponadto jak najbardziej zasadne jest wykorzystanie ich na rzecz rewitalizacji obszarów zdegradowanych, w tym realizację zadań ujętych w ogólnej charakterystyce:

- realizacja projektów partnerskich (międzysektorowych) o charakterze społecznym współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych, w tym funduszy unijnych,
- realizacja zadań publicznych przez podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego zgodnie z *Rocznymi programami współpracy Miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego* i *Wieloletnim programem współpracy Miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2016 – 2020*¹⁴⁶

¹⁴⁶ Odpowiednio: uchwała nr 426/XXVII/2016 Rady Miasta Rybnika z dnia 17 listopada 2016 r. w sprawie przyjęcia „Programu współpracy Miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2017 rok” (ze zmianami) oraz uchwała nr 238/XV/2015 Rady Miasta Rybnika z dnia 19 listopada 2015 r. w sprawie przyjęcia Wieloletniego programu współpracy

określonych w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,

- udzielanie dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowiących własności gminy¹⁴⁷,
- dotacje w zakresie realizacji przedsięwzięć związanych z ochroną wód i powierzchni ziemi oraz przedsięwzięć związanych z ochroną powietrza i wykorzystaniem lokalnych źródeł energii odnawialnej¹⁴⁸,
- jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej oraz realizacja usług i instrumentów rynku pracy przez instytucje rynku pracy,
- realizacja projektów i przedsięwzięć zgłoszonych do budżetu obywatelskiego, inicjatywy obywatelskiej, oraz wdrożenie programu mikrograntów na obszarze rewitalizacji,
- świadczenie wiedzy eksperckiej dla podmiotów i grup (nie)formalnych/społecznych gotowych do działań na rzecz rewitalizacji, w tym m.in. poprzez organizację szkoleń, wizyt studyjnych, publikację materiałów edukacyjnych i informacyjnych,
- organizacja wydarzeń i szlaków tematycznych poświęconych dziedzictwu kulturalnemu Rybnika, związanych m.in. ze Szlakiem Zabytków Techniki i *Industriadq*, dziedzictwem industrialnym,
- działania służące zwiększeniu rozpoznawalności obszarów poddawanych rewitalizacji oraz zmiany ich wizerunku, marketing miejsc,
- wsparcie organizacji wydarzeń kulturalnych sportowych, edukacyjnych, społecznych, m.in. poprzez współorganizację przedsięwzięć przez Miasto Rybnik, patronat honorowy nad wydarzeniem, udostępnienie powierzchni rybnickiego rynku, deptaka lub Placu Jana Pawła II, promocję wydarzeń poprzez system informacji kulturalnej *kultura.rybnik.eu* i in.¹⁴⁹,

Pozostałe instrumenty przyczyniające się do osiągnięcia celów rewitalizacji:

Miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2016 - 2020.

¹⁴⁷ Uchwała nr 77/VII/2011 Rady Miasta Rybnika z dnia 23 lutego 2011 r. w sprawie zasad udzielania dotacji celowych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowiących własności gminy.

¹⁴⁸ Uchwała nr 432/XXVII/2016 Rady Miasta Rybnika z dnia 17 listopada 2016 r. w sprawie zasad udzielania dotacji celowych na dofinansowanie kosztów inwestycji podmiotów, o których mowa w art. 403 ust. 4 ustawy Prawo ochrony środowiska.

¹⁴⁹ Zarządzenie nr 223/2015 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie określenia regulaminu przyznawania honorowego patronatu Prezydenta Miasta Rybnika lub udziału Prezydenta Miasta Rybnika w Komitecie Honorowym; Zarządzenie nr 367/2015 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 1 lipca 2015 r. w sprawie przyjęcia regulaminu określającego zasady udzielenia zgody na czasowe zajęcie powierzchni rybnickiego rynku, deptaka lub Placu Jana Pawła II na cele związane z organizacją wydarzeń; *Miniprzewodnik po rybnickiej kulturze*, 2016, Rybnik.

- klauzule społeczne stosowane w ramach zamówień publicznych,
- program pomocy w wychodzeniu z długów czynszowych wobec gminy, uwzględniający m.in. odpracowanie zadłużenia czynszowego, rozłożenie na raty lub odroczenie spłaty zadłużenia¹⁵⁰,
- zwolnienia/ulgi podatkowe z podatku od nieruchomości,
- prace społecznie użyteczne, prace interwencyjne oraz inne formy wsparcia pracodawców realizowane przez powiatowy urząd pracy¹⁵¹.

W poniższej tabeli przedstawiono plan finansowy Programu zawierający przedsięwzięcia podstawowe, uwzględniający wsparcie z funduszy unijnych, w tym w szczególności współfinansowanie projektów ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) i Funduszu Spójności (FS).

Dla przedsięwzięć uzupełniających, określonych w rozdziale poprzez ogólną ich charakterystykę, z uwagi na ich różnorodność, zróżnicowany okres realizacji, a przede wszystkim wielość podmiotów je realizujących nie jest możliwe określenie precyzyjnych ram finansowych. Miasto Rybnik opracowuje *Roczne programy współpracy Miasta Rybnika z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego*. Od roku 2018 wśród wspieranych zadań publicznych jest również 18. *Rewitalizacja*. Wysokość przewidzianych na realizację całego Programu wynosi 13.525.883,64 zł.

Należy zaznaczyć, iż ze względu na wielowymiarowy charakter działań rewitalizacyjnych, znacząca część działań ujętych w Programie Rewitalizacji może być realizowane przez organizacje pozarządowe i pożytku publicznego właśnie z grantów miejskich, i konkursów ogłaszanych w oparciu o Program Współpracy z różnych obszarów tematycznych (określonych w ustawie).

¹⁵⁰ Uchwała nr 711/XLVII/2014 Rady Miasta Rybnika dnia 25 czerwca 2014 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad i trybu umarzania, odraczania lub rozkładania na raty należności pieniężnych, mających charakter cywilnoprawny, miasta Rybnika i jednostek podległych, warunków dopuszczalności pomocy publicznej w przypadkach, w których ulga stanowić będzie pomoc publiczną, oraz wskazania organów lub osób do tego uprawnionych; Zarządzenie nr 149/2015 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 19 marca 2015 r. w sprawie wytycznych co do sposobu wykonywania uchwały Rady Miasta Rybnika w sprawie określenia szczegółowych zasad i trybu umarzania, odraczania lub rozkładania na raty należności pieniężnych, mających charakter cywilnoprawny, miasta Rybnika i jednostek podległych, warunków dopuszczalności pomocy publicznej w przypadkach, w których ulga stanowić będzie pomoc publiczną, oraz wskazania organów lub osób do tego uprawnionych.

¹⁵¹ Zarządzenie 781/2016 Prezydenta Miasta Rybnika z dnia 23 grudnia 2016 r. w sprawie planu potrzeb gminy Rybnik w zakresie wykonywania prac społecznie użytecznych na 2017 rok.

Tabela 56. Indykatory plan finansowania przedsięwzięć/projektów podstawowych.

Lp.	PRZEDSIĘWZIĘCIE /PROJEKT	PODOBSZAR REWITALIZACJI	CAŁKOWITA SZACUNKOWA WARTOŚĆ	WKŁAD WŁASNY		ŹRÓDŁA ZEWNĘTRZNE		
				ŁĄCZNIE	w tym środki publiczne	ŁĄCZNIE	EFS/EFRR	inne
1.	Rewitalizacja budynku byłej sprężarkowni na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności	Niewiadom	6 000 000	900 000	900 000	5 100 000	5 100 000	
2.	Modernizacja budynków nadszybia i maszynowni szybu „Kościszko” na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku	Niewiadom	10 557 792,83	5 102 548,57	5 102 548,57	5 455 244,26	5 455 244,26	
3.	Zagospodarowanie otoczenia Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności	Niewiadom	5 000 000	750 000	750 000	4 250 000	4 250 000	
4.	Zagospodarowanie przestrzeni wspólnych na terenie osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu	Niewiadom	5 000 000	750 000	750 000	4 250 000	4 250 000	
5.	Program wzmocnienia potencjału społecznego społeczności z terenu osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu	Niewiadom	3 000 000	500 000	500 000	2 500 000	2 500 000	
6.	Przedsiębiorstwo Społeczne na „Ignacu” – działalność Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w subregionie zachodnim województwa śląskiego	Niewiadom	250 000	12 500		237 500	225 000	12 500 [Budżet Państwa]
7.	Adaptacja zabytkowego pawilonu Oddziału dermatologii dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku na potrzeby Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny	Śródmieście	3 671 019,69	550 652,96	550 652,96	3 120 366,73	3 120 366,73	
8.	Modernizacja zabytkowego pawilonu „Juliusz” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku	Śródmieście	21 701 925,60	6 902 319,92	6 902 319,92	14 799 605,68	14 799 605,68	
9.	Modernizacja zabytkowego pawilonu „Rafał” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku	Śródmieście	14 138 023,08	7 372 928,29	7 372 928,29	6 765 094,79	6 765 094,79	
10.	Modernizacja zabytkowego budynku byłej kaplicy przyszpitalnej dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku	Śródmieście	2 000 000	300 000	300 000	1 700 000	1 700 000	

Lp.	PRZEDSIĘWZIĘCIE /PROJEKT	PODOBSZAR REWITALIZACJI	CAŁKOWITA SZACUNKOWA WARTOŚĆ	WKŁAD WŁASNY		ŹRÓDŁA ZEWNĘTRZNE		
				ŁĄCZNIE	w tym środki publiczne	ŁĄCZNIE	EFS/EFRR	inne
11.	Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny w Rybniku	Śródmieście	3 200 000	500 000	500 000	2 700 000	2 700 000	
12.	Ośrodek wsparcia terapeutycznego i psychologicznego	Śródmieście	150 000 (rocznie)	150 000				
13.	Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji	Chwałowice, Niewiadom, Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski, Śródmieście	3 446 000	344 600	344 600	3 101 400		2 636 190 [Fundusz Spójności]
								465 210 [Budżet Państwa]
14.	Nowa energia rybnickiej tradycji 2020	Boguszowice, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski	1 000 000	150 000	150 000	850 000	850 000	
15.	ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2016-2017)	Boguszowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski	1 702 410,00	255 361,50	255 361,50	1 447 048,50	1 447 048,50	
16.	ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2018-2023)	Boguszowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski	2 344 678,24	351 701,74	351 701,74	1 992 976,50	1 992 976,50	
17.	Ośrodek Społecznej Aktywności	Boguszowice, Chwałowice, Niewiadom, Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski, Śródmieście	2 000 000	200 000		1 800 000	1 800 000	
18.	Modernizacja budynków mieszkalnych przy ul. Przemysłowej w Rybniku	Paruszowiec-Piaski	16 500 000	8 300 000	8 300 000	8 200 000	8 200 000	
19.	Utworzenie Centrum Usług Społecznych wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej w Rybniku	Paruszowiec-Piaski	3 660 000	1 098 000		2 562 000	2 562 000	
20.	Centrum Usług Społecznych przy ul. Przemysłowej w Rybniku	Paruszowiec-Piaski	1 000 000	150 000		850 000	850 000	

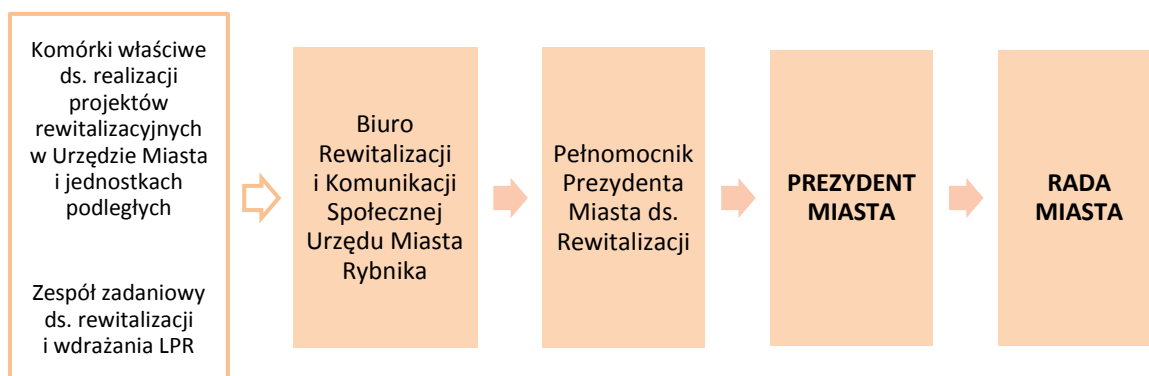
Lp.	PRZEDSIĘWZIĘCIE /PROJEKT	PODOBSZAR REWITALIZACJI	CAŁKOWITA SZACUNKOWA WARTOŚĆ	WKŁAD WŁASNY		ŹRÓDŁA ZEWNĘTRZNE	
				ŁĄCZNIE	w tym środki publiczne	ŁĄCZNIE	EFŚ/EFRR inne
21.	„Czyste ciepło” – termomodernizacja oraz przyłączenie budynków mieszkalnych wielorodzinnych do sieci ciepłowniczych lub gazowych oraz rozwój infrastruktury umożliwiającej likwidację niskiej emisji	Boguszowice	12 000 000	7 000 000	7 000 000	5 000 000	5 000 000
22.	Program aktywności społecznej w Boguszowicach	Boguszowice	1 050 000	1 000 000	1 000 000	50 000	50 000
23.	Klub Integracji Społecznej „SR”	Boguszowice	1 173 555,60	58 677,78		1 114 877,82	1 114 877,82
24.	Rybnicki Bank Drugiej Ręki	Boguszowice	40 840 (rocznie)	20 840			20 000 [Dotacja UM]
25.	Budowa zintegrowanych centrów przesiadkowych	Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski, Śródmieście,	22 000 000	7 500 000	7500000	14 500 000	14 500 000
26.	Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji	Boguszowice, Chwałowice, Niewiadom, Niedobczyce, Paruszowiec-Piaski, Śródmieście	1 750 000 (rocznie)	50 000			1 700 000 [Dotacja UM]

11. MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU

MONITORING LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Powodzenie procesu wdrażania uzależnione jest również od zapewnienia ciągłej informacji o realizacji zaplanowanych projektów oraz stopnia osiągnięcia wyznaczonych celów rewitalizacji podobszarów. Prowadzenie systematycznych działań monitoringowych w sposób ciągły, który rozpocznie się od chwili uruchomienia Programu, powinien mieć za zadanie dostarczenie jasnych i obiektywnych, informacji pozwalających na ocenę rzeczowego i finansowego postępu w realizacji projektów rewitalizacyjnych a przez to stopnia osiągnięcia wyznaczonych celów. Prowadzony systematycznie monitoring zmian w podobszarach rewitalizacji oraz uwarunkowań zewnętrznych powinien pozwolić na identyfikację powstałych trudności oraz nieprawidłowości i podjęcie odpowiednich działań dostosowawczych i naprawczych. Ponadto bieżącej ocenie podlegać powinna sprawność wdrażania programu, w tym przede wszystkim system zarządzania oraz działania informacyjne.

Rysunek 78. Układ podmiotowy procesu monitorowania.

Źródło: Opracowanie własne.

System monitorowania Lokalnego Programu Rewitalizacji obejmował będzie monitorowanie zmian na trzech poziomach: monitorowania wdrażania Programu Rewitalizacji, monitorowania realizacji poszczególnych projektów oraz monitorowania zmian zachodzących w rewitalizowanych podobszarach i w Mieście w oparciu o wskaźniki służące delimitacji obszaru zdegradowanego/rewitalizacji.

Poniżej przedstawiono zestaw wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego, które będą służyć monitorowaniu wdrażania Programu Rewitalizacji w odniesieniu do celów strategicznych rewitalizacji:

Tabela 57. Wskaźniki realizacji celów Lokalnego Programu Rewitalizacji.

CELE STRATEGICZNE	WSKAŹNIKI REALIZACJI	OCZEKIWANY KIERUNEK ZMIAN
Cel 1. Poprawa warunków środowiskowych, w szczególności poprzez podwyższenie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych oraz ograniczenie uciążliwości generowanych przez niską emisję.	1. Liczba dni z przekroczonym poziomem dopuszczalnym pyłu zawieszonego PM10	↘
	2. Średnioroczne stężenie benzo(α)pirenu w pyłe zawieszonym	↘
	3. Liczba budynków mieszkalnych wielorodzinnych poddanych termomodernizacji	↗
	4. Liczba budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej lub gazowej wraz z eliminacją źródła ciepła na paliwo stałe	↗
Cel 2. Zwaloryzowane i wykorzystywane społecznie, kulturalnie i gospodarcze dziedzictwo kulturowe dzielnicy i miasta	5. Liczba obiektów dziedzictwa kulturowego dostosowanych do pełnienia nowych funkcji	↗
	6. Liczba obiektów dziedzictwa kulturowego poddanych konserwacji, renowacji, rewaloryzacji lub modernizacji przy zachowaniu obecnej funkcji	↗
	7. Liczba inicjatyw promujących lokalne dziedzictwo lub wzmacniających tożsamość	↗
	8. Liczba osób odwiedzających w ciągu roku obiekty dziedzictwa kulturowego objęte wsparciem w ramach działań rewitalizacyjnych	↗
Cel 3. Rozwój funkcji rekreacyjnych i usług czasu wolnego przy wykorzystaniu naturalnego potencjału obszaru.	9. Liczba zmodernizowanych obiektów sportowo-rekreacyjnych i infrastruktury czasu wolnego	↗
	10. Liczba nowych obiektów sportowo-rekreacyjnych i infrastruktury czasu wolnego	↗
Cel 4. Ograniczenie skali problemów społecznych oraz włączenie społeczne osób z grup wykluczonych.	11. Liczba osób i rodzin korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	↘
	12. Liczba osób bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	↘
	13. Liczba osób bezrobotnych w wieku 25 roku życia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	↘
	14. Liczba osób długotrwale bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	↘
	15. Liczba nowych usług opiekuńczych, terapeutycznych, integracyjnych skierowanych do grup defaworyzowanych i problemowych	↗
Cel 5. Dogodne połączenia komunikacyjne integrujące dzielnicę z miastem i otoczeniem oraz ułatwiające mieszkańcom dostęp do usług publicznych i rynkowych poza dzielnicą	16. Długość wybudowanych/zmodernizowanych ścieżek i dróg rowerowych	↗
	17. Liczba (nowych) węzłów przesiadkowych integrujących różne formy transportu	↗
Cel 6. Uporządkowane, dobrze wyposażone, dostosowane do zmieniających się oczekiwań i potrzeb mieszkańców przestrzenie publiczne.	18. Liczba/powierzchnia przebudowanych lub zmodernizowanych przestrzeni publicznych, które otrzymały nowe funkcje	↗
	19. Liczba/powierzchnia przebudowanych lub zmodernizowanych przestrzeni publicznych, które utrzymały swoje funkcje	↗
	20. Powierzchnie przestrzeni publicznych zaprojektowane w formule partycypacyjnej	↗
Cel 7. Rozwój nowych funkcji rekreacyjnych i gospodarczych	21. Liczba obiektów i obszarów poprzemysłowych zagospodarowanych na potrzeby funkcji rekreacyjnych	↗

CELE STRATEGICZNE	WSKAŹNIKI REALIZACJI	OCZEKIWANY KIERUNEK ZMIAN
na zrekultywowanych terenach przemysłowych	22. Liczba obiektów i obszarów przemysłowych zagospodarowanych na potrzeby prowadzenia działalności gospodarczej	↗
Cel 8. Podniesienie atrakcyjności dzielnicy dla dotychczasowych i potencjalnych mieszkańców i przedsiębiorców.	23. Liczba mieszkańców	↔
	24. Wskaźnik obciążenia demograficznego	↔ ↗
	25. Frekwencja w wyborach samorządowych	↗
	26. Liczba klubów sportowych i uczniowskich klubów sportowych działających na obszarze rewitalizacji	↔ ↗
	27. Liczba organizacji pozarządowych działających na obszarze rewitalizacji	↔ ↗
	28. Liczba przestępstw ogółem na 10 tys. mieszkańców	↘
Cel 9. Wzrost poziomu przedsiębiorczości mieszkańców oraz rozwój warunków do prowadzenia działalności gospodarczej	29. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób	↗
	30. Liczba uruchomionych spółdzielni socjalnych na obszarze rewitalizacji	↗
Cel 10. Wzrost wartości zasobu mieszkaniowego na obszarze rewitalizacji	31. Liczba przedsięwzięć inwestycyjnych poprawiających stan techniczny budynków mieszkalnych	↗
	32. Liczba nowych budynków mieszkalnych	↗
	33. Poziom zadłużenia czynszowego w budynkach komunalnych	↘
	34. Stopień koncentracji przestrzennej lokali socjalnych	↘
Cel 11. Stworzenie nowych i wzmocnienie dotychczasowych funkcji miastotwórczych przy wykorzystaniu historycznych obiektów w Śródmieściu.	35. Liczba mieszkańców Śródmieścia	↗
	36. Liczba obiektów dostosowanych do pełnienia nowych funkcji publicznych, społecznych, kulturalnych, lub gospodarczych, które na obszarze Śródmieścia utraciły swoje pierwotne funkcje	↗

Źródło: Opracowanie własne.

Dla każdego ze wskaźników za pomocą strzałki przedstawiono pożądaną tendencję w stosunku do roku bazowego. Jako wartości bazowe wskaźników realizacji celów przyjęto wartości, które brane były pod uwagę w trakcie delimitacji obszaru rewitalizacji. A dla wskaźników obrazujących efekt interwencji wartością bazową jest 0.

Odnosząc się do zdefiniowanych celów i kierunków rewitalizacji poniżej określono zbiór podstawowych wskaźników produktu i rezultatu pozwalających na ocenę stanu wdrażania projektów i przedsięwzięć.

Tabela 58. Podstawowe wskaźniki produktu i rezultatu monitorowania LPR.

Wskaźniki produktu		Wskaźniki rezultatu	
Typ wskaźnika	Źródło danych	Typ wskaźnika	Źródło danych
P1. Długość wybudowanych /zmodernizowanych ścieżek rowerowych	Urząd Miasta Rybnika i realizatorzy projektów	R1. Liczba aktywnych NGO	GUS BDL,
P2. Długość zmodernizowanej infrastruktury drogowej		R2. Liczba nowo zarejestrowanych firm	Badania ankietowe,
P3. Liczba mieszkań dostosowanych do osób starszych		R3. Liczba nowych spółdzielni socjalnych	PUP Rybnik, OPS Rybnik
P4. Liczba nowych połączeń komunikacyjnych		R4. Liczba osób długotrwale bezrobotnych podejmujących pracę	
P5. Liczba obiektów podłączonych do sieci ciepłowniczej		R5. Liczba osób i rodzin otrzymujących wsparcie z systemu pomocy społecznej	
P6. Liczba przedsiębiorców zaangażowanych w aktywizację osób bezrobotnych		R6. Liczba osób kontynuujących naukę	
P7. Liczba publikacji promujących miasto i jego walory		R7. Liczba osób starszych uzyskujących wsparcie	
P8. Liczba udzielonych porad osobom bezrobotnym i innym w ramach realizowanych projektów		R8. Liczba osób zaangażowanych w działalność społeczną	
P9. Liczba zmodernizowanych obiektów rekreacyjnych i sportowych		R9. Liczba stwierdzonych przestępstw	
P10. Liczba zorganizowanych szkoleń/ liczba uczestników		R10. Poprawa oceny jakości życia	
P11. Powierzchnia zmodernizowanych obiektów edukacyjnych, kultury itd.		R11. Poprawa poczucia bezpieczeństwa	
P12. Powierzchnia zmodernizowanych familoków		R12. Udział bezrobotnych w ludności ogółem	
P13. Powierzchnia terenów inwestycyjnych			

Źródło: Opracowanie własne.

Ponadto monitoring powinien uwzględniać analizę zjawisk społeczno-gospodarczych w oparciu o wskaźniki wykorzystane przy opracowaniu diagnozy. Stanowią one istotną informację o potrzebach obszaru.

Tabela 59. Wskaźniki monitorowania zmiany sytuacji w podobszarach.

WSKAŹNIK KONTEKSTOWY	WARTOŚĆ BAZOWA (2015)						OCZEKIWANY KIERUNEK ZMIAN
	Boguszowice	Chwałowice	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec	Śródmieście	
Liczba mieszkańców	12445	6363	5119	2148	2529	6570	wzrost
Przyznanie pomocy z powodu alkoholizmu	0,81	0,42	1,15	0,88	2,83	0,39	spadek
Przyznanie pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych - rodzina wielodzietna	1,77	1,21	1,03	1,95	4,40	0,85	spadek
Przyznanie pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych - rodzina niepełna	3,40	2,14	2,30	1,64	4,39	1,94	spadek
Przyznanie pomocy z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	2,35	1,27	0,80	6,07	8,45	2,01	spadek
Przyznanie pomocy z powodu bezrobocia	6,28	3,57	4,18	5,37	13,40	3,53	spadek
Przyznanie pomocy z powodu długotrwałej choroby	3,11	2,22	2,87	2,63	4,87	2,49	spadek
Przyznanie pomocy z powodu niepełnosprawności	3,62	1,93	2,18	2,40	7,13	2,28	spadek
Przyznanie pomocy z powodu ubóstwa	6,59	3,74	5,18	6,91	14,75	4,03	spadek
Liczba lokali socjalnych na 100 mieszkańców	0,47	0,02	1,66	0,09	5,10	0,09	spadek
Powierzchnia lokali socjalnych na 100 mieszkańców	18,01	0,73	58,90	3,84	183,48	2,90	spadek
Fundusz alimentacyjny na 100 mieszkańców	1,50	0,96	1,13	0,79	2,14	1,03	spadek
Dodatki mieszkaniowe na 100 mieszkańców	7,43	3,61	5,03	4,83	8,07	4,18	spadek
Niebieskie karty na 100 mieszkańców	0,84	0,27	0,27	0,19	0,59	0,21	spadek
Bezrobotni ogółem na 100 mieszkańców	4,17	2,71	3,71	4,01	6,58	3,41	spadek
Niepełnosprawni bezrobotni na 100 mieszkańców	0,29	0,16	0,20	0,15	0,57	0,27	spadek
Absolwenci bezrobotni na 100 mieszkańców	0,24	0,21	0,13	0,28	0,31	0,24	spadek
Długotrwale bezrobotni na 100 mieszkańców	2,18	1,34	1,98	2,19	3,67	1,55	spadek
Kobiety bezrobotne na 100 mieszkańców	2,59	1,78	2,22	2,35	3,94	1,87	spadek

WSKAŹNIK KONTEKSTOWY	Boguszowice	Chwałowice	Niedobczyce	Niewiadom	Paruszowiec	Śródmieście	OCZEKIWANY KIERUNEK ZMIAN
	WARTOŚĆ BAZOWA (2015)						
Kobiety długotrwale bezrobotne na 100 mieszkańców	1,58	0,91	1,25	1,33	2,40	0,92	spadek
Wskaźnik obciążenia demograficznego	51,51	65,21	50,82	67,78	64,07	75,74	spadek
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą wg rejestru REGON na 100 mieszkańców	4,36	4,73	3,48	0,23	6,05	21,72	wzrost
Stężenie pyłu zawieszonego PM2,5							spadek
Stężenie pyłu zawieszonego PM10	przekroczenie poziomu dopuszczalnego						spadek
Stężenie benzo(α)pirenu w pyłe zawieszonym							spadek

Źródło: Opracowanie własne.

Dla transparentności procesu wdrażania LPR sporządzany będzie raport monitoringowy przygotowywany w oparciu o dane i opracowania cząstkowe wykonane przez poszczególne Wydziały Urzędu oraz partnerów realizacji Programu. Dokument powinien być opracowany w oparciu o analizę zmian sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej obszaru rewitalizacji, przeprowadzonej na podstawie:

- danych i informacji z Wydziałów Urzędu Miasta oraz Jednostek Organizacyjnych Miasta Rybnika realizujących poszczególne projekty,
- danych instytucji branżowych i instytucji publicznych – w tym: Powiatowego Urzędu Pracy, instytucji kultury, edukacji, pomocy społecznej itd.,
- danych partnerów społeczno-gospodarczych realizujących projekty w podobszarach rewitalizacji,
- Głównego Urzędu Statystycznego – Banku Danych Lokalnych.

Raport monitoringowy powinien uwzględniać następujące elementy:

- stan realizacji przedsięwzięć/projektów wynikających z Programu Rewitalizacji – ocena skuteczności, użyteczności i efektywności,
- diagnoza sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej w obszarze rewitalizacji w mieście,
- zestawienie wskaźników w zakresie zmian sytuacji obszaru rewitalizowanego,
- ocena stopnia osiągnięcia wskaźników,
- ryzyka związane z realizacją projektów podejmowanych na rzecz rewitalizacji,
- propozycje nowych przedsięwzięć/projektów.

Elementem raportu będą karty monitorujące postęp realizacji poszczególnych projektów z uwzględnieniem wartości wskaźników obrazujących postęp realizacji projektu. Wzór ramowej karty monitoringowej dla projektu przedstawiono poniżej.

Tabela 60. Ramowy wzór karty monitoringu projektu LPR.

Charakterystyka projektu	Nazwa projektu:
	Typ projektu: inwestycyjny/nieinwestycyjny
	Projekt roczny/wieloletni/działanie ciągłe
	Cel LPR realizowany przez projekt:
Okres realizacji	Data rozpoczęcia:
	Planowana data zakończenia:
	Rok realizacji projektu (dla projektów wieloletnich i ciągłych):
Układ podmiotowy	Podmiot realizujący projekt:
	Partnerzy realizacji projektu:
	Podmioty zaangażowane w realizację projektu w danym roku:
Finansowanie projektu	Planowane całkowite nakłady finansowe na projekt, w tym % własnych, % zewnętrznych:
Wskaźniki monitorowania	Zakładana wartość wskaźnika produktu w danym roku:
	% realizacji danego projektu w danym roku:
Ryzyka realizacyjne	Możliwe ryzyka realizacji projektu w danym roku:
	Proponowane działania minimalizujących ryzyka:

Źródło: Opracowanie własne.

EWALUACJA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Ocena skuteczności prowadzenia działań rewitalizacyjnych jest istotnym elementem wdrażania opracowanego Programu Rewitalizacji.

Program Rewitalizacji będzie poddany ewaluacji w połowie okresu wdrażania (ewaluacja *mid-term*) oraz po jego zakończeniu (ewaluacja *ex-post*). Ewaluacja będzie oceniała proces wdrażania Programu w oparciu o kryteria trafności, skuteczności, efektywności, użyteczności i trwałości. Powinna umożliwić weryfikację adekwatności przyjętych rozwiązań w Programie. Wyniki ewaluacji mogą (i jednocześnie powinny) być podstawą modyfikacji prowadzonych działań rewitalizacyjnych oraz systemu wdrażania programu.

Odpowiedzialnym za całość przygotowania raportu z ewaluacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rybnika będzie Pełnomocnik Prezydenta Miasta ds. Rewitalizacji. W procesie ewaluacji należy uwzględnić udział poszczególnych interesariuszy.

12. AKTUALIZACJA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Rybnika jest jednym z instrumentów przeobrażeń i rozwoju struktury społecznej, gospodarczej oraz przestrzennej miasta. W toku jego wdrażania należy jednak elastycznie reagować na zachodzące zmiany oraz uwarunkowania jego wdrażania oraz na stopień realizacji wyznaczonych w nim zamierzeń. Spełnienie tego założenia uwarunkowane będzie głównie przez monitorowanie zmian zachodzących na terenie Rybnika i otoczeniu miasta oraz kontroli realizacji projektów wynikających z LPR.

By Lokalny Program mógł spełniać funkcję skutecznego narzędzia polityki rewitalizacji musi podlegać okresowej aktualizacji. Należy również stworzyć możliwość nadzwyczajnej aktualizacji.

Okresowa aktualizacja LPR powinna nastąpić w połowie okresu wdrażania, czyli w roku 2019 po dokonaniu ewaluacji *mid-term*. W przypadku stwierdzenia, że LPR wymaga zmiany, Prezydent Miasta wystąpi do Rady Miasta z wnioskiem o wprowadzenie zmian w Programie. Zmiana Programu Rewitalizacji następuje w trybie w jakim został on uchwalony. Prace nad aktualizacją prowadzone będą we współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy.

W kolejnych latach, uwzględniając wyniki monitoringu i ewaluacji, a przede wszystkim zmiany zachodzące na obszarze rewitalizacji, należy rozważyć przystąpienie do opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji (GPR) zgodnie z zapisami *ustawy o rewitalizacji*. Ustawa zakłada, iż od roku 2024 działania rewitalizacyjne będą mogły być prowadzone wyłącznie w oparciu o GPR (art. 52 ust. 1).

Dynamika życia społeczno-gospodarczego oraz pojawiające się nowe szanse w realizacji działań rewitalizacyjnych i prorozwojowych może spowodować konieczność podjęcia zmian zapisów LPR lub wprowadzenia korekt także poza zwykłym trybem okresowej aktualizacji. Z tego też względu przy wystąpieniu nadzwyczajnych okoliczności, do których zaliczyć można w szczególności:

- zmianę ram zewnętrznego finansowania projektów rewitalizacyjnych,
- zmianę własnych możliwości finansowych Miasta Rybnika,
- zmiany społeczne, gospodarcze Miasta oraz regionu,
- zmiany w przepisach i uregulowaniach prawnych dotyczących prowadzenia procesu rewitalizacji, np. ustawy o rewitalizacji lub wytycznych w zakresie prowadzenia działań rewitalizacyjnych.

13. MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI I PRZEDSIĘWZIĘCIAMI REWITALIZACYJNYMI ORAZ POMIĘDZY DZIAŁANAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OBSZARZE OBJĘTYM PROGRAMEM

Dla powodzenia procesu rewitalizacji w Rybniku konieczne jest zapewnienie komplementarności przedsięwzięć/projektów rewitalizacyjnych w różnych wymiarach. W szczególności dotyczy to komplementarności: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania (zgodnie z pkt 3 Załącznika do *Wytycznych w zakresie rewitalizacji*).

KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA. W celu zapewnienia komplementarności w wymiarze przestrzennym dokonano koncentracji interwencji na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji, by poszczególne projekty się dopełniały, oraz by możliwe było osiągnięcie efektu synergii, a zasięg oddziaływania realizowanych projektów był jak najszerszy. Należy podkreślić, że zaproponowane projekty, zarówno zadania inwestycyjne, jak i działania „miękkie” (nieinwestycyjne), dotyczą w znaczącej części całych podobszarów rewitalizacji i mają one szerokie oddziaływanie w wymiarze przestrzennym jak również funkcjonalnym. Dzięki ich realizacji pozytywne skutki widoczne będą na całym obszarze zdegradowanym, a korzystać z nich będą mogli mieszkańcy tego obszaru, jak i całej gminy.

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA. W toku przygotowania dokumentu oraz formułując zasady jego wdrażania istotne jest zapewnienie komplementarności i zintegrowania na poziomie zdiagnozowanych potrzeb i problemów oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Zdefiniowane przedsięwzięcia podstawowe zostały zbudowane i oparte na zidentyfikowanych potrzebach i problemach poszczególnych podobszarów wyznaczonych zarówno w oparciu o analizę zjawisk ilościowych jak i przeprowadzone liczne formy partycypacji społecznej, w tym warsztaty, spotkania z mieszkańcami oraz badania ankietowe.

Powiązania zdiagnozowanych problemów dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji z przedsięwzięciami podstawowymi (kluczowymi) przedstawia poniższa tabela. Przedsięwzięcia i projekty podstawowe łącznie z przedsięwzięciami uzupełniającymi, będą miały szerokie oddziaływanie na poszczególne podobszary rewitalizacji.

Tabela 61. Komplementarność projektów podstawowych.

PRZEDSIĘWZIĘCIE/PROJEKT	KLUCZOWY PROBLEM NA JAKI ODPOWIADA PROJEKT	ODDZIAŁYWANIE				
		społeczne	gospodarcze	funkcjonalno-przestrzenne	techniczne	środowiskowe
Podobszar Boguszowice						
<ul style="list-style-type: none">– ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2015-2017)– ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2018-2023)	<ul style="list-style-type: none">▪ Bezrobocie mieszkańców, w tym szczególnie wśród osób młodych.▪ Trudna sytuacja ekonomiczna mieszkańców:<ul style="list-style-type: none">– rozwarstwienie społeczno-ekonomiczne,– uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej,▪ wysoki poziom zadłużenia czynszowego, szczególnie w budynkach komunalnych,	X	X			
Ośrodek Społecznej Aktywności	<ul style="list-style-type: none">▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, przemoc w rodzinach, bezdomność, odpływ młodych i wykształconych mieszkańców▪ Niski poziom pozytywnej integracji mieszkańców▪ Polaryzacja społeczności lokalnej.	X				X
„Czyste ciepło” – termomodernizacja oraz przyłączenie budynków mieszkalnych wielorodzinnych do sieci ciepłowniczych lub gazowych oraz rozwój infrastruktury umożliwiającej likwidację niskiej emisji	<ul style="list-style-type: none">▪ Uciążliwości środowiskowe - smog.▪ Niska atrakcyjność obszaru jako miejsca zamieszkania i wypoczynku<ul style="list-style-type: none">– deficyty w infrastrukturze mieszkaniowej i rekreacyjnej.▪ Deficyty infrastrukturalne<ul style="list-style-type: none">– Słabe wyposażenie mieszkań w centralne ogrzewanie			X	X	X
Program aktywności społecznej w Boguszowicach	<ul style="list-style-type: none">▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, przemoc w rodzinach, bezdomność, odpływ młodych i wykształconych mieszkańców▪ Niski poziom pozytywnej integracji mieszkańców▪ Polaryzacja społeczności lokalnej.	X				

PRZEDSIĘWZIĘCIE/PROJEKT	KLUCZOWY PROBLEM NA JAKI ODPOWIADA PROJEKT	ODDZIAŁYWANIE				
		społeczne	gospodarcze	funkcjonalno-przestrzenne	techniczne	środowiskowe
Nowa energia rybnickiej tradycji 2020	<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom kapitału społecznego i kapitału zaufania: <ul style="list-style-type: none"> niski poziom różnorodności społecznej, niski poziom zaangażowania większości mieszkańców w życie wspólnoty lokalnej. 	X				
Klub Integracji Społecznej „SR”	<ul style="list-style-type: none"> Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, przemoc w rodzinach, bezdomność, odpływ młodych i wykształconych mieszkańców Niski poziom pozytywnej integracji mieszkańców Polaryzacja społeczności lokalnej. Bezrobocie mieszkańców, w tym szczególnie wśród osób młodych. 	X	X			
Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, przemoc w rodzinach, bezdomność, odpływ młodych i wykształconych mieszkańców 	X				
Rybnicki Bank Drugiej Ręki	<ul style="list-style-type: none"> Trudna sytuacja ekonomiczna mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> rozwarstwienie społeczno-ekonomiczne, uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, 	X	X			
Podobszar Chwałowice						
<ul style="list-style-type: none"> Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji Nowa energia rybnickiej tradycji 2020 	<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom kapitału społecznego i kapitału zaufania: <ul style="list-style-type: none"> niski poziom różnorodności społecznej, niski poziom zaangażowania większości mieszkańców w życie wspólnoty lokalnej. Niska atrakcyjność obszaru jako miejsca zamieszkania i wypoczynku <ul style="list-style-type: none"> deficyty w infrastrukturze mieszkaniowej i rekreacyjnej 	X		X	X	
Ośrodek Społecznej Aktywności	<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom kapitału społecznego i kapitału zaufania: 	X				X

PRZEDSIĘWZIĘCIE/PROJEKT	KLUCZOWY PROBLEM NA JAKI ODPOWIADA PROJEKT	ODDZIAŁYWANIE				
		społeczne	gospodarcze	funkcjonalno-przestrzenne	techniczne	środowiskowe
	<ul style="list-style-type: none"> – niski poziom różnorodności społecznej, – niski poziom zaangażowania większości mieszkańców w życie wspólnoty lokalnej. 					
Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców, przemoc w rodzinach, 	X				
Podobszar Niedobczyce						
Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. ▪ Niski poziom aktywności społecznej: <ul style="list-style-type: none"> – niski poziom zaangażowania większości mieszkańców w życie wspólnoty lokalnej, niski poziom kapitału zaufania, – znikoma liczba organizacji pozarządowych działających na terenie dzielnicy, 	X		X	X	
<ul style="list-style-type: none"> – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2015-2017) – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2018-2023) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Trudna sytuacja ekonomiczna mieszkańców: <ul style="list-style-type: none"> – trudna sytuacja ekonomiczna, ubóstwo i uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej, rozwarstwienie społeczne, – wysoki poziom zadłużenia czynszowego, szczególnie w budynkach komunalnych, osoby zmuszone do zbierania złomu i żebrania, 	X	X			
Budowa zintegrowanych centrów przesiadkowych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ograniczona atrakcyjność dzielnicy dla aktualnych i potencjalnych mieszkańców <ul style="list-style-type: none"> – niewykorzystany potencjał transportu publicznego ▪ Niezadowolająca sytuacja środowiskowa: <ul style="list-style-type: none"> – uciążliwość związana ze spalarniami, 	X	X	X	X	X

PRZEDSIĘWZIĘCIE/PROJEKT	KLUCZOWY PROBLEM NA JAKI ODPOWIADA PROJEKT	ODDZIAŁYWANIE				
		społeczne	gospodarcze	funkcjonalno-przestrzenne	techniczne	środowiskowe
Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, przemoc w rodzinach, bezdomność, odpływ młodych i wykształconych mieszkańców 	X				
Ośrodek Społecznej Aktywności	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niski poziom aktywności społecznej: <ul style="list-style-type: none"> – niski poziom zaangażowania większości mieszkańców w życie wspólnoty lokalnej, niski poziom kapitału zaufania, – znikoma liczba organizacji pozarządowych działających na terenie dzielnicy, ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. 	X				X
Podobszar Niewiadom						
<ul style="list-style-type: none"> – Zagospodarowanie przestrzeni wspólnych na terenie osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu – Program wzmocnienia potencjału społecznego społeczności z terenu osiedla Gustawa Morcinka w Rybniku-Niewiadomiu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Słaby standard mieszkań: <ul style="list-style-type: none"> – niski odsetek mieszkań z dostępem do ciepłej wody z sieci, – niski odsetek mieszkań z dostępem do sieci gazowniczej, ▪ Niska atrakcyjność przestrzeni i słaba ocena atrakcyjności dzielnicy: <ul style="list-style-type: none"> – zaśmiecenie przestrzeni publicznych, – brak miejsc rekreacji mieszkańców, – zaniedbane i zdewastowane budynki, – zły stan dróg, – utrudnienia w korzystaniu z przestrzeni, ▪ Niedostosowana do oczekiwań mieszkańców oferta kulturalno-edukacyjna. 	X		X	X	X
Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, 	X		X	X	

PRZEDSIĘWZIĘCIE/PROJEKT	KLUCZOWY PROBLEM NA JAKI ODPOWIADA PROJEKT	ODDZIAŁYWANIE				
		społeczne	gospodarcze	funkcjonalno-przestrzenne	techniczne	środowiskowe
	wykształconych mieszkańców. ▪ Niedostosowana do oczekiwań mieszkańców oferta kulturalno-edukacyjna.					
Ośrodek Społecznej Aktywności	▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. ▪ Niedostosowana do oczekiwań mieszkańców oferta kulturalno-edukacyjna.	X				X
– Rewitalizacja budynku byłej sprężarkowni na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności – Modernizacja budynków nadszybia i maszynowni szybu „Kościuszko” na terenie Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku – Zagospodarowanie otoczenia Zabytkowej Kopalni „Ignacy” w Rybniku na potrzeby lokalnej społeczności	▪ Niska atrakcyjność przestrzeni i słaba ocena atrakcyjności dzielnicy: – zaśmiecenie przestrzeni publicznych, – brak miejsc rekreacji mieszkańców, – zaniedbane i zdewastowane budynki, w tym przemysłowe i zabytkowe – utrudnienia w korzystaniu z przestrzeni, – trudności w dostępie do komunikacji publicznej ▪ Niedostosowana do oczekiwań mieszkańców oferta kulturalno-edukacyjna.	X		X	X	X
– ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2015-2017) – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2018-2023)	▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. ▪ Trudności w funkcjonowaniu rodziny oraz godzeniu funkcji wychowawczych i zawodowych	X	X			
Budowa zintegrowanych centrów przesiadkowych	▪ Niska atrakcyjność przestrzeni i słaba ocena atrakcyjności dzielnicy: – zaśmiecenie przestrzeni publicznych, – brak miejsc rekreacji mieszkańców, – zaniedbane i zdewastowane budynki, w tym przemysłowe i	X	X	X	X	X

PRZEDSIĘWZIĘCIE/PROJEKT	KLUCZOWY PROBLEM NA JAKI ODPOWIADA PROJEKT	ODDZIAŁYWANIE				
		społeczne	gospodarcze	funkcjonalno-przestrzenne	techniczne	środowiskowe
	zabytkowe – zły stan dróg, – utrudnienia w korzystaniu z przestrzeni, ■ trudności w dostępie do komunikacji publicznej					
Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji	■ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, przemoc w rodzinach, bezdomność, odpływ młodych i wykształconych mieszkańców	X				
Podobszar Paruszowiec-Piaski						
– ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2015-2017) – ALTERNATYWA – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (2018-2023)	■ Wielorakie przejawy ubóstwa: – bardzo wysoki poziom bezrobocia wśród lokatorów mieszkań socjalnych, – wysoki poziom tzw. zjawiska dziedzicznego ubóstwa, ■ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców	X	X			
– Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji – Nowa energia rybnickiej tradycji 2020	■ Niski poziom kapitału społecznego – bardzo słaba aktywność i integracja mieszkańców. ■ Niedostosowana do oczekiwań mieszkańców oferta kulturalno-edukacyjna.	X			X	X
Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji	■ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie i ubóstwo, przemoc w rodzinach, bezdomność, odpływ młodych i wykształconych mieszkańców	X				
Budowa zintegrowanych centrów przesiadkowych	■ Niska atrakcyjność mieszkaniowa dzielnicy – Trudności w dostępie do komunikacji publicznej	X	X	X	X	X

PRZEDSIĘWZIĘCIE/PROJEKT	KLUCZOWY PROBLEM NA JAKI ODPOWIADA PROJEKT	ODDZIAŁYWANIE				
		społeczne	gospodarcze	funkcjonalno-przestrzenne	techniczne	środowiskowe
Ośrodek Społecznej Aktywności	<ul style="list-style-type: none"> Niski poziom kapitału społecznego – bardzo słaba aktywność i integracja mieszkańców. Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. 	X	X			
Utworzenie Centrum Usług Społecznych wraz z mieszkaniami socjalnymi i chronionymi w budynku przy ul. Przemysłowej w Rybniku	<ul style="list-style-type: none"> Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. Niska atrakcyjność mieszkaniowa dzielnicy – Zły stan techniczny budynków, niski standard części mieszkań 	X		X	X	X
Centrum Usług Społecznych przy ul. Przemysłowej w Rybniku	<ul style="list-style-type: none"> Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezrobocie, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców. Niski poziom kapitału społecznego – bardzo słaba aktywność i integracja mieszkańców. 	X	X			
Modernizacja budynków mieszkalnych przy ul. Przemysłowej w Rybniku	<ul style="list-style-type: none"> Niska atrakcyjność mieszkaniowa dzielnicy – Zły stan techniczny budynków, niski standard części mieszkań 	X		X	X	X
Podobszar Śródmieście						
Rewitalizacja miasta – nowa energia rybnickiej tradycji	<ul style="list-style-type: none"> Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezdomność, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców Ograniczona aktywność społeczna. Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia: <ul style="list-style-type: none"> niewykorzystywany potencjał integracyjny, obecność zdegradowanych obiektów zabytkowych 	X			X	X
Ośrodek Społecznej Aktywności	<ul style="list-style-type: none"> Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez 	X	X			

PRZEDSIĘWZIĘCIE/PROJEKT	KLUCZOWY PROBLEM NA JAKI ODPOWIADA PROJEKT	ODDZIAŁYWANIE				
		społeczne	gospodarcze	funkcjonalno-przestrzenne	techniczne	środowiskowe
	mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezdomność, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców ▪ Ograniczona aktywność społeczna.					
Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny	▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezdomność, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców ▪ Ograniczona aktywność społeczna.	X			X	X
Adaptacja zabytkowego pawilonu Oddziału dermatologii dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku na potrzeby Centrum Usług Wsparcia Rozwoju Rodziny	▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezdomność, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców ▪ Ograniczona aktywność społeczna. ▪ Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia: – niewykorzystywany potencjał integracyjny, – obecność zdegradowanych obiektów zabytkowych	X		X	X	
Modernizacja zabytkowego pawilonu „Juliusz” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku	▪ Ograniczona aktywność społeczna. ▪ Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia: – niewykorzystywany potencjał integracyjny, – ograniczona rola gospodarcza i funkcje rynku pracy, – obecność zdegradowanych obiektów zabytkowych	X	X	X	X	
Modernizacja zabytkowego pawilonu „Rafał” dawnego Szpitala Miejskiego nr 1 w Rybniku	▪ Ograniczona aktywność społeczna. ▪ Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia: – niewykorzystywany potencjał integracyjny, – ograniczona rola gospodarcza i funkcje rynku pracy, – obecność zdegradowanych obiektów zabytkowych		X	X	X	
Modernizacja zabytkowego budynku byłej kaplicy przyszpitalnej dawnego Szpitala	▪ Ograniczona aktywność społeczna. ▪ Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia:			X	X	

PRZEDSIĘWZIĘCIE/PROJEKT	KLUCZOWY PROBLEM NA JAKI ODPOWIADA PROJEKT	ODDZIAŁYWANIE				
		społeczne	gospodarcze	funkcjonalno-przestrzenne	techniczne	środowiskowe
Miejskiego nr 1 w Rybniku	<ul style="list-style-type: none"> – niewykorzystywany potencjał integracyjny, – obecność zdegradowanych obiektów zabytkowych 					
Ośrodek wsparcia terapeutycznego i psychologicznego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezdomność, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców 	X				
Budowa zintegrowanych centrów przesiadkowych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niewykorzystywany potencjał społeczno-ekonomiczny Śródmieścia: <ul style="list-style-type: none"> – niewykorzystywany potencjał integracyjny, – ograniczona rola gospodarcza i funkcje rynku pracy, – niewykorzystany potencjał transportu publicznego 	X	X	X	X	X
Prowadzenie Placówek Wsparcia Dziennego na obszarze rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dotkliwość problemów społecznych odczuwanych przez mieszkańców – alkoholizm, narkomania, bezdomność, bezrobocie i ubóstwo, odpływ młodych, wykształconych mieszkańców ▪ Ograniczona aktywność społeczna. 	X				

KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA. Program Rewitalizacji Miasta Rybnika zakłada zintegrowane podejście na poziomie podmiotów realizujących cele, przedsięwzięcia i projekty. System zarządzania Programem Rewitalizacji osadzono w istniejącym systemie zarządzania miastem. Organem odpowiedzialnym za jego wdrażanie jest Prezydent Miasta. Układ podmiotowy szczegółowo opisano w Rozdziale „System wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji”. Wykazano również powiązanie z innymi programami strategicznymi miasta i politykami.

W proces tworzenia dokumentu włączono różne grupy interesariuszy. W ramach prac partycypacyjnych związanych zarówno z diagnozą problemów jak również wyznaczeniem celów oraz opracowaniem przedsięwzięć wykorzystano:

- badania ankietowe – łącznie wśród mieszkańców dzielnic rozprawdzono 2500 kwestionariuszy, spośród wszystkich zebranych kwestionariuszy wylosowano 1201 egzemplarzy odpowiadających rozkładowi badanych ze względu na dzielnicę, płeć i wiek,
- cykl spotkań z mieszkańcami wybranych dzielnic w kwietniu i maju 2015 roku w formie interaktywnych warsztatów z wykorzystaniem elementów metody *Planning for Real*.
- warsztaty z przedstawicielami organizacji pozarządowych, instytucji kultury i liderów lokalnych,
- wyniki badań tematycznych i strategii sektorowych, które w trakcie formułowania oparto na aktywnym udziale interesariuszy, w tym m.in. Polityki Społecznej Miasta Rybnika 2023+.
- zmiany wynikające z przeprowadzonych konsultacji społecznych w dniach 26 września – 17 października 2016 r. zgłoszonych w trakcie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (patrz Raport z konsultacji).

Przewidziane do realizacji przedsięwzięcia i projekty uwzględniają współpracę partnerów wywodzących się z różnych sektorów, w tym m.in. administracji samorządu miasta, partnerów gospodarczych – przedsiębiorców, inwestorów, oraz partnerów społecznych – NGO oraz Rady Dzielnic. Zaplanowano również mechanizmy włączenia mieszkańców i innych użytkowników w proces wdrażania Programu.

Ponadto zaplanowany system monitorowania Programu zapewnia udział różnych grup interesariuszy w procesie monitoringu i oceny skuteczności wdrażania programu (ewaluacji).

KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA. Jednym z istotnych założeń leżących u podstaw sformułowania rozwiązań projektowych w zakresie rewitalizacji było kontynuowanie polityki rewitalizacji określonej w dotychczasowym *Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Rybnika 2007-2013*. W dokumencie tym określono, że „Rewitalizacja w wymiarze przestrzennym Miasta Rybnika opierać się będzie na następujących działaniach podstawowych:

- rozwój i wzrost jakości przestrzeni publicznych, poprawa estetyki oraz przywrócenie funkcjonalności,

- rozwój funkcji centralnych w oparciu o nowe inwestycje oraz przebudowę i remonty infrastruktury kulturalnej, edukacyjnej i sportowej,
- utrwalenie, wyeksponowanie i zachowanie charakteru dawnych dzielnic i obiektów, w tym zabytków o charakterze przemysłowym,
- modernizacja układu komunikacyjnego centrum, zwiększenie dostępności komunikacyjnej centrum i obszarów peryferyjnych,
- wyprowadzenie funkcji produkcyjnych z centralnych obszarów miasta,
- uzupełnianie istniejącej zabudowy, remonty istniejących użytkowanych lub niezagospodarowanych budynków,
- zagospodarowanie przestrzeni miejskich,
- zastępowanie azbestowych elementów budynków, termomodernizacja i likwidacja niskiej emisji,
- rekultywacja terenów zdegradowanych.”.

Wykazując komplementarność międzyokresową należy odnieść się z jednej strony do kontynuacji działań w ujęciu przestrzennym (kontynuacji koncentracji działań na wybranych obszarach), jak i komplementarności działań inwestycyjnych i społecznych w ujęciu czasowym.

Odnosząc się do pierwszej kwestii mamy do czynienia z zachowaniem ciągłości koncentracji działań w ujęciu czasowym, bowiem aktualnie wyznaczony obszar zdegradowany (i tym samym obszar rewitalizacji) zawiera się w obszarach rewitalizacji wskazanych w LPR 2007-2013.

Po drugie widoczna jest komplementarność i kontynuacja działań pomiędzy poszczególnymi okresami wdrażania Programów Rewitalizacji. Działania rewitalizacyjne prowadzone w latach ubiegłych koncentrowały się zarówno na interwencjach o charakterze infrastrukturalnym, jak i na działaniach „miękkich” skierowanych do mieszkańców. Należy tu przede wszystkim wspomnieć o *Programach Aktywności Lokalnej* realizowanych na terenie dzielnic Boguszowice Osiedle, Niedobczyce i Paruszowiec-Piaski, projekcie „*T:RAF – Twój: Rozwój, Aktywność, Forma*” (na terenie Niedobczyc i Niewiadomia), a także instrumentach polityki społecznej takich jak prowadzenie placówek wsparcia dziennego i lokalizacja punktów terenowych OPS (w dzielnicach objętych LPR). Wśród działań inwestycyjnych można odnotować modernizację obiektów wchodzących w skład Zabytkowej Kopalni „Ignacy” i projekcie „*Rewitalizacji przestrzeni publicznej na obszarze pomiędzy kościołem pw. Matki Boskiej Bolesnej, Bazyliką Mniejszą pw. Św. Antoniego Padewskiego i Rynkiem*”, remonty i modernizacje obiektów zabytkowych, i in. W niniejszym Programie Rewitalizacji widoczna jest kontynuacja tych działań, zarówno w odniesieniu instrumentów polityki społecznej, jak i działań inwestycyjnych (np. modernizacja nieużytkowanych i zdewastowanych budynków dawnej kopalni „Ignacy”, modernizacja zabytkowych budynków mieszkalnych). Wykorzystywane są produkty

i rezultaty wcześniejszych działań (m.in. organizacja wydarzeń społecznych i kulturalnych w odnowionych, bądź zmodernizowanych przestrzeniach publicznych i obiektach).

KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA. Program Rewitalizacji Miasta Rybnika opiera się również na komplementarności w zakresie źródeł finansowania. W ramach poszczególnych przedsięwzięć wykazano możliwe źródła finansowania, w tym:

- budżet Miasta Rybnika,
- inne publiczne krajowe środki finansowe, w tym środki budżetu Państwa m.in.: dotyczące polityk włączenia społecznego, edukacji, infrastruktury, środowiska, kultury, zabytków, mieszkalnictwa itd.,
- środki pochodzące z funduszy Unii Europejskiej, w tym EFRR, EFS i Funduszu Spójności, w ramach RPO WSL i innych Programów Operacyjnych,
- środki prywatne, m.in. poprzez możliwość wdrożenia formuły Partnerstwa Publiczno-Prywatnego.

Wielkość środków oraz potencjalne źródła finansowania dla już zdefiniowanych przedsięwzięć podstawowych zostały określone w rozdziale 12 pn. „Finansowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji”.

14. ANALIZA RYZYKA WRAZ Z ŚRODKAMI ZARADCZYMI

Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji i wyznaczonych w nim projektów rewitalizacyjnych jest uzależniona od wielu czynników zarówno o charakterze wewnętrznym, jak i czynników zewnętrznych.

Ryzyka wewnętrzne wynikają w głównej mierze ze:

- sprawności i kompetencji administracji samorządowej,
- możliwości finansowych budżetu Miasta w zakresie finansowania i współfinansowania projektów rewitalizacyjnych,
- brak właściwego wykorzystania nowo zagospodarowanych obiektów zgodnie z założonym projektem,
- brak akceptacji dla wdrażanych działań ze strony głównych interesariuszy Programu (przede wszystkim mieszkańców),
- brak zintegrowana przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- zróżnicowana struktura własności.

Ryzyka zewnętrzne wynikają z:

- przewlekłości i skomplikowania procedur aplikowania w zakresie uzyskania współfinansowania zewnętrznego,
- przewlekłości i skomplikowania procedur administracyjnych w zakresie realizacji projektów inwestycyjnych,
- zmiany warunków prawnych i finansowych realizacji rewitalizacji.

Te czynniki wewnętrzne i zewnętrzne tworzą potencjalne ryzyka dla realizacji projektów zarówno o charakterze infrastrukturalnym, jaki i projektów nieinwestycyjnych (tzw. „miękkich”).

Potencjalne ryzyka dla projektów inwestycyjnych:

- właściwe przygotowanie projektów oraz niezbędnej dokumentacji technicznej i decyzji administracyjnych,
- przygotowanie wniosków aplikacyjnych i niezbędnej dokumentacji do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 i innych programów, z których poszczególne projekty i działania mogą być współfinansowane,
- sprawność i kompetencje w realizacji inwestycji.

Potencjalne ryzyka dla projektów nieinwestycyjnych („miękkich”):

- możliwość pozyskania i zaangażowania odpowiednich własnych środków finansowych w realizację projektów „miękkich”,

- pozyskanie i utrzymanie partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych, mieszkańców, do realizacji projektów,
- kompetencje w realizacji projektów, w tym projektów partnerskich,
- przygotowania wniosków aplikacyjnych do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 i innych programów, z których działania będą mogły być współfinansowane.

Dla ograniczenia wpływu zidentyfikowanych potencjalnie możliwych ryzyk konieczne jest wdrożenie rozwiązań organizacyjnych zapewniających sprawność i prowadzenie ciągłego monitorowania wdrażania LPR. Do tego typu rozwiązań zaliczyć należy powołanie Zespołu Zadaniowego ds. rewitalizacji i wdrażania LPR oraz jego współpracę z partnerami społeczno-gospodarczymi. Dla minimalizacji problemów wdrożeniowych należy również odpowiednio wcześniej przystąpić do przygotowania wniosków aplikacyjnych i dokumentacji niezbędnej do realizacji projektów i ich realizacji.

Ponadto wszelkie prowadzone prace powinny być realizowane z poszanowaniem grup społecznych, by uniknąć ich izolacji i segregacji. Zmiany przestrzenne nie powinny powodować wyobcowania mieszkańców zamieszkujących na obszarach podlegającym przemianom. Należy dążyć do stopniowego osławiania mieszkańców z zachodzącymi zmianami i pomagać w ich zrozumieniu.

15. SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Rybnik i Aglomeracja Rybnicka na tle subregionu zachodniego województwa śląskiego.	22
Rysunek 2. Podział Miasta Rybnika na dzielnice.	23
Rysunek 3. Stopa bezrobocia w Rybniku, Bielsku-Białej, Częstochowie, Katowicach, podregionie rybnickim i województwie śląskim w latach 2009-2016.	25
Rysunek 4. Liczba bezrobotnych oraz odsetek bezrobotnych pobierających zasiłek dla bezrobotnych w Rybniku w latach 2009-2016.	25
Rysunek 5. Struktura bezrobotnych ze względu na wykształcenie w Rybniku w 2016 roku.	26
Rysunek 6. Liczba bezrobotnych ogółem oraz w przeliczeniu na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	27
Rysunek 7. Bezrobocie ogółem na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	28
Rysunek 8. Bezrobotne kobiety na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	28
Rysunek 9. Długotrwale bezrobotni na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	29
Rysunek 10. Długotrwale bezrobotne kobiety na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	29
Rysunek 11. Bezrobotni absolwenci na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	30
Rysunek 12. Bezrobotni niepełnosprawni na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	30
Rysunek 13. Liczba osób w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu bezrobocia na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	32
Rysunek 14. Przestrzenne rozmieszczenie osób w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej w Rybniku w 2015 roku.	34
Rysunek 15. Liczba osób w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu ubóstwa na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	34
Rysunek 16. Wnioskodawcy o dodatek mieszkaniowy, którym przyznano świadczenie w 2015 roku na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika.	36
Rysunek 17. Zespolony Indeks Koncentracji Ubóstwa w poszczególnych dzielnicach Rybnika.	38
Rysunek 18. Przestrzenny wymiar ubóstwa.	39
Rysunek 19. Liczba przestępstw stwierdzonych na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 r.	42
Rysunek 20. Liczba wykroczeń stwierdzonych na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 r.	42
Rysunek 21. Procedury <i>Niebieskiej Karty</i> prowadzone w Rybniku w 2015 r. w podziale na poszczególne dzielnice Rybnika w przeliczeniu na 100 mieszkańców.	45
Rysunek 22. Rodziny dotknięte przemocą w rodzinie w Rybniku w 2015 roku w świetle prowadzonych procedur <i>Niebieskiej Karty</i>	45
Rysunek 23. Przestrzenne zróżnicowanie wyników Sprawdzianu po klasie szóstej Szkoły Podstawowej w Rybniku w 2015 roku.	47
Rysunek 24. Przestrzenne zróżnicowanie wyników Egzaminu gimnazjalnego (matematyka i język obcy) w Rybniku w 2015 roku.	48

Rysunek 25. Osoby w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu alkoholizmu na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	51
Rysunek 26. Osoby w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych (rodzina wielodzietna) na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	52
Rysunek 27. Osoby w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych (rodzina niepełna) na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	52
Rysunek 28. Osoby w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych (prowadzenie gospodarstwa domowego) na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	53
Rysunek 29. Osoby w rodzinach uzyskujących wsparcie z Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu niepełnosprawności na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	53
Rysunek 30. Przyznane świadczenia z Funduszu alimentacyjnego na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika w 2015 roku.	55
Rysunek 31. Liczba ludności, przyrost naturalny i saldo migracji w Rybniku w latach 2009-2015.	56
Rysunek 32. Ruch naturalny i migracje na 1000 mieszkańców w Rybniku w 2015 roku na tle regionu.	57
Rysunek 33. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku Rybnika na tle regionu w 2015 roku.	57
Rysunek 34. Piramida wieku i płci ludności Rybnika w 2015 roku i prognoza GUS dla roku 2050.	58
Rysunek 35. Profile dzielnic Rybnika ze względu na dominujące w nich ekonomiczne grupy wieku.	60
Rysunek 36. Dynamika zmian liczby ludności w dzielnicach Rybnika w okresie 2000-2015.	61
Rysunek 37. Wskaźnik obciążenia demograficznego w dzielnicach Rybnika.	63
Rysunek 38. Wskaźnik obciążenia demograficznego dla mężczyzn w dzielnicach Rybnika.	63
Rysunek 39. Wskaźnik obciążenia demograficznego dla kobiet w dzielnicach Rybnika.	63
Rysunek 40. Frekwencja w wyborach samorządowych w Rybniku w podziale na obwody do głosowania w 2014 roku - I tura wyborów Prezydenta Miasta.	66
Rysunek 41. Stowarzyszenia i fundacje w Rybniku - rozkład przestrzenny.	68
Rysunek 42. Uczestnicy imprez masowych ogółem w latach 2014-2015 – Rybnik na tle regionu.	75
Rysunek 43. Nieuczestniczenie w wydarzeniach kulturalnych.	76
Rysunek 44. Przykłady działań artystycznych w przestrzeni publicznej miasta.	78
Rysunek 45. Natężenie ruchu drogowego w Rybniku.	80
Rysunek 46. Przykłady presji ze strony użytkowników samochodów	84
Rysunek 47. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w latach 2009-2015 – Rybnik na tle regionu.	86
Rysunek 48. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań – Rybnik na tle regionu.	89
Rysunek 49. Średnia liczba mieszkańców w lokalu w Rybniku – 2014.	90
Rysunek 50. Liczba budynków z mieszkaniami bez łazienki w dzielnicach Rybnika.	92
Rysunek 51. Liczba budynków z ogrzewaniem piecowym w dzielnicach Rybnika.	92
Rysunek 52. Rozmieszczenie lokali socjalnych i ich powierzchnia w dzielnicach Rybnika.	93

Rysunek 53. Powierzchnia terenów zieleni w Rybniku w 2015 roku [ha].	98
Rysunek 54. Obiekty zabytkowe i dziedzictwa kulturowego na terenie Rybnika.	100
Rysunek 55. Zróżnicowany stan obiektów dziedzictwa kulturowego - zabytków.....	101
Rysunek 56. Obszar planowanego do utworzenia parku kulturowego w obszarze śródmieścia Miasta Rybnika.	104
Rysunek 57. Przykłady działań w zakresie promowania dziedzictwa kulturowego.	107
Rysunek 58. Obszary wymagające rehabilitacji i przekształceń według ustaleń <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (2016)</i>	110
Rysunek 59. Średnie roczne stężenie pyłów zawieszonych PM _{2,5} i PM ₁₀ oraz benzo(α)pirenu w Aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej w 2015 r. na podstawie wyników modelowania stężeń zanieczyszczeń.....	112
Rysunek 60. Prognozowane odkształcenia terenu na skutek eksploatacji górniczej w perspektywie długoterminowej.....	115
Rysunek 61. Tereny zagrożone hałasem drogowym w Rybniku.	118
Rysunek 62. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika. .	125
Rysunek 63. Opuszczone budynki, pustostany i zdegradowane przestrzenie na terenie Śródmieścia.	126
Rysunek 64. Osoby fizyczne oraz osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej prowadzące działalność gospodarczą w Rybniku wg sekcji PKD 2007 w 2015 roku.	128
Rysunek 65. Ankieta: miesięczna kwota jaką dysponuje gospodarstwo domowe w przeliczeniu na 1 osobę w badanej grupie.	145
Rysunek 66. Ankieta: najdotkliwsze problemy społeczne.....	146
Rysunek 67. Ankieta: Czy czuje się Pan/Pani bezpiecznie w zamieszkiwanej przez siebie dzielnicy?	148
Rysunek 68. Ankieta: opinia dotycząca dewastacji przestrzeni publicznej w dzielnicy.	151
Rysunek 69. Ankieta: Jakie czynniki wpływające na jakość życia mieszkańców, występują na terenie zamieszkiwanej przez Pana/Panią dzielnicy?	152
Rysunek 70. Ankieta: dostęp do usług i infrastruktury na terenie zamieszkiwanej dzielnicy.	155
Rysunek 71. Ankieta: Jakie osoby/instytucje na terenie zamieszkiwanej przez Pana/Panią dzielnicy realizują działania na rzecz mieszkańców?	156
Rysunek 72. Warsztaty poświęcone diagnozie problemów i potrzeb w zakresie rewitalizacji w Niedobczycach i Niewiadomiu w dniach 03-04.05.2015 r.	159
Rysunek 73. Strefy koncentracji zjawisk kryzysowych wskazane do uszczegółowienia w procesie konsultacji. .	161
Rysunek 74. Obszary problemowe – obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji Rybnika zdiagnozowane na podstawie analiz.	163
Rysunek 75. System wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rybnika.....	239
Rysunek 76. Zasady prowadzenia polityki rozwoju i rewitalizacji.	240
Rysunek 77. Struktura funkcjonalno-organizacyjna procesu wdrażania LPR.	241
Rysunek 78. Układ podmiotowy procesu monitorowania.	256

16. SPIS TABEL

Tabela 1. Ramy wynikające z dokumentów strategicznych.	10
Tabela 2. Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Rybniku w latach 2015-2016.	26
Tabela 3. Wskaźniki bezrobocia w dzielnicach Rybnika.	31
Tabela 4. Wskaźniki poziomu ubóstwa w dzielnicach Rybnika.	33
Tabela 5. Osoby którym przyznano świadczenia z pomocy społecznej w latach 2014-2016 w dzielnicach Chwałowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski oraz Śródmieście nieposiadające żadnego dochodu ustalonego na podstawie przepisów ustawy o pomocy społecznej.....	35
Tabela 6. Osoby korzystające z programów pomocy żywnościowej w latach 2014-2016 w dzielnicach Chwałowice, Niedobczyce, Niewiadom, Paruszowiec-Piaski oraz Śródmieście.	37
Tabela 7. Przestępstwa stwierdzone na 1000 mieszkańców w latach 2013 i 2015 – Rybnik na tle regionu.	42
Tabela 8. Wykrywalność sprawców przestępstw – Rybnik na tle regionu.....	43
Tabela 9. Ochrona porządku publicznego – zgłoszenia przyjęte przez Straż Miejską w Rybniku w 2015 r.	43
Tabela 10. Procedury Niebieskiej Karty prowadzone w Rybniku w 2015 r. w podziale na poszczególne dzielnice Rybnika w przeliczeniu na 100 mieszkańców.....	46
Tabela 11. Wyniki sprawdzianu po szkole podstawowej w Rybniku w latach 2010-2015.	47
Tabela 12. Zdawalność egzaminów gimnazjalnych w Rybniku w latach 2012-2015.....	48
Tabela 13. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej według głównych dysfunkcji/powodów przyznania pomocy w Rybniku w latach 2008 i 2015.	51
Tabela 14. Wskaźniki problemów społecznych w dzielnicach Rybnika.....	54
Tabela 15. Ludność w dzielnicach Rybnika według ekonomicznych grup wieku w 2016 roku oraz dynamika zmian liczby mieszkańców w dzielnicach.	58
Tabela 16. Wskaźnik obciążenia demograficznego w dzielnicach Rybnika – liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym.....	64
Tabela 17. Frekwencja w wyborach w Rybniku, podregionie rybnickim i województwie śląskim.	65
Tabela 18. Wybrane instytucje kultury w 2015 roku – Rybnik na tle regionu.	72
Tabela 19. Wsparcie Miasta Rybnika zadań publicznych realizowanych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 <i>ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie</i> w obszarze kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego w latach 2014-2016.	73
Tabela 20. Działalność domów kultury w Rybniku.....	74
Tabela 21. Działalność bibliotek w Rybniku w latach 2010-2015.....	74
Tabela 22. Liczba imprez w wybranych JST w latach 2014-2015.	75
Tabela 23. Budynki nowe oddane do użytkowania w Rybniku w okresie 2006-2015 (łącznie) według typu inwestora.	89
Tabela 24. Budynki komunalne bez WC, łazienek lub z ogrzewaniem piecowym w dzielnicach Rybnika.....	91
Tabela 25. Liczba i powierzchnia lokali socjalnych w dzielnicach Rybnika.....	94

Tabela 26. Klasyfikacja strefy Aglomeracji Rybnicko-Jastrzębskiej w zakresie ochrony powietrza według kryterium ochrona zdrowia w 2015 roku.	111
Tabela 27. Podmioty gospodarcze w rejestrze REGON w latach 2010-2015.	119
Tabela 28. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w latach 2010-2015.	120
Tabela 29. Podmioty gospodarcze nowozarejestrowane w latach 2010-2015.	121
Tabela 30. Organizacje pozarządowe na 10 tys. mieszkańców w latach 2010-2015.	122
Tabela 31. Podmioty gospodarcze na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2010-2015.	122
Tabela 32. Podmioty gospodarcze wg klas wielkości (liczby zatrudnionych) na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2010-2015.	123
Tabela 33. Osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej prowadzące działalność gospodarczą ogółem w 2015 roku.	124
Tabela 34. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w dzielnicach Rybnika.	125
Tabela 35. Podmioty nowo zarejestrowane wg grup sekcji PKD 2007 w latach 2010-2015.	129
Tabela 36. Podmioty nowo zarejestrowane wg sektorów własnościowych w latach 2010-2015.	130
Tabela 37. Pracujący wg grup sekcji PKD 2007 w 2015 roku.	132
Tabela 38. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2015 roku według sekcji PKD – Rybnik na tle regionu.	133
Tabela 39. Delimitacja obszaru zdegradowanego – wskaźniki sfery społecznej poddane unitaryzacji.	139
Tabela 40. Delimitacja obszaru zdegradowanego – wskaźniki gospodarczo-funkcjonalne.	141
Tabela 41. Ankieta: wyposażenie mieszkań na obszarze zdegradowanym.	144
Tabela 42. Ankieta: wyposażenie mieszkań w poszczególnych dzielnicach Rybnika.	144
Tabela 43. Ankieta: opinia o zamieszkiwanej dzielnicy.	145
Tabela 44. Ankieta: najdotkliwsze problemy społeczne na terenie zamieszkiwanej dzielnicy.	147
Tabela 45. Ankieta: ocena bezpieczeństwa w okolicy.	149
Tabela 46. Ankieta: występowanie miejsc szczególnie niebezpieczne w dzielnicy.	150
Tabela 47. Ankieta: czynniki wpływające na jakość życia mieszkańców w poszczególnych dzielnicach.	153
Tabela 48. Ankieta: dostęp do kultury na terenie dzielnic.	155
Tabela 49. Ankieta: osoby i instytucje realizujące działania na rzecz mieszkańców dzielnicy.	157
Tabela 50. Kluczowe problemy zidentyfikowane w trakcie warsztatów z udziałem mieszkańców dzielnic (kwiecień-maj 2015).	160
Tabela 51. Charakterystyka obszaru/podobszarów rewitalizacji.	165
Tabela 52. Problemy i ich źródła w podobszarach rewitalizacji.	173
Tabela 53. Cele i kierunki działań wyznaczone dla podobszarów rewitalizacji.	183
Tabela 54. Cele i kierunki działań określone dla obszaru rewitalizacji.	192
Tabela 55. Ramowy układ karty projektu LPR.	243
Tabela 56. Indykatory plan finansowania przedsięwzięć/projektów podstawowych.	253

Tabela 57. Wskaźniki realizacji celów Lokalnego Programu Rewitalizacji.	257
Tabela 58. Podstawowe wskaźniki produktu i rezultatu monitorowania LPR.	259
Tabela 59. Wskaźniki monitorowania zmiany sytuacji w podobszarach.....	260
Tabela 60. Ramowy wzór karty monitoringu projektu LPR.....	262
Tabela 61. Komplementarność projektów podstawowych.....	266